

МІНІСТЕРСТВО АГРАРНОЇ ПОЛІТИКИ
ТА ПРОДОВОЛЬСТВА УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Навчально-науковий інститут економіки та управління
ФАКУЛЬТЕТ МЕНЕДЖМЕНТУ

*Видається з 2009 р.
Виходить 2 рази на рік*

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК

ВИПУСК 1(10). Частина 2
Економічні науки

Миколаїв
2014

Студентський науковий вісник : науково-теоретичний журнал / В. С. Шебанін (гол. ред.) та ін. — Миколаїв, 2014. — Вип.1 (10). Ч.2. — 377 с.

У збірнику висвітлено результати наукових досліджень з питань економіки, проблем світового господарства та зовнішньоекономічної діяльності, організації виробництва та агробізнесу, бухгалтерського обліку, аналізу та фінансів, досліджуваних аспірантами, магістрами та студентами Миколаївського національного аграрного університету.

Рекомендовано до друку вченою радою факультету менеджменту МНАУ. Протокол № 9 від 29.04.2014 р.

Точка зору редколегії не завжди збігається з позицією авторів.

РЕДАКЦІЙНА КОЛЕГІЯ:

ГОЛОВНИЙ РЕДАКТОР: д.т.н., проф., чл. - кор. НААН України
В.С. ШЕБАНІН

ЗАСТУПНИКИ ГОЛОВНОГО РЕДАКТОРА:

д.е.н., професор Шебаніна О.В.
д.е.н., професор Вишневська О.М.

ЧЛЕНИ РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ:

Економічні науки:

д.е.н., професор Сіренко Н.М.,
к.е.н., доцент Бурковська А.В.
к.е.н., доцент Дубініна М.В.,
к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.,
к.е.н., доцент Калюжна О.В.,
к.е.н., доцент Колесник В.М.,
к.е.н., доцент Крилова І.Г.,
к.е.н., доцент Мельник І.О.

Адреса редколегії:

54020, Миколаїв, вул. Паризької комуни, 9,
Миколаївський національний аграрний університет
тел. 58-05-94 www.mdau.mk.ua

© Миколаївський національний
аграрний університет, 2014

УДК 332.1:631.11.633.1.009.2

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ ЗЕРНА У РОЗРІЗІ РЕГІОНІВ

Д.С. Богданов, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Шемчук Р.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Здійснено порівняльний аналіз конкурентоспроможності виробників зерна, у розрізі основних регіонів та визначено групи показників. Проведено комплексну оцінку внутрішньорегіонального розміщення зернового господарства в Дніпропетровській та Кіровоградській областях. Розглянуто основні державні програми, щодо підтримки зерновиробників. Проаналізовано можливості фінансової підтримки зернових підприємств з боку держави. Визначено основні підходи щодо забезпечення підвищення конкурентоспроможності підприємств зернового напрямку.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність, сільське господарство, зерно, зернові підприємства.

Постановка проблеми. Як показує світовий досвід, конкурентні переваги аграрної сфери, повинні створюватися, насамперед, на рівні регіонів. Вони покликані значною мірою забезпечувати соціально-економічний розвиток своєї території й тим самим підвищувати конкурентоспроможність аграрного сектору країни загалом. Головним індикатором оцінки рівня конкурентоспроможності регіонів виступає конкурентоспроможність товаровиробників та продукції, яку вони виробляють. При цьому слід враховувати, що кожний регіон має свою специфіку [1]. Це обумовлено природно-кліматичними факторами, зональною спеціалізацією, рівнем фінансового, матеріально-технічного забезпечення тощо.

Тому, виникає необхідність аналізу та прогнозування конкурентоспроможності регіону та зерновиробників зокрема. Це дозволяє обґрунтовувати заходи зміцнення ринкових позицій виробників зерна, підвищувати ефективність та оперативність управлінських рішень, а також суттєво посилювати стійкість аграрних підприємств до негативного впливу кризових умов господарювання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням стану та тенденцій розвитку зерновиробництва України займалися такі вітчизняні вчені як Присяжнюк М.В., Саблук П. Т., Шпичак О.М., Кваша С.М. [3] та інші. Питання

конкуреноспроможності сільськогосподарських товаровиробників в цілому, й зернових зокрема, висвітлювалося в роботах вітчизняних вчених, таких як: Месель-Веселяк [5] В.Я., Дем'яненко М.Я. Голомша Н.Є. [3] та інших.

Однак подальшого розвитку потребують підходи щодо забезпечення та підвищення конкуреноспроможності вітчизняних товаровиробників зерна на регіональному рівні.

Постановка завдання. Здійснити порівняльний аналіз конкуреноспроможності виробників зерна, у розрізі окремих регіонів. Оцінити внутрішньорегіональне розміщення зернового господарства в Дніпропетровській та Кіровоградській областях. Визначити основні підходи щодо забезпечення підвищення конкуреноспроможності підприємств зернового напрямку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед галузей рослинництва найважливішою є зернове господарство. Виробництво зернових культур традиційно займає лідируючі позиції в структурі виробництва продукції рослинництва і загалом усього сільськогосподарського виробництва України. Зернове господарство формує продовольчий фонд, постачає фуражне зерно тваринництву, створює резервні державні запаси зерна і дає продукцію на експорт. Україна належить до країн зі значними обсягами виробництва зерна. Виробництво зерна в нашій країні коливається від 24-56,7 млн. т [7]. При цьому, з порівняння урожайності сільськогосподарських культур в Україні та країнах ЄС і США впливає, що урожайність основних культур в Україні відстає від країн ЄС удвічі, від США — в 1,5 рази. Значне відставання спостерігається також щодо якості, трудо-, енерго- і капіталомісткості продукції. Фермери країн ЄС і США досягли високої продуктивності землі, насамперед, за рахунок впровадження інтенсивних технологій, сучасної техніки та внесення в ґрунт великих доз мінеральних добрив. Все це забезпечує високу якість та конкуреноспроможність продукції в цих країнах. Україні дуже складно конкурувати на світовому ринку у виробництві окремих видів продукції. Адже собівартість їх виробництва вітчизняними сільгоспвиробниками завжди вища, ніж в інших країнах. Причинами низької конкуреноспроможності продукції зерна в Україні, є загальнодержавна трансформаційна економічна криза, диспаритет цін, розпад сформованих економічних, виробничих і технологічних зв'язків між окремими ланками продуктових підкомплексів, відсутність фінансів, низький рівень менеджменту на підприємствах, слабе державне регулювання тощо. Всі вищезгадані та інші проблеми стримують розвиток конкуреноспроможного потенціалу підприємств зернового підкомплексу.

За останні десять років зернові культури займають у структурі посівних площ до 60%. Основними виробниками зерна є Полтавська, Харківська, Кіровоградська, Дніпропетровська області. За даними Державного управління статистики України у 2011 році валовий збір зернових і зернобобових культур у даних регіонах становив відповідно 5055,0 тис. т, 3473,3 тис. т, 3464,9 тис. т, 3456,1 тис. т., що становить майже 30% від загального валового збору України. Значну частку валового збору України формують Миколаївська, Херсонська, Одеська та Сумська області [6].

Аналізуючи конкурентоспроможність окремого регіону, необхідно враховувати сукупність регіональних факторів забезпечення результативності функціонування області як цілісної системи. Базовою основою результативного функціонування регіону як системи є регіональна політика, концепція розвитку та його цільова спрямованість. Не менш важливими факторами є особливості природно-кліматичних умов, зональна спеціалізація, рівень фінансового, матеріально-технічного та трудового забезпечення регіону.

Для визначення найбільш конкурентоспроможного регіону, з виробництва зерна, доцільно провести комплексну оцінку, в основі якої визначити групи показників (табл.1).

Комплексна оцінка конкурентоспроможності буде проводитися за такими етапами:

- 1). Аналіз показників виробничої діяльності. Цю групу формують показники: площа ріллі (тис. га), урожайність зернових (ц/га); середня ціна реалізації (грн/т), рівень рентабельності (%).
- 2). Аналіз показників маркетингової діяльності. Групу цих показників сформовано такими показниками, як: валовий збір (тис. т), обсяг реалізованої продукції (тис. т).
- 3). Аналіз за основними показниками забезпеченості регіону (матеріально-технічне і фінансове забезпечення): забезпеченість сільськогосподарською технікою (наявність зернозбиральних комбайнів на 1000 га, шт.)
- 4). Аналіз природо-кліматичних умов.

За результатами аналізу показників діяльності перше місце посідає Полтавська область, яка характеризується найвищою реалізаційною ціною (1448,1 грн./т), урожайністю (51,6 ц/га), обсягом реалізованої продукції (2782,5 тис. т), валовим збором (5055,0 тис. т) та рівнем технічного забезпечення, при менших площах посіву. Друге місце належить Кіровоградській області за урожайністю (40,9 ц/га), рівнем рентабельності (36,4%), обсягом реалізованої продукції (1984,1 тис. т). Третє місце

займає Дніпропетровська за урожайністю (30,8%), обсягом реалізованої продукції (1552,1 тис. грн.) та рівнем технічного забезпечення [6].

Таблиця 1

Аналіз конкурентоспроможності основних виробників зерна за показниками діяльності у 2011 році

Область	Показники виробничої діяльності				Показники маркетингової діяльності		Показники забезпеченості
	Посівна площа, тис. га	Урожайність, ц/га	Середня ціна реалізації, грн./т	Рівень рентабельності, %	Валовий збір, тис. т	Обсяг реалізованої продукції, тис. т	Наявність зернозбиральних комбайнів, на 1000 га, шт.
Полтавська	991,5	51,6	1448,1	29,8	5055,0	2782,5	5
Харківська	976,0	37,0	1349,4	23,1	3473,3	1657,7	3
Кіровоградська	859,8	40,9	1322,1	36,4	3464,9	1984,1	5
Дніпропетровська	1179,3	30,8	1327,2	24,0	3456,1	1552,1	4
Миколаївська	958,1	28,4	1446,1	29,0	2628,2	1328,3	2
Херсонська	769,0	32,4	1325,4	25,7	2481,1	900,3	3
Одеська	1142,1	29,2	1320,3	19,7	3194,3	1624,1	3
Сумська	670,3	38,3	1367,7	14,2	2522,2	1113,7	3

Конкурентним лідером з виробництва зернових в Україні за результатами 2011 року є Полтавська область. Територія області розташована у зоні Лісостепу. Зональними типами ґрунтів є сірі лісові ґрунти, а також типові чорноземи. Клімат області помірно континентальний і є сприятливим для вирощування озимої пшениці, кукурудзи на зерно та ячменю. У структурі посівних площ області зернові і зернобобові культури займають 56,0%.

В усіх категоріях господарств зібрано 936,9 тис. га зернових та зернобобових культур. Намолочено 3,6 млн. т зерна, що менше до минулого року на 1,4 млн. т. Середня урожайність зернових та зернобобових культур склала 38,9 ц/га. Кукурудзи на зерно намолочено 2,5 млн. т, або на 959,4 тис. т менше до минулого року, середня урожайність склала 47,2 ц/га. По площі посіву та валовому збору кукурудзи на зерно область займає перше місце в державі. Є лідером в Україні за посівною площею сої. Її зібрано на площі 188,8 тис. га. Середня урожайність склала 14,1 ц/га. Активно проводилась робота з оновлення технічного парку. В 2012 році сільгосптоваровиробники області придбали 1202 одиниці сільськогосподарської техніки на суму 571 млн. гривень (в 2011 році на суму 439 млн. гривень).

Згідно якісної оцінки земель за 100-бальною шкалою ґрунти в середньому оцінюються у 67 балів, у тому числі по зернових культурах — 72, озимій пшениці — 68, кукурудзі на зерно — 67 [6].

Щорічно в середньому по області вирощується 3,5 млн. т зерна, 86,3% від загального обсягу виробляють сільськогосподарські підприємства, доля господарств населення у виробництві зернових є не значною, і становить відповідно 13,7%, якщо порівнювати, наприклад, із Дніпропетровською областю, то частка господарств населення є більшою і становить 33%.

Аналіз стану розвитку зерновиробництва агропромислового розвитку Дніпропетровської області свідчить, що у структурі посівних площ зернові та зернобобові культури займали в 2011 році 69,6% (1179,3 тис. га), що є більшим ніж у інших регіонах. Виробництво зернових на одну особу є найнижчим у порівнянні з Полтавською та Кіровоградською областями і становить 1038 кг. За даними Управління статистики України Дніпропетровська область має найбільшу кількість зернозбиральних комбайнів — 2291шт, тракторів — 10119шт, та сівалок — 5419шт. Однак за рахунок великих посівних площ забезпеченість у розрахунку на 1000 га є меншою [7].

Не менш важливим у розвитку регіону є фінансова підтримка з боку держави. Головною метою державної фінансової підтримки є стимулювання ефективності та підвищення конкурентоздатності сільськогосподарського виробництва, аграрного підприємництва та розвиток соціального стану села [4]. Державна підтримка сільського господарства в Україні охоплює бюджетне фінансування програм і заходів, які спрямовуються на розвиток галузі, пільговий режим оподаткування, часткову компенсацію процентних ставок за користування кредитами комерційних банків, компенсацію лізингових платежів, списання безнадійної заборгованості перед бюджетом та ін. Бюджетні кошти необхідні для підтримки процесу розширеного відтворення в сільському господарстві; для стримування інфляційних процесів і захисту інтересів споживачів сільськогосподарської продукції [2]. Основні засади бюджетного фінансування сільського господарства визначені в Законах України «Про державну підтримку сільського господарства України», «Про основні засади державної аграрної політики на період до 2015 року», а також у «Державній цільовій програмі розвитку українського села на період до 2015 року» та комплексній галузевій програмі «Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року» [4]. Головна мета останньої програми — збільшення валового виробництва зерна і покращення його якості.

Головні цілі програми: досягти валового виробництва зерна у 2015 році до 50 млн. т, гарантувати забезпечення зростаючих потреб населення і переробних галузей України у зерні належної якості, наростити експорт українського зерна з метою підвищення доходів його виробників, забезпечення ефективної роботи інфраструктури ринку та збільшення валютних надходжень в економіку країни, використовувати продукцію зернової галузі за цінами, що забезпечують розширене виробництво та ін..

Оснований приріст виробництва зерна буде досягнуто за рахунок освоєння інтенсивних технологій вирощування зернових культур та їх ресурсного забезпечення, чіткої системи внесення добрив під зернові культури сільськогосподарських підприємств.

Крім прямої бюджетної підтримки виробників сільськогосподарської продукції важливим фактором росту ефективності виробництва, в т.ч. в зерновій галузі, є розвиток ринку фінансових послуг через формування кредитної інфраструктури й удосконалення кредитних механізмів, розвиток системи страхування.

За даними таблиці 2 прогностичний обсяг фінансової підтримки на досягнення максимальних запланованих обсягів виробництва зерна щороку зростає, що є позитивним для розвитку зерновиробників та галузі зокрема.

Таблиця 2

**Прогнозні розміри фінансової підтримки виробництва зерна
із державного бюджету**

Обсяг фінансування, млрд грн	За роками								
	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	
Всього по сільському господарству	28,0	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5	3,5
в т.ч. на виробництво зерна	12,9	1,35	1,42	1,5	1,58	1,65	1,72	1,8	1,88

З обласного бюджету за програмами підтримки агропромислового комплексу передбачено видатки на суму 4,9 млн. грн., з яких надійшло та використано 4,0 млн. грн.

Підсумовуючи вищезазначене, можна сказати, що за останні кілька років Україна посилила свої позиції на світовому зерновому ринку. Однак, залишається не вирішеною проблема підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств зернового підкомплексу.

Висновки. Конкурентоспроможність зернового господарства України повинна створюватися, насамперед, на рівні регіонів. Для аналізу конкурентоспроможності окремого регіону, необхідно враховувати сукупність факторів. Базовою основою є

регіональна політика, концепція розвитку та його цільова спрямованість. Не менш важливими факторами є особливості природно-кліматичних умов, якісна характеристика ґрунтів, зональна спеціалізація, рівень фінансового, матеріально-технічного та трудового забезпечення.

Для визначення найбільш конкурентоспроможного регіону, з виробництва зерна, доцільно провести комплексну оцінку, в основі якої визначити групи показників, а саме: аналіз показників виробничої діяльності (площа ріллі, урожайність зернових, валовий збір, рівень рентабельності); показників маркетингової діяльності (середня ціна реалізації, обсяг реалізованої продукції); аналіз за основними показниками забезпеченості регіону (матеріально-технічне і фінансове забезпечення).

ЛІТЕРАТУРА

1. Гудзинський О.Д. Регіональні засади забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції / О.Д. Гудзинський, С.М. Судомир // Інноваційна економіка. — 2012. — №10. — 133 с.

2. Касаткіна М.В. Оцінка конкурентоспроможності: методичні аспекти / М.В. Касаткіна // Маркетинг і менеджмент інновацій. — 2011. — № 3. — С. 159—165.

3. Кваша С.М. Конкурентоспроможність вітчизняної сільськогосподарської продукції на світовому аграрному ринку / С. М. Кваша, Н. Є. Голомша // Економіка АПК. — 2006. — № 5. — С. 99-104.

4. Комплексна галузева програма «Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року» [Електронний ресурс] : Режим доступу : <http://www.minagro.kiev.ua/page/?6351>

5. Месель-Веселяк В.Я. Підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2007. — №12. — С. 8.

6. Сайт Державної служби статистики України. — Режим доступу: <http://ukrstat.gov.ua>

7. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / за ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2012. — 218 с.

УДК 338.433:631.145 (477.73)

ФАКТОРИ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРЯМОЇ ДІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ

І. В. Бойченко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто вплив факторів зовнішнього середовища на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Ключові слова: макросередовище, трудові ресурси, конкуренти, фактори, підприємство.

Постановка проблеми. Успішність функціонування суб'єктів діяльності залежить від рівня їх менеджменту і впливу зовнішнього оточуючого середовища. Необхідність дослідження тенденцій та оцінки впливу факторів зовнішнього середовища полягає в їх незалежності й об'єктивності існування, відсутності можливості управління ними та контролю з боку підприємств, що вимагає адаптації останніх до несприятливих та використання сприятливих умов.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Визначення факторів зовнішнього конкурентного середовища надано багатьма вченими. Найбільш вдалими і повними, на наш погляд, є характеристики С.С.Гаркавенко та Р.А.Фатхутдінова. Оцінка окремих факторів у контексті аграрних підприємств представлена в роботах О.М.Бородіної, В.Л.Валентинова, М.Я.Дем'яненка, О.В.Олійника, Б.Й.Пасхавера, В.В.Юрчишина та інших. Комплексне обґрунтування змісту елементів зовнішнього середовища підприємств галузі ми не зустрічали.

Постановка завдання. Дослідження впливу факторів зовнішнього середовища прямої дії на діяльність аграрних підприємств Єланецького району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Підприємство — це «відкрита» система, і його розвиток залежить від зовнішнього середовища (його також називають загальним оточенням, середовищем непрямого впливу або сукупністю неконтрольованих факторів).

Зовнішнє середовище, або середовище непрямого впливу, діє не безпосередньо на кожну окрему організацію, а на всі одразу. Це не означає, що їхній вплив менший за вплив факторів безпосереднього оточення.

Поняття макросередовища визначають п'ять груп факторів: економічні, соціально-культурні, політико-правові, технологічні, природно-географічні [1, с. 25].

Фактори зовнішнього середовища найчастіше класифікують за такими групами [2]:

1. Економічні – фактори, що пов'язані з обігом грошей, товарів, інформації та енергії.

2. Політичні – фактори, що впливають на політичні погляди та поділяють людей на окремі політичні групи і знаходять вираження в діяльності та прийнятті рішень місцевими органами влади та уряду.

3. Соціально-демографічні фактори, які впливають на рівень і тривалість життя людей, а також формують їхню ціннісну орієнтацію.

4. Технологічні – фактори, що пов'язані з розвитком техніки, обладнання, інструментів, процесів обробки та виготовлення продуктів, матеріалів і технологій, а також «ноу-хау».

5. Конкуренція – фактори, які відбивають майбутні та поточні дії конкурентів, зміни в сегментах ринків, концентрації конкурентів.

6. Географічні – фактори, пов'язані з розміщенням, топографією місцевості, кліматом і натуральними ресурсами (зокрема, корисними копалинами).

Складовими мікросередовища, в якому функціонують аграрні підприємства, є [1]: споживачі сільськогосподарської продукції; посередники; постачальники необхідних аграрним підприємствам ресурсів; агросервісні підприємства й організації, що надають певні виробничі послуги аграрним підприємствам; фінансово-кредитні установи; юридичні контори; найближчі конкуренти.

Фактори прямого впливу на діяльність сільськогосподарських підприємств [3]:

- характер і стан ринку споживчих товарів у сфері діяльності сільськогосподарських підприємств;

- співвідношення попиту та пропозиції на реалізовані сільськогосподарських підприємств товари і пропоновані види послуг;

- рівень вимог споживачів до товару й умови споживчих переваг при виборі товарів покупцями, що звичайно виражається у вимогах до глибини асортименту, якості, зовнішнього вигляду;

- умови торгівлі на ринку – стан матеріально-технічної бази, форми і методи роздрібною торгівлі, способи платежів і розрахунків, що склалися на ринку, особливості законів і нормативних актів, що регулюють правове положення і торговельну діяльність підприємств на регіональному рівні;

- наявність і діяльність підприємств – конкурентів, тобто їхнє місце на ринку, масштаби й обсяг діяльності, асортимент товарів, види послуг, що представляються, особливості цінової і рекламної політики, фінансово-економічний потенціал;

- умови взаємин з фінансовими інститутами, тобто з державними податковими, банківськими, інвестиційними й іншими органами;

- стан джерел забезпечення підприємства ресурсами необхідних спеціальностей і кваліфікації, наявність системи навчання і підвищення кваліфікації на самому підприємстві і т.п.

Отже, із вище наведених визначень зовнішнього середовища та його факторів спробуємо дослідити найдинамічнішу частину зовнішнього середовища для сільськогосподарського підприємства Єланецького району.

Таблиця 1

Перелік основних сільськогосподарських підприємств району та їх спеціалізація*

Назва господарства	Форма власності	Спеціалізація	Основні види продукції
ВАТ «Правда»	Приватна	Зернова з інтенсивним вирощуванням соняшника	Зернові – 20% Соняшник 50% ВРХ – 10%
СТОВ «Агро-Флагман»	Приватна	Зерно - молочна	Зернові – 30% Овочі – 20% ВРХ – 30%
ТОВ «Альянс»	Приватна	Зернова з інтенсивним вирощуванням соняшника	Зернові – 10% Соняшник – 60%
ПСП «Агрофірма «Авангард»	Приватна	Зернова з інтенсивним вирощуванням соняшника	Зернові – 25% Соняшник – 35%
ТОВ «Новий сад»	Приватна	Зерно - молочна	Зернові – 15% Овочі – 35% ВРХ – 30%
СТОВ «Агротемп»	Приватна	Зернова з інтенсивним вирощуванням соняшника	Зернові – 15% Соняшник – 45%
СТОВ «Надія»	Приватна	Вирощування овочей	Зернові – 10% Овочі - 35% ВРХ – 10%
ПП «Гарант»	Приватна	Зернова з інтенсивним вирощуванням соняшника	Зернові – 20% Соняшник – 50%
ТОВ НТЦ «Земля і люди»	Приватна	Зерно - молочна	Зернові – 25% Овочі – 10% ВРХ – 30%
ПП «Хлібороб Агро»	Приватна	Вирощування зернових	Зернові – 35% Овочі – 10%

- Побудовано автором із використанням джерела [6].

Сланецький район є традиційно аграрним районом і ця галузь в районі являється провідною і визначальною. На території району здійснюють виробничу діяльність 18 сільськогосподарських підприємств, 242 селянських та фермерських господарств, 2875 одноосібних господарств.

У таблиці 1 наведено перелік основних сільськогосподарських підприємств району та вказано її спеціалізацію.

Площа сільськогосподарських угідь району становить 91,2 тис. га. Основні напрямки рослинництва: виробництво зернових та технічних культур. Обсяг виробництва валової продукції сільського господарства по всіх категоріях господарств (у постійних цінах 2010 року) за 2012 рік становить 303,5 млн. грн, із них вироблено валової продукції рослинництва – 244,8 млн. грн.

В структурі сільськогосподарського виробництва 80,7 % займає рослинництво, 19,3 % - тваринництво. В галузі рослинництва в структурі посівних площ зернові культури займають 41,3%, технічні – 57,3%, овочівництво – 1,4%.

На рис. 1 представлено структуру основних товарних культур Сланецького району.

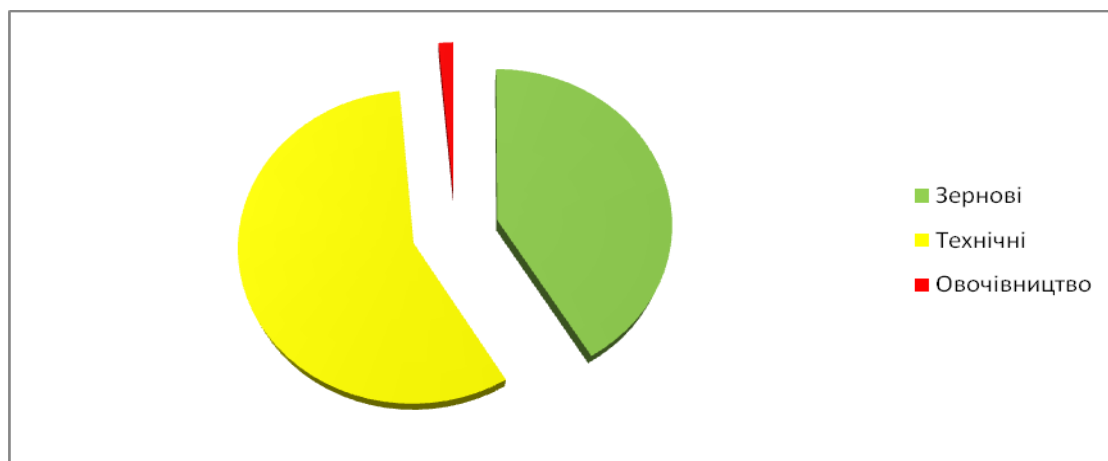

Рис. 1 Структура основних товарних культур Сланецького району*

* Побудовано автором із використанням джерела [6].

Промислові підприємства в районі відсутні. Основні продовольчі товари (хліб та хлібобулочні вироби, олія, крупи, борошно) для забезпечення потреб населення району виробляються на підсобних підрозділах сільськогосподарського підприємства ПСП «Агрофірма Авангард» та 6 інших суб'єктів господарювання -фермерських господарств та фізичних осіб – підприємців.

В районі проводиться робота по відновленню роботи заводу по виробництву круп в с. Маложенівка. По даному об'єкту підготовлено інвестиційний проект з метою залучення кредитних та інвестиційних ресурсів.

Обсяг реалізованої промислової продукції по статистично звітуючих підприємствах в цілому по району за січень – серпень 2013 року – 381,5 тис.грн.

Серед факторів середовища прямої дії важливим є дослідження споживачів продукції, що виробляється у Єланецькому районі.

Споживчий ринок:

Торгівельна мережа району представлена 246 об'єктами роздрібною торгівлі та ресторанного господарства, які належать підприємствам - юридичним особам та фізичним особам – підприємцям, із них магазинів - 156 одиниць, загальною площею 6432,6 кв.м., кіосків – 29, об'єктів ресторанного господарства – 35, розрахованих на 724 місця. В районі діє КП Єланецький селищний ринок «Центральний» з продажу продовольчих та непродовольчих товарів.

Одним із основних споживачів виробленої сільськогосподарської продукції у Єланецькому районі є підприємство Нібулон, яке закуповує у підприємствах району зернові культури та перепродує їх.

Також здають свою продукцію переробним підприємствам.

Щодо напрямів реалізації сільськогосподарської продукції району, можемо сказати, що реалізують продукцію:

- переробним підприємствам;
- населенню в рахунок оплати праці;
- пайовикам в рахунок орендної плати за землю та майнових паїв (часток);
- на ринку, через власні магазини, ларьки, палатки;
- за іншими напрямками.

Кожне сільськогосподарське підприємство залежить від додаткових ресурсів, які не здатні виробити саме. Тому виникає необхідність у їх придбанні у постачальників, які також є невід'ємною складовою зовнішнього середовища прямої дії.

Постачальники:

- Фінанси. Кошти підприємство бере від продажу своєї продукції.
- Інвестиції. Основним джерелом інвестування в районі залишаються власні кошти підприємств та організацій, а також кошти держбюджету та місцевих бюджетів і кошти населення.
- Трудові ресурси. Так як в сільській місцевості проживає третя частина усього населення країни (14,5 млн.), половина з якого складає основу трудового потенціалу, то персонал загалом залучається з села.

- Техніка. На даний час за умови не стабільної економіки та ситуації в країні підприємствам не вигідно брати в оренду сільськогосподарську техніку. Тому підприємцям вигідніше купувати або брати в кредит.

- Насіння. В районі насіння купують вже оброблені пестицидами, так на багато вигідніше ніж виробляти насіння самому або купувати чисте без обробки.

- Добрива. На підприємствах більшу частку добрив закупають та використовують такі як селітра. Селітри використовуються як азотні добрива, при цьому калієва селітра є також джерелом необхідного рослинам калію.

- Паливно – мастильні матеріали. На підприємствах використовується сільськогосподарська техніка, яка використовує дизельне паливо, яке купується на районних заправках, але вигідніше з «рук». Так як таке паливо коштує на 20 % дешевше і не чим не відрізняється від пального на заправках.

Оскільки всі сільськогосподарські підприємства Єланецького району функціонують у ринкових умовах, то всі вони вступають у конкурентну боротьбу. Отже переходимо до наступного фактору зовнішнього середовища прямої дії – конкуренти.

Так як у Єланецькому районі невелика кількість сільськогосподарських підприємств (18 одиниць), то всі вони конкурують між собою. Основними конкурентами у районі є ПСП «Агрофірма «Авангард», ТОВ «Альянс», СТОВ «Надія».

Єланецький район є досить конкурентоздатним в аграрній сфері Миколаївської області.

Основні конкурентні переваги району:

- Наявність чорноземів звичайних;
- Середній бал бонітету землі – 40 - 44 балів;
- Розвинута транспортна інфраструктура: Автомобільні шляхи загальнодержавного і місцевого значення становлять 191,9 км, автомобільні шляхи загального користування;
- 168,6 км., через територію району проходять автомагістралі державного значення Кривий Ріг – Вознесенськ – Березівка; Миколаїв – Кіровоград – Олександрівка;
- Наявність запасів корисних копалин;
- Наявність вільних виробничих приміщень та земельних ділянок, які можуть бути використані для комерційної діяльності ;
- Заохочення і можливість сприяння органами влади започаткування виробничої діяльності на території району.

Виходячи з вище зазначеного слід відмітити, що не дивлячись на домінуючу наукову позицію щодо необхідності врахування впливу факторів зовнішнього середовища при обґрунтуванні цілей підприємства та напрямків його розвитку, класичний підхід до класифікації факторів середовища потребує конкретизації та удосконалення.

Доцільність по-елементної оцінки середовища не викликає сумніву, але при цьому кожен фактор повинен бути чітко окреслений. Проте в ході дослідження середовища недостатньо оцінювати лише окремі елементи. Використання індуктивного підходу дасть змогу провести комплексний аналіз оточення організації та виявити існуючі взаємозв'язки та взаємозалежності.

Висновок. Проведене мною дослідження дає можливість робити наступні висновки. Фактори зовнішнього середовища мають на даний час мало стимулюючих мотивів розвитку аграрних підприємств. За відсутності сторонньої підтримки успішність діяльності сільськогосподарських товаровиробників буде залежати тільки від рівня організації в них менеджменту. Необхідною умовою розвитку економіки є політична стабілізація в країні. Регуляторна політика економіки має стати обов'язковою функцією держави. Податкова політика держави повинна бути стимулюючим фактором розвитку бізнесу й джерелом стабільних доходів бюджету.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гаркавенко С. С. Маркетинг : підручник [для студ. ек. спец. вищ. навч. закл.] / Світлана Степанівна Гаркавенко. — К. : Лібра, 2004. — 712 с.
2. Губені Ю. Трансформація аграрних відносин у Чехії: загальний огляд та можливі уроки для вітчизняної аграрної політики / Юрій Губені // Економіка України. — 2005. — № 6. — С. 79-83.
3. Апопій В.В. Теорія та практика торгівельного обслуговування: Навчальний посібник / В.В. Апопій, І.П. Міщук, С.І. Рудницький, Ю.М. Хом'як // За ред. В.В. Апорія. — К.: Центр навчальної літератури, 2005, — 496 с.
4. Проданова Л.В. Соціальні фактори економічного зростання / Л.В. Пропанова // Торгівля і ринок України. Тематичний збірник наукових праць з проблем торгівлі і громадського харчування. Випуск 19. Том 1. / Відп. ред. О.О. Шубін — Донецьк: ДонДУЕТ, 2005. — 253 с.
6. Інвестиційних паспорт Єланецького району Миколаївської області. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://invest.mk-oda.gov.ua/data/upload/publication/main/ua/3486/p_elanets_ua.pdf.

ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ

К.С. Грицюк, магістр

Науковий керівник: к.е.н, асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано сучасний стан і особливості організації управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району.

Ключові слова: управління, організація управління, організаційно-правова форма господарювання.

Постановка проблеми. Розвиток сільськогосподарського виробництва і підвищення його економічної ефективності вимагає, перш за все, створення необхідних для цього передумов. Становлення ринкових відносин, формування нових конкурентоспроможних підприємницьких організаційних структур з різними формами власності, загострення конкуренції обумовили сучасний стан розвитку агропромислового комплексу України, пріоритети та напрями його діяльності.

Формування ринкових відносин в аграрному секторі України передбачає вирішення однієї з найважливіших проблем – організації управлінського процесу згідно з новими умовами господарювання, актуальність якої все більше посилюється швидкозмінними прогресивними тенденціями в розвитку структури підприємств АПК. Сучасна система управління має одне з ключових значень для ефективного функціонування аграрного виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням функціонування аграрного сектору України та дослідженням його організаційних проблем займалися вчені: В. Андрійчук, В. Горіславська, О. Гудзь, М. Дем'яненко, О.А. Кириченко, М. Кісіль, М. Коденська, М. Кропивко, В. Кудрицький, П. Саблук, І. Свиноус, П. Стецюк Б. Супіханов, І.Титарчук та ін. Однак і надалі залишаються актуальними концептуальні засади організації управління сільськогосподарськими підприємствами.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану і особливості організації управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району.

Виклад основного матеріалу досліджень. На державному рівні систему спеціалізованих органів державного управління агропромисловим комплексом очолює Міністерство аграрної політики та продовольства України, яке є провідним органом у системі центральних органів виконавчої влади з питань формування та забезпечення

реалізації державної аграрної політики, продовольчої безпеки держави, державного управління у сфері сільського господарства, садівництва, виноградарства, харчової промисловості, рибного господарства, переробки сільськогосподарської продукції [2].

Міністерство у своїй діяльності спирається на місцеві органи влади, зокрема управління сільського господарства і продовольства, які є структурними підрозділами обласних адміністрацій і підзвітними та підконтрольними голові відповідної адміністрації і Міністерству аграрної політики. Відповідно до покладених на нього завдань обласне управління здійснює керівництво і контролює діяльність управлінь сільського господарства і продовольства районних держадміністрацій [3].

Управління агропромислового розвитку Єланецької районної державної адміністрації є структурним підрозділом цієї адміністрації, підзвітне та підконтрольне головному управлінню сільського господарства та продовольства Миколаївської облдержадміністрації і Мінагополітики. Основним завданням управління є: організація виробництва і закупівля с.-г. продукції та продовольства для регіональних потреб; економічний аналіз та прогнозування стану розвитку сільського господарства, харчової та переробної промисловості на рівні району, здійснення моніторингу аграрної реформи. Управління у своїй діяльності керується Конституцією та законами України, а також указами Президента України і постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, наказами Мінагрополітики, розпорядженнями голови обласної, районної держадміністрацій і Положенням про управління.

Наступною гілкою в управлінні є голови селищних та сільських рад району. На території Єланецького району діють: одна селищна рада (Єланецька) та одинадцять сільських рад. Це Возсіятська, Великосербулівська, Нововасилівська, Ясногородська, Маложенівська, Калинівська, Малодворянська, Куйбишевська, Малоукраїнська, Ольгопольська, Водяно-Лоринська ради.

Управління конкретним підприємством покладено на директора цього підприємства, який організовує і забезпечує керівництво та управління справами підприємства в межах своїх повноважень, забезпечує виконання постанов загальних зборів, контролює діяльність всього підприємства.

Схематично організацію управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району можна представити у вигляді рисунку 1.

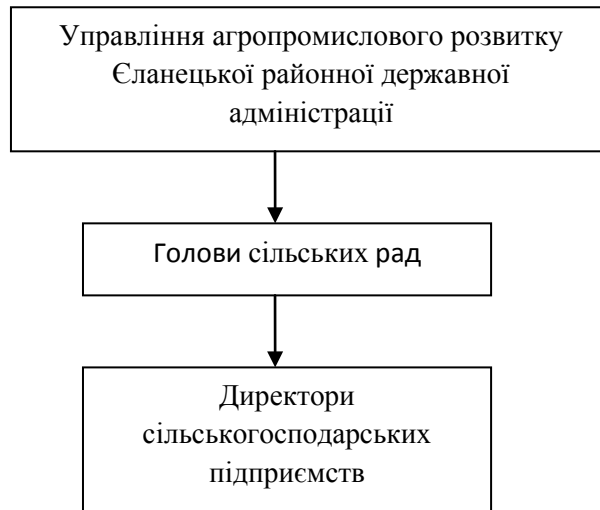

Рис 1. Схема організації управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району

* Побудовано автором

Управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району має бути ефективно організовано, задля розвитку і зміцнення конкурентних позицій району.

Метою розвитку району є сприяти збереженню існуючих та створенню нових підприємств, розвитку малого та середнього бізнесу, що дасть нові робочі місця, розширить базу оподаткування та наповнить бюджет району і як, наслідок дозволить вдосконалити систему освіти, охорони здоров'я, культури, соціального захисту, підвищити якісний рівень життя людей.

На території району налічується 37 населених пунктів. Районним центром є селище міського типу Єланець, яке розташоване на відстані 90 км від обласного центру в його північній частині. Відстань до найближчої залізничної станції м. Вознесенськ – 45 км, до м. Новий Буг – 60 км.

Основним джерелом інвестування в районі є кошти підприємств та організацій, за рахунок яких проводились роботи по облаштуванню і реконструкції виробничих приміщень, закупівля нової с/г техніки та обладнання та кошти бюджету, які спрямовуються на покращення функціонування закладів соціально - культурного призначення.

Сільське господарство, як галузь економічної діяльності, є однією із провідних ресурсоутворюючих галузей економіки району. Основні напрямки аграрної галузі – виробництво зернових і технічних культур та м'ясо-молочне тваринництво.

На території району функціонують підприємства з різними організаційно - правовими формами господарювання.

Організаційно-правова форма господарювання - форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо [1].

Найбільш чисельнішими є одноосібні господарства, їх кількість становить 2875, селянських та фермерських господарств налічується 242, і 18 сільськогосподарських підприємств.

До основних сільськогосподарських підприємств району відносяться: ВАТ «Правда», СТОВ «Агро-Флагман», ТОВ «Альянс», ПСП «Агрофірма «Авангард», ТОВ «Новий сад», СТОВ «Агро-Темп», СТОВ «Надія», ПП «Гарант», ТОВ НТЦ «Земля і люди», ПП «Хлібороб Агро».

Нижче представлена інформація про види діяльності та організаційну - правову форму господарювання вище вказаних підприємств .

Таблиця 1

Загальні дані сільськогосподарських підприємств Єланецького району *

Назва господарства	Організаційно - правова форма господарювання	Вид діяльності
ФГ "ГУЛІНА В.А."	Фермерське господарство	Вирощування зернових та технічних культур
СТОВ «Агро-Флагман»	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю	Вирощування зернових та технічних культур
ТОВ «Альянс»	Товариство з обмеженою відповідальністю	Вирощування зернових та технічних культур
ТОВ «Новий сад»	Товариство з обмеженою відповідальністю	Вирощування зернових та технічних культур
СТОВ «Агро-Темп»	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю	Вирощування зернових та технічних культур
СТОВ «Надія»	Сільськогосподарське товариство з обмеженою відповідальністю	Вирощування зернових та технічних культур
ПП «Гарант»	Приватне підприємство	Вирощування зернових та технічних культур
ТОВ НТЦ «Земля і люди»	Товариство з обмеженою відповідальністю науково-технологічний центр	Вирощування зернових та технічних культур
ФГ "ГАВЕНКО І.В."	Фермерське господарство	Вирощування зернових та технічних культур
ВАТ «Правда»	Відкрите акціонерне товариство	Вирощування зернових та технічних культур

* Побудовано автором за даними інвестиційного паспорту Єланецького району

Пріоритетність соціального розвитку агропромислового комплексу забезпечується державою шляхом різних організаційно-економічних і правових заходів. У відповідності до Конституції України, законів України "Про місцеві державні адміністрації", "Про місцеве самоврядування в Україні" важливою функцією місцевих органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування є управління соціально-економічними процесами на відповідній території.

Одним з інструментів управління цими процесами є програми соціально-економічного розвитку. Програма економічного і соціального розвитку Єланецького району на 2011- 2014 роки розроблена відповідно до завдань та положень Програми Президента України В.Ф. Януковича «Україна для людей», на базі положень Програми економічних реформ на 2010 - 2014 роки «Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна влада», заходів, передбачених у планах-графіках реалізації Програми економічних реформ, розроблених Комітетом економічних реформ при Президентові України.

Програма визначає пріоритетні завдання і заходи соціально-економічного розвитку щодо досягнення головної мети – покращення якості життя населення району на основі сталого економічного зростання, наповнення доходної частини місцевих бюджетів, забезпечення своєчасної виплати заробітної плати, пенсій та інших соціальних виплат, зменшення напруги на ринку праці, активізації впровадження інвестиційних проектів, вирішення проблем енергозбереження та енергозабезпечення, підвищення якості та доступності медичних та освітніх послуг. [4]

Програма ґрунтується на комплексі макроекономічних та галузевих прогнозів і визначає основні цілі та завдання соціально-економічного розвитку району на 2011-2014 роки. Цілі та пріоритети: створення сприятливих умов для розвитку високоєфективного конкурентоспроможного аграрного комплексу району та забезпечення продовольчої безпеки, підвищення ефективності землекористування, оптимізація та комплексний розвиток галузей рослинництва, тваринництва та переробки сільськогосподарської продукції, збереження тенденцій до збільшення обсягів залучених в галузь фінансових ресурсів, створення умов для розвитку підприємництва у сільській місцевості, соціальне відродження села.

Заходи з реалізації пріоритетних напрямків [4]:

- забезпечення стабільного та ефективного функціонування агропромислового комплексу за рахунок продовження роботи по удосконаленню структури посівних площ, впровадження новітніх технологій та засобів виробництва, розширення площ під зерновими культурами. Передбачається забезпечити виробництво зерна за рахунок

збільшення посівних площ ярих культур в порівнянні із структурами минулих років та збільшення урожайності зернових культур в цілому;

- забезпечення підвищення родючості ґрунтів, підвищення якості продукції та мінімізація шкідливого впливу хімічних засобів захисту рослин на навколишнє середовище шляхом;

- застосування збалансованих норм мінеральних добрив, внесення органічних добрив;

- сприяння забезпеченню сільгосптоваровиробників усіх форм власності якісним насінням, своєчасне проведення сортооновлення та сортозаміни;

- забезпечення та підвищення ефективності фінансової підтримки сільськогосподарських товаровиробників району;

- технічне переоснащення сільськогосподарських підприємств шляхом придбання сільськогосподарської техніки;

- стабілізація поголів'я худоби, підвищення їх продуктивності за рахунок покращення годівлі та генетичного потенціалу, забезпечення збільшення чисельності продуктивної худоби і птиці в приватному секторі, а також підвищення їх продуктивності через подальше вдосконалення і розширення послуг системи сервісного зооветеринарного обслуговування худоби, продажу сільськогосподарськими підприємствами грубих, соковитих та концентрованих кормів, виділення угідь для випасу худоби, забезпечення постійного зооветеринарного контролю за захистом с/г тварин від хвороб інфекційної та неінфекційної етіології;

- сприяння залученню інвестицій на розвиток молочнотоварного виробництва, свинарства та птахівництва, реорганізація молочного виробництва у приватному секторі, створення великотоварних спеціалізованих сільгосппідприємств, міні-ферм, багатофункціональних обслуговуючих кооперативів.

- підвищення рівня заробітної плати працівників сільського господарства;

- підвищення розміру орендної плати за користування земельними і майновими паями.

Висновки. В результаті дослідження було проаналізовано сучасний стан і особливості організації управління сільськогосподарськими підприємствами Єланецького району. Була визначена мета розвитку району та заходи для її досягнення, які зазначені в «Програмі соціально-економічного розвитку Єланецького району на 2011-2014 роки». Відповідно до неї пріоритетними напрямками у 2011-2014 роках визначені:

- перехід до високоефективного агропромислового комплексу;
- забезпечення стійкого зростання обсягів сільськогосподарського виробництва, у тому числі шляхом активізації залучення до виробничої діяльності суб'єктів малого та середнього бізнесу;
- підвищення економічної ефективності діяльності суб'єктів господарювання та конкурентоспроможності продукції;
- активізація інвестиційної діяльності, нарощування обсягів капітальних вкладень з використанням усіх джерел фінансування.

ЛІТЕРАТУРА

1. ДК 002:2004 Державний класифікатор України Класифікація організаційно-правових форм господарювання [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://normativ.ucoz.org/load/dk_002_2004_derzhavnij_klasifikator_ukrajini_klasifikacija_organizacijno_pravovikh_form_gospodarjuvannja/1-1-0-715.
2. Завадський Й.С. Менеджмент : підручник для студентів вищих навчальних закладів : у 2-х томах, Том 2. / Й.С. Завадський — К. : Європейський університет, 2003 — 640 с.
3. В. М. Гайворонський В. М. Аграрне право України : підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / В. М. Гайворонський, В. П. Жушман, В. М. Корнієнко та ін.; За ред. В. М. Гайворонського та В. П. Жушмана. — Х.: Право, 2003. — 240 с.
4. Програма соціально-економічного розвитку Єланецького району на 2011-2014 роки [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://elanets.mk.gov.ua/ua/economy/program>.

**АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ
ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ**

Р.М. Данис, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто методи економічного аналізу. Представлена характеристика методів економічного аналізу та їх застосування в управлінні бюджетними коштами.

Ключові слова: економічні методи аналізу, метод групування, метод ланцюгових підстановок, бюджетні коефіцієнти, аналіз.

Постановка проблеми. Управління бюджетними коштами належить до важливих напрямів діяльності державних органів. Недосконалі методи бюджетного планування та прогнозування призводить до ускладнення міжбюджетних відносин, зростання бюджетного дефіциту, недовиконання планових бюджетних показників з окремих видів доходів і видатків. У зв'язку з цим необхідним є застосування методів економічного аналізу в управлінні бюджетними коштами.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема застосування методів економічного аналізу при управлінні бюджетними коштами присвячено велику кількість наукових досліджень вітчизняних і закордонних вчених. Значний внесок у розвиток методики комплексного економічного аналізу зробили провідні вчені: І. Караков, Г. Мельничук, Є. Мних, П. Попович, М. Шеремет, С. Шкарабан. та інші.

Постановка завдання. Основним завданням написання даної статті є дослідження методів економічного аналізу, їхніх особливостей, аналіз значення методів економічного аналізу в управлінні бюджетними коштами, розгляд проблеми ефективності їх застосування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Економічні методи аналізу бюджетних показників полягають в оцінці обґрунтованості бюджетних параметрів, їх динаміки тощо. Аналіз має проводитись на всіх етапах бюджетного процесу: при формуванні, розгляді, затвердженні та виконанні бюджету. Його здійснюють державні фінансові та податкові органи, контролюючі та представницькі органи влади. Рахункова палата щорічно проводить експертизу й аналіз обґрунтованості поточних видатків бюджетів, порядку й умов фінансування бюджетних цільових програм. За результатами проведеного аналізу та експертизи бюджетних показників Рахунковою

палатою розробляються пропозиції щодо усунення порушень і відхилень у бюджетному процесі, удосконалення законодавчої і нормативної бази, узагальнення результатів дослідження причин і наслідків виявлених відхилень в процесі формування доходів і витрачання коштів Державного бюджету [4].

Економічний аналіз, що проводиться фінансовими органами, відомствами, іншими структурами, та розроблені за його результатами висновки є базою для:

- об'єктивної оцінки результатів виконання бюджету;
- виявлення причин відхилень від затверджених показників;
- розробки пропозицій, що спрямовані на виявлення резервів
- зміцнення доходної бази бюджетів, забезпечення надходжень платежів до кожного рівня бюджетів;
- забезпечення своєчасного фінансування видатків за цільовим призначенням;
- посилення фінансової дисципліни;
- удосконалення нормативної бази, що застосовується при формуванні доходів і видатків бюджету;
- розробки пропозицій із вдосконалення міжбюджетних відносин.

Аналіз виконання бюджету має охоплювати: виконання показників надходжень доходів за окремими джерелами; виконання плану видатків за напрямками фінансування і галузям виробничої та невиробничої сфери; виконання боргових бюджетних зобов'язань. У процесі фінансування з Державного бюджету планових заходів і акумуляції доходів має проводитися аналіз оперативних даних, поточної звітності про їх виконання та основних планових показників. На підставі цих даних коректуються асигнування по бюджетних установах, виявляються недоліки у виконанні ними фінансових зобов'язань.

Для аналізу бюджетних показників застосовують різні методи та інструменти. Найпростішим є метод порівняння, коли бюджетні показники звітного періоду порівнюються з плановими або з показниками за попередній період.

Метод групування передбачає певну класифікацію явищ і процесів, а також причин і факторів, які зумовлюють їх зміну і розвиток. Бюджетні показники групуються і зводяться в таблиці, це дозволяє провести аналітичні розрахунки, виявити тенденції розвитку окремих явищ і їх взаємозв'язки, а також фактори, що впливають на зміни показників. Метод ланцюгових підстановок полягає у зміні окремого звітного показника базовим. При цьому всі інші показники залишаються незмінними. Цей метод дозволяє визначити вплив окремих факторів на сукупний бюджетний показник. При проведенні аналізу бюджетних показників методом порівняння слід зважати на їх

зіставність. Порівняння показників виконання бюджету здійснюється шляхом розрахунку середніх і відносних величин. Однак необхідно враховувати, що середні величини згладжують індивідуальні різниці, саме тому вони мають бути доповнені аналізом абсолютних даних, на підставі яких розраховувались.

Для детального аналізу динаміки доходів Державного бюджету слід розраховувати такі показники: абсолютний приріст, темпи зростання, темпи приросту, абсолютне значення одного відсотка та коефіцієнт еластичності. Як інструментарій для економічного аналізу можна застосувати бюджетні коефіцієнти – відносні показники фінансового стану території, які виражають відношення одних абсолютних бюджетних показників до інших. Бюджетні коефіцієнти можуть застосовуватися для порівняння показників за адміністративними одиницями, для виявлення динаміки розвитку показників і тенденцій їх зміни.

В умовах економічної кризи в державі та регіонах підвищується роль територіальних бюджетів у вирішенні економічних і соціальних завдань, отже постає питання щодо аналізу територіальних бюджетів. Зокрема для соціально-економічного розвитку кожної території актуальності набуває визначення рівня фінансової достатності територіального бюджету; виявлення факторів, які впливають на фінансовий стан території, стан бази її власних доходів; визначення рівня стійкості територіального бюджету; виявлення факторів, які впливають на фінансовий стан території; оцінка правильності бюджетної політики, що провадиться місцевими адміністраціями [3].

Чотири методи визначення ступеня стійкості територіальних бюджетів пропонує Г. Поляк:

1. Абсолютно стійкий стан бюджету можливий при умові, коли

$$ВмДв + Др.$$

де $Вм$ – мінімальні видатки бюджету, млн грн;

$Дв$ – власні доходи бюджету, млн грн;

$Др$ – регулюючі доходи бюджету, млн грн.

2. Нормальний стан бюджету: $Вм = Дв + Др$.

3. Нестійкий стан бюджету: $Вм = Дв + Др + Дз$,

де $Дз$ – додатково залученні фінансові ресурси, млн грн.

4. Кризовий стан бюджету: $Вм > Дв + Др$.

Розрахунок і аналіз цих коефіцієнтів дозволить об'єктивно оцінити стан територіальних бюджетів, виявити фактори, що на них впливають.

Економічний аналіз виконання місцевих бюджетів має свою специфіку, обумовлену особливостями і основними завданнями, що стоять перед ними.

Для економічного аналізу бюджетних показників може бути використано:

- горизонтальний аналіз, у ході якого порівнюються поточні показники бюджету з показниками за минулий період, а також планові показники з фактичними;
- вертикальний аналіз, у результаті якого визначається структура бюджету, питома вага окремих бюджетних показників у загальному показнику та їх вплив на загальні результати;
- трендовий аналіз, який має за мету виявлення тенденцій змін динаміки бюджетних показників. На основі цього аналізу можливо прогнозувати бюджетні показники на майбутнє;
- факторний аналіз, який полягає у виявленні впливу окремих факторів на бюджетні показники. Наприклад, вплив на величину показників видатків бюджету підвищення рівня і якості життя населення, зокрема підвищення доходів населення, поліпшення пенсійного забезпечення тощо.

Кожний вид аналізу має важливе значення, але конкретність і дієвість висновків економічного аналізу залежить, перш за все, від комплексного застосування методичних прийомів. Доповнюючи один одного, вони сприяють розкриттю складних зв'язків і взаємозалежностей, що виникають між різними показниками у процесі виконання бюджету за доходами і видатками. До загальної методики можна віднести: визначення завдань аналізу; підбір і попередню перевірку достовірності та правильності даних; використання прийому порівняння як основного при визначенні рівня виконання бюджетних показників і динаміки показників бюджету; застосування затверджених даних для бази порівняння та оцінки показників; визначення відхилень від затверджених показників; застосування поряд із абсолютними відносних і середніх показників, а також зведених порівняльних величин; застосування аналітичних групувань і побудову таблиць, що дозволяють зробити висновки про виконання бюджетних показників.

Поряд із методами економічного аналізу, які характеризують загальний підхід до виконання бюджету, існує і методика його аналізу, що визначає етапи й прийоми аналітичної обробки інформації. Економічний аналіз складається з таких основних етапів: по-перше, визначення об'єкта аналізу, формування мети та завдань аналізу; по-друге, здійснення перевірки, зведення та групування необхідних даних; по-третє, аналітична обробка: порівняння відповідних показників щодо доходів, видатків, нормативів, штатів, контингентів; визначення причин відхилень від показників

затверджених бюджетів, з'ясування взаємозв'язків і кількісних залежностей між показниками; по-четверте, підведення результатів аналізу та формування висновків; по-п'яте, розробка практичних пропозицій за результатами аналізу [2, с. 514].

Економічний аналіз, що проводиться фінансовими органами, відомствами, іншими структурами, та розроблені за його результатами висновки є базою для:

- об'єктивної оцінки результатів виконання бюджету;
- виявлення причин відхилень від затверджених показників;
- розробки пропозицій, що спрямовані на виявлення резервів зміцнення доходної бази бюджетів, забезпечення надходжень платежів до кожного рівня бюджетів;
- забезпечення своєчасного фінансування видатків за цільовим призначенням;
- посилення фінансової дисципліни;
- удосконалення нормативної бази, що застосовується при формуванні доходів і видатків бюджету;
- розробки пропозицій із вдосконалення міжбюджетних відносин.

Висновки. Отже, проведення комплексного аналізу бюджетних показників дозволяє отримати необхідну інформацію виконавчим і законодавчим органам влади для: прийняття рішень при формуванні і здійсненні фінансової політики, виявлення резервів для залучення коштів у бюджет, підвищення ефективності їх використання, посилення контролю за їх формуванням і витрачанням. Проблеми вдосконалення методології і методики економічного аналізу бюджетних показників у системі управління бюджетними ресурсами потребують наукового вирішення, при цьому аналіз бюджетних показників необхідно визначити як один із важливих елементів процесу управління бюджетними ресурсами на місцевому та державному рівні.

ЛІТЕРАТУРА

1. Методичні рекомендації щодо проведення аналізу та експертизи проекту закону про Державний бюджет України: затв. постановою Колегії Рахункової палати від 13 березня 2007 р. №6-4.
2. Мних Є.В. Економічний аналіз діяльності підприємства: підручник / Є.В. Мних. — К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2010. — 514 с.
3. Шеремет А.Д. Методика фінансового аналізу / А.Д. Шеремет, Е.В. Негашев. — М.: ИНФРА-М. 1999. — 208 с.
4. Шкарабан С.И. Основы оперативного экономического анализа / С.И. Шкарабан. — Львов: Вища шк., 2009. — 136 с.

ВПЛИВ СВІТОВОГО ДОСВІДУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ

В. С. Заверюха, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Клочан В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

Визначено підходи до виконання задач з розробки стратегії, розглянуто світовий досвід управління стратегічним потенціалом підприємства, що в майбутньому можуть вплинути на поведінку підприємців в Україні.

Ключові слова: стратегія, управління, потенціал, стратегічний потенціал.

Постановка проблеми. Сучасний стан економіки України, в якому спостерігаються елементи виходу із загальносистемної кризи, потребує активного розвитку та впровадження стратегічного управління на підприємствах, яке неможливе без застосування світового досвіду ефективного використання потенціалу цих самих підприємств.

Проблема управління стратегічним потенціалом підприємств (СПП) у сучасній економіці займає все більше місця в теоретичних дослідженнях економічної науки й практичної діяльності менеджерів підприємства. Одним з найбільш трудомістких і мало досліджених у теорії й практиці управління підприємствами є завдання побудови організаційно-економічних і управлінських механізмів формування стратегії розвитку, найважливішими компонентами якої є механізми формування та управління СПП.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні аспекти та досвід стратегічного підходу до управління у закордонних компаніях викладено у роботах зарубіжних авторів, а саме Ансофф І., Томпсон А.А., Боумен К. Питанням формування, управління й оцінки потенціалу підприємства присвячені роботи В.Ветлинського, А.Воронкової, О.Ляшенко, І.Отенко, В.Ревенка, І.Хомича, М.Чухрая, О.Ястремського.

Постановка завдання. Дослідження за роботами різних авторів еволюції системи управління свідчить, що саме концепція стратегічного управління відповідає вимогам функціонування підприємств в сучасних умовах. Для вирішення проблем, що стоять перед вітчизняними виробничими структурами, необхідною є розробка підходу до формування стратегій з урахуванням особливостей розвитку економіки України, опираючись на досвід розвинутих зарубіжних країн.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сучасному етапі розвитку економіки, основні засади і підходи стратегічного менеджменту до українських підприємств запозичені переважно з розробок зарубіжних учених і практики американських, японських і європейських корпорацій з огляду на те, що досвід України у цій сфері невеликий.

Існує значна кількість конструктивних визначень стратегічного управління, що приводиться західними фахівцями. Так Д. Шендел і К. Хаттен розглядають стратегічне управління «як процес визначення і встановлення зв'язку організації з її оточенням, що полягає в реалізації вибраних цілей і в намаганнях досягти бажаного стану взаємовідносин з оточенням за допомогою розподілу ресурсів, що дозволяє ефективно і результативно діяти організації і підрозділам». За Дж. Хіттенсом, «стратегічне управління – це процес управління з метою здійснення місії організації за допомогою управління взаємодією фірми з її оточенням».

Дослідження еволюції системи управління як відповіді на виклик зовнішнього середовища у вигляді ускладнення управлінських завдань свідчить, що саме концепція стратегічного управління є тією системою методів та прийомів, яка відповідає вимогам функціонування підприємств усіх сфер виробництва в умовах постіндустріальної епохи. У зв'язку з цим на основі вивчення робіт різних авторів та практичного досвіду підприємців проведено аналіз факторів зовнішнього середовища, під впливом яких формується стратегічна поведінка підприємців України. За співвідношенням участі керівника та виконавців у процесі розробки стратегій пропонується розрізнити такі підходи (табл. 1).

Визначення стратегій – це процес, у якому враховуються всі аспекти зовнішнього та внутрішнього функціонування підприємства. Існує багато систем класифікації факторів, які дають змогу вивчити стан зовнішнього середовища підприємства [4]. При цьому всі автори у розгляді середовища непрямого впливу особливу увагу приділяють факторам, що характеризують стан національної економіки.

Аналіз діяльності вітчизняних підприємств свідчить про наступне. Найбільш розповсюдженими типами стратегій є диференціація продукції та синергізму, що виявляється у диверсифікації діяльності: разом із основним виробництвом підприємства займаються торгівлею, операціями з цінними паперами, вкладають кошти у інші підприємства та організації. Разом з тим вітчизняна практика підприємництва виробила специфічний тип стратегії, яку можна назвати стратегією роздрібненості [5]. Вона полягає у формуванні на основі крупного підприємства кількох більш дрібних, зі створенням відповідних холдингових структур. Розповсюдження такої стратегії

пов'язано з можливістю зниження податкових платежів завдяки використанню пільг малим підприємствам та розвитком ініціативи дочірніх підприємств у пошуку шляхів виживання. Застосування елементів стратегічного менеджменту зведено до підготовки бізнес-планів.

Таблиця 1

Підходи до виконання задач з розробки стратегії

Підхід	Переваги та недоліки
1. <i>Головний стратегічний (або одноосібний) підхід.</i> Керівник є головним стратегом і підприємцем, який має вирішальний голос при аналізі, формуванні альтернатив і визначенні основних стратегій.	Вкрай централізована робота з розробки стратегії виправдана, коли керівник має сильне інтуїтивне бачення того, що і як має бути зроблено. Основна слабкість підходу – масштаб стратегії надто залежить від майстерності однієї людини у розробці стратегій.
2. <i>Підхід, побудований на делегуванні повноважень.</i> Керівник передає розробку стратегії підлеглим – можливо, персоналу зі стратегічного планування або іншим ланкам.	До переваг можна віднести можливість для керівника обирати з безлічі стратегічних ідей, а також широку участь керівників усіх рівнів та з різних регіонів. Основна слабкість підходу – загроза віддалення керівника від процесу розробки стратегії. Результат - стратегії, що мають справу із проблемами сьогодення, неорієнтовані на використання майбутніх можливостей підприємства.
3. <i>Спільний (або побудований на співробітництві) підхід.</i> Проміжний підхід між двома попередніми. Керівник залучає підлеглих – майбутніх ключових виконавців до розробки узгодженої стратегії.	Головною перевагою є те, що участь майбутніх виконавців у розробці стратегії посилює їх прихильність до успіху втілення планів. Але є й певний ризик: стратегія може стати компромісом, позбавленим сміливої творчої ініціативи.
4. <i>Ініціативний підхід.</i> Керівник спонукає підлеглих до розробки, захисту та втілення у життя певної стратегії.	Сила підходу полягає у тому, що фахівцям із привабливими стратегічними пропозиціями надають можливість і ресурси для їх апробації. Це сприяє тому, що організація має здатність до оновлення.

Стратегічна проблематика сьогодення в Україні пов'язана не скільки із завоюванням нових ринків, скільки із загальною політичною та економічною ситуацією. Причинами також є складність і швидка зміна ринкових процесів, зокрема збільшення розмірів підприємств, ускладнення форм їх діяльності, нестійкість зовнішнього середовища тощо. Треба ще додати і те, що єдиного механізму оптимального управління підприємством не існує. Отже, треба обирати той тип, який найбільше відповідає певному виду проблем. За цих важких умов та обмежень (табл. 2) підприємства впевнені, що розробки і впровадження стратегічного менеджменту у даний час є передчасними.

**Обмеження щодо використання управління СПП на вітчизняних підприємствах
та шляхи їх подолання**

Обмеження	Шляхи подолання
Відсутність системного підходу до формування СПП, зв'язків із стратегією підприємства	Застосування стратегічного контролю та контролінгу. Використання стимулів щодо освоєння механізмів управління СПП. Формування стратегічної поведінки персоналу
Конкуренція стратегічних і поточних видів діяльності з перевагою останніх	Розробка системи стратегічних планів (розвитку СПП, локальних потенціалів). Захист стратегічної діяльності за допомогою низки планово-економічних заходів
Відсутність надійної стратегічної інформації для управління СПП	Формування (зміцнення) аналітичних служб підприємства. Побудова системи стратегічного контролінгу зовнішнього та внутрішнього середовища
Брак у персоналу навичок стратегічного управління	Спеціальна підготовка управлінських кадрів, особливо вищого рівня. Підготовка та підвищення кваліфікації персоналу щодо прийняття стратегічних рішень, а також їх реалізації та аналізу наслідків
Опір змінам у вигляді “ліквідації загроз” ОСУ, розподілу влади, прав, обов'язків та відповідальності, способу мислення та звичних традицій	Створення структури, що здатна змінюватись. Спільне прийняття стратегічних рішень. Управління опором. Формування стратегічного мислення та поведінки персоналу
Великі витрати на організацію управління СПП, особливо на постійний моніторинг зовнішнього середовища	Обґрунтування доцільності витрат, аналіз можливостей залучення аутсорсингових служб, налагодження та вдосконалення системи стратегічного контролінгу

На вітчизняних підприємствах можна окреслити загальні причини, що ускладнюють управління складовими СПП та призводять до кризових явищ:

- фінансовий потенціал (занадто висока частка позичкового капіталу, висока вартість позичкових коштів);
- збутовий потенціал (ненадійність постачальників);
- виробничий потенціал (застарілі технології, обладнання);
- інноваційний потенціал (брак коштів для впровадження інновацій, відсутність власних патентів);
- управлінський потенціал (негнучкий менеджмент);
- організаційний потенціал (бюрократія, негнучка ієрархічна структура);
- трудовий потенціал (плинність, мала мобільність) [6].

Оволодіння методами і підходами управління СПП з урахуванням вище перерахованих причин виникнення кризових явищ на вітчизняних підприємствах і його успішне впровадження дозволить підприємствам працювати стабільно і забезпечить їм перспективи для розвитку. Нездатність передбачити і непоінформованість про наявні методи і прийоми антикризового керування і планування під час спаду виробництва чи його нестабільності може привести до повного банкрутства підприємств в Україні.

Стратегічне управління орієнтує діяльність підприємства на пошук і проведення змін споживачів та їх запитів. При цьому ключовими завданнями підприємства є удосконалення продукту чи підвищення якості послуги, розробка нових виробів чи послуг та робота зі споживачами [2].

Велику увагу доцільно приділити найскладнішому етапу стратегічного управління – стратегічному аналізу, оскільки на цьому етапі підприємство повинно виявити коло зацікавлених сторін, проаналізувати ступінь їхнього впливу на діяльність.

Одним із основних методів аналізу, який дозволяє побудувати стратегічний баланс і проаналізувати можливості стратегічної поведінки підприємства є SWOT-аналіз. Суть його полягає в детальній оцінці внутрішніх сильних і слабких сторін, а також можливостей та перешкод на шляху діяльності підприємства. Саме за його допомогою вибирають найкращу стратегію для виконання місії організації. Використовуючи місію організації як контекст, потрібно якнайширше використати її можливості та сильні сторони й одночасно нейтралізувати загрози, долаючи слабкі сторони.

Принцип розробки стратегії полягає в тому, що стратегія повинна бути добре пристосована до сильних, слабких сторін і конкурентних можливостей підприємства. Для успішного застосування системи SWOT-аналізу оточення організації – важливо вміти не тільки розкрити загрозу і можливість, але й спробувати оцінити їх з погляду того, на скільки важливим для підприємства є урахування стратегії її поведінки щодо кожної із виявлених загроз і можливостей [3].

За результатами ранжування консультантами відомих українських компаній основних показників, що характеризують можливість використання базових моделей стратегічного аналізу, визначено, що найбільш придатною для використання в українських умовах є модель МакКінсі (табл.3).

Що стосується вибору моделі стратегічного управління, то тут виникають певні труднощі. У ході розвитку теорії стратегії різні дослідники пропонували різні підходи. М. Мескон вважає, що процес стратегічного управління має складатися з таких етапів:

- вибору місії фірми;
- формулювання цілей фірми;
- управлінського обстеження внутрішніх сильних і слабких сторін;
- вибору стратегії;
- реалізації стратегії;
- управління і планування, реалізації і контролю реалізації стратегічного плану;
- оцінки стратегії.

Таблиця 3

Порівняння світових моделей стратегічного аналізу

	BCG	GE/McKinsey	ADL-LC
Переваги	Простота та чіткість застосування: якщо зростання обсягу відповідного ринку за попитом може бути надійним вимірником можливого розвитку конкретного бізнесу і при цьому конкурентну позицію компанії можна оцінювати за її часткою на даному ринку.	Інтегральна багатофакторна оцінка координат кожного бізнесу в конкурентному бізнес-просторі	Включення в систему обґрунтування стратегічних рішень інтегральних оцінок конкретних стадій життєвого циклу різних ринків і відповідних бізнесі компанії. Модель багатоваріантна, але в цілому алгоритмічна та схематична.
Недоліки	Якщо задана стратегічна перспектива значно складніша та відповідні умови конкуренції також істотно складніші, то необхідні інші інструменти стратегічного аналізу та стратегічного синтезу.	Не дає ніякої системної відповіді на питання про те, як потрібно оптимізувати цей портфель і як перебудувати дану вже сформовану структуру бізнесу в умовах завжди обмежених ресурсів компанії.	В моделі не розглядаються стратегії, які пропонують істотні зміни життєвого циклу і передбачають відповідні заходи, спрямовані на такі зміни.

I. Ансофф в основу моделі стратегічного управління покладає рішення, які доцільно приймати при формуванні стратегії: оцінка потенціалу організації; оцінка зовнішніх можливостей та загроз; формулювання цілей і вибір завдань; рішення про диверсифікацію і вибір стратегії диверсифікації; вибір конкурентної стратегії; формування компонент стратегії диверсифікації і конкурентної стратегії у вигляді окремих проектів.

За умов глобалізації і швидкої зміни умов ведення економічної діяльності зростає потреба в переосмисленні ролі управління та посиленні відповідальності на всіх рівнях. Це обумовлює потребу запровадження управління, побудованого таким чином, щоб, з одного боку, не втрачалась соціальна відповідальність, а з другого – не

руйнувалися методи і механізми ведення бізнесу, забезпечувались його прозорість і користь власникам капіталу. Такий підхід до новітнього управління проявився в багатьох закордонних організаціях, корпораціях у вигляді нових стандартів звітності, принципів корпоративного управління, форм спілкування з клієнтами, власниками, інвесторами і партнерами, відносин з державою та її представниками.

Отже, перспективи подальших досліджень повинні стосуватись удосконалення розглянутих методів з метою пристосування до національних особливостей, економічних умов та конкретних суб'єктів господарювання. Оскільки застосування моделей стратегічного аналізу в українських умовах без урахування стану корпоративного управління на підприємстві є недоцільним.

Висновки. Сучасний стан виходу економіки України із загальносистемної кризи, потребує активного розвитку та впровадження стратегічного управління на підприємствах із залученням розроблених за кордоном моделей, методів, принципів, систем стратегічного управління, яке в свою чергу неможливе без уміння ефективного використання потенціалу самих підприємств. Підхід до розробки стратегії обирається керівництвом у залежності від багатьох факторів, ключовими з яких є особливості певного підприємства. Поєднання загальних і загально-конкурентних стратегій залежить від характеристик галузі, загальної конкурентної позиції підприємства в середовищі, характеристик самого підприємства. Опираючись на дослідження зарубіжних науковців, наша економічна система розвивається і поступово виходить з кризи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ансофф И. Стратегическое управление / Ансофф И. ; пер.с англ. — М. : Экономика, 1989. — 519 с.
2. Томпсон А.А. Стратегический менеджмент. Искусство разработки и реализации стратегии / А.А. Томпсон, А.Дж. Стриклед ; пер. с англ.— М.: Банки и биржи, ЮНИТИ, 1998. — 576 с.
3. Боумэн К. Основы стратегического менеджмента / К. Боумэн ; пер. с англ. — М. : Банки и биржи, ЮНИТИ, 1997. — 175 с.
4. Шершньова З.Є. Стратегічне управління : навчальний посібник / З.Є. Шершньова. С.В. Оборська — К. : КНЕУ, 1999. — 384 с.
5. Бельтюков Е.А. Выбор стратегии развития предприятия: учебное пособие / Е.А. Бельтюков, Л.А. Некрасова — Одесса : ОНПУ, 2002. — 279 с.
6. Васильченко В.А. Стратегическое управление : учебное пособие / В.А. Васильченко, Т.И. Ткаченко — Киев : ЦУЛ, 2003. — 396 с.

КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ РОВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ

В.Е. Касарига, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто вплив кадрового складу на розвиток аграрного підприємства, досліджено вплив факторів на продуктивність праці персоналу та ефективність створення успішної програми розвитку кадрового потенціалу.

Ключові слова: кадровий потенціал, структура персоналу, продуктивність праці, оцінювання ефективності управління, кадровий склад підприємства.

Постановка проблеми. Важливою проблемою для розвитку сільськогосподарського господарства прийнято вважати відсутність фінансового забезпечення в потрібному обсязі. У сучасних умовах поряд з фінансовими ресурсами головним дефіцитом в сільському господарстві відзначається дефіцит кваліфікованих кадрів. Слід відмітити, якщо стан і використання кваліфікованих кадрів керівників і фахівців є більш-менш відомим, то станом використання кадрів робочих професій приділяється недостатня увага.

Ефективність підприємства визначається і продуктивністю устаткування, і продуктивністю його співробітників. Кадровий потенціал – це одне з багатств підприємства, і його формуванню повинна приділятися ключова роль при здійсненні керування підприємством. Від цього буде залежати конкурентоспроможність підприємства й економічний ефект інвестицій у його діяльність.

Аналіз досліджень і публікацій. Проблемі вивчення особливостей кадрової політики, питань ефективного формування і розвитку кадрового потенціалу аграрних підприємств приділяють увагу ряд вчених економістів, зокрема: Богуцький О.А., Бородіна О.М., Гастаєва А.К., Жуковський М.О., Завадський Й.С., Керженцев М.Ф., Кириленко І.Г., Малік М.Й., Саблук П.Т., Шпикуляк О.Г., Юрчишин В.В. та інші дослідники. Разом з тим, ряд аспектів цієї багатопланової проблеми залишаються недостатньо вивченими і потребують поглибленого дослідження. Питання планування потреби підприємства в кадрах, методики обліку необхідної чисельності персоналу, ефективності заходів щодо планування були активно досліджені у роботах Базарова Б.Л., Весніна В.Р., Данюка В.М., Кибанової А.Я., Кобець Е.А., Шекшкні С.В., та ін. Так само питання кадрового планування знаходять своє відбиття в працях

закордонних економістів, таких як Мескон і Десслер.

Враховуючи це, та той факт, що питання підвищення ефективності та продуктивності праці тісно пов'язане з нагальною проблемою сьогодення – забезпечення сталого економічного розвитку України, управлінню продуктивністю у сфері виробництва присвячено багато робіт вітчизняних учених, таких як: П.Буряк, М.Григор'єва, О.Грішнова, А.Калина, С.Калініна, Б.Карпінський, Н.Лук'янченко, Н.Єсінова та ін.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд кадрового потенціалу як одного з основних ресурсів досягнення та утримання конкурентоспроможності аграрних підприємств. Для цього потрібно визначити особливості формування кадрового потенціалу з метою підвищення ефективності діяльності агропідприємств в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управлінський потенціал агропідприємства слід розглядати не тільки по відношенню до можливостей певної посадової особи, але й як найважливіший внутрішній ресурс підприємства, здатний надавати підприємству нові конкурентні переваги. Управлінський потенціал агропідприємства характеризує в сукупності склад, рівень кваліфікації працівників апарату управління, рівень методичного, організаційного та технічного забезпечення управлінської діяльності. Аналіз управлінського потенціалу аграрних підприємств безпосередньо пов'язаний з мотивацією й стимулюванням трудової діяльності, плануванням ділової кар'єри співробітників, роботою з кадровим резервом, з підбором персоналу, його перепідготовкою й підвищенням кваліфікації. Від того як керівництво проводить кадрову політику залежить і добробут працівників, а отже продуктивність праці й прибуток підприємства, поза залежністю від економічної ситуації в країні.

В аграрних формуваннях усіх форм власності і господарювання політика управління персоналом на цей час обмежується такими інструментами як наймання і звільнення працівників, оформлення пенсійних справ, підготовка довідок, звітів з кадрових питань, нагляд за дотриманням режиму праці. Конкурентний успіх підприємства при такому підході залежить, головним чином, від рішення в галузі технології і маркетингу, а професійні якості управлінського персоналу дещо нівелюються.

Управління трудовими ресурсами являє собою складну роботу, яку не можна виконувати успішно керуючись шаблонними формулами. Сучасна система управління кадрами організації зазнає радикальні перетворення разом з усім суспільством. Сучасні організації, в яких добре поставлена справа управління, вважають, що набір придатних

людей є усього лише початком. У той час як більша частина ресурсів організації представлена матеріальними об'єктами, вартість яких згодом знижується за допомогою амортизації, цінність людських ресурсів з роками може і повинна зростати.

Існують різні класифікації чинників розвитку трудового потенціалу. Так, Бугуцький О.А., Купалова Г.І. і Орлатий М.К. виділяють дві групи: організаційні (відновлення поколінь працівників за рахунок поповнення чисельності їх контингентів; визначення рівня забезпечення господарств трудовим потенціалом; визначення статевого і вікового складу працівників аграрних підприємств; формування здатності до праці і постійне підвищення ділової кваліфікації; створення умов для ефективного використання трудового потенціалу; пом'якшення сезонності праці на селі; відповідність рівня оплати праці розміру трудових вкладень) і соціальні (забезпечення населення житлом, комунальними послугами, медичним обслуговуванням, закладами освіти, культури, фізичного виховання, громадського харчування і зв'язку) [1].

Ефективність використання трудового потенціалу, на думку Білена М.І., Мікловди В.В., Пітюлича М.І., опосередковується ринковими відносинами з обов'язковим врахуванням стану суспільно-політичного життя, рівня свідомості, культури, професійної підготовки, національної специфіки, традицій, що склалися у сфері трудових відносин. Кузьмак О.І. наголошує на таких чинниках: соціально-демографічних; соціально-економічних; специфіці трудових відносин, яка відображає умови найму, рівень організації праці та її оплати, форми морального і матеріального стимулювання; системі освіти та механізм підготовки і перепідготовки; розподільних відносинах, що визначають умови відтворення населення, рівень життя людей, можливості повноцінного харчування, лікування і відпочинку, професійного становлення, отримання освіти, житлово-побутові умови; особливостях виробничо-господарського механізму та психологічного клімату; медико-біологічних; природно-географічних; екологічних умовах; розвиток соціальної інфраструктури.

Склад і структура кадрів сучасного підприємства представлені наступними категоріями: робітники (основні і допоміжні), інженерно-технічні працівники (ІТП), службовці, молодший обслуговуючий персонал (МОП), працівники охорони, учні, керівники, які залежно від характеру створюваного продукту праці, володіють певною професією, в межах якої поділяються на конкретні спеціальності. А вже залежно від рівня освіти мають різні кваліфікації.

Облік вищевказаної структури кадрів дозволить керівникові-практику:

- розрахувати рівень оплати праці працівників з різним кваліфікаційним рівнем, освітою, спеціалізацією;

- розрахувати питому вагу працівників до управлінського персоналу (наприклад, робочих) з метою мінімізації витрат на утримання апарату управління та підвищення ефективності роботи підприємства;

- спланувати необхідність у трудових ресурсах і т. п

Облік структурних характеристик кадрового складу по ряду демографічних ознак, таких як: стать, вік, рівень освіти, національність, соціальний статус, рівень життя і умови побуту, т. п., дозволить визначити: питому вагу чоловіків і жінок, які працюють на даному підприємстві, чисельний склад (недосвідченої) молоді та працівників передпенсійного віку, стаж і досвід роботи співробітників з метою виявлення найбільш висококваліфікованих кадрів, потреби та очікування співробітників залежно від рівня життя, освіти, соціального статусу з метою мотивування їх на підвищення продуктивності праці і т. д.

Аналіз складу і структури кадрів дозволить керівнику визначити можливості кадрового потенціалу підприємства і ефективно використовувати його. Ефективно використовувати кадровий потенціал підприємства керівнику допоможе науково-обґрунтована програма заходів щодо вдосконалення складу і структури кадрів, шляхом їх навчання, перепідготовки, підвищення кваліфікації, а також мотивування на досягнення заданих цілей.

Затяжна економічна криза в Україні, на думку окремих науковців, зумовлена кризою управлінських кадрів, тобто відсутністю висококваліфікованих керівників різного рівня управління як економікою так і іншими сферами життєдіяльності держави. За експертними оцінками, що проводилися провідними фахівцями, тільки у 15% реформованих сільськогосподарських підприємств працюють керівники і фахівці, що відповідають сучасним вимогам, і саме на ці агроформування припадає близько 40% виробленої валової продукції (без урахування особистих господарств населення). Як правило, це великі (від 5 до 40 тис. га угідь) високотехнологічні спеціалізовані підприємства з виробництва й переробки зерна, соняшнику, цукрових буряків, молока. Навіть при істотному зростанні цін на енергоносії, мінеральні добрива, техніку, що спостерігається в цьому році, рівень їхньої рентабельності не був нижче 40% [3].

В даний період освітньо-кваліфікаційний рівень працівників сільського господарства – найнижчий серед зайнятих в інших галузях економіки. Тільки кожен п'ятий працюючий на селі закінчив технікум або інститут, що вдвічі менше, ніж у промисловості, будівництві, на транспорті та зв'язку, а з повною вищою освітою у сільському господарстві працює трохи більше 100 тис. чоловік (6%), що в 3,5 рази менше середнього показника по всіх галузях економіки [2].

Важливо й те, що середній вік людей на селі різко зростає й уже досяг 58 років, а частка професійно підготовленої молоді віком до 30 років зменшилася до рівня 14%, що вкрай недостатньо для поновлення трудових ресурсів. Щодо професійної підготовки керівного складу на підприємствах галузі, то тут за останні 10 років кількість фахівців вищої кваліфікації скоротилася ще на третину.

Таблиця 1

Оцінка спеціалістами впливу факторів на продуктивність праці

Фактори	Забезпечує зростання продуктивності праці, %
Внутрішня мотивація праці	70 – 80
Високий рівень освіти та інтелекту	20 – 30
Професійно-кваліфікаційний рівень працівника	15 – 20
Покращення умов праці та побуту	5 – 30
Розвиток творчого відношення до праці, зміцнення трудової дисципліни	10 – 15
Удосконалення організації і форм колективної праці	10 – 40
Поліпшення нормування праці	10 – 20

Проведене фахівцями опитування молодих фахівців сільського господарства дало можливість визначити основні фактори, що впливають на працевлаштування й закріплення молоді в сільськогосподарському виробництві: заробітна плата – 37%; престижність праці, можливість самореалізації й кар'єрного росту – 22%. Ще майже половина припадає на сукупність соціально-побутових факторів і послуг: забезпеченість житлом – 19%; рівень соціально-побутового, медичного й торговельного обслуговування – 12%; рівень освіти й культурного обслуговування – 10%. Забезпечення цих мотиваційних чинників спонукає окремого працівника або групи людей до високої продуктивності праці, що, в свою чергу, допомагає утримати конкурентні позиції господарства [4].

Очевидно, що орієнтуватися в жорстко збалансованому й інтегрованому не тільки внутрішньому, але і зовнішньому ринках, шукати нові регіони збуту сільськогосподарської продукції, формувати довгострокову перспективу на основі договорів, підвищувати якість, обновляти асортимент, вести результативну рекламну кампанію – усе це вимагає сучасних знань, застосування новітніх підходів, постійного навчання, ефективного впровадження передового досвіду й технологій.

Подальший розвиток професійно-кваліфікаційної складової трудового

потенціалу відбувається тільки тоді, коли перехід працівників з одного робочого місця на інше супроводжується не просто заміною та оновленням трудових операцій і функцій, а їх обов'язковим ускладненням в результаті технічної модернізації виробництва у формі зміни праці.

Зміна праці в умовах сучасного виробництва, будучи його закономірною потребою, повинна виступати як якісно новий метод сучасного управління складною структурою трудового потенціалу, що забезпечує необхідну науково-технічному прогресу ступінь мобільності працівника і підвищення рівня розвитку особистого трудового потенціалу. Зростаюча потреба виробництва розширює сферу дії закону зміни праці і стає основою формування системи безперервної освіти. Розширюються рамки професійної підготовки працівників, підвищуються вимоги до мобільності кадрів.

Висновок. Для організації важливо мати в потрібний час, в потрібному місці, у потрібній кількості і з відповідною кваліфікацією такий персонал, який необхідний для вирішення виробничих завдань, досягнення її цілей. Аналіз кадрового складу організації і розробка ефективної кадрової політики покликані створювати умови для мотивації, більш високої продуктивності праці і задоволеності роботою.

Аналіз складу і структури кадрів дозволить керівнику отримати необхідну інформацію про персонал (кваліфікаційна, статево-вікова, національна структура, питома вага робітників, службовців і т. п.) з допомогою якої стає можливим розробити оперативний план роботи з кадрами та ефективну кадрову політику. Усвідомлення необхідності вивчення складу і структури кадрів організації дозволить керівникові повною мірою використовувати наявний потенціал трудових ресурсів, що в свою чергу повинно позначитися на підвищенні ефективності роботи підприємства в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бугуцький О.А. Аграрна праця та соціальний розвиток села [текст] / О.А. Бугуцький, Г.І. Купалова, М.К. Орлатий; за ред. О.А. Богуцького. — К., 1996. — 302 с.
2. Жуковський М.О. Трудові ресурси як складова конкурентоспроможності підприємства / М.О. Жуковський // Актуальні проблеми економіки. — 2007. — №2. — С. 54-59.
3. Кириленко І.Г. Напрями підвищення конкурентоспроможності вітчизняного сільськогосподарського виробництва / І.Г. Кириленко // Економіка АПК. — 2005. — №11. — С. 68-72.
4. Шпикуляк О.Г. Менеджмент і здійснення кадрової політики аграрного підприємства / О.Г. Шпикуляк // Економіка АПК. — 2004. — №12. — С. 132-136.

**СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ**

Ю. Ю. Коваленко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Максименко А. Г.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто в статті важливість системи управління персоналом, розглянуто основні складові системи управління персоналом. Відповідно до складових системи управління досліджено її у сільськогосподарських підприємствах Новобузького району.

Ключові слова: управління персоналом, персонал, система управління персоналом, сільськогосподарські підприємства, Новобузький район.

Постановка проблеми. Ефективність аграрного виробництва, конкурентоспроможність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках залежать від рівня забезпечення, використання кадрового потенціалу та застосування науково обґрунтованих методів управління ним. Формування високопрофесійного, стабільного та оптимального збалансованого апарату управління виступає стратегічним завданням кадрової політики як на рівні окремого господарства, так і держави в цілому. Саме тому Державною цільовою програмою розвитку українського села на період до 2015 року передбачено комплекс заходів щодо удосконалення та реформування системи управління в аграрному секторі. Це передбачає передовсім удосконалення методів управління шляхом запровадження тих, які сприяють підвищенню конкурентоспроможності аграрного сектору, а також відповідають міжнародним стандартам менеджменту та вимогам .

Аналіз останніх досліджень і публікацій: Вивчення і розв'язання проблеми управління персоналом завжди займали важливе місце в системі наукових досліджень. В розробку теоретико-методичних, соціально-економічних та прикладних проблем управлінської праці вагомий вклад зробили І.Ф.Байдюк, А.М.Гріненко, С.О.Гудзинського, В.М.Данюк, В.С. Дієсперова, Л.С.Дорошенко, Й.С.Завадського, А.М.Колота, В.М.Петюха, Т.А.Писаревської, М.П.Поліщука, І.В.Прокопи, Г.М.Романенкової, М.В.Шаленко, С.В.Шекшні, Л.О.Шепотько, К.І.Якуби. Більшість з цих робіт присвячено або питанням державного управління трудовими ресурсами або менеджменту персоналу, тоді як проблеми регіонального рівня залишаються менш дослідженими.

Постановка завдання. Метою статті є розгляд складових системи управління персоналом на прикладі сільськогосподарських підприємств Новобузького району.

Викладення основного матеріалу дослідження. У сучасних умовах нестабільної кон'юнктури ринку праці основними складовими управління трудовими ресурсами, зокрема керівниками різних ланок управління і спеціалістами, в сільськогосподарських підприємствах мають бути:

- планування, підбір, розстановка (переміщення) кадрів,
- оцінка кандидатів на робочі місця;
- формування системи мотивації праці;
- аналіз та оцінка результатів трудової діяльності;
- адаптація персоналу і підвищення його кваліфікації [5].

Планування і підбір кадрів, насамперед керівників і спеціалістів, включає у себе два важливі елементи. Перший - це планування, яке полягає у визначенні перспективної комплектації штату підприємства. Основним завданням кадрового планування є надання людям робочих місць в потрібний момент часу в необхідній кількості у строгій відповідності з їхніми здібностями, схильностями і специфічними вимогами аграрного виробництва.

У сільському господарстві Новобузького району працює 5503 чол. На багатьох підприємствах ведеться планування персоналу. На рівні району плануванням персоналом займається районний відділ центру зайнятості.

Не менш важливе значення в управлінні персоналом відграє і другий елемент - підбір і розстановка (переміщення) кадрів, що передбачає створення необхідного резерву за всіма існуючими посадами і спеціальностями, комплектування працівниками, керівними кадрами, і при необхідності їх пересування за робочими місцями, посадами, виробничими підрозділами. Резерв є спеціально сформованим контингентом працівників господарства для висування на керівні посади, без якого неможливе маневрування особистим кадровим складом у процесі досягнення поставленої мети.

Оскільки система управління персоналом є складовою загальної системи управління підприємством, структура управління цим видом діяльності має бути інтегрована із загальною організаційною структурою. Це дозволяє знизити загальний рівень управлінських витрат, забезпечити координацію дій з іншими системами управління, підвищити комплексність й ефективність контролю реалізації прийнятих рішень [3]. У таблиці 1 наведено загальні дані по наявності персоналу у сільськогосподарських підприємствах Новобузького району.

**Наявність трудових ресурсів сільськогосподарських підприємств
Новобузького району***

Трудові ресурси	2012р.		2013р.		2013р. у % до 2012р.
	чол	%	чол	%	
Всього,	818	100,0	910	100,0	111,2
в т.ч.:					
- у рослинництві;	638	77,9	741	81,4	116,1
- тваринництві	180	22,1	169	18,6	93,9

*Розрахунки проведені на основі зведених показників роботи сільськогосподарських підприємств району (форма 50-сг)

У сучасних умовах ринкової економіки в реструктуризованих сільськогосподарських підприємствах потрібно висувати підвищені вимоги до майбутніх працівників, особливо керівників. Якщо раніше при прийманні на роботу чи формуванні резерву кадрів головна увага приділялася таким критеріям як досвід роботи, стан здоров'я, особисті людські якості, то нині все більше цінуються відповідальність, комунікабельність, толерантність, лідерські, організаторські здібності, бажання й уміння володіти владою, вести боротьбу з труднощами, здатність до ризику, прогнозування, оперативного аналізу та оцінки ситуації, прагнення до професійного зростання та самовдосконалення.

Незадовільний стан матеріального стимулювання, умов праці і проживання на селі спричиняє небажання найбільш перспективної частини кадрового потенціалу, молоді, працювати в аграрному секторі. Зокрема, тільки 9,6% випускників сільських шкіл, ПТУ, вузів аграрного профілю мають намір тут працювати, хоча в інших секторах економіки частка претендентів на робочі місця серед цієї категорії населення вдвічі більша. Тому на початок 2013 року частка зайнятої молоді (вік 15-34 років) у сільському господарстві Новобузького району становила 24,5 до облікової кількості штатних працівників [1].

Аналіз та оцінка результатів трудової діяльності необхідна для визначення ефективності використання персоналу. Це дозволяє здійснювати контроль за цим процесом з метою прийняття керівництвом рішення про перегляд розміру заробітної плати (підвищення, зниження) та кар'єрного зростання. Для претендентів на постійну роботу доцільно застосовувати випробувальний термін перебування на тій чи іншій

посаді , що дає змогу детальніше вивчити та оцінити якості фахівця і по завершенню його або зарахувати на підприємство або відмовити в працевлаштуванні.

У великих високорентабельних сільськогосподарських підприємствах, де створені хороші виробничі, соціально-побутові умови праці та проживання, кадровій службі можна рекомендувати застосовувати нові підходи до підбору кадрів, які в подальшому сприятимуть скороченню витрат часу на аналітичні процедури.

Висновок. Ефективність управління персоналом в умовах ринкової економіки є одним з визначних чинників економічного успіху підприємства. Воно покликане забезпечити сприятливе середовище, в якому реалізується трудовий потенціал, розвиваються особисті здібності, люди отримують задоволення від виконаної роботи і суспільне визнання своїх досягнень. В сфері управління кадрами відбувається послідовне зміщення акцентів від технологічних підходів, які регламентуються змістом трудового процесу до цілісного, системного підходу, в основі якого – довготривалий розвиток трудового потенціалу працівників. Це змістовно змінює «управління ресурсами» від простого оперативного рішення проблем, що виникають до визначення майбутніх потреб людей і розвитку їх трудового потенціалу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зінченко С.М. Управління персоналом в органах державної влади та установах сфери агросервісу регіонів України: спільні та відмінні риси / С.М. Зінченко // Статистика України. 2009. — № 3. — С. 53-61.
2. Криворучко О.М. Оцінка якості управління персоналом в АПК / О.М. Криворучко // Актуальні проблеми економіки. — 2009. — №4. — С. 98-104.
3. Стефінін В.І. Система управління якістю праці на підприємствах АПК / В.І. Стефін // Управління персоналом. — 2009. — №7. — С. 45-49.
4. Гринчук Ю.С. Сучасні теоретико-методичні і практичні підходи до управління персоналом сільськогосподарських підприємств / Ю.С. Гринчук // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — № 11. — С. 137-141.
5. Білоус Т.В. Організаційне забезпечення управління персоналом / Т.В. Білоус // Формування ринкових відносин в Україні. — 2008. — №12. — С. 143-148.
6. Ляшенко А.Х. Побудова системи управління персоналом промислового підприємства / А.Х. Ляшенко // Держава та регіони. Серія : Економіка та підприємництво. — 2008. — № 2. — С. 61-66.

**АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРЯМОГО
ВПЛИВУ НА ТОВ «РОДИНА – АГРО» ЖОВТНЕВОГО РАЙНУ**

К.М. Кучер, магістр

Науковий керівник: к.с.-г.н., доцент Гречкосій В. В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено аналіз зовнішнього середовища прямого впливу на досліджуване сільськогосподарське підприємство, визначено фактори прямого впливу на господарство та досліджено структуру каналів збуту.

Ключові слова: споживачі сільськогосподарської продукції, зовнішнє середовище прямого (опосередкованого) впливу, постачальники.

Постановка проблеми. Актуальність теми обумовлена тим, що сучасне зовнішнє середовище підприємств характеризується надзвичайно високим ступенем складності, динамізму та невизначеності. Здатність пристосовуватися до змін у зовнішньому середовищі - основна умова в бізнесі й інших сферах життєдіяльності.

Організації повинні, з одного боку, постійно усвідомлювати новий характер змін у навколишньому середовищі і ефективно на них реагувати. З іншого боку, необхідно мати на увазі, що самі організації генерують зміни в зовнішньому середовищі, випускаючи нові, наприклад, види товарів і послуг, використовуючи нові види сировини, матеріалів, енергії, обладнання, технологій.

Аналіз останніх публікацій та досліджень. Різні аспекти проблематики зовнішнього середовища та аналізу факторів прямого та опосередкованого впливу на організації в достатній мірі досліджені в працях зарубіжних (В. Веснін, О. Виханський, М. Лапуста, М. Мескон, О. Наумов, М. Портер, А. Стрикленд, А. Томпсон, Р. Фатхутдінов) та вітчизняних (В. Белошапка, В. Герасимчук, Л. Довгань, Г. Кіндрицька, Н. Куденко, В. Науменко, С. Олійник) учених. Л. Абалкін визначає «зовнішнє середовище» як сукупність факторів, що характеризують оточення в якому відбувається діяльність підприємства [3]. Однак до останнього часу в економічній літературі немає єдиного підходу щодо визначення структури зовнішнього середовища. Деякі економісти всі фактори зовнішнього середовища структурують за ознаками «прямого впливу» та «побічного впливу» [5]. До складу факторів прямого впливу вони відносять постачальників, споживачів, конкурентів, трудові ресурси, закони, установи державного регулювання, а до складу факторів побічного впливу — стан економіки,

соціально-культурні та політичні зміни, рівень науково-технічного прогресу, національні інтереси, міжнародні політичні та економічні події тощо.

Постановка завдання. Аналіз середовища зазвичай вважають початковим етапом стратегічного управління, тому що він забезпечує базу для визначення місії і цілей фірми та вироблення необхідної стратегії поведінки. Підприємства різних галузей перебувають у тісній взаємодії з середовищем, саме тому вивчення впливу зовнішніх і внутрішніх чинників є актуальним питанням на сучасному етапі.

Метою даної статті є виявлення чинників зовнішнього середовища прямого впливу, які впливають на підприємство; - дослідження теоретичних напрацювань у даному напрямку; - проведення аналізу сучасного стану дії на підприємство.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімкий динамізм розвитку ринкових відносин в Україні, залежність діяльності підприємств, у тому числі і від зовнішнього середовища, ставлять перед директором завдання виявити, проаналізувати та оцінити вплив зовнішнього середовища на діяльність господарства, його становища на ринку, прискорену адаптацію організації до умов, що виникають, врахувати зміни та обґрунтувати прийняття рішення стосовно стратегії й тактики підприємства у відповідності з розвитком подій.

Враховуючи, що елементи зовнішнього середовища в останній період суттєво змінюються, а внаслідок того, що підприємство виступає як відкрита система, тобто відчуває на собі вплив значної кількості факторів як прямого так і опосередкованого впливу, однією з головних проблем стає визначення, аналіз та якісне й кількісне оцінювання впливу зовнішнього середовища на діяльність підприємства.

Середовище прямого впливу включає фактори, які безпосередню впливають на операції організації. Це постачальники, конкуренти, споживачі, закони й установи державного регулювання. Під середовищем опосередкованого впливу розуміють фактори, які не мають прямого негайного впливу на операції підприємства, але все ж суттєво позначаються на них. До них входять: стан економіки, науково-технічний прогрес, вплив групових інтересів соціокультурні, політичні та правові зміни, екологія.

Серед факторів прямого впливу одним з найважливіших є взаємодія підприємства з постачальниками сировини, матеріалів, комплектуючих, енергетичних носіїв, товарів, продукції матеріально-технічного призначення, послуг. Від них залежить обсяг, структура та регулярність отримання вхідних ресурсів підприємством [1].

Для визначення майбутньої поведінки організації її керівництву потрібно мати уявлення як про внутрішнє, так і про зовнішнє середовище, їх потенціал і тенденції розвитку, а також знати місце своєї організації в середовищі.

Зовнішнє середовище прямого впливу — це середовище, яке включає елементи, що безпосередньо впливають на операції організації та зазнають прямого впливу операцій організації: споживачі, конкуренти, постачальники, закони, державні установи та ін.

Споживачами ТОВ «Родіна – Агро» є фізичні або юридичні особи, які використовують продукцію даного підприємства для особистих потреб або потреб своєї організації.

Постачальники забезпечують підприємство необхідними матеріально-технічними, трудовими та інформаційними ресурсами. Кожне виробниче підприємство має ретельно стежити за динамікою цін на об'єкти постачання, регулярністю постачань ресурсів, необхідних для виконання виробничої програми[2].

В іншому разі з'являються проблеми з виробництвом та збутом, а в перспективі виникає загроза втрати набутого роками іміджу підприємства і прихильності до нього постійних партнерів та клієнтів. З огляду на це сучасні компанії прискіпливо ставляться до вибору постачальників, але прагнуть при цьому підтримувати тривалі відносини з тими, хто працює з урахуванням спільних інтересів.

Постачальниками є фірми, які постачають машини, устаткування та інші матеріальні ресурси для задоволення технологічних потреб організації. В господарство ТОВ «Родіна – Агро» постачають нафтопродукти, мінеральні добрива, паливо, запасні частини, ремонтні та будівельні матеріали для ремонту .

Закони і державні установи — це правові та нормативні акти вищого органу законодавчої та виконавчої влади або їх спеціальні органи, які здійснюють нагляд за дотриманням державних вимог підприємства, а також громадян.

Крім зовнішнього середовища прямого впливу, існує ще середовище непрямого впливу. Вплив його факторів на організацію не менший, ніж факторів прямого. Безумовно, що криза української економіки негативно впливає на купівельну спроможність населення, ставку банківського відсотка, стабільність відношень із постачальниками, а все це має негативний вплив на систему управління підприємством [6]. Керівництво підприємством повинно враховувати вплив усієї сукупності факторів, визначати найвпливовіші з них та на підставі цього передбачати зміни в зовнішньому середовищі. Лише адекватна реакція на зміни в зовнішньому середовищі гарантує успіх діяльності підприємства.

Для профілактичних заходів, що попереджають появу шкідників, хвороб, бур'янів в посівах сільськогосподарських культур, використовують в господарстві комплекс заходів. Це підбір стійких сортів та гібридів культур, оптимальні роки сівби. Планування захисних засобів і заходів зводиться до складання інтегрованих систем захисту основних сільськогосподарських культур.

Споживачами сільськогосподарської продукції є суб'єкти ринку, що купують у аграрних підприємств сільськогосподарську продукцію для подальшого виробництва чи особистого споживання або для наступного перепродажу іншим споживачам з одночасним одержанням для себе прибутку. Структура каналів збуту сільськогосподарської продукції по каналам збуту має наступний вигляд.

Таблиця 1

**Структура каналів збуту сільськогосподарської продукції тваринництва в
ТОВ «Родіна – Агро» Жовтневого району***

Види продукції, роки	Продано - всього	у тому числі:				
		переробним підприємства м	населенню в рахунок оплати	пайовикам в рахунок орендної плати за землю та майнових паїв	на ринку	за іншими напрямами
1	2	3	4	5	6	7
Худоба та птиця всього:						
2010 р.	659		63		395	201
2011 р.	984	691	138	-	155	-
2012 р.	1406	803	59		214	330
ВРХ						
2010 р.	655	-	63	-	391	201
2011р.	980	691	137	-	152	-
2012 р.	1361	803	59		169	330
Вівці та кози						
2010 р.	-	-	-	-	-	-
2011 р.	3	-	1	-	2	-
2012 р.	45	-	-	-	45	-
Молоко і молочні продукти						
2010 р.	7138	7052	1	-	-	85
2011 р.	5993	5978	6	-	9	-
2012 р.	4589	4583	3	-	3	-

*розроблено автором з використанням статистичних звітностей ТОВ «Родіна – Агро»

Проаналізувавши дану таблицю, можна сказати, що реалізація худоби та птиці з кожним роком збільшувалась. А от реалізація молока і молочних продуктів значно

зменшилась в 2012 році порівняно з попередніми роками, особливо з 2010. Найбільше реалізовано продукції переробним підприємствам та на ринку.

Таблиця 2

**Обсяги і напрями використання молока, ц
в ТОВ «Родіна – Агро» Жовтневого району***

Показники	2010р. (базовий)	2011 р.	2012р. (звітний)	у середньому за 3 роки	Звітний рік у % до базового
Реалізація:					
на ринках	-	9	3	12	-
Внутрішньогосподарське використання:					
випоювання телятам	-	-	-	-	-
промислова переробка	7052	597	4583	17613	64,99
громадське харчування	-	-	-	-	-
оплата праці	1	6	3	10	300
інше	85	-	-	85	-
Разом	7138	599 3	4589	17720	64,29

*розроблено автором з використанням статистичних звітів ТОВ «Родіна – Агро»

У ході проведення аналізу даних таблиці, про обсяги та використання молока, можна відзначити найбільш характерні тенденції, які мали місце у розподілі молока протягом досліджуваного періоду. Дане підприємство ТОВ «Родіна – Агро» Жовтневого району реалізує молоко на ринок, та найбільше молоко відвозиться на промислову переробку у місто Миколаїв. Найбільше молока було реалізовано в 2010 році – 7052 ц. також на внутрішньогосподарське використання молока йде на оплату праці. Реалізація молока на переробку у місто Миколаїв є вигідним для підприємства, відстань до пункту збуту є не великою, що позитивно впливає на швидкість, якість доставки продукції, на понесені витрати, а відповідно імовірність реалізації продукції є значно вищою, ніж у інших підприємствах області.

Висновки. Уявлення про необхідність враховувати зовнішні по відношенню до організації фактори з'явилося наприкінці 50-х років у зв'язку з розвитком системного підходу до організації, яку стали розглядати як відкриту систему, що діє в зовнішньому середовищі.

Аналіз чинників зовнішнього середовища для сільськогосподарського підприємства має важливе значення, оскільки він дозволяє контролювати зовнішнє

середовище, розробляти систему попередження можливого виникнення загроз, прогнозувати можливості підприємства.

Системний підхід став свого роду реакцією на зміну зовнішніх факторів, які в зростаючій мірі впливають на успішність діяльності організації. Навколишнє середовище організації має безліч факторів, врахувати які в повному обсязі практично неможливо. Крім того, не всі фактори зовнішнього середовища в рівній мірі впливають на результати діяльності організації, тому необхідно обмежити поняття зовнішнього середовища для організації тільки тими чинниками, які суттєво впливають на її успіх. Таким чином, зовнішнє середовище організації визначається як сукупність факторів її зовнішнього оточення, що впливають на організацію та що впливають на ефективність її функціонування.

Вплив зовнішнього середовища на підприємства зумовлює необхідність своєчасного виявлення та оперативного реагування на них, щоб уникнути небезпеки або швидше, ніж конкуренти, скористатися новими можливостями.

ЛІТЕРАТУРА

1. Анфіногентова А. Стратегія розвитку АПК з урахуванням інноваційних факторів / А. Анфіногентова // АПК: економіка, управління. — 2005. — № 10. — С. 4-11.
2. Архіпова Н. І. Дослідження систем управління: [навчальний посібник] / Н. І. Архіпова, В. В. Кульба, С. А. Косяченко та ін; під ред. Н.І. Архіпової. — М. : ПРИОР, 2002. — 384 с.
3. Беляєв В. А. Системологія організації / В. А. Беляєв, Е. М. Ко-Ротків. — М., 2000. — 348 с.
4. Гершун А.М. Аналіз зовнішнього середовища бізнесу [Електронний ресурс] / Гершун А.М. — Режим доступу: <http://www.cfin.ru/management/strategy/plan/>.
5. Економічна енциклопедія / [гол. ред. Л. І. Абалкін]. — М., 1999. — 696 с.
6. Коваль О.М. Нарями підвищення ефективності виробництва сільськогосподарських підприємств України / О.М. Коваль // Агросвіт. — 2011. — №2. — С. 13-15.
7. Люкшинов О.М. Стратегічний менеджмент: навчальний посібник для вузів / О.М. Люкшинов. — М. : ЮНИТИ-ДАНА, 2000. — 375 с.
8. Маркова В.Д. Стратегічний менеджмент: курс лекцій / В.Д. Маркова, С.А. Кузнецова. — М. : ИНФРА-М; Новосибірськ : Сибірська угода, 1999. — 288 с.
9. Менеджмент організацій: навч. пособ. / Румянцева З. П., Саломатин Н. А., Акбердін Р. З. та ін — М., 1995. — 424 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ РОБІТ І ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ

О.А. Лозовицька, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто проблеми управління конкурентоспроможністю продукції, визначено питання щодо впливу управління на якість продукції та її конкурентоспроможність при визначенні кінцевих результатів діяльності підприємства.

Ключові слова: якість, конкурентоспроможність підприємства, управління якістю, управління конкурентоспроможністю, продукція підприємства.

Постановка проблеми. На сьогоднішній день для України особливо актуальними є дослідження можливостей підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств – виробників продовольчої продукції, що обумовлюється членством країни в СОТ і відповідною зміною умов функціонування сільськогосподарських підприємств на ринку. Таким чином, важливе значення у формуванні конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції має рівень її якості.

Система якості важлива при проведенні переговорів із закордонними замовниками, що вважають обов'язковою умовою наявність у виробника системи якості і сертифіката на цю систему, виданого авторитетним сертифікаційним органом. Система якості повинна враховувати особливості підприємства, забезпечувати мінімізацію витрат на розробку продукції і її впровадження. Споживач бажає мати впевненість, що якість продукції, що постачається є стабільною і стійкою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Зусилля вчених і практиків на сучасному етапі зосереджені в пошуку напрямів підвищення якості продукції та забезпечення матеріальної зацікавленості виробників у зростанні її рівня. Організація достовірного обліку й економічного контролю якості продукції у взаємозв'язку з аналізом економічних результатів діяльності сільськогосподарських підприємств вимагають системного підходу до цих питань.

В розробку економічного аспекту проблеми якості продукції істотний внесок зробили такі вчені-економісти як: Дудар Т.Г., Галанець В.Г., Гуцайлук З.В., Івахненко В.М., Касьянов Л.І., Ковальчук М.І., Лінник В.Г., Морозова-Герасимович Н.А.,

Мурашко В.М., Наринський О.С., Полторадня В.А., Ранський П.Я., Саблук П.Т., Савчук В.К., Сторожук О.О., Царенко О.М., Юрчишин В.В. та інші.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління якістю – це діяльність оперативного характеру, здійснювана керівниками та персоналом підприємства, які впливають на процес створення продукції з метою забезпечення її якості шляхом виконання функцій планування і контролю, комунікації (інформації), розробки і впровадження заходів і прийняття рішень по питаннях якості продукції [2].

Найважливішим джерелом зростання ефективності виробництва є постійне підвищення технічного рівня і якості продукції, що виготовляється на підприємстві. Для технічних систем характерна жорстка функціональна інтеграція всіх елементів, тому в них немає другорядних елементів, які можуть бути неякісно спроектовані і виготовлені.

Таким чином, сучасний рівень розвитку науково-технічного процесу значно підняв вимоги до технічного рівня і якості виробів у цілому і їхніх окремих елементів зокрема. Системний підхід дозволяє об'єктивно вибирати масштаби і напрямки управління якістю, види продукції, форми і методи виробництва, що забезпечують найбільший ефект від зусиль і коштів, витрачених на підвищення якості продукції. Системний підхід до поліпшення якості продукції дозволяє закласти наукові основи у процес організації виробництва.

Значення якості продукції зводиться до того, що тільки якісна продукція відкриває експортний шлях на платоспроможні західні ринки.

Проблема якості продукції аграрної галузі в сучасних умовах носить універсальний характер. Підвищення продовольчої безпеки держави на основі нарощування виробництва якісних продуктів харчування забезпечує ріст життєвого рівня, охорону довкілля й здоров'я населення, сприяє більш повному використанню природних, виробничих і трудових ресурсів суспільства, знижує непродуктивні витрати, підвищує конкурентноздатність продукції, розширює експортні можливості держави.

Значення підвищення якості на сучасному етапі досить багатогранне. Вирішення цієї проблеми на мікрорівні є важливим і для економіки в цілому, оскільки дозволить встановити нові прогресивні пропорції між її галузями й всередині них.

Якість продукції є комплексною характеристикою, яка формується мультиплікативною дією основних виробничих факторів: якості сировини й матеріалів, основних засобів, технології, кваліфікації персоналу. Першоосною забезпечення

якості готової продукції виступає якість вхідної сировини, що обумовлює прагнення переробних підприємств закуповувати якісну сільськогосподарську сировину [1].

Забезпечення високого рівня якості продукції потребує постійного навчання і підвищення кваліфікації працівників, модернізації обладнання, впровадження нової техніки й сучасних технологій, а також зниження виробничих витрат. Нині вирішити ці питання можна за допомогою науково – інноваційної діяльності, здатної кардинально змінити не тільки зміст і результати виробничих процесів, але й умови існування суспільства в цілому.

Зазначимо, що в нашій державі контролюється в основному якість кінцевого продукту, контролю над якістю сировини й безпекою технології виробництва належна увага не приділяється.

Сільськогосподарські підприємства повинні брати на себе відповідальність не тільки за виконання своїх традиційних функцій (організаційно – економічна, соціальна), а й вважати обов'язковими такі функції, як ресурсозберігаюча, екологічна, ресурсопродукуюча, реалізація яких повинна відбуватися з урахуванням усіх наявних можливостей сучасних інноваційних перетворень [3].

Ресурсозберігаюча функція набуває особливої актуальності при збереженні і відтворенні основного засобу виробництва в сільському господарстві – землі. Надмірна хімізація, значне забруднення землі пестицидами й іншими хімічними речовинами призвели до виробництва екологічно небезпечної сільськогосподарської продукції.

В зв'язку з цим в сучасних умовах, намагаючись зберегти й відтворити земельні ресурси, аграрії вдаються до використання інноваційних технологій обробітку ґрунтів, здатних поєднати підвищення ефективності виробництва з ощадливим використанням сільськогосподарських угідь. Ці технології також сприяють відновленню рівноваги між елементами агроєкосистем і забезпеченню адаптивності індустріальних форм сільськогосподарського виробництва до вимог відновлення навколишнього природного середовища.

Екологічна функція полягає в потребі усунення техногенного впливу природного середовища на агропродовольчу сферу, яка значно модифікована в результаті її індустріалізації в умовах НТР. Тобто, виникає проблема подолання наслідків хіміко – техногенного шляху інтенсифікації сільського господарства.

В зв'язку з цим пропонуємо перехід до органічного землеробства, метою якого є виробництво екологічно чистої продукції, що включає застосування хімічних добрив при вирощуванні рослин і тварин. Розвиток органічного сільського господарства забезпечить постійне нарощування обсягів випуску сільськогосподарської продукції та

гарантуватиме якісне виробництво продовольства на певному стабілізаційному рівні, а також потребує постійного інноваційного оновлення методів виробництва.

Ресурсопродукуюча функція набуває в сільському господарстві особливого значення, адже завдяки сучасним біотехнологіям можна кардинально перетворити сировинну базу виробництва, забезпечивши перехід від споживання традиційних видів сировини до продукування нових видів на біотехнічному рівні. Завдяки селекційно – генетичним дослідженням з'явилась можливість виведення нових сортів рослин з підвищеними продуктивними властивостями, із значною стійкістю до хвороб, шкідників, несприятливих кліматичних умов [4]

Таким чином, зважаючи на інноваційні пріоритети виробництва сільськогосподарської продукції, можна стверджувати, що забезпечення високої якості продукції є необхідною умовою підвищення її конкурентоспроможності.

Якість сільськогосподарської продукції у значній мірі залежить від вчасного виконання майже усіх агротехнічних процесів, проте підприємство не завжди володіє необхідними матеріальними і людськими ресурсами. Ряд підприємств навіть маючи їх достатню кількість не в змозі ефективно вести виробництво. Провідні науковці в області управління якістю причину радять шукати у значній кількості операцій, що не додають цінності виробленій продукції, тобто безпосередньо не задіяні у перетворенні сировини та інформації, проте частка цих операцій на підприємствах вітчизняного виробництва не відповідає світовому рівню.

Управління якістю продукції підприємства – це цілеспрямований напрям підвищення конкурентоспроможності його продукції, який може бути досягнутий за рахунок таких заходів [5]:

- забезпечення політичної підтримки щодо підвищення якості та конкурентоспроможності продукції з боку держави;
- забезпечення організації діяльності підприємства, підвищення якості продукції та конкурентоспроможності на основі розробки відповідної його стратегії;
- впровадження системи заходів, що направлені на впровадження досягнень НТП, нових технологій, інновацій для забезпечення виробництва високоякісної продукції;
- створення служб інформації про новітні технології, зміни у законодавстві, перспективні ринки збуту, що забезпечать підвищення якості продукції;
- створення центрів відповідальності за якістю продукції за місцем її виробництва;
- забезпечення заходів щодо підвищення якості стратегічного маркетингу;

- використання досвіду іноземних країн, як наряду підвищення якості продукції, шляхом створення робочих груп якості та впровадження мотиваційних стимулів;

- створення системи навчання робітників підприємства усіх категорій, від зусилля яких залежить забезпечення якості продукції.

Довгостроковий курс розвитку підприємства повинен бути в сучасних умовах направлений на досягнення не стільки кількісних показників, скільки якісних, тому менеджерам підприємств доцільно звернути увагу на розробку пропозицій для свого підприємства з метою підвищення конкурентоспроможності продукції і виходу на міжнародний рівень.

Висновки. Отже, вирішення певного кола основних проблем дозволить не лише знизити витрати підприємства, але й прискорити виконання окремих процесів з метою залучення ресурсів для виконання інших робіт. Це надасть підприємству досить велику кількість переваг, а саме: зниження часу виконання замовлення, підвищення якості продукції, сприяння отриманню додаткового доходу, можливість диверсифікації та розподілу ризиків, повніше задоволення вимог споживачів та розширення частки ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зубець М.В. Інноваційно - випереджувальна модель якісно нового розвитку агропромислового виробництва / М.В. Зубець, П.Т. Саблук, С.О. Тивончук / Економіка АПК. — 2008. — № 12. — С. 3-8.

2. Марчук Л.П. Формування інноваційних можливостей аграрного виробництва / Л.М. Марчук // Економіка АПК. — 2009. — № 12. — С. 58 - 62.

3. Ульянченко О.В. Конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств та стратегічні аспекти її формування / О.В. Ульянченко, Л.А. Євчук, І.В. Гуторова / — Х. : Віровець А.П. «Апостроф», 2011. — 340 с.

4. Харченко Т.Б. Забезпечення конкурентоспроможності підприємства як засіб ринкового реформування / Т.Б. Харченко // Актуальні проблеми економіки. — 2003. — №2. — С. 44-51.

5. Черненко С.М. Забезпечення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки в умовах глобалізації / С.М. Черненко // Вісник СНАУ. Сер. «Економіка та менеджмент». — 2009. — № 4. — С. 139 - 143.

ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ

О.С. Ляшенко, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Колесник В.М.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто складові конкуренції та конкурентоспроможності вітчизняних підприємств аграрного сектору економіки, визначено їх удосконалення у сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: конкуренція, конкурентоспроможність підприємств, матеріальні витрати.

Постановка проблеми. В умовах глобалізації економіки та загострення конкурентної боротьби на ринку, дедалі більшої актуальності набуває проблема підвищення конкурентоспроможності сільського господарства. У зв'язку із вступом України до Світової організації торгівлі та відкриттям кордонів імпорتنій продовольчій продукції більшість українських підприємств не витримують конкурентної боротьби за споживача та зменшують обсяги виробництва збуту. Крім того, вітчизняна сільськогосподарська продукція маючи у більшості випадків вищий рівень безпечності, значно дорожча за іноземні аналоги, причиною чому є висока собівартість її виробництва. Тому конкурентоспроможність є одним з головних чинників, який визначає успіх ринкової діяльності товаровиробників та зростання ефективності агропромислового виробництва.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанню управління конкурентоспроможністю підприємства присвячено чимало праць вітчизняних і зарубіжних вчених – економістів: Г.Л. Азоєва, В. Г. Андрійчука, С. Г. Божук, В.І. Бойва, С.В. Бородіна, С. І. Дем'яненко, Л. А. Євчук, С. М. Ілляшенко, О. М.Шпичака та багато інших.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження стану конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств та розробка шляхів його підвищення у зазначених підприємствах Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вітчизняне сільське господарство стає дедалі менш ізольованим від світового ринку, перетворюючись на частину глобально взаємопов'язаної економічної системи. Нині аграрні підприємства функціонують у динамічному підприємницькому та соціальному середовищі,

орієнтованому на глобальні ланцюги постачання продовольства. Глобалізація світової економіки вимагає високого рівня конкурентоспроможності аграрних формувань та скорочення трансакційних витрат.

Досліджено, що потенціал економічної сили суб'єктів підприємництва, яка є наслідком стратегічних взаємозв'язків у межах галузі, відображається в ринковій владі. Остання значною мірою визначається складом цих суб'єктів. Конкурентні умови повинні забезпечувати відсутність вхідних та вихідних ринкових бар'єрів, спонукати виробників до швидкої реакції у відповідь на зміни параметрів кон'юнктурних чинників, стимулювати вдосконалення технологій та технічне переозброєння аграрної сфери, забезпечувати зниження собівартості та поліпшення якості продукції [2].

Найбільш широко визнаним є визначення конкуренції за М.Портером. Відповідно до його досліджень конкурентна стратегія повинна здійснюватись на усебічному розумінні структури галузі та процесу її зміни. У будь – якій галузі економіки, не важливо, де працює підприємство – на внутрішньому чи зовнішньому ринках – суть конкуренції виражається через п'ять сил [1]:

- 1) загрозою появи нових конкурентів;
- 2) загрозою появи товарів – замінників;
- 3) здатністю постачальників комплектуючих виробів торгуватися;
- 4) здатністю покупців торгуватися;
- 5) суперництвом наявних конкурентів між собою.

На думку Прокопець Л.В. конкурентоспроможність підприємства визначається такими параметрами як: здатність підприємства ефективно функціонувати на внутрішньому та зовнішньому ринках; спроможність продукції даного підприємства конкурувати на ринку з аналогічною продукцією; отримання підприємством конкурентних переваг на основі продукції відповідної якості; ефективне використання технологій, ресурсів, методів управління, навичок і знань персоналу, компонентів маркетингової діяльності, які відображаються в якості та конкурентоспроможності продукції,прибутковості підприємства [4].

Конкурентоспроможність аграрного підприємства визначається, перш за все:

- продуктивністю наявних ресурсів;
- рівнем витрат та цін;
- чинниками економічного середовища (кредитно – грошова та фіскальна політика, обмінний курс національної валюти, циклічність колювання економіки, макроекономічна стабільність);
- інвестиційний клімат;

- можливістю участі у вітчизняному та світовому ринках;
- ефективністю людських ресурсів;
- науково – технологічним потенціалом [3].

Конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства залежить від таких головних чинників: продукції – культур та тварин, які вирощують; погодних умов; земельних площ, на яких вирощують сільськогосподарську продукцію, та якості цих площ (наприклад, родючості ґрунтів); наявності техніки та використання технологій підвищення урожайності (зокрема, використання добрив).

Марцин В.С. зазначає, що за комерційними умовами конкурентоздатність товару визначається за такими показниками: рівнем цін, строком постачання, умовами оплати, рівнем митних зборів, податками і коштами, витраченими при придбанні товару, ступенем відповідальності продавців за високі обов'язки і гарантії.

За організаційними умовами використання товару конкурентоздатність характеризується такими показниками, як наближення продавців до покупців, доставка товарів до місця споживання.

Отже, одним із першочергових завдань підприємств, особливо в період фінансової нестабільності, є підвищення рівня конкурентоспроможності на ринках. Конкуренція на ринку стає все жорсткіша, йде суперництво між господарствами за вигідні умови виробництва та реалізації продукції, за одержання найвищого прибутку та інших переваг, ця конкуренція здійснюється різними методами та може виступати в різних формах. Тому виникає необхідність в постійному пошуку нових шляхів для підвищення конкурентоспроможності господарства.

Проаналізуємо конкурентоспроможність ТОВ «Альянс» Єланецького району за показниками, представленими у табл.1.

Таблиця 1

Основні показники діяльності ТОВ «Альянс» Єланецького району

Показники	Роки			2013 рік у % до	
	2011	2012	2013	2011 р.	2012 р.
Дохід від реалізації продукції, тис.грн	5171	11252	8389	162,2	74,6
Собівартість реалізації продукції, тис.грн	3587	7763	5356	149,3	69,0
Валовий прибуток, тис.грн	1584	3489	3033	191,5	86,9
Чистий прибуток, тис.грн	2310	3532	2789	120,7	79,0
Матеріальні витрати, тис.грн	6022	7563	8746	145,2	115,6
Витрати на виробництво продукції - всього, тис.грн	6890,4	7717,8	10136	147,1	131,3

*Розроблено автором а основі форми звітності №2 ТОВ «Альянс» Єланецького району

Аналізуючи отримані дані (табл.1), можна зробити висновок, що фінансові показники у 2013 році порівняно з 2011 роком зросли, проте значно зменшилися у 2013 році порівняно з 2012 роком. Негативним явищем є зростання витрат на виробництво продукції у 2013 році порівняно з 2011 роком на 47,1%, порівняно з 2012 роком – на 31,3%, в тому числі за рахунок матеріальних витрат відповідно на 45,2 та 15,6%.

Підвищення економічної ефективності сільського господарства передбачає збільшення виробництва і підвищення якості сільськогосподарської продукції при одночасному зменшенні затрат праці і матеріальних засобів на одиницю продукції. Шляхи підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва, які забезпечують збільшення обсягів виробництва продукції і зменшення витрат на її одиницю, передбачають комплекс таких основних заходів: поліпшення використання землі, підвищення її родючості; впровадження комплексної механізації і автоматизації виробництва; поглиблення спеціалізації і концентрації виробництва на основі міжгосподарської кооперації і агропромислової інтеграції; раціональне використання виробничих фондів; впровадження інтенсивних і ресурсозберігаючих технологій та індустриальних методів виробництва; підвищення якості і збереження виробленої продукції; розвиток сільськогосподарського виробництва на основі різноманітних форм власності і видів господарювання і створення для них рівних економічних умов, необхідних для самостійної та ініціативної роботи.

Тому доцільно проаналізувати більш детально частку матеріальних витрат у складі витрат на виробництво продукції (рис.1).

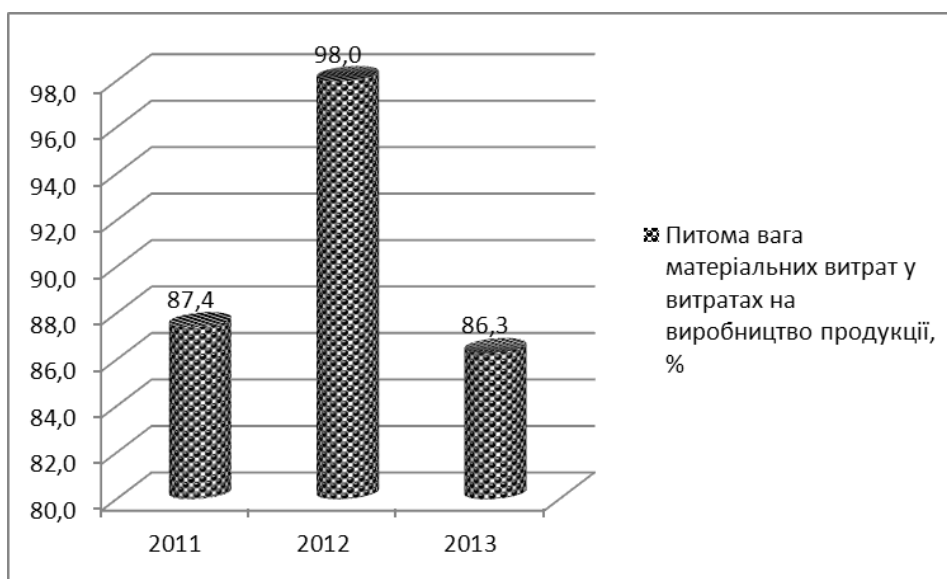

Рис.1. Питома вага матеріальних витрат у складі витрат на виробництво продукції ТОВ «Альянс» Єланецького району

Отже, з рис.1 помітно, що найбільшу частку в складі витрат на виробництво займають матеріальні витрати, які протягом досліджуваного періоду мають тенденцію до зростання, що погіршує ефективність виробництва.

Одним із шляхів скорочення матеріальних витрат є використання присадок для економії палива і поліпшення роботи двигуна сільськогосподарської техніки. MPG-BOOST застосовується в бензинових і дизельних двигунах внутрішнього згорання, найбільш оптимальною концентрацією є 0,295 мл на 1 л , що становить стандартна розфасовка 236 мл на 800 л палива.

Також MPG-BOOST не залежить від зовнішньої температури і добре змішується з паливом навіть при критично низьких та високих температурах.

Основна перевага порівняно з MPG-CAPS – це швидкість початку роботи добавки та отримання реальної економії бензину і дизельного палива. Так як MPG-BOOST поставляється в рідкому вигляді , то для змішування з паливом йому потрібний мінімальний час . Таким чином, практично відразу після добавки BOOSTа в паливний бак він починає роботу. Потім, у складі збагаченої суміші BOOST очищає камеру згорання , формує в ній каталітичне покриття і збільшує ефективність згорання палива

MPG- BOOST забезпечує такі результати: збільшення октанового числа палива; збільшення цетанового числа палива; прискорення згорання палива при такті стиснення , а також підвищення потужності двигуна; поліпшення видалення з камери згорання залишків незгорілого палива; поліпшення роботи свічок запалювання і форсунок; продовження терміну роботи вихлопної системи двигуна і каталізатора; зменшення детонації і стуку двигуна; поліпшення роботи системи запалювання при високих температурах взимку і влітку; економію палива; зменшення вихлопних газів, що викидаються в атмосферу.

MPG може застосовуватися на будь-яких легкових автомобілях , вантажних і сільськогосподарських машинах. У процесі експлуатації досягається збільшення потужності і економія палива.

Розрахуємо економію для ТОВ «Альянс» Сланецького району на прикладі 2013 року, враховуючи, що вартість 1 л дизеля складала в середньому 8 грн, курс долара 11,5 грн.

Витрати на паливо – 629,34 тис.грн

Для 78667,5 л дизеля необхідно 67 пляшок MPG-BOOST

Вартість покупки і доставки – 16571,06 грн

Економія: $629340 * 0,15 - 16571,06 = 77829,94$ грн

Отже, за рахунок використання присадок ТОВ «Альянс» може отримати резерв у розмірі 77829,94 грн, а також можливість заощадити на запасних частинах.

Також позитивним моментом при використанні даних добавок є поліпшення якості продукції, адже за рахунок цього зменшуються викиди вихлопних газів.

Висновки. Найбільший вплив на конкурентоспроможність аграрних підприємств здійснюють наступні фактори: ресурсний потенціал; фінансове становище; спеціалізація та диверсифікація виробництва; організація діяльності; кон'юнктура ринку сільськогосподарської продукції. Таким чином, для підвищення конкурентоспроможності підприємства на ринку необхідно: удосконалити систему заходів виробництва та збуту продукції; впроваджувати у виробництво нові енергозберігаючі технології вирощування, транспортування, зберігання, переробки і реалізації продукції; здійснювати належний контроль за якістю продукції на всіх етапах її виробництва та збуту; впроваджувати ефективну підприємницьку стратегію на основі удосконалення організації виробництва та впровадження концепції маркетингу, а також підвищувати ефективність державної підтримки.

Ефективним шляхом покращення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств є використання добавок до палива MPG-BOOST, які дають можливість зменшити матеріальні витрати на одиницю продукції та поліпшити її якість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бужин О.А. Конкурентоспроможність продукції тваринництва: монографія / О. А. Бужин. — Черкаси : Відлуння-Плюс, 2008. — 248 с.
2. Васильченко О.М. Підвищення ефективності господарювання як основа конкурентоспроможності / О. М. Васильченко // Економіка АПК. — 2007. — № 9. — С. 47–48.
3. Драган В.В. Вплив інвестиційної діяльності на конкурентоспроможність продукції АПК на світовому ринку / В. В. Драган // Вісник Білоцерківського ДАУ. — 2009. — Вип. 61. — С. 91–94.
4. Прокопець Л.В. Складові підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств / Л. В. Прокопець // Збірник наукових праць Буковинського Університету. — 2011. — № 7. — С. 37-47.

**СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ
ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА**

В.В. Малютіна, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто групи організаційно-розпорядчих методів управління. Проаналізовано їхні особливості та вплив на об'єкт управління. Визначено роль організаційно-розпорядчих методів управління у діяльності підприємства.

Ключові слова: організаційно-розпорядчі методи управління, організаційно-стабілізуючі методи, розпорядницькі методи, дисциплінарні методи, регламентування, нормування, інструктування.

Постановка проблеми. В період переходу до ринкових відносин здійснюється проведення радикальної економічної реформи та активної соціальної політики всебічної демократизації суспільства. Все це пов'язано з підвищенням ролі людського фактору, тому в ринковому середовищі мають значення організаційно-розпорядчі методи, що являють собою засоби впливу на об'єкти управління за допомогою влади та дисципліни. Дане значення полягає в необхідності забезпечення чіткого розподілу обов'язків в апараті управління, дотримання правових норм та повноважень в господарській діяльності, здійснення координування трудових зусиль шляхом адміністративного впливу, контролю за роботою підприємств, колективів та окремих робітників, застосування заходів дисциплінарної відповідальності. Перехід від адміністративно-командних до організаційно-економічних методів управління вимагає від керівників всіх рівнів не просто виконання своїх обов'язків та функцій, як виду діяльності по керівництву людьми, а досягнення поставлених цілей, використовуючи працю, інтелект і мотиви поведінки інших людей [3].

У зв'язку з цим, ефективне використання організаційно-розпорядчих методів управління підприємством в умовах сьогодення є досить актуальним.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам управління персоналом організації присвячено велику кількість наукових досліджень вітчизняних і закордонних вчених. Значну увагу методології управління персоналом в умовах ринкової економіки приділяють у своїх роботах такі вітчизняні вчені як Богиня Д.П., Бондар М.П., Волинський Г.С., Волкова О.В., Данюк В.М., Дмитренко Г.А., Кайлюк

Є.М. та інші. Серед видатних зарубіжних вчених фундаментально досліджена система управління персоналом підприємства в працях Каплана Р.С., Нортон Д.П., Рамперсада Х.К., Сінка Д.С.

Незважаючи на те, що тема методів управління персоналом досліджена досить глибоко, існує цілий ряд сучасних аспектів цього напрямку, які поки що не знайшли ефективного вирішення.

Постановка завдання. Основним завданням написання даної статті є розгляд організаційно-розпорядчих методів управління та їх особливостей, аналіз ролі організаційно-розпорядчих методів менеджменту в сучасних умовах виробництва, дослідження їх впливу на діяльність підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-розпорядчі методи базуються на об'єктивних законах організації спільної діяльності та управлінні нею, на природних потребах людей в упорядкованій взаємодії між собою. Їхньою метою є впорядкування функцій управління, обов'язків і прав працівників, регламентація їхньої діяльності.

Організаційно-розпорядчі методи управління використовуються для досягнення встановлених цілей у тих випадках, коли потрібно підпорядкувати колектив та направити його роботу на вирішення конкретних задач управління. Ідеальною умовою їх ефективності являється високий рівень регламентації управління та трудової дисципліни, коли управлінський вплив без значних виправлень реалізується нижчими ланками управління.

Організаційно-розпорядчі методи також називають адміністративними. Вони спрямовані на використання таких мотиваторів трудової діяльності, як почуття обов'язку, відповідальності, в тому числі й адміністративної.

Характерними особливостями організаційно-розпорядчих методів управління є: прямий вплив на об'єкт управління; обов'язковий характер виконання вказівок, розпоряджень, постанов та інших адміністративних рішень вищих органів управління для підпорядкованих об'єктів; суворо визначена відповідальність за невиконання вказівок, але не всім під силу застосовувати дані методи впливу: керівник зі слабким характером часто не може вдатися до жорстких заходів.

Організаційно-розпорядчі методи впливу засновані на силі та авторитеті влади, тобто наказів, розпоряджень, вказівок, інструкцій. Вони дозволяють:

- регламентувати діяльність (як всієї організації, так і структурних підрозділів, посад, функцій);

- забезпечувати організацію нормативами (за часом, за чисельністю персоналу);
- дисциплінувати діяльність (застереження, роз'яснення, обґрунтування, поради).

На практиці організаційно-розпорядчі методи передують економічним, оскільки спочатку організаційно формують об'єкт управління та структуру управління ним.

Організаційно-розпорядчі методи управління застосовують за будь-якої системи господарювання, оскільки вони спонукають до конкретних дій виконавців. Особливе значення має добір і застосування таких методів у період становлення ринкової економіки, що передбачає формування (регламентування діяльності) нових структур управління, визначення раціонального співвідношення між групами методів менеджменту та напрямів його оптимізації.

Організаційно-розпорядчі методи поділяються на три групи:

- організаційно-стабілізуючі методи;
- розпорядницькі методи;
- дисциплінарні методи.

Розглянувши кожну групу слід відмітити, що центральне місце серед них займають способи організаційно-стабілізуючого впливу, основний зміст яких полягає у встановленні стійких організаційних зв'язків між елементами системи за допомогою закріплення за ними визначених обов'язків перед системою і перед окремими її ланками, тобто організаційний вплив направлений на постійну зміну підсистем, їх структур та порядок діяльності [4].

Так, на тривалий період за допомогою цих методів визначають структури управління, способи взаємодії елементів системи управління, функції, повноваження і форми відповідальності суб'єкта і об'єкта управління.

Методи організаційно-стабілізуючого впливу включають в себе регламентування, нормування й інструктування. Регламентування являє собою досить жорсткий тип організаційного впливу і полягає у розробці та введенні в дію організаційних положень, обов'язкових для виконання протягом певного, визначеного цими положеннями часу.

До регламентуючих організаційних положень належать:

- загальні організаційні положення, які встановлюють організаційну відокремленість і порядок функціонування соціотехно економічної системи загалом;
- положення, які визначають і встановлюють внутрішній порядок роботи, організаційний статус різних ланок, їх завдання, функції, повноваження;

- типові структури, які визначають головні риси внутрішньо - організаційних засад;

- посадове регламентування, яке здійснюють шляхом розроблення штатного розкладу та посадових інструкцій, що встановлюють перелік посад і основні вимоги до їх заміщення.

З наукового погляду сукупність регламентів повинна охоплювати усі ланки соціально-економічної системи - від робочих місць, бригад, відділів, секцій, підприємств до верхніх ланок управління. Побудова і функціонування цих ланок повинно регламентуватися спеціальними положеннями про структурні підрозділи і посадовими інструкціями для окремих посад.

Нормування, як метод організаційно-стабілізуючого впливу, являє собою більш м'який спосіб організаційної стабілізації. Він полягає у встановленні нормативів, які є орієнтиром в діяльності.

Норми і нормативи, що застосовуються в процесі управління, є необхідною важливою умовою наукової організації управління, оскільки саме на них ґрунтується виконання функцій менеджменту. Тому надзвичайно важливо постійно поліпшувати нормативну базу, розширювати коло нормативних показників, своєчасно переглядати раніше прийняті норми, щоб вони не стали перепорою на шляху оптимізації управління.

Інструктування - найоптимальніший спосіб організаційного впливу, який полягає в ознайомленні з умовами роботи чи обставинами дорученої справи, з'ясуванні питань, можливих ускладнень, пересторозі від помилок, у порадах щодо виконання робіт. Інструктування завжди має форму методичної та інформаційної допомоги, спрямованої на успішне виконання роботи.

Інструктування може здійснюватися за допомогою радіо, телефону, відеоапаратів, особистими контактами, індивідуально і колективно, може мати наочну форму. До інструктування відносять оформлення приміщень організаційною документацією про умови роботи (стенди з найменуваннями організаційних підрозділів, схеми їх розташування, порядок роботи, внутрішньо-організаційні інструкції). Важливу роль при цьому відіграють лаконічність, простота, врахування психології сприйняття, що поліпшують організаційні умови роботи, сприяють успішному її виконанню.

Зазначені методи організаційного впливу рекомендується застосовувати в комплексі, оскільки вони направлені на формування системи управління, визначення її функцій, структури та методів роботи, організацію спільної роботи, нормування

різноманітних видів витрат, методичний інструктаж та навчання робітників ефективним способом виконання завдань.

Другою групою організаційно-розпорядчих методів управління є методи розпорядчого впливу, які відображають поточне використання встановлених організаційних зв'язків і їх часткове коригування в разі зміни умов роботи. В основу розпорядчих методів покладено повноваження та обов'язки [1].

У практиці управління можуть виникнути такі проблеми, що не вкладаються в установлені регламентаційними актами чи нормами межі. Інакше кажучи, нерідко виникає конкретна ситуація, не передбачена в регламентаційних актах або ж передбачена ними як розпорядча діяльність. Ситуаціями першого роду є відхилення від раніше прийнятих планів, що зумовлені порушенням зв'язків між суб'єктом і об'єктом управління, недостатньою обґрунтованістю деяких управлінських рішень, зривами в постачанні товарів і сировини підприємствам, змінами в характері попиту на ринку. Відхилення порушують планову програму розвитку господарської діяльності і потребують обов'язкового активного втручання управлінських органів для термінового виправлення становища, що склалося.

Ситуаціями другого виду, тобто передбаченими в організаційних нормах, що потребують конкретної розпорядчої діяльності в кожному випадку, є діяльність з підбору і розстановки кадрів, оперативне керівництво виробничо-господарським процесом. У всіх випадках застосовуються способи розпорядчого впливу.

Основою розпорядчого впливу є порядок управління, розроблений в результаті актів організаційного впливу. Всі акти розпорядчого впливу надходять суворо в одному напрямі: від вищих управлінських ланок до низових, від керівника до підлеглих [2].

У добре організованій системі ці відхилення зведені до мінімуму, проте через різноманітні зовнішні і внутрішні причини інколи і в ній виникає потреба в застосуванні розпорядчого впливу.

Методи розпорядчого впливу дають змогу запобігти відхиленням від планової програми господарювання, здійснити перехід системи до стану рівноваги, впроваджуючи більш досконалий порядок організації праці, планування, стимулювання. Розпорядчий вплив здійснюється на основі розробки управлінських рішень щодо способів подолання відхилень, що виникли, або підвищення ефективності організаційної системи, спрямовуючи дані рішення конкретним виконавцям для реалізації.

Методи дисциплінарного впливу - це санкції за відхилення від установленого порядку та вимог державної, фінансової, договірної дисципліни, статутів. Їх мета полягає в забезпеченні стабільності діяльності підприємств через дисциплінарні вимоги та забезпечення відповідальності колективів і робітників. Одним із різновидів методів дисциплінарного впливу є засоби правового впливу, що передбачають санкції за відхилення від порядку та закону [5].

Отже, роль організаційно-розпорядчих методів у системі управління полягає в забезпеченні чіткого розподілу обов'язків в апараті управління, забезпеченні дотримання правових норм та повноважень у господарській діяльності, здійсненні координації трудових зусиль шляхом адміністративного впливу, сприянні контролю за роботою підприємств, колективів та окремих працівників, застосуванні міри дисциплінарної відповідальності.

Висновки. Організаційно-розпорядчі методи витікають із сутності управління, особливостей і властивих йому взаємовідносин, являються стрижнем управлінського впливу, специфічно управлінським явищем. І, як наслідок, виникає потреба застосування організаційно-розпорядчих методів управління за будь-якої системи господарювання. В цих методах управлінський вплив набуває предметної форми і спонукає виконавців до конкретних дій.

Методи організаційно-розпорядчого впливу забезпечують підтримку організованості в роботі та високу дисципліну, координацію трудових зусиль працівників шляхом адміністративного спонукання їх до дій, а також контроль за роботою як цілих організацій, так і окремих підрозділів та працівників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Маркіна І. А. Менеджмент підприємства. Навч. Посібник для студентів вищих навчальних закладів. — К. : НМУ «Коопосвіта», 2000. — 268 с.
2. Мельник О.Г. Методи менеджменту / О.Г. Мельник // Фінанси України. — 2007. — №12 (97). — С. 65-72.
3. Петюх В.М. Управління персоналом: Навчально-методичний посібник для самостійного вивчення дисциплін / В.М. Петюх — К. : КНЕУ, 2000. — 124 с.
4. Руденко Л. В. Аналіз фінансово-господарської діяльності підприємства. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Л.В. Руденко, В.О. Подольська., О.В. Яріш. — К. : НМЦ «Укоопосвіта», 2000. — 422 с.
5. Стадник В.В. Менеджмент. Навч. посібник / В.В. Стадник, М.А. Йохна — К. : Академвидавництво, 2003. — 464 с.

ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

О.О. Мартиненко, студент

Науковий керівник: к.е.н, доцент. Шемчук Р.С.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто ефективність структури управління персоналом та шляхи її підвищення. Запропоновано підходи щодо ефективності управлінської праці. Досліджено існуючу в господарстві структуру управління виробництвом та її недоліки.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, система управління виробництвом, ефективність, оцінка ефективності управління.

Постановка проблеми. Основні аспекти ефективності системи управління персоналом актуальні для організаційних формувань практично всіх форм власності, проте в залежності від розмірів підприємства, дана залежність виявляється по різному, оскільки при реалізації процесу управління зайнятими на підприємстві, керівникам доводиться долати значні організаційні, соціальні, психологічні перешкоди, що характеризуються складною побудовою, функціонуванням організації і контролем результатів роботи працівників підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням зміни поведінки підлеглих та пов'язаних з даним процесом проблемних аспектів, присвячено багато наукових досліджень та праць, серед вчених, які досліджували дані питання, слід виділити таких, як: Алавердова А.Р., Базарова Т.Ю., Велесько С.Є. Бравермана А., Саулина А. Весніна Р., Волгіна А.П., Віханський О. С.. Проте, дослідження з проблем оцінки ефективності структури в системі управління персоналом містить цілу низку нерозкритих питань, що надають актуальності досліджуваній тематиці.

Постановка завдання. Об'єктом дослідження обрано товариство з обмеженою відповідальністю «Агрофірма «Лиманський»» Очаківського району Миколаївської області – дане підприємств є типовим аграрним формуванням розвиненого сільськогосподарського району Миколаївської області, спеціалізація якого є вирощування технічних та зернових культур. Ще однією особливістю даного підприємства є порівняно велика чисельність зайнятих у виробництві працівників, що дає економічне та соціальне підґрунтя для побудови системи показників та процесу дослідження структури управління персоналом в сільськогосподарських підприємствах області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективно побудована структура управління персоналом на підприємстві передбачає: відповідність цілям, що стоять перед організацією; раціональне співвідношення керуючої та керованими системами; досягнення оптимального співвідношення розподілу функцій управління; підвищення ролі децентралізованого вирішення питань; надання повної оперативно-господарської самостійності трудовим колективам і створення умов для самоуправління; відповідність форм прямого і зворотного зв'язку в системі управління; створення мінімально необхідної кількості ступенів управління; дотримання норм управління; чітке розмежування функцій і дотримання принципу спеціалізації, регламентації прав прийняття рішень окремими керівниками[1].

Під ефективністю в менеджменті трудових ресурсів розуміється вплив системи управління на досягнення кінцевих цілей та ступінь використання трудового потенціалу за даних конкретних умов.

Залежно від поставленої мети можна визначити такі види ефективності, як: технологічна, економічна і соціальна.

Технологічна ефективність характеризує використання ресурсів виробництва шляхом порівняння фактичних даних з нормативним рівнем. Конкретними показниками ефективності є: урожайність, продуктивність, виробництво продукції на 100 га ріллі, сільськогосподарських угідь, на одного середньорічного працівника, на 1 тис. виробничих фондів.

Економічна ефективність відбиває міру реалізації виробничих відносин і реалізована за допомогою системи вартісних показників: собівартість, валова продукція в поточних цінах, валовий доход, прибуток, фінансова стійкість, платоспроможність, ліквідність та ін.

Соціальна ефективність характеризує соціальний розвиток, рівень якого визначається ступенем досягнення нормативного рівня життя: поточне споживання (фізична маса реалізованих товарів, об'єм платних послуг), співвідношення доходів і споживчих цін (реальні доходи), їх динаміка.

Крім того, прийнято виділяти абсолютну і відносну ефективність менеджменту. Під абсолютною ефективністю розуміється той внесок, який зробила система менеджменту в досягненні кінцевої мети. Абсолютна ефективність виражається загальною сумою ефекту, одержаного в результаті здійснення управлінського впливу на протікання соціально-економічних процесів. Але на практиці кількісно виразити безпосередньо вплив менеджменту на хід і результати роботи колективу надзвичайно важко, а частіше всього неможливо. Тому визначають відносну ефективність

менеджменту. Відносна (порівняльна) ефективність характеризує переваги одного варіанту організації менеджменту порівняно з іншим, а також ступінь наближення вибраного варіанту до оптимального.

Важливо пам'ятати, що нова система завжди зачіпатиме інтереси великої групи людей, тому не слід здійснювати докорінні зміни одночасно. Реалізувати проект доцільно поетапно, по мірі звикання і адаптації працівників до нових умов праці, подолання певного психологічного бар'єру[2].

Також необхідно разом із зміною структури управління розробити нову схему потоку інформації, змінити її рух разом з рухом інших ресурсів. Ефективною система буде і за умови, що керівник буде приділяти увагу проектуванню і реструктуризації підприємства не фрагментарно, а регулярно, підбираючи і навчаючи кадри для роботи в нових умовах. Перебудову у ТОВ «Агрофірма «Лиманський» не слід робити тривалою, розтягуючи у часі, адже реорганізація порушує нормальний ритм роботи, у працівників апарату управління з'являється невпевненість у роботі, зв'язки між елементами системи послаблюються.

Взагалі, оцінювати ефективність менеджменту необхідно, застосовуючи також ретроспективний метод, тобто шляхом дослідження раніше створених систем менеджменту і результатів їх функціонування. Можна одержати ряд кількісних показників, що відбивають ефективність менеджменту. Але тоді необхідно подолати проблему, як кількісно виразити долю менеджменту в успіхах і невдачах, відокремити управління від інших факторів, що також безпосередньо впливають на виробництво.

Як саме керівник буде визначати ефективність свого управління та взагалі системи правління господарства, на які показники спиратиметься - залежить тільки від конкретної людини. Наразі не існує загальноприйнятої методики визначення ефективності функціонування підприємств. Це пояснюється складністю такого роду розрахунків, адже не всі елементи економічного та соціального ефекту мають кількісний вираз. Треба врахувати і якісні фактори, так як управлінська праця, хоча і продуктивна, але не створює конкретних матеріальних цінностей[3].

Проектовані зміни по удосконаленню структури підприємства та управлінської системи для ТОВ «Агрофірма «Лиманський» економічно на роботі підприємства майже не позначаться. У даному випадку будуть дуже відчутні соціальні наслідки удосконалення управління: підвищиться загальна культура управління і виробництва, зміниться дисципліна праці, покращиться психологічний клімат взаємостосунків, людина повною мірою зможе розвивати свої здібності, забезпечувати собі краще життя, реалізацію власних потреб та інтересів.

У досліджуваному підприємстві структура управління, як вже зазначалося, багатогалузева (територіальна). Загалом з штатного розкладу і організаційно-виробничої структури можна сказати, що структура управління двоступінчата. Вона економічна, оскільки в ній мінімальна кількість ієрархічних рівнів управління; дає змогу встановити тісний зв'язок між керівниками середньої ланки і керівником підприємства Скрипником Є.А.; забезпечує чіткий розподіл повноважень між різними керівниками і спеціалістами.

Недоліком сучасної структури управління в підприємстві є те, що посада заступника правління існує, але сам голова правління проявляє яскраво виражений авторитарний стиль керівництва, тому багато подій і рішень не мають альтернативи децентралізованого управління. В зв'язку з цим виникають труднощі подвійного підпорядкування керівникам середньої ланки голові правління, заступнику та головним спеціалістам. Таким чином, підвищується норма управління, зростає централізація, що не може позитивно відбиватись на роботі.

Наступним етапом роботи з проектування структури є здійснення заходів щодо організаційно-правової регламентації діяльності апарату управління: розробка програм (алгоритмів) управління, класифікатора службової діяльності працівників управління, положення про структурні підрозділи, посадових інструкцій для всіх управлінських працівників, правил внутрішнього розпорядку, стандартів на функції і процедури управління, планів-графіків погодження роботи керівників і спеціалістів. Цей момент є дуже важливим, так як на сучасному етапі широко розповсюджені суміщення посад, часткова зайнятість працівників. Саме тому працівник будь-якого рівня повинен чітко розуміти свої обов'язки, орієнтуватись у поставлених перед ним завданнях, чітко і ефективно їх виконувати. Чимало управлінських працівників не усвідомлюють, кому вони безпосередньо підпорядковані, які їхні права. Можна зустріти таке, що за одну і ту ж справу відповідає кілька виконавців, а за деякі відповідальних немає жодного[4].

Слід зазначити, що між обов'язками, правами і відповідальністю у посадових інструкціях повинно бути дотримане правильне співвідношення: великі права при недостатній відповідальності створюють передумови для адміністративного свавілля та інших необдуманих дій. У свою чергу велика відповідальність при малих правах робить працівника безсилим, не дозволяє йому успішно виконувати покладені на нього обов'язки.

Відсутність положень про структурні підрозділи призводить до дублювання, необгрунтованого збільшення обсягу управлінських робіт внаслідок виконання зайвих

управлінських операцій, або навпаки, створюється ситуація, коли певні роботи ніхто не виконує [5].

В сучасних умовах господарювання оцінка функціонування системи управління персоналом вимагає систематичного досвіду, вимірювання витрат і вигод загальної програми управління персоналом і порівняння її ефективності з ефективністю роботи підприємства за той же період. У зв'язку з цим виникають питання про те, як слід найкращим чином організувати саме аналітичну роботу, коли і з якою частотою слід проводити оцінку, і хто повинен вести цю роботу?

Управління персоналом є ефективним настільки, наскільки успішно персонал підприємства використовує свій потенціал для реалізації цілей, що стоять перед ним. Так, справжнім критерієм її оцінки служить кінцевий результат праці всього колективу, в якому органічно сполучені результати праці і керівника, і виконавців

Висновки. Отже досліджуване підприємство ТОВ «Агрофірма «Лиманський»» має значний потенціал для розвитку і успішної діяльності. І наразі головною проблемою є всебічне раціональне його використання для отримання максимуму продукції з мінімальним рівнем витрат на її виробництво.

Проектуючи удосконалення організаційно - виробничої структури, важливо уточнити - чи відбуватиметься у підприємстві у майбутньому поглиблення спеціалізації, чи достатньо наразі об'єктивних умов збереження існуючої структури, чи можливо наявна структура, виходячи за межі оптимальності, не заважає ефективній роботі підприємства. Для того, щоб зусилля не виявились марними, треба постійно і ретельно працювати.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бреддик У. Менеджмент в організації. / Бреддик У. — М. : ИНФРА-М, 2008 — 344 с.
2. Друкер П. Як забезпечити успіх у бізнесі: Новаторство і підприємництво / Друкер П. ; пер. з англ. — К. : Україна, 2009. — 139 с.
3. Жигалов В.Т. Основи менеджменту і управління діяльності. / В.Т. Жигалов, Л.М. Шимановська — К. : Україна, 2006. — 454 с.
4. Завадський Й.С. Управління сільськогосподарським виробництвом. / Й.С. Завадський. — К. : Вища школа, 2007. — 267 с.
5. Кузьмін О.Е. Сучасний менеджмент: Навчальний прикладний посібник. / О.Е. Кузьмін. — Львів : Центр Європи, 2010. — 176 с.

**АНАЛІЗ КАДРОВОГО СКЛАДУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ**

Т.С. Мельниченко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Максименко А.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У стаття доведено необхідність аналізу кадрового складу працівників у галузі, наведені основні показники аналізу кадрового складу, проаналізовано обсяги сільськогосподарського виробництва Жовтневого району, проведено порівняльну характеристику кількості працівників різних економічних сфер діяльності у досліджуваному районі.

Ключові слова: кадри, аналіз, кадровий склад, Жовтневий район, показники аналізу кадрового складу.

Постановка проблеми. Створення виробництва завжди пов'язані з людьми, які працюють для підприємства. Правильні принципи організації виробництва, оптимальні системи та процедури відіграють істотне значення. Проте виробничий успіх залежить від конкретних осіб, їх знань, компетентності, кваліфікації, дисципліни, мотивацій, здібності розв'язувати проблеми, сприйнятливості до навчання. У той самий час трудові відносини – майже найскладніша проблема підприємництва, особливо коли колектив підприємства налічує десятки, сотні й тисячі людина.

Кадри є одним з найважливіших чинників будь-якого виробництва. Їх стан ефективно використання безпосередньо впливає на кінцеві результати господарську діяльність підприємств. Причинами, які зумовлюють необхідність аналізу трудових ресурсів, є дослідження складу кадрів для виявлення забезпеченості ними і причин плинності трудових ресурсів, підвищення ефективності використання кадрів підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Різні аспекти кадрової політики в сільському господарстві досліджено в працях таких провідних українських науковців як Д.Богиня, А.Бугуцький, В.Вітвицький, І.Гнібіденко, В.Гончаров, В.Дієсперов, П.Макаренко, З.Метельська, П.Саблук, в яких висвітлені питання регулювання ринку праці на селі, проблеми зростання ефективності сільськогосподарської праці, формування системи мотивації та оплати праці тощо. Однак, зазначені питання потребують подальшого вивчення, оскільки формування превентивної кадрової

політики є можливим лише за наявності масиву інформації щодо стану соціально-трудової сфери.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз кадрового складу сільськогосподарських підприємств Жовтневого району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Кадри підприємства – це сукупність працівників професійно-кваліфікаційних груп, зайнятих у діяльності підприємства та є у його списковому складі. Списковий склад підприємства охоплює усіх працівників, усталену роботу, пов'язану і з основною, і неосновною його діяльністю.

Сільське господарство – це одна з найвагоміших складових взаємопов'язаної системи агропромислового комплексу і є другою за обсягами виробництва та зайнятості населення галуззю народного господарства.

Жовтневий район є потужним та одним із найбільших по площі використання сільськогосподарських угідь у Миколаївській області, є основним виробником овочевої продукції в області, питома вага виробництва овочів складає 33% в області. В районі зареєстровано та успішно працюють - 53 сільськогосподарських підприємства, які мають в обробітку - 46865 га ріллі, 329 фермерських господарств, які мають в обробітку - 22881 га ріллі, а також одноосібні господарства, що обробляють – 39580 га ріллі.

Для забезпечення сільськогосподарських товаровиробників якісним насінням в районі функціонує 7 насінницьких господарств:

- по виробництву насіння зернових культур: ДП ДГ "Еліта", Миколаївський Інститут АПВ, ФГ "Таврія", ТОВ НВА "Землеробець", ТОВ "Золотий Колос", ТОВ "Насінпром", Жовтнева ДС ДС.

- по виробництву насіння картоплі: ФГ "Владам", ФГ "Чернохатове".

У таблиці 1 наведено обсяги сільськогосподарського виробництва Жовтневого району Миколаївської області.

Таблиця 1

Обсяги сільськогосподарського виробництва у Жовтневому районі Миколаївської області*

Галузі виробництва	тонн
Зернові	94424
Пшениця	42545
Овочі відкритого ґрунту	91632
Цукрові буряки	31930
М'ясо	1572
Молоко	15252

* Побудовано з використанням даних соціально-економічного паспорта Жовтневого району

Із таблиці 1 бачимо, що основну частку у структурі виробництва сільськогосподарської продукції займає виробництва зернових – 94424 т., трохи менше займає виробництво овочів відкритого ґрунту – 91632 т. Найменшу частину займає виробництво м'яса – 1572 т.

Головним елементом для всієї системи управління народним господарством є кадри, що якийсь і також час можуть виступати як об'єктом, і суб'єктом управління. Працівники підприємства виступають об'єктом оскільки вони є частиною виробничого процесу. Кадри це штатний склад працівників підприємств, установ, організацій поділяються на великі групи: кадри управління і робочі кадри.

Кадровий склад чи персонал підприємства його зміни мають кількісні, якісні і структурні характеристики, які можна із більшою чи меншою мірою достовірності вимірювати такими абсолютними і відносними показниками:

- спискова і явочна кількість працівників підприємства і (або) внутрішніх підрозділів, окремих категорій і груп на певну дату;
- середнеспискова кількість працівників підприємства і (або) внутрішніх підрозділів за певного періоду;
- питому вагу працівників окремих підрозділів (груп, категорій) у кількості співробітників;
- темпи зростання (приросту) чисельності співробітників за певного періоду;
- середній розряд робочих підприємства;
- питому вагу службовців, мають вищу чи середню спеціальну освіту у кількості службовців і (або) співробітників;
- середній стаж роботи за фахом керівників і спеціалістів підприємства;
- плинність кадрів з прийому і звільнення працівників;
- фондовоозброєність праці працівників і (або) робочих для підприємства та інших.

Сукупність перелічених та інших показників може дати уявлення про кількісному, якісному і структурному стані персоналу підприємств району і тенденціях зміни з метою управління персоналом, зокрема планування, аналізу та розробки заходів із підвищення ефективності використання трудових ресурсів підприємства.

Загальна чисельність працівників, зайнятих у сільському господарстві району становить 1819 чол. Така кількість працівників у структурі загальної кількості працюючих по всіх сферах економічної діяльності займає друге місце – 16,8%. Це відображено на рис. 1.

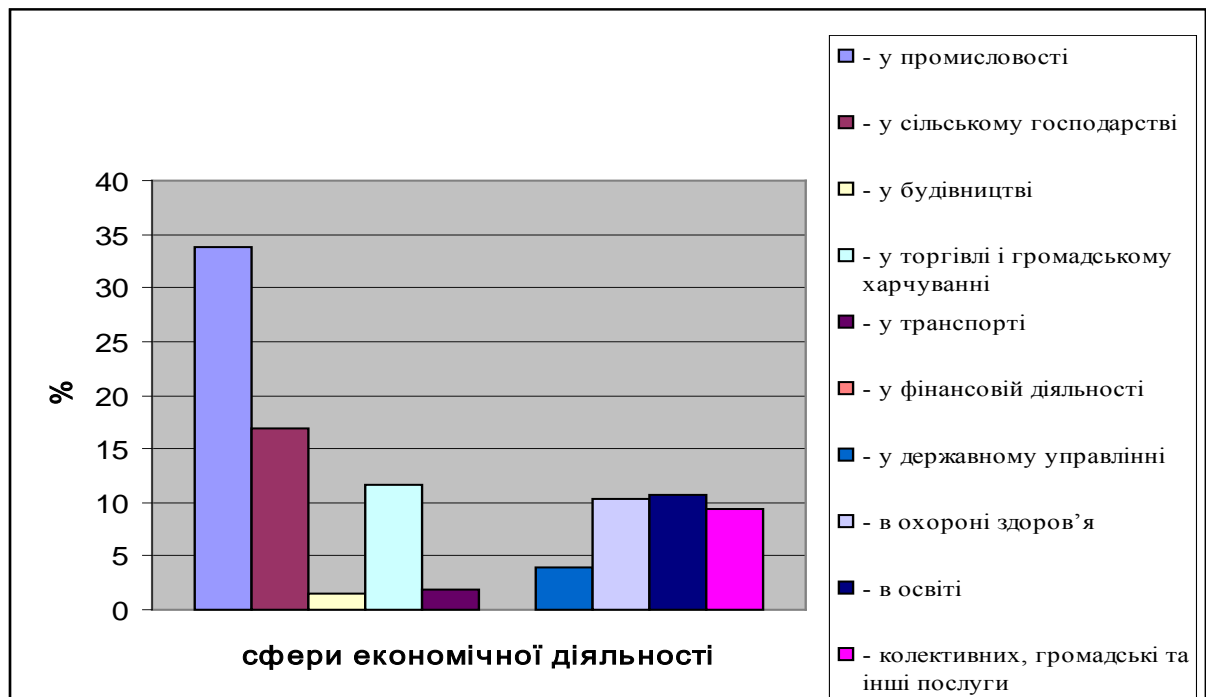

Рис. 1. Структура працівників за сферами економічної діяльності у Жовтневому районі*

* Побудовано з використанням даних соціально-економічного паспорту Жовтневого району

На рисунку 1 найменшу частку у структурі працівників Жовтневого району займають працівники фінансової діяльності – 0,09%.

Основними загальними показниками економічної ефективності процесу формування кадрового складу сучасного менеджменту є: ріст продуктивності праці; річний економічний ефект; зниження трудомісткості продукції; економія робочого часу; економічна ефективність підвищення кваліфікації робіт; комерційна ефективність; пошук шляхів удосконалювання і зниження витрат на керування.

Висновки. Сьогодні вирішення проблеми формування кадрів необхідне для того, щоб озброїти сучасних керівників і фахівців необхідними знаннями щодо роботи з людьми й організації ефективної системи управління персоналом. У Жовтневому районі Миколаївської області дана проблема вирішується зусиллями як державних органів через різні програми розвитку, так і зусиллями керівництва сільськогосподарських підприємств.

ЛІТЕРАТУРА

1. Жовтнева районна рада. Жовтнева райдержадміністрація [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zhovtnevy.mk.gov.ua/ua/agriculture/1323798194/>.
2. Соціально-економічний паспорт Жовтневого району [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://zhovtnevy.mk.gov.ua/ua/economy/development/>.

ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ

А.П. Негруца, студентка

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто основні проблеми оцінки ефективності системи управління персоналом та представлено методи оцінки управлінської праці. Запропоновано підходи щодо реалізації представлених методів у різних організаційних структурах.

Ключові слова: персонал, управління персоналом, система роботи з персоналом, ефективність, оцінка ефективності управління персоналом, методи оцінки персоналу.

Постановка проблеми. Проблеми наукового управління персоналу актуальні для всіх організацій, однак у великих організаційних структурах вони виявляються найбільше, оскільки в управлінні кадрами їм доводиться долати значні організаційні, соціальні, психологічні перешкоди, що характеризуються складною побудовою, функціонуванням організації, децентралізацією влади, координацією дій і контролю результатів за роботою працівників даної організації. Сучасна велика організація, як елемент соціуму, покликана займатися проблемами персоналу, невластивими для малих і середніх організацій, де переважають прямі контакти. У великих організаціях окрема людина губиться на тлі інших працівників, особистісні відносини породжують невдоволення, знижується інтерес працівників до виконуваної роботи, що в результаті негативно впливає на ефективність і якість праці та породжує необхідність подальшого визначення дієвих методів щодо подолання визначених проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми управління персоналом розглядаються вченими на протязі багатьох десятиріч. Значний внесок щодо вирішення кола проблем було здійснено вітчизняними та зарубіжними науковцями, серед яких слід виділити праці Р.А. Герасименко, Н.М. Давиденко, Ю.А. Дайновського, М.Л. Котляр, О.В. Крушельницької, А.І. Панченко. Проте, дослідження з проблем оцінки ефективності управління персоналом містить цілу низку нерозкритих питань, що зумовлюють актуальність даної статті.

Виклад основного матеріалу дослідження. Управління персоналом є важливою структурною одиницею в системі загального менеджменту підприємства, а тому власне від якості управління персоналом буде залежати успішність підприємства

на ринку. Оцінка персоналу, як головний показник ефективного управління і ключовий момент сертифікації кадрів, представляє собою процес визначення ефективності виконання працівниками організації своїх посадових обов'язків та реалізації організаційних цілей. До того ж, вона є одним з найважливіших засобів оцінки ефективності витрат на персонал. Управління персоналом орієнтується на визначення стратегічно важливих функцій щодо планування персоналу, його відбору, маркетингу і розвитку. Оцінка персоналу розглядається як елемент управління і як система атестації кадрів, що застосовується в організації в тій чи іншій модифікації. В той же час це необхідний засіб вивчення якісного складу кадрового потенціалу організації, його сильних і слабких сторін, а також основа для удосконалення індивідуальних трудових здібностей працівника і підвищення його кваліфікації. Оскільки результати оцінки визначають положення працівника на виробництві і перспективу його переміщення, то вони є важливим мотиваційним фактором покращення трудової діяльності і відношення до праці.

Основними цілями оцінки персоналу є:

- адміністративна, яка полягає в прийнятті кадрових рішень на об'єктивній і регулярній основі (розміщення кадрів, їх переміщення та оплата праці);
- інформативна — забезпечення керівників необхідними даними про кількісний та якісний склад персоналу;
- мотиваційна — орієнтація працівників на покращення трудової діяльності в потрібному для організації напрямку.

При управлінні персоналом в будь-якій організаційній структурі необхідно чітко уявити собі вимоги до перспективних вакантних посад і кадрового складу, що залучається, застосовувати сучасні гнучкі системи аудиту. З урахуванням цього положення в сучасних умовах необхідно є розгорнута система кадрової роботи, яка спирається не стільки на організаційні методи, скільки на досягнення сучасної управлінської психології і проектування методик оцінки персоналу [3].

Оцінка ефективності управління персоналом - це систематичний, чітко формалізований процес, спрямований на визначення витрат: вигоди, пов'язаної з виконанням заходів і планів кадрової діяльності для порівняння їх результатів з підсумками роботи та цілями підприємства у минулому, а також підсумками інших підприємств. Оцінка ефективності управління персоналом заснована, насамперед, на інформації про працівників: просування по службі, їх професійні, кваліфікаційні, статево-вікові характеристики, медичні і психологічні параметри, продуктивність і новаторська активність. Оцінка ефективності управління дозволяє не тільки виявити

причини незадовільного стану підприємства та внутрішніх взаємозв'язків, а й виявити напрямки вдосконалення цієї сфери [1].

В таблиці представлено систему методів, що слід використовувати з метою управління персоналом на підприємстві при формуванні структур і робочих штатів, підборі та розвитку персоналу, проведенні оцінки і розстановки кадрів та їх раціональному використанню [5].

Таблиця 1

Система методів управління персоналом

Завдання управління персоналом	Що потрібно визначити:	Методи дослідження
Формування структур і штатів	1.Психологічно обґрунтовані норми керованості і оптимальний розмір виробничих колективів. 2.Професійно-кваліфікаційні вимоги до працівників. 3.Соціально-психологічні моделі виробничих колективів.	Аналіз змісту трудової діяльності,здійснення відповідності професійним вимогам робочого місця. Моделювання, експертні оцінки.
Підбір кадрів	1. Рівень розвитку загальних і спеціальних здібностей особистості. 2. Індивідуально-психологічні особливості людини, її спрямованість.	Спостереження, бесіда, вивчення документів, інтелектуальні тести, експеримент.
Розвиток персоналу	1. Рівень професійних знань, умінь, навиків і бажань працівника. 2. Найбільш ефективні форми професійного навчання. 3. Ефективні міри впливу на тих, що навчаються.	Опитування, експертні оцінки, бесіда, ділові ігри, ситуаційні завдання, експеримент, тренінг.
Оцінка і розстановка кадрів	1.Відповідність працівника його робочому місцю. 2.Можливість подальшого співробітництва. 3.Результати трудової діяльності. 4.Місце працівника в системі колективу.	Опитування (анкетування, інтерв'ю), групова оцінка особистості, експертна оцінка, спостереження.
Раціональне використання персоналу	1.Причини порушення дисципліни. 2.Стан соціально-психологічного клімату в колективі. 3.Ефективність кадрової роботи.	Аналіз документів, тести, анкетування, метод опитування, аналіз дисциплінарної влади, бесіда, аналіз результатів роботи колективу та стилю керівництва.

Система роботи з персоналом являє собою сукупність принципів і методів управління робочими кадрами і службовцями на підприємстві. Вихідними даними для розробки системи роботи з персоналом є загальна Декларація прав людини,

Конституція, Цивільний кодекс, Кодекс законів про працю. Основними напрямками управлінської праці є набір і збереження персоналу, його професійне навчання і розвиток, оцінка діяльності кожного працівника з точки зору реалізації цілей організації, що дає можливість скорегувати його поведінку. Таким чином, управління персоналом - це не тільки наука, а й мистецтво ефективного управління людьми в умовах їх професійної діяльності, що включає систему принципів, методів і механізмів оптимального комплектування, розвитку й мотивації та раціонального використання персоналу. Управління персоналом повинно відповідати концепції розвитку підприємства, захищати інтереси працівників і забезпечувати дотримання законодавства про працю при формуванні, закріпленні (стабілізації) і використанні персоналу.

Основною метою управління чисельністю і складом персоналу є оптимізація витрат живої праці на виконання основних робіт, пов'язаних з діяльністю підприємства, і забезпечення заповнення необхідних робочих місць працівниками відповідних професій, спеціальностей і рівнів кваліфікації. Управління чисельністю і складом персоналу охоплює ряд послідовно виконуваних етапів робіт до яких відноситься проектування трудових процесів на підприємстві; нормування витрат праці на виконання окремих видів робіт; планування чисельності працівників окремих посад, професій і рівнів кваліфікації; формування персоналу підприємства.

Для ефективного використання персоналу розроблені системи управління персоналом. Вони включають розгалужену низку функціональних систем, покликані вирішувати широке коло завдань з формування трудового колективу, його розвитку, вдосконалення трудових відносин, стимулювання праці, вироблення стратегії управління персоналом, забезпечення сприятливих умов для досягнення високих виробничих результатів. До передумов підвищення ефективності використання персоналу в системі управління підприємством необхідно відносити ефективне застосування інтелектуального, організаторського, творчого потенціалу персоналу за допомогою покращення змісту праці, її гуманізації, виключення монотонності та беззмістовності праці; забезпечення безпеки та надійності виробничих процесів; забезпечення нормальних умов праці, раціональних режимів праці та відпочинку; визначення здібностей працівника, встановлення характеристик, які безпосередньо або опосередковано впливають на ефективність праці [2].

Кажучи про оцінку ефективності управління персоналом, не можна не сказати про оцінку власне служби управління персоналом. Дуже багато залежить від кваліфікації працівників даної служби, що повинна відповідати вимогам економічної

реформи, а саме: мати відповідну освіту і відмінні знання, гнучкий розум і практичну кмітливість, передовий вітчизняний і зарубіжний досвід підприємництва і комерційної діяльності, знати форми і технології виробництва.

Висновки. Дослідження показали, що існуючі підходи до оцінювання ефективності управління персоналом не дозволяють розглядати ефективність як комплексну характеристику управління діяльністю. Це пов'язано з тим, що кожен з розглянутих підходів не враховує впливу всіх чинників функціональних підсистем.

Вибір конкретного методу для оцінювання ефективності управління персоналом визначається наступними критеріями: інтерпретація результатів, виявлення слабких сторін, різноманітність показників, кількість аналітиків, витрати часу, фінансові витрати, рівень об'єктивності, доступність використання, оперативність застосування, поширеність застосування, доступність програмного продукту, достовірність результатів. Запропонована послідовність оцінювання ефективності управління персоналом дозволить об'єктивно та комплексно проаналізувати ефективність з урахуванням специфіки діяльності організаційної структури та виявити резерви її удосконалення.

Оцінка ефективності, як система процедур, є засобом, що допомагає керівнику побачити і оцінити в достатньо конкретному значенні якість системи управління персоналом в цілому і свої професійні здібності зокрема, виявити ті недоліки в підготовці, які відповідно можна визначити як потребу в навчанні, з метою підвищення результативності роботи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Альохіна О.Є. Стимулювання розвитку працівників організації / О.Є.Альохіна // Управління персоналом. — 2011. — № 6. — С. 32-34.
2. Бавикін В.І. Новий менеджмент: управління підприємством на рівні вищих стандартів; теорія і практика ефективного управління / В.І. Бавикін. — М. : Економіка, 2012. — 368 с.
3. Бачурін А.М. Підвищення ролі економічних методів управління / А.М.Бачурін // Економіст. — 2010. — № 4. — С. 28.
5. Петюх В. М. Управління персоналом : навч.-метод. посібник для самост. вивч. дисц. / В.М. Петюх. — К. : КНЕУ, 2000. — 124 с.

**УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Ю.І. Омеляненко, магістр

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано удосконалення організації управління персоналом в сільськогосподарських підприємствах та запропоновано основні підходи щодо вирішення проблемних питань.

Ключові слова: організація, управління персоналом, удосконалення управління, управління в сільськогосподарських підприємствах.

Постановка проблеми. В сучасному світі управління персоналом відіграє дуже важливу роль в розвитку суспільства, оскільки від правильного підходу до управління персоналом залежить управління організацією в цілому. За допомогою людських ресурсів керівники досягають поставлених цілей та завдань, використовуючи працю, інтелект і мотиви поведінки інших людей. У зв'язку з цим оволодіння основами організації процесу управління персоналом набуває особливої актуальності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідження з питань організації праці і управління персоналом успішно вели П.М. Керженцев, П. О. Попов, О.А. Єрманський, О. Ф. Розмирович, М.А. Лапин. Проблемам теорії, методології і практики управління персоналом присвячено багато наукових праць закордонних і вітчизняних вчених: Амоша О.І., Блэк Дж., Браверман А., Дзюби С.Г., Журавель П.В., Іванцевич Дж.М., Колпаков В.М., Лобанов А.А., Адамчук В.В, Уткін Е.А., Поклонський Ф.Ю., Рак М.Г., Синк Д.С., Скударь Г.М., Томпсон А.А., Шекшня С.В., Іванов В.Б та ін.

Постановка завдання. Сьогодні інтелект персоналу розглядається як основний ресурс ефективної діяльності, яким треба грамотно управляти, створювати оптимальні умови для його розвитку. Як показує досвід, формування інтелекту персоналу на інноваційній основі стає сьогодні довгостроковим чинником забезпечення конкурентоспроможності і виживання підприємства. Одним з найбільш складних, але в той же час життєво важливих і необхідних завдань є підвищення кваліфікації персоналу і розуміння проблеми організації навчання кожного працівника протягом всього трудового життя. Це потребує змін теоретико – методичних підходів до управління трудовим потенціалом підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах становлення ринкової економіки в нашій країні особливого значення набувають питання практичного застосування сучасних форм управління персоналом, що дозволяють підвищити соціально-економічну ефективність будь-якого виробництва. Управління персоналом в нових умовах являє собою процес впливу організації на її співробітників за допомогою спеціальних методів, спрямованих на досягнення певних цілей.

Одним з ініціаторів виділення управління персоналом в окрему науку був вчений - економіст П.М. Керженцев [5]. У своїх працях він пропагував основні ідеї організації праці, виклавши положення про стандартизацію продукції, створення нормальних умов праці на кожному робочому місці, правильне використання матеріальних засобів і кадрів.

Адамчук В.В. розглядає трудовий потенціал як ресурсну категорію, що містить в собі джерела, засоби, ресурси праці, які можуть бути використані для вирішення будь-якої задачі, досягнення визначеної мети, забезпечення можливостей окремої особи, суспільства, держави у певній сфері діяльності [1].

Управлінська праця являє собою досить складний процес, що містить особливий вид людської діяльності, в якій відображається реальна взаємодія об'єктивних і суб'єктивних факторів суспільної діяльності людей.

Будь-яка організація знаходиться і функціонує в соціально-економічному середовищі. Внутрішнє середовище самої організації є джерелом її життєвої сили, що містить в собі потенціал, необхідний для функціонування організації, але в цей же час може бути і джерелом проблем та навіть її повної «загибелі». Зовнішнє середовище є джерелом, що живить організацію ресурсами. Організація знаходиться в стані постійного обміну з зовнішнім середовищем, забезпечуючи тим самим собі можливість виживання [2].

Однак, основними складовими концепції оцінювання персоналу сільськогосподарського підприємства є зростаюча роль особистості працівника, знання його мотиваційних установок, вміння їх формувати і направляти відповідно до завдань, що стоять перед організацією. Процес оцінки персоналу повинен ідентифікувати, чи розуміють співробітники організаційні цілі, власні можливості і внесок в досягнення мети організації [6].

Управління персоналом дозволяє узагальнити і реалізувати цілий спектр питань адаптації людини до зовнішніх умов, враховуючи особистісний фактор в побудові системи управління персоналом.

Одним з основних завдань управлінського апарату сільськогосподарських підприємств стає ефективна оцінка персоналу, яка передбачає мінімізацію ризиків, які є результатом неефективності використання персоналу.

Сучасні тенденції розвитку сільськогосподарського виробництва зміщують акценти управління персоналом в напрямку підвищення його якості, збільшення ступеня залучення персоналу в процес розробки та прийняття рішень, підвищення кваліфікації та вдосконалення системи оцінки та управління персоналом.

Дослідження існуючих систем оцінки персоналу на сільськогосподарських підприємствах показало, що ефективність управління персоналом визначається двома основними чинниками:

- здатністю організації чітко визначати, які посадові обов'язки працівники повинні виконувати для досягнення її цілей;
- визначити методи, що сприятимуть сумлінному виконанню співробітниками даних посадових обов'язків.

Тому, при оцінюванні персоналу, під ефективністю управління працівниками на сільськогосподарських підприємствах варто розуміти здатність забезпечувати три складові успіху: гарантування економічної вигоди для самого підприємства, удосконалення організації виробництва, забезпечення адекватних умов праці та соціальну вигоду для працівників.

Однак, більшість керівників сільськогосподарських підприємств досі не розглядають персонал як важливий ресурс для стратегічного успіху своєї компанії, вважаючи, що отримання вигідних банківських кредитів чи досконала матеріально-технічна база можуть забезпечити досить успішне існування підприємства у майбутньому. Це дійсно могло мати місце, коли ринок сільськогосподарської продукції в Україні тільки почав розвиватись, і сільськогосподарських компаній було недостатньо, а ефективних взагалі одиниці.

Більшість сучасних українських агрохолдингів досягли такого ступеня розвитку, коли ряд висококваліфікованих співробітників став їх головним капіталом. Як правило, це унікальні професіонали, замінити яких практично неможливо. Керівництву, щоб утримати таких працівників, залишається тільки забезпечити якомога краще задоволення їх зростаючих потреб. Додатковим заходом щодо збереження системи виробництва в певній сільськогосподарській організації може бути підготовка цими фахівцями дублерів.

Таким чином, особливу увагу сьогодні вимагає розробка нового підходу до управління персоналом на рівні господарюючої структури в сільськогосподарському виробництві.

Висновки. На основі результатів нашого дослідження пропонується використання в сільськогосподарських підприємствах нового підходу до управління персоналом, який розглядає людину в якості головного об'єкта інтересів менеджменту. Дана концепція передбачає, що завданням керівництва є проведення кадрової політики, метою якої є задоволення зростаючих запитів і потреб кожного члена організації.

Запропонований підхід передбачає, що людина є мінливою, але некерованою змінною підприємства. Завдання менеджменту в цьому випадку полягають в тому, щоб пізнати закономірності розвитку особистості і розробити відповідні програми, що забезпечують краще, ніж конкуренти, задоволення зростаючих потреб кожного працівника.

Отже, необхідно змінити систему поглядів на людину в управлінні організацією, оскільки сільськогосподарські підприємства, які не зможуть цього вчасно зрозуміти, можуть виявитися неконкурентоспроможним на ринку сільськогосподарської продукції, що характеризується постійно зростаючими вимогами щодо якості та безпеки продукції та висуває нові вимоги щодо технічного та технологічного оснащення сільськогосподарських виробників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Адамчук В.К. Менеджмент. Учебник для вузов / В.В. Адамчук, О.В. Ромашов. — М. : ЮНИТИ, 2000. — 407 с.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. — К. : КНЕУ, 2005. — 202 с.
3. Баланюк І.Ф. Аграрні відносини: соціально-економічна суть і місце в системі суспільних відносин / І.Ф. Баланюк // Економіка АПК. — 2000. — №8. — С. 68-72.
4. Долішній М.І. Соціально-трудова потенціал: теорія і практика. — Ч.1-2 / М.І. Долішній, С.М. Алушко. — К. : Наук. думка, 2005. — 234 с.
5. Керженцев П.М. Основы управления персоналом: Учебник. / П.М. Керженцев — М. : ИНФРА-М, 2004. — 533 с.
6. Мармуль Л.О. Державне управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ / Л.О. Мармуль // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського державного аграрного університету. — Миколаїв, 2007. — №3 (42). — Т. 1. — 2007. — С. 10-16.

АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ю.М.Ракова, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто поняття прямих іноземних інвестицій, проаналізовано тенденції залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області, визначено основні проблеми, що перешкоджають залученню іноземних інвестицій та визначені фактори інвестиційної привабливості Миколаївської області.

Ключові слова: економіка, інвестиції, прями іноземні інвестиції, іноземний інвестор, інвестиційна привабливість.

Постановка проблеми. Важливу роль в розвитку національної економіки будь-якої країни світу відіграють інвестиції, Україна в даному випадку не є винятком. В сучасних умовах господарювання все більшої актуальності набуває питання залучення коштів інвесторів-нерезидентів. Кошти іноземних інвесторів надають можливість державі та областям розвиватись у всіх сферах суспільно-економічної діяльності та вирішувати велику кількість існуючих проблем. Аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області дозволить оцінити інвестиційну привабливість області для іноземних інвесторів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Залучення іноземних інвестицій в Україну та, зокрема, в Миколаївську область належить до актуальних питань, які дискутуються в економічній літературі. Цьому питанню присвячені праці вчених як І.Палінська, Т.Майорова, Г.Грицюк, С.Федоренко, І Бондар та інші. Разом з тим, важливим залишається питання стосовно аналізу залучення іноземних інвестицій, як способу оцінки інвестиційної привабливості.

Постановка завдання. Здійснення аналізу залучення прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області, та виявлення чинників, що перешкоджають інтенсивному залученню прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Наявний обсяг іноземних інвестицій не забезпечує передумов економічного зростання і навіть повноцінного відтворення їх наявного стану. Зростання обсягів залучення іноземних інвестицій

впродовж багатьох років є пріоритетним напрямом розвитку економіки України в цілому та Миколаївської області зокрема [1].

За визначенням Міжнародного валютного фонду та інших міжнародних організацій, прямі іноземні інвестиції – це вкладення капіталу за національними межами з метою розширення виготовлення товарів і надання послуг шляхом організації виробництва та придбання товарів для імпорту у власну країну чи експорту до третіх країн. Залучення прямих іноземних інвестицій – це фактор, що характеризує інвестиційну привабливість регіону та в подальшому сприятливий розвиток зовнішньоекономічних зв'язків [3].

Аналіз залучення іноземних інвестицій в Миколаївську область передбачає вивчення показників в часі, визначення їх галузевої структури. Для цього доцільно проаналізувати динаміку залучення прямих іноземних інвестицій в Миколаївську область та визначити питому вагу цих інвестицій в загальному обсязі (табл. 1).

Таблиця 1

**Динаміка залучення прямих іноземних інвестицій
в економіку України та Миколаївської області***

Роки	Україна, млн. дол. США	Миколаївська область, млн. дол. США	Відсоток області
2003	5471,8	64,3	1,2
2004	6794,4	174,9	2,6
2005	9047,0	75,	0,8
2006	16890,0	123,7	0,7
2007	21607,3	113,0	0,5
2008	29542,7	136,8	0,5
2009	35616,4	161,8	0,5
2010	40053,0	162,7	0,4
2011	44806,0	165,4	0,4
2012	50333,9	152,3	0,3

*Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності» 2013 рік

Слід зазначити, що впродовж останніх років прямі іноземні інвестиції в Україну та Миколаївську область мають тенденцію до збільшення. Так, обсяг прямих іноземних інвестицій в Миколаївську область в 2012 році на 88031,5 тис.дол.США перевищує цей показник в 2003 році, що є позитивною тенденцією. У 2012 році за темпами зростання обсягу прямих іноземних інвестицій Миколаївщина посіла 2 місце серед регіонів України після Черкаської області Але, що стосується прямих іноземних інвестицій в Миколаївську область порівняно з Україною, то відсоток області є мізерним. Найбільше значення цього показника спостерігалось в 2004 році (2,6%), а з 2005 року цей показник має тенденцію до зменшення і становить менше 1%. За величиною обсягу прямих іноземних інвестицій серед регіонів України Миколаївська область в 2012 році

займала 19 місце. Сусідні з нашим регіоном області посідають наступні місця: Одеська – 7, Херсонська – 21, Кіровоградська – 25. Це свідчить, про те, що Миколаївська область має резерви для залучення іноземних інвестицій і є в майбутньому може стати інвестиційно привабливою для іноземних інвесторів.

Також важливим показником, що характеризує інвестиційну привабливість регіону є обсяг прямих іноземних інвестицій на душу населення. Графічно ці показники зображено на рис.1.

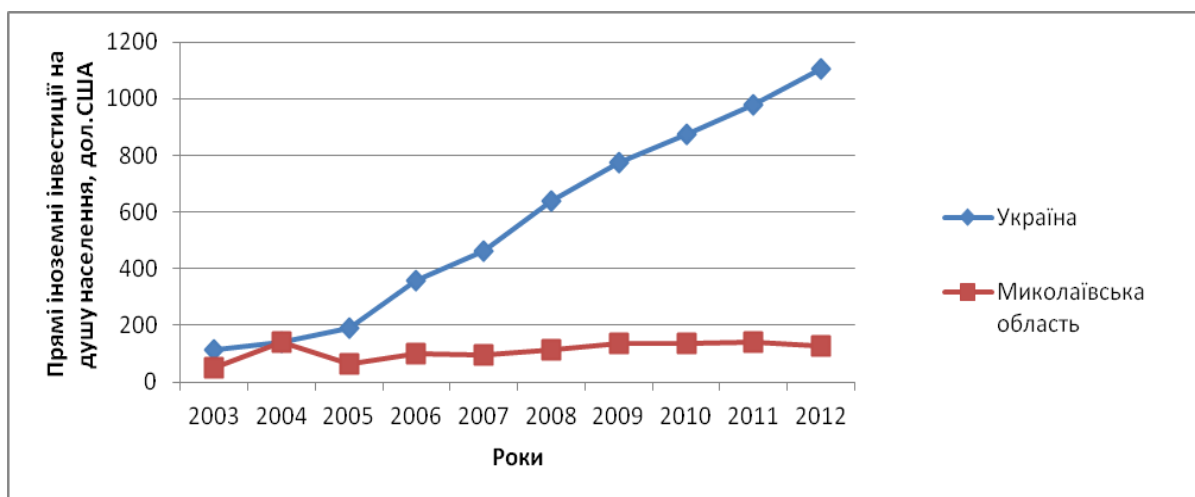

Рис.1. Прямі іноземні інвестиції в Україну та Миколаївську область на душу населення

Доцільно відмітити, що прямі іноземні інвестиції на душу населення впродовж останніх 10-ти років мають тенденцію до збільшення, причому це пов'язано не стільки зі збільшенням обсягів прямих іноземних інвестицій, скільки зі зменшенням чисельності населення у зв'язку з демографічною кризою. Слід зазначити, що значення цього показника в Україні та Миколаївській області суттєво відрізняються від європейських країн. Наприклад в Чехії цей показник становить приблизно 10 тис. дол.США, в Угорщині-7 тис.дол.США. Отже, можна стверджувати, що залучення іноземних інвестицій в Миколаївську область та Україну є на досить низькому рівні, але в подальшому можлива тенденція до покращення, адже показники прямих іноземних інвестицій на душу населення з кожним роком збільшуються і можливо в перспективі досягнуть європейського рівня.

Розглянемо розподіл прямих іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області за видами економічної діяльності (табл.2).

Найбільшу частину у складі прямих іноземних інвестицій за видами економічної діяльності у 2012 році складають інвестиції у промисловість – 78551,4 (51,6%), що на 11,1% більше, ніж в попередньому році. Також достатньо велику питому вагу займають інвестиції в діяльність транспорту та зв'язку – 25,3%, що на 15,2 та 5,6

в.п. більше, ніж в 2010 та 2011 роках відповідно. Варто зазначити, що інвестиції в сільське господарство в 2012 році становили лише 0,7%, що на 2,7 та 1,2 в.п. менше, ніж в 2010 та 2011 роках відповідно. Подальший розвиток аграрного сектору Миколаївської області визначається рінем інвестиційних можливостей та інвестиційною привабливістю галузі. Пріоритетними напрямками реалізації аграрної політики є нарощування виробництва та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору, розвиток інфраструктури аграрного ринку тощо.

Таблиця 2

**Прямі іноземні інвестиції
в економіці Миколаївської області за видами економічної діяльності***

	Обсяги прямих іноземних інвестицій на початок року					
	2010	Питома вага, %	2011	Питома вага, %	2012	Питома вага, %
Сільське господарство, мисливство, лісове господарство	5517,0	3,4	3007,1	1,8	1015,4	0,7
Рибальство, рибництво	–	х	–	х	–	х
Промисловість	100570,6	61,8	66980,8	40,5	78551,4	51,6
Будівництво	3066,8	1,9	5387,9	3,3	2738,2	1,8
Торгівля; ремонт автомобілів, побутових виробів та предметів особистого вжитку	20580,6	12,7	39149,0	23,7	8273,0	5,4
Діяльність готелів та ресторанів	2687,5	1,7	1454,7	0,9	344,0	0,2
Діяльність транспорту та зв'язку	16550,9	10,2	32586,8	19,7	38593,7	25,3
Операції з нерухомим майном, оренда, інжиніринг та надання послуг підприємцям	13212,1	8,1	16438,6	9,9	22573,6	14,8
Надання комунальних та індивідуальних послуг; діяльність у сфері культури та спорту	337,4	0,2	309,3	0,2	124,5	0,1
Усього	162676,6	100,0	165435,8	100,0	152327,4	100,0

*Статистичний збірник «Інвестиції зовнішньоекономічної діяльності в Миколаївській області»

Основними проблемами, що перешкоджають широкомасштабному залученню інвестицій в економіку регіону та потребують негайного вирішення є: нестабільність законодавчої бази; непрогнозованість інвестиційної діяльності як однієї із складових бізнесу; низький рівень правового та судового захисту прав інвесторів; негативний інвестиційний імідж країни в цілому; низький рівень капіталізації прибутків підприємств; нецільове використання амортизаційних фондів; відсутність

підготовленого менеджменту для роботи у сфері інвестиційної діяльності; відсутність механізмів страхування інвестиційних ризиків; відсутність розвиненої фінансово-інвестиційної інфраструктури; відсутність ефективного державного регулювання у використанні державного інвестиційного ресурсу високий ризик капіталовкладень [2].

Хоча аналіз залучення прямих іноземних інвестицій в Миколаївську область свідчить про недостатню інвестиційну привабливість, слід зазначити, що потенційно Миколаївщина може бути однією з провідних областей за залученням інвестицій. Адже область має вигідне географічне розташування, розвинену транспортну інфраструктуру та морегосподарський комплекс (наявність в області залізничного, морського, річкового, автомобільного видів транспорту, функціонування міжнародного аеропорту), високий промисловий потенціал, сприятливі умови для розвитку агропромислового комплексу, кваліфіковану робочу силу [4].

Висновки. Аналіз залучення іноземних інвестицій в економіку Миколаївської області свідчить про недостатню інвестиційну привабливість регіону для іноземних інвесторів. Але слід зазначити, що Миколаївська область володіє досить потужним, однак нереалізованим, інвестиційним потенціалом, розвиток якого стримується чинниками переважно макроекономічного характеру. Це дозволяє стверджувати про необхідність обґрунтування виваженої політики, в межах якої доцільними є підвищення прозорості інвестиційного ринку, удосконалення системи захисту іноземних інвестицій, раціоналізація галузевого розподілу іноземних інвестицій шляхом розробки та впровадження системи заходів інвестиційного та структурного спрямування. Реалізація вищезазначених заходів сприятиме підвищенню інвестиційної привабливості економіки Миколаївської області на міжнародному ринку капіталу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бондар І.Р. Проблеми залучення іноземних інвестицій в Україну на сучасному етапі / І.Р. Бондар // Регіональна економіка. — 2010. — № 4. — С. 123-128.
2. Грицюк Г.Р. Проблемні аспекти залучення іноземних інвестиційних ресурсів в економіку / Г.Р. Грицюк, І.Д. Фаріон // Всеукраїнський науково виробничий журнал «Інноваційна економіка» / Тернопільський національний економічний університет, 2011. — №1. — 276 с.
3. Майорова Т.В. Інвестиційна діяльність: підручник / Т.В. Майорова. — К. : Центр учбової літератури, 2009. — 472 с.
4. Палінська І. Оцінка залучення іноземних інвестицій у Миколаївську область / І. Палінська // Формування ринкової економіки в Україні. — 2011. — №19. — С. 263-270.

Р.В. Сідень, студент

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано сучасний стан функціонального управління на підприємствах. Виявлено особливості і недоліки в управлінні з урахуванням специфіки діяльності. Запропоновано шляхи їх усунення з метою вдосконалення управління на сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: функціональне управління, результативність, ефективність, організація, скалярна модель.

Постановка проблеми. Вітчизняні й зарубіжні вчені з менеджменту все ще шукають ефективні інструменти і методи управління, які б забезпечили найвищий прибуток підприємству, оскільки прибутковість підприємства в першу чергу залежить від того, який алгоритм розвитку був обраний з самого початку. Отже, найголовніше значення при визначенні цього алгоритму займає побудова і управління організацією, як соціальним інститутом, що має на меті забезпечення найвищої ефективності і результативності діяльності. Сьогодні в Україні більшість підприємств, як правило, застосовує функціональний підхід, що має ряд недоліків й потребує вдосконалення.

Аналіз сучасних досліджень і публікацій. Дослідження особливостей застосування функціонального підходу в управлінні підприємством відображено у працях вітчизняних і зарубіжних вчених, серед них слід виділити таких як Андрієнко В., Андерсен Б., Беккер Й., Єліферов В., Ладико І., Каблашова І., Рєпін В. та багатьох інших. Проте, дослідження вчених свідчать, що функціональна структура управління вимагає пошуку більш ефективних чинників розвитку.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану функціонального управління на підприємствах аграрного сектору економіки, виявити особливості і недоліки в управлінні, враховуючи специфіку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес формування стратегії управління підприємством передбачає визначення мети, критеріїв і показників ефективності управління персоналом, встановлення обмежень на функціонування системи управління, визначення організаційної структури служби управління персоналом та взаємозв'язків підприємства [1].

Функціональний підхід на сучасному етапі розвитку є домінуючим і розглядає підприємство, як механізм, що має ряд дій і операцій щодо виконання певних завдань, які необхідні для забезпечення функціонування будь-якого підприємства. Ці завдання розподіляються серед персоналу підприємства залежно від своєї спеціалізації.

Управління, згідно з теорією А. Файоля, передбачає 5 функцій: передбачення, організація, розпорядництво, узгодження і контроль. Вони спрямовані на забезпечення узгодженості всіх операцій, які формулюють зміст діяльності організації:

- 1) технічні (виробництво, виготовлення, переробка);
- 2) комерційні (купівля, продаж, обмін);
- 3) фінансові (залучення капіталів та управління ними);
- 4) охорона майна й осіб;
- 5) облікові (інвентар, баланс, витрати, статистика);
- 6) адміністративні (передбачення, організація, розпорядництво, узгодження і контроль).

Формування структури підприємства (організації) за функціональним підходом управління підприємством зорієнтоване на вертикальну, пірамідальну систему, яка функціонує як єдине ціле.

Скалярна модель такої організації передбачає [4]:

- виконання окремих завдань автономними функціональними підрозділами організації;
- виділення функціональних підрозділів за принципом однорідності функцій, які вони виконують;
- закріплення цілей підприємства в цілому та окремих підрозділів шляхом покладання обов'язків на конкретну посадову особу (як правило, на керівника);
- повноваження посадових осіб визначаються їхнім положенням в ієрархії установи;
- розмежування прийняття рішень здійснюється за рівнями управління: найбільш відповідальні – приймаються на верхніх рівнях ієрархії, менш значущі й рутинні – делегуються на нижні рівні;
- зворотний рух повноважень на виконання рішень та відповідальності – перші передаються згори донизу, а відповідальність разом з інформацією про виконання – знизу догори;
- обмеженість особистих повноважень конкретного співробітника повноваженнями підрозділу та документальним оформленням передачі повноважень;

– обсяг повноважень та відповідальності посадових осіб зменшується залежно від віддаленості посадової особи від керівника організації;

– підлеглі можуть отримувати розпорядження лише від свого начальника (в класичній скалярній моделі існують лише вертикальні зв'язки, а горизонтальні зв'язки – взагалі не передбачені).

Функціональний підхід до управління підприємством є досить загальним, а визначення функцій працівників – неконкретними і обмеженими в рамках підрозділу, де вони працюють. Як наслідок, працівники, виконуючи доручені вузькоспеціальні завдання, часто не усвідомлюють кінцевих результатів діяльності всього підприємства і власної ролі у загальному ланцюзі створення доданої споживчої цінності [3].

Вивчення функціонального управління підприємством дало нам можливість з'ясувати деякі особливості й недоліки даного підходу. Функціональне управління персоналом підприємства повністю не враховує залежність стратегії управління від забезпеченості підприємства кадровими ресурсами, проте ця стратегія виконує обслуговуючу функцію.

Одним із головних недоліків функціонального управління є не орієнтація його на результат, що значно погіршує результативність та ефективність.

Перевагами функціонального підходу традиційно вважають простоту організаційної структури, можливість економії на додаткових витратах внаслідок централізації функцій, спеціалізацію посадових осіб за певним напрямом, в результаті чого удосконалюються професійні навички, є виключенням дублювання управлінських функцій, висока компетентність фахівців, які відповідають за здійснення конкретних функцій, зменшення потреби в спеціалістах широкого профілю тощо [4].

До недоліків функціонального підходу в управлінні діяльністю господарюючих суб'єктів варто також віднести :

- незначне делегування повноважень і відповідальності, надмірна бюрократія;
- яскраво виражена орієнтація функціональних управлінців на збільшення чисельності персоналу і ускладнення організаційної структури;
- принцип керування «зверху-вниз» всередині функціональних структур [2].

Недолік зосередження персоналу лише на своїх посадових обов'язках не дозволяє реалізувати потенційну істотну перевагу менеджменту – його гнучкість, яка має бути наявна в ефективній системі управління підприємством.

Для удосконалення функціонального управління персоналом на підприємстві необхідно підвищувати рівень задоволеності працівників, забезпечити розвиток й

індивідуальний ріст кожного працівника. Все це призведе до загального розвитку підприємства й забезпечить непогані результати.

Удосконалення функціонального управління на підприємстві можна провести через управлінський вплив на розширення об'єму продаж, розвиток персоналу, забезпечення підвищення фінансово-економічних показників, а також збільшення зацікавленості в роботі персоналу й потенційних клієнтів.

Висновки. Отже, дослідження особливостей функціонального управління підприємством зумовило необхідність застосування заходів для удосконалення підходу функціонального управління підприємством.

Сьогодні багато науковців схиляються до думки, що управління підприємствами за допомогою функціонального підходу є не досить раціональним, оскільки цей підхід не зорієнтований на результати діяльності підприємства, але багато позитивних характеристик цього підходу робить його популярним в сучасному бізнес-просторі, саме тому нами було запропоновано ряд дій щодо вдосконалення функціонального управління підприємством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Амосов О.Ю. Суть теоретичних підходів до моделювання підприємництва / О.Ю. Амосов, А.В. Амосова // Вісник Білоцерківського державного аграрного університету. — 2008. — № 3(2). — С. 105-108.
2. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. — К. : КНЕУ, 2005. — 202 с.
3. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. — К. : Аграрна наука, 2005. — 140 с.
4. Баланюк І.Ф. Аграрні відносини: соціально-економічна суть і місце в системі суспільних відносин / І.Ф. Баланюк // Економіка АПК. — 2000. — №8. — С. 68-72.
5. Мармуль Л.О. Державне управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського державного аграрного університету. Редкол: В.С. Шебанін (гол. ред.) та ін / Л.О. Мармуль. — Миколаїв, 2007. Спеціальний випуск 3 (42), Т. 1, — 2007. — С. 10-16.
6. Нетепчук В. Дослідження предметів управлінського впливу при застосуванні функціонального і процесного підходів управління.[Електронний ресурс] / В. Нетепчук. — Режим доступу : file:///C:/Users/1/Downloads/Npd_2013_1_71.pdf.
7. Хміль Ф.І. Управління персоналом : підручник для студентів вищих навчальних закладів / Ф.І. Хміль. — К. : Академвидав, — 2006. — 488 с.

**АНАЛІЗ ЯКОСТІ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ
ЗЕРНА НА ПІДПРИЄМСТВІ ПСП «ВАСИЛІВКА»,
БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ**

М.О. Смірнова, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Клочан В.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджується аналіз якості і конкурентоспроможності продукції зерна на сільськогосподарському підприємстві ПСП «Василівка».

Ключові слова : аналіз якості, конкурентоспроможність продукції

Для того, щоб підвищувалася якість і конкурентоспроможність продукції найбільш важливим є обрання правильної стратегії підприємства, адже від стратегії підприємства залежить якість продукції, конкурентоспроможність та переваги продукції на ринках України і світу. Обрана стратегія повинна проходити через такі етапи як: орієнтація у товарній і ціновій політиці підприємства; розробка і впровадження нової системи якості продукції на підприємстві; розробка і впровадження нового технологічного обладнання; удосконалення уже існуючого обладнання; розробка і впровадження нових технологій для виготовлення продукції або удосконалення вже існуючих технологій; пошук та активізація нових шляхів здійснення інноваційної діяльності на підприємстві; розширення існуючих ринків збуту та пошук нових, а також здійснення перевірки підприємства, щодо дотримання всіх необхідних вимог згідно стандартів.

Якщо підприємство прагне більшого розвитку, то воно може розширити свою діяльність, додаючи до існуючої основної діяльності ще один напрям або викреслити непотрібну, тобто діяльність, яка не відповідає цілям, задачам, завданням підприємства. Враховуючи постійно зростаючу складність господарського середовища діяльності підприємств, невміння або неможливість адаптуватися до нових вимог часу, нових технологій і взагалі вимог ринку, погіршує становище підприємства та може призвести навіть до кризи, а також до неможливості конкурування підприємства і продукції в цілому з іншими виробниками, внаслідок чого конкуренти можуть мати більше шансів на випередження.

Для України мало що з вище названого здійсненне, зважаючи на: інвестиційні проблеми; технологічні проблеми; фінансову нестабільність в країні; недостача коштів

у сфері реальної економіки; недостача іноземних інвестицій у виробництво; нераціональні витрати. Для поліпшення інвестиційного положення виробництва, крім власних зусиль, які витрачає підприємство, потрібна підтримка держави, державних органів, здійснення ними заходів щодо поживлення інвестування як нашої держави так і іноземних інвесторів у перспективні напрямки, удосконалення системи оподаткування підприємств, для вирішення інвестиційних проблем. Податкова політика повинна стимулювати здійснення інвестиційної діяльності. Тому підприємству бажано покладатися на свої внутрішні резерви, здійснювати технічне переозброєння та розширювати модернізацію виробництва за рахунок власних джерел. Якість продукції, для утримання ринкових позицій та забезпечення нормального рівня конкурентної спроможності повинна включати в себе новизну, високий технічний і технологічний рівень виробництва, відсутність дефектів, гарний експлуатаційний рівень. Основними напрямками підвищення якості можуть бути: досконале вивчення потреб ринку; досконала розробка проектів; якість повинна стати основою виробництва продукції на всіх рівнях; у всіх структурних підрозділах підприємства; високий професійний рівень персоналу; система управління якістю продукції повинна спрямовуватися на запобігання дефектів та помилок у виробництві. Завершенням вище названих напрямів повинна стати атестація підприємства на відповідність усім вимогам і стандартам якості (ISO 9000).

Отже, управління якістю повинно складатися і виконуватися за такими етапами: створення системи обліку і аналізу дефектів, відхилень (наприклад: за видами і причинами дефектів; відхилення від заданих параметрів виробництва тощо); створення системи відстеження параметрів, що впливають на якість продукції (наприклад: матеріали, персонал, устаткування тощо) - створення системи, яка забезпечує якість продукції та запобігає дефектам виготовлення.

За останні 20 років обсяги урожаю різко змінюються, в тому числі через метеорологічні умови. Коливання пропозиції зерна призводить до зміни цін та, як наслідок, коливань рентабельності зернової продукції. Високий урожай викликає спад цін і залишається рентабельним тільки у регіонах з низькою собівартістю. За низької урожайності ціни на зерно підвищуються і переваги дістаються регіонам з високою стабільністю зерновиробництва [3,с.42]. Зменшити цінові коливання можливо було б з допомогою державної політики підтримки сільського господарства, але даної підтримки в нашій країні бракує. Нестабільність зерновиробництва і коливання рентабельності несуть загрозу для інвесторів [3,с. 43]. Якщо рентабельність дуже низька, виробник може здійснити заміну однієї культури на іншу або ж здійснити

інвестування в іншу галузь сільського господарства. Але для цього виробник повинен мати проноз урожайності і рівня рентабельності за річний період. Такі данні можуть забезпечити ефективне виробництво, збільшення доходів від експорту, оптимізацію обсягів запасів та підвищення сталості сільськогосподарського виробництва. Зерно має відповідати певним стандартам (в т.ч. зовнішній вигляд, запах, смак тощо). В ньому не повинно бути перевищеної допустимої кількості домішок. Для зерна дуже важливим є правильні умови зберігання, без будь-яких пошкоджень. Зерно, пошкоджене шкідниками не повинно допускатися до продажу. За умовами зберігання зерна здійснюється контроль. Крім того, зерно є основою для виробництва зернових продуктів харчування. Для недопущення погіршення якості зерна, повинні використовуватися відповідні методи вирощення, збирання, обробки та умов зберігання за наявності відповідних технічних умов. Наявність збалансованої системи зберігання зерна є показником високого рівня якості зернової продукції та економічної стабільності. Досягнення ефективного зберігання зернової продукції у господарстві є гарантією стабільності, отримання урожаю у визначений час та гарної якості.

Щодо ПСП “Василівка” Березанського району, Миколаївської області, то воно є невеликим підприємством, але зернові тут є однією з провідних культур. Розміри підприємства я визначала за такими критеріями як: загальна земельна площа, середньорічна чисельність працівників, вартість валової продукції, середньорічна вартість основних фондів. Аналіз валової продукції проводила за тими ж критеріями.

Таблиця 1

Аналіз валової продукції ПСП “Василівка”

Показники	2010 рік	2011 рік	2012 рік	У середньому по підприємству за 3 роки
Вартість валової продукції (у порівняльних цінах 2010 р.) тис. грн	3376,7	2431,3	2959,3	2922,4
Середньорічна вартість основних фондів, тис. грн	5936,2	8560,8	9244,1	7913,7
Загальна земельна площа, га				
у т.ч. с.-г. угідь	3001	3526	3493	3340
Середньорічна чисельність робітників, зайнятих в сільському господарстві, чол.	36	50	35	40,33

Отже, середньорічна вартість валової продукції зменшилась порівняно з попередніми роками і склала 2922,4 тис. грн. або 0,87 %. Щодо середньорічної вартості основних фондів, вона також зменшилась порівняно з попередніми роками і склала 7913,7 тис. грн або 1,55%. Щодо загальної земельної площі, вона також зменшилась у порівнянні з попередніми роками і склала 3340 га або 1,16 % . Середньорічна чисельність робітників також зменшилась порівняно з попередніми роками і склала 40 чоловік або 0,97 %.

Конкурентоспроможність пов'язана з рівнем ціни і рівнем якості. І це є основним для споживачів. Якщо підприємство змінює тільки ціну на продукцію, то конкуренти можуть здійснити те саме, а якщо підприємство виробляючи продукцію робить акцент на збільшенні якості виробництва продукції, то це означає що продукція справді того варта і конкуренти не встигнуть так швидко зреагувати, адже покращення якості продукції є тривалим і трудомістким процесом, тому більше переваг буде звичайно у виробників, які одразу при виготовленні продукції поліпшили її якість, тоді вони матимуть більше переваг для розширення і завоювання ринку та нових груп споживачів. Взагалі, якість продукції зерна можна корегувати з допомогою впровадження нових сортів, введення нових технологій, нового обладнання, внесення більш органічних добрив тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Тимошенко Т. Export Forever для зерна Причорномор'я [Електронний ресурс] / Т. Тимошенко – Режим доступу : www/ agro- business.com.ua.
2. Бровко О.Г. Товарознавство. Продовольчі товари / О.Г. Бровко, О.В. Булгакова. — К : Кондор, 2010. — 124 с.
3. Грицюк П. Динаміка врожайності зернових : прогнози і ризики / П. Грицюк // Економіка України. — 2009. — № 11. — С. 44-49.
4. Должанський І.З. Конкурентоспроможність підприємства / І.З. Должанський — К. : Центр навчальної літератури, 2006. — 286 с.
5. Іванілов О.С. Економіка підприємства / О.С. Іванілов — К. : Центр учбової літератури, 2011. — 410 с.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ

Д.А. Спаський, студент

Науковий керівник: к.е.н., асистент Владечак А.В.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обґрунтовано шляхи удосконалення організації управління персоналом в сільськогосподарських підприємствах та запропоновано основні підходи щодо вирішення проблемних питань.

Ключові слова: організаційна структура, управління персоналом, удосконалення управління, управління в сільськогосподарських підприємствах.

Постановка проблеми. Наша країна має один із найкращих потенціалів для розвитку сільського господарства в Європі. Однак, якщо вести аграрний бізнес, потрібно на належному рівні володіти знаннями та навиками у сфері ефективного управління, оскільки на відмінну від промислового, аграрне виробництво чутливе до багатьох незалежних від підприємця чинників: погодних умов, родючості ґрунту, епізоотичної ситуації, тому методи підвищення ефективності підприємницької діяльності саме в агропромисловому виробництві не завжди відповідають законам розвитку промислової сфери.

Управління демонструє високу ефективність не лише тоді, коли менеджери підприємств, які приймають управлінські рішення та встановлюють форми контролю, і працівники, які беруть на себе відповідальність за виконання рішень, діють злагоджено, але й тоді, коли між рівнями управління (інституційним, управлінським та операційним) налагоджений зрозумілий і чіткий алгоритм взаємовідносин. Відсутність такого механізму між рівнями управління знижує управлінську ефективність усієї системи.

У внутрішній політиці управління підприємством будь-який керівник має прагнути до збільшення продуктивності праці шляхом поліпшення планування, більш ефективної організації та автоматизації виробничих процесів. Проте, саме на цьому рівні організації управління у керівника починає виникати велика кількість проблем, що пов'язані з неправильним формуванням організаційної структури, надмірної централізації управлінських рішень, ускладнення прийняття простих рішень, через що

більшість організаційних проблем не вирішується, відбувається втрата відповідальності через обмеження повноважень [5].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у розробку теоретико-методологічних і практичних аспектів проблеми управління в сільськогосподарських підприємствах зробили такі вчені як : В.Г. Андрійчук, М.О. Бєсєдін, В.Л. Валентинов, О.Д. Гудзинський, С.І. Дем'яненко, П.Т. Саблук, С.А. Кравченко.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналізуючи наукові праці вчених, можна виділити основні напрямки, за якими відбувається удосконалення управлінської системи в межах сільськогосподарського підприємства:

- ефективна побудова організаційної структури на підприємстві;
- оптимізація організації менеджменту та бізнес-процесів;
- підвищення ефективності управління інноваційними процесами на підприємстві, поліпшення якості вироблюваної продукції за рахунок використання новітніх технологій та методів управління;
- усунення проблем та покращення функціонування процесу управління персоналом.

Правильна побудова організаційної структури на підприємстві являє собою основу подальшого функціонування підприємства тому, що вона утворює форму розподілу і кооперації управлінської діяльності, в рамках якої здійснюється процес управління по відповідних функціях, направлених на рішення поставлених завдань і досягнення намічених цілей. З цих позицій структура управління представляється у вигляді системи оптимального розподілу функціональних обов'язків, прав і відповідальності, порядку і форм взаємодії, між окремими компонентами структури. Удосконалення ефективності організаційної структури, з одного боку, повинне опиратися на те, чого хоче і що може колектив, а з іншого - відповідати тому ринку, на якому функціонує підприємство [2]. Оцінка ефективності управління може бути проведена за рівнем реалізації завдань, надійності і організованості системи управління, швидкості й оптимальності прийнятих управлінських рішень.

До елементів структури відносяться окремі працівники, служби та інші ланки апарату управління, а відносини між ними підтримуються завдяки зв'язкам, що прийнято поділяти на горизонтальні і вертикальні. При формуванні структури управління потрібно також звертати увагу на структуру повноважень, менеджер повинен вирішити, до якого типу належить той чи інший вид діяльності: лінійного чи апаратного.

Лінійний вид діяльності - це діяльність, безпосередньо пов'язана із створенням, фінансуванням і збутом товарів чи послуг організації. Апарат - допомагає виконання цих основних функцій. Віднесення тих чи інших видів діяльності до апаратних залежить від місії, цілей і стратегії організації.

До структури управління подається безліч вимог, які враховуються в принципах формування організаційних структур:

- організаційна структура управління повинна передусім відбивати мету і завдання підприємства, а отже, бути підлеглою виробництву і змінюватися разом із змінами, що відбуваються;

- організаційна структура управління повинна відображати функціональний розподіл праці і обсяг повноважень робітників управління, ці повноваження визначаються процедурами, правилами і посадовими інструкціями та поширюються в напрямку більш високих рівнів управління.

- структура управління повинна відповідати соціально-культурному середовищу підприємства, при її побудові необхідно враховувати умови в яких їй належить функціонувати. На практиці це означає, що спроби сліпо копіювати організаційні структури управління, що успішно діють на інших підприємствах, приречені на провал, якщо умови роботи різні [1].

В результаті вертикального поділу праці на сільськогосподарських підприємствах утворюються рівні управління - частини підприємства, в рамках яких і щодо яких можуть прийматися самостійні рішення без їх обов'язкового узгодження з вище або нижче розташованими частинами. Будь-яка організаційна структура повинна бути прозорою, тобто зрозумілою власникам, менеджерам, співробітникам; добре керованою, тобто всі області впливу повинні здійснюватися і аналізуватися точно і своєчасно; гнучкою, тобто при необхідності могла реагувати на зміни у зовнішньому і внутрішньому середовищі; рентабельною.

Процес удосконалення організації управління суб'єктом господарської діяльності повинен використовувати метод діагностики, що займається дослідженням діючої структури управління, виявленням та формалізацією існуючих проблем в організаційній структурі управління. Для цього проводиться аналіз організаційної структури та штатного розкладу, аналіз положень про підрозділи, посадових інструкцій та іншої документації. Також на цьому етапі необхідно оцінити персонал - визначити відповідність працівників представленим вимогам.

Розробка нової організаційної структури - складання плану проведення змін, визначення переліку регламентуючих документів. На даному етапі доцільно

використовувати метод порівняння і аналогій, який полягає у використанні елементів механізму управління, організаційних форм і рішень, які виправдали себе на практиці на підприємствах з подібними умовами (розміром, типом виробництва, складністю продукції).

Окрім методу діагностики, на підприємствах використовують метод порівняння і аналогій, що передбачає розробку і використання типових структур управління, норм керованості, типового складу функцій управління, різних розрахункових формул для визначення нормативів чисельності управлінських працівників. В умовах великої різноманітності побудов організаційних структур, способів визначення чисельності працівників за функціями управління, відсутності кваліфікованих фахівців з організації управління цей підхід був прогресивним і зіграв позитивну роль. Разом з тим він орієнтує на середній склад функцій управління на підприємстві, ставить жорсткі обмеження у виборі організаційних структур.

Проведення організаційних змін виявляється в усуненні нерозуміння з боку персоналу, навчання персоналу роботі в нових умовах, переробка або створення нових посадових інструкцій, оцінка ефективності змін, яку можна провести за ступенем відповідності поставленій меті. У відповідності з цим методом у виробничих процесах виділяють місця, що потребують керуючих впливів. Далі встановлюють характер і періодичність цих впливів, склад і обсяги інформації, необхідні технічні засоби та інші складові процесу управління [4]. Розробка процесів управління проводиться з урахуванням нормативних вимог до їх організації. Фахівці відзначають, що поки на фірмі не існує проблем з персоналом, на управління цими ресурсами звертають мало уваги. Крім залучення клієнтів, впоратися із завданням утримання зможуть тільки фахівці, яких потрібно цінувати, оскільки при прийомі працівника на роботу необхідно впевнитися в тому, що компетентність працівника відповідатиме отриманій посаді.

Переваги залучення із зовнішніх джерел: більш широкі можливості вибору, поява нових імпульсів для розвитку підприємства, прийом такої людини покриває абсолютну потребу в кадрах. Недоліки: більш високі витрати на залучення працівників, погіршення соціально - психологічного клімату серед давно працюючих, тривалий період адаптації.

Переваги залучення з внутрішніх джерел: поява шансів для службового зростання, низькі витрати на залучення кадрів, збереження рівня оплати праці.

Недоліки: обмеження можливостей для вибору кадрів, небажання відмовити в чому-небудь співробітникові, що має великий стаж роботи в організації.

Висновки. На основі результатів нашого дослідження можна стверджувати, що удосконалення процесів управління необхідно починати з визначення цілей, специфіки і потреб суб'єкта господарської діяльності. Якщо розпочинати нову справу, яка відноситься до організації сільськогосподарського підприємства, треба заздалегідь закласти в структуру функціональність, чітке підпорядкування і способи контролю. Організаційний механізм управління на підприємстві потрібно формувати з безлічі компонентів, що обов'язково повинні представляти єдину систему, в якій функціонування окремих елементів взаємопов'язане.

Таким чином, удосконалення управління сільськогосподарським підприємством в контексті врахування специфіки сучасного ринку повинне концентруватися на таких напрямках [3]:

- розвиток у працівників, особливо у менеджерів, здатності до стратегічного бачення, цілеспрямоване формування умов для самостійного прийняття рішень, а також вміння використовувати інновації в умовах швидкозмінного середовища;
- розвиток маркетингу і стратегічного управління в глобальному розумінні з врахуванням виникнення регіональних систем і формування міжнародних ринків;
- використання виробничих і технологічних інновацій, розвиток кооперації між партнерами для отримання конкурентної переваги на відповідних сегментах ринку;
- активне формування господарської політики, реструктуризація економічних і управлінських відносин.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Ефективність діяльності аграрних підприємств: теорія, методика, аналіз / В.Г. Андрійчук. — К. : КНЕУ, 2005. — 202 с.
2. Баланюк І.Ф. Аграрні відносини: соціально-економічна суть і місце в системі суспільних відносин / І.Ф. Баланюк // Економіка АПК. — 2000. — №8. — С. 68-72.
3. Амосов О.Ю. Суть теоретичних підходів до моделювання підприємництва / О.Ю. Амосов, А.В. Амосова // Вісник Білоцерківського державного аграрного університету. — 2008. — № 3(2). — С. 105-108.
4. Андрійчук В.Г. Сучасна аграрна політика: проблемні аспекти / В.Г. Андрійчук, М.В. Зубець, В.В. Юрчишин. — К. : Аграрна наука, 2005. — 140 с.
5. Мармуль Л.О. Державне управління сільським господарством в умовах вступу України до СОТ // Вісник аграрної науки Причорномор'я Миколаївського державного аграрного університету. Редкол: В.С. Шибанін (гол. ред.) та ін / Л.О. Мармуль. — Миколаїв, 2007. — Спеціальний випуск 3 (42), Т. 1. — С. 10-16.

**Кафедра управління виробництвом
та інноваційною діяльністю підприємств**

УДК 339.137.2:631.115.1

**ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ
ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ**

Ю.А.Алієва, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядаються зовнішні та внутрішні фактори забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств. Обґрунтовано напрями досягнення конкурентоспроможності та визначено цілі, досягнення яких забезпечить сталий розвиток фермерських господарств.

Ключові слова: конкурентоспроможність, фермерські господарства, особливості розвитку, сільськогосподарська продукція.

Актуальність дослідження. Сучасний період розвитку сільськогосподарського виробництва в Україні характеризується розвитком ринкової економіки, зміною структури агропромислового комплексу, багатокладністю, різноманітням організаційно-правових форм господарювання, розвитком спеціалізації, кооперації та інтеграції. Характерним для сучасної економіки є досить стрімкий розвиток фермерських господарств, які опинились у критичному стані через недосконалість системи організаційно-економічних та фінансово-кредитних механізмів господарювання. Економічні, політичні та соціальні умови характеризуються нестабільністю, їх непрогнозований вплив негативно позначається на показниках ефективності господарювання та призводить до ризикованості здійснення виробничо-господарських операцій, зниження рівня їх конкурентоспроможності. В цьому аспекті проблема забезпечення ефективного соціально-економічного розвитку фермерських господарств на основі обґрунтування перспективних напрямків їх діяльності та посилити свої конкурентні позиції на ринку є надзвичайно актуальною.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематику конкурентоспроможності підприємств досить ґрунтовно розглянуті як у теоретичному, так і у практичному аспектах у роботах зарубіжних та вітчизняних дослідників: Г. Азоева, І. Ансоффа, К. Макконелла, М. Портера, Р. Фатхутдінова А. Юданова та ін. Питання забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств

досліджували Л. Євчук, М. Малік, Л. Мармуль, В. Месель-Веселяк, Ю. Наумов, Т. Порудеєва, П. Саблук, О І. Червен та ін.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження факторів розвитку конкурентоспроможності фермерських господарств на Україні з врахуванням досвіду сімейних фермерських господарств Європи і Азії.

Виклад основного матеріалу дослідження. Колективізація, яка була проведена в сільському господарстві в 20-ті роки, зруйнувала селянські підвалини життя і господарювання, але остаточно їх змінити не змогла. Основи селянського виробництва в радянський період довгі роки зберігалися у формі особистого, сімейного, підсобного присадибного господарства, вторинної зайнятості. Це дозволяло забезпечувати сільськогосподарською продукцією самих виробників, а надлишки продавати на ринку. У період соціалістичного господарювання вони були малоефективними, безперспективними, соціально-економічною формою, здатної підривати політичні підвалини суспільства, в економічному та правовому відношенні обмежувалися і все ж вони існували і виконували важливі соціально-економічні функції.

З виникненням фермерських господарств в ході аграрних реформ початку 90-х років ХХ століття як перспективних організаційно-правових форм господарювання, заснованих на приватній власності, потребувала переосмислення і дослідження ролі фермерських господарств. Сьогодні практично ніхто не оспорує необхідності і доцільності багатокладної економіки, різних форм власності і господарювання. Суперечки точаться навколо проблеми їх першості, оптимального поєднання. Щодо фермерських господарств можна стверджувати, що в різних регіонах країни вони можуть і повинні розвиватися не стереотипно (як це було з колективними господарствами), а з урахуванням багатьох факторів: природно-кліматичних, соціально-економічних, психологічних; в різній формі, спеціалізації, інтенсивності та масштабності.

Фермерські господарства як нова соціально-економічна форма господарювання стали об'єктивною дійсністю. Підтвердженням їх перспективності є збільшення питомої ваги виробництва і реалізації продукції сільського господарства в усіх категоріях господарств.

Так, незважаючи на порівняно невеликі розміри, частка фермерських господарств у валовій продукції сільського господарства становить 5%, або понад 5 млрд грн. Але і серед них спостерігається повільне підвищення частки виробленої ними сільськогосподарської продукції в її загальному обсязі. Про це свідчать показники виробництва продукції у фермерських господарствах. Якщо у 1992 р. вони

забезпечували 0,14% обсягу сільськогосподарського виробництва, а у 1999 р. – 1,0%, то у 2002 р. цей показник ще зріс і становив 3,5% (5,5% валового виробництва продукції рослинництва та 0,5% валового виробництва продукції тваринництва). Через п'ять років частка селянських (фермерських) господарств становила вже 4,2% загального сільськогосподарського виробництва (6,3% валового виробництва продукції рослинництва та 0,8% валового виробництва продукції тваринництва) [4]. Відмітимо, що у 2011 р. їх число зросло до 42,5 тисяч одиниць.

На Миколаївщині фермерськими господарствами було вироблено у 2012 р. 997,4 млн грн валової продукції, що у 9 разів більше ніж у 1995 р. У структурі валової продукції сільського господарства питома вага продукції рослинництва у 2012 р. становить значну частку – 98,9%, а частка продукції тваринництва практично відсутня – 1% [3].

Фермерські господарства фактично стали повноправним суб'єктом в багатокладної економіці України та пройшли свій перший етап — формування і становлення — виникнення в якості індивідуального господарства, випробування на виживаність (процес конкурентного відбору). Обумовлено це тим, що фермерські господарства як мала форма підприємництва мають переваги в порівнянні з великим виробництвом: прості в оформленні, входження в ринок і вихід з нього для них не представляє серйозних проблем; відрізняються гнучкістю у господарській діяльності; швидко реагують на зміни кон'юнктури ринку; мають очевидну економію на внутрішньогосподарських перевезеннях і управлінських витратах у порівнянні з великими господарствами; більшою мірою зацікавлені в більш ефективній праці.

У теж час у них є чимало соціально-економічних проблем і одна з центральних — формування ефективного, рентабельного, конкурентоспроможного виробництва. У ринковій економіці встоять не просто фермерські господарства, а тільки ті, що здатні в умовах жорсткої конкуренції мати конкурентоспроможну продукцію.

За визначенням Добрунік Т.П., конкурентоспроможність фермерських господарств — це забезпечення оптимального співвідношення між обсягами виробництва і реалізації продукції та його ресурсним потенціалом, платоспроможності і інвестиційної привабливості підприємства, зменшення природних і економічних ризиків приватного господарювання. З іншого боку, під конкурентоспроможністю слід розуміти здатність фермерських господарств виробляти продукцію, яка користується попитом на ринку, а також шукати напрямки збільшення своєї частки на ринку [1].

Наведене визначення дозволяє виокремити три складові конкурентоспроможності фермерських господарств:

– реальна конкурентоспроможність, яка забезпечує виробництво і показує його здатність виробляти і реалізувати конкурентоспроможну за своєю якістю і ціною продукцію;

– потенційно-ресурсна конкурентоспроможність фермерського господарства, яка відображає ефективність використання виробничо-ресурсного потенціалу;

інвестиційна привабливість, як результат інвестиційної конкурентоспроможності, яка передбачає здатність спрямування інвестиційних вкладень так, щоб забезпечити їх окупність і трансформацію у зростання виробництва, отримання результатів для розширеного відтворення і гарантоване повернення вкладеного капіталу [1].

Доцільним буде розглянути досвід функціонування зарубіжних фермерських господарств. Так, у Європі сімейні фермерські господарства є центральною ланкою сільського господарства та економіки сільських районів. У країнах Євросоюзу та Центральної Азії в 2013 році налічувалося 11,9 млн. сімейні фермерські господарства. Більшість з них є дрібними господарствами. В 2013 році в країнах ЄС налічувалося 5,7 млн. фермерських господарств, що володіли не більше 2 га землі. В одній лише Румунії число таких ферм становило 2,7 млн [2].

Багато дрібні сімейні фермерські господарства представляють собою напівнатуральні господарства : вони продають менше 50 % виробленої ними продукції, а іншу використовують для споживання у власному господарстві. У 2013 році в країнах Євросоюзу таких напівнатуральних господарств налічувалося 6 млн., велика частина яких (4,1 млн.) володіла земельними площами менше 2 га.

Напівнатуральні господарства розподіляються по території ЄС нерівномірно. Велика їх частина зосереджена в південних державах (Греція, Італія і Португалія).

У Центральній Азії існує безліч людей, які обробляють присадибні земельні ділянки, але яких зазвичай не вважають «фермерами». Виключення присадибних господарств з числа сімейних фермерських господарств у статистичних та політичних цілях може призвести до суттєвої недооцінки функцій щодо забезпечення продовольчої безпеки і зниження рівня бідності [2].

Сьогодні діяльність фермерських господарств в Україні характеризується великим ступенем ризикованості, пов'язаною зі змінами попиту і пропозиції продукції, не налагодженістю економічних зв'язків з партнерами.

Фермери недостатньо обізнані про ринкові потреби, конкурентів, який товар вони пропонують, як організований їх бізнес, їх сильні і слабкі сторони. Дана невизначеність призводить до того, що певна кількість фермерських господарств виявилась в ситуації виживання і основною метою їх функціонування є забезпечення і підтримка достатнього рівня своєї конкурентоспроможності, можливості адаптації до змін ринкової ситуації.

Конкурентоспроможність суб'єктів господарювання – це багатогранне поняття, яке визначається різними методичними підходами та кількісними критеріями виміру. Водночас, конкурентоспроможність фермерських господарств має характерні особливості [1].

Розширити масштаб діяльності фермерського господарства можна кількома шляхами.

Перший шлях — підвищення рівня інтенсивності виробництва при незмінних кількості трудових одиниць, розмірі землі та чисельності худоби в господарстві, що можливо на основі вдосконалення технології виробництва, зростання рівня його механізації.

Другий шлях пов'язаний з кооперуванням виробництва на основі договірною об'єднання окремих функцій підприємств, що не втрачають при цьому статусу самостійної юридичної особи.

Кооперацією можуть бути охоплені різні функції фермерського господарства: матеріально-технічне постачання, збут продукції, виконання окремих сільськогосподарських робіт, переробка сільськогосподарської продукції, організація племінної справи тощо. Одному підприємцю займатися всім цим або неможливо, або економічно недоцільно.

Третій шлях — концентрація виробництва, тобто збільшення розмірів його ресурсів (землі, поголів'я худоби, числа найманих працівників). При цьому фермеру необхідно вирішити, що йому вигідніше — купувати додаткові ресурси у власність або орендувати їх. Ці форми ресурсовикористання мають як позитивні, так і негативні сторони. Оренда землі допомагає уникнути значної одноразової плати готівки, створює можливість оперативного зміни розміру господарства, дозволяє розподілити підприємницький ризик між орендарем і власником земельної ділянки. Однак при цьому виникає проблема обґрунтування оптимального терміну оренди і величини орендної плати. Купуючи землю у власність, фермер бере на себе значні фінансові витрати, пов'язані з володінням, але при цьому вигідно вкладає свій капітал, а також має можливість користуватися заставним кредитом.

Висновки. Підсумовуючи розглянуті чинники формування конкурентоспроможності вітчизняних фермерських господарств зазначимо, що при виборі можливого шляху розширення масштабу діяльності даним підприємствам потрібно враховувати такі основні умови: мінімальний початковий розмір господарства, що не забезпечує необхідний рівень доходів сім'ї; наявність ресурсів, що не використовуються в господарстві, доступність виробничих ресурсів на місцевому ринку; наявність фінансових можливостей для розширення виробництва та інші.

Проблемним для успішного розвитку фермерства в Україні є відсутність гарантованого ринку збуту, недостатня державна підтримка, недосконалість ринкових умов і т. д.

При плануванні виробництва в фермерському господарстві дуже важливо враховувати потребу ринку в тих чи інших видах сільськогосподарської продукції, оскільки саме результат її збуту є основним джерелом доходів і формування їх конкурентоздатності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Добрунік Т.П. Фактори забезпечення конкурентоспроможності фермерських господарств регіону в сучасних умовах [Електронний ресурс] / Т.П. Добрунік. — Режим доступу : <http://dspace.oneu.edu.ua/>
2. Матеріали конференції к Міжнародному року фермерських господарств (февраль 2014 г.) [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.fao.org/docrep/meeting/030/mj624r.pdf>
3. Порудєєва Т.В. Функціонування фермерських господарств Миколаївської області / Т.В. Порудєєва // Вісник аграрної науки Причорномор'я. — 2013. — Вип. 1. — С. 48-53.
4. Статистичний щорічник України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua/>
5. Червен І. І. Стан та перспективні напрями державної підтримки фермерських господарств регіону / І. І. Червен, Т. В. Порудєєва // Наукові праці південного філіалу національного університету біоресурсів і природокористування України "Кримський агротехнологічний університет. — 2009. — Вип. 120. — С. 13-17.

СУТНІСТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ

В.І.Бакалова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається сутність та значення ефективності інноваційної діяльності підприємств.

Ключові слова: ефективність, інновації, інноваційна діяльність, інноваційний процес, ефективність інноваційної діяльності підприємства.

Постановка проблеми. На даному етапі розвитку економіки країни в цілому, та окремих підприємств постає проблема пошуку радикальних шляхів розвитку і активізації інноваційної діяльності. Не слід забувати про те, що саме інноваційна діяльність є одним з головних елементів розвитку сучасного виробництва, і тому проблеми економічного обґрунтування інноваційних рішень є особливо актуальні. Ці проблеми є важливі не тільки на рівні окремого підприємства чи організації, але і на державному рівні при здійсненні загальнодержавних програм розвитку економіки.

Кризові явища, які спостерігаються у всьому світі, дефіцит природних ресурсів, погіршення стану екології, соціально-політична нестабільність, все це призводить до виникнення значних труднощів щодо вибору та впровадження інновацій. Результатом цього є зростання необхідності більш точного, гнучкого та комплексного оцінювання ефективності інноваційної діяльності на підприємстві.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Розглядом питань управління та оцінки інноваційної діяльності, вивченням ефективності інноваційної діяльності на підприємстві займалися провідні вітчизняні та зарубіжні вчені, такі як: Л.Л. Антонюк, І.В. Вахович, П. Гардинер, Н.П. Денисенко, П. Друкер, С.М. Ілляшенко, П.Г. Перерва, Р. Ратвел, Х. Рігс, В.С. Савчук, Б. Твісс, В.Г. Федоренко, Х. Хартман, Й. Шумпетер та інші. В своїх працях ними було розглянуто та вирішено багато теоретичних та практичних проблем підвищення інноваційного розвитку підприємств. Разом з тим існує ще ряд питань пов'язаних з оцінкою ефективності інноваційної діяльності, які потребують більш поглибленого вивчення.

Постановка завдання. В статті ставиться за мету розгляд поняття ефективності інноваційної діяльності, сутність та значення ефективності інноваційної діяльності підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вивчаючи питання ефективності інноваційної діяльності підприємств потрібно перш за все дати визначення інноваційної діяльності підприємства.

Відповідно до Закону України «Про інвестиційну діяльність» інноваційною діяльністю є сукупність заходів, спрямованих на створення, впровадження, поширення та реалізацію інновацій з метою отримання комерційного та/або соціального ефекту, які здійснюються шляхом реалізації інвестицій, вкладених в об'єкти інноваційної діяльності [1].

В свою чергу в Законі України «Про інноваційну діяльність» вказано, що інноваційна діяльність - діяльність, що спрямована на використання і комерціалізацію результатів наукових досліджень та розробок і зумовлює випуск на ринок нових конкурентоздатних товарів і послуг [2].

Отже, під інноваційною діяльністю підприємства слід розуміти діяльність, спрямовану на практичне використання наукових, науково-технічних, технологічних результатів, а також інтелектуальний потенціал з метою одержання нового, поліпшеного товару або продукції, технології її виробництва, організації праці, системи управління з метою підвищення конкурентоспроможності та зміцнення ринкових позицій підприємства.

Одним із основних факторів, що забезпечує процвітання підприємства, а також суттєво поліпшує його конкурентоспроможність є інновації. Головними цілями інновацій є зниження собівартості продукції або послуг, та підвищення її конкурентних переваг.

Одержуючи інновацію (у вигляді нового продукту, технології, методів організації й управління), що є результатом інноваційного процесу, важливо не тільки одержати нововведення з мінімальними витратами, а й саме нововведення як цінність, що має бути корисною і потрібною, тобто відповідати певним вимогам як з боку підприємства, ініціюючого його впровадження, так і з боку споживачів цієї інновації.

Приймаючи до уваги вище зазначене, можна зробити висновок, що система оцінки ефективності інноваційної діяльності підприємств має бути комплексною та враховувати визначені особливості інноваційної діяльності.

У сучасних ринкових умовах підвищуються вимоги до економічних вимірів і економічних обґрунтувань прийняття рішень стосовно інноваційних проектів, які можуть фінансуватись тільки після економічної оцінки кожного з можливих їх варіантів. Слід зважати на те, що підприємства (організації) будують свою діяльність в напрямі досягнення своїх локальних цілей, перш за все можливості успішно

функціонувати на ринках виробництва нових товарів і послуг, які з'являються в результаті впровадження нових технологій. Кінцевим результатом інноваційної діяльності будь-якої організації є виробництво конкурентоспроможної продукції та зміцнення позицій на ринку і свого фінансового стану. За такого підходу вибір кращого варіанта інноваційного проекту передбачає одержання більших результатів з меншими чи однаковими витратами. Здійснення інноваційної діяльності підприємства є неможливим без оцінки її ефективності. На даний час існує величезна кількість трактувань поняття «ефективність». Багатогранність представлених підходів до розуміння сутності поняття «ефективність» обумовлює складність дослідження ефективності інноваційної діяльності.

Ефективність виробництва — це складне і багатогранне явище. Ефективність — це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною (переоціненою) вартістю (застосовувані ресурси), або частиною їх вартості у формі виробничих витрат (виробничо спожиті ресурси). Якщо при цьому врахувати, що результати виробництва не лише є різноманітними, але й можуть бути представлені в різних формах: вартісній, натуральній, соціальній, то стає очевидною необхідність в ідентифікації категорії ефективності відповідно до тих аспектів діяльності підприємства, які важливо проаналізувати й оцінити. Проте для всебічної оцінки ефективності виробництва та її поглибленого аналізу необхідно також широко використовувати традиційні показники рентабельності. В них акумулюється вплив усіх факторів — природних, економічних і організаційно-господарських. Водночас на них істотно відбивається дія зовнішнього середовища, насамперед тих його ланок, на які підприємства не мають будь-якого впливу [3].

У сучасній науці існує багато підходів до класифікації ефективності. Відповідні види ефективності виробництва виокремлюються переважно за різноманітністю одержуваних результатів (ефектів) господарської діяльності підприємства.

Для підприємства особливого значення набуває досягнення економічної та соціальної ефективностей. Економічна ефективність - це результативність економічної діяльності, реалізації економічних заходів, що характеризується відношенням отриманого економічного ефекту (результату) до витрат ресурсів, які зумовили отримання цього результату. В свою чергу, соціальна ефективність – це результативність соціальної діяльності, що відображає відповідність соціального ефекту і витрат цілям і соціальним інтересам суспільства.

Окремі види ефективності пов'язані за специфікою мети визначення ефективності:

- за об'єктами визначення: діючого виробництва, капітальних вкладень, розвитку науки і техніки, зовнішньоекономічних зв'язків, охорони навколишнього середовища: за об'єктами визначення: діючого виробництва, капітальних вкладень, розвитку науки і техніки, зовнішньоекономічних зв'язків, охорони навколишнього середовища;

- залежно від витрачених ресурсів: ресурсну та витратну; з погляду часу: статичну та динамічну. Статична ефективність оцінюється на короткому відрізку часу, коли вирішуються оперативні й тактичні питання. Динамічна ефективність припускає досягнення більш високих результатів шляхом гнучкого варіювання ресурсами і зміни технології в довгостроковому періоді;

- залежно від цілі: потрібнісну, результативну, витратну. Потрібнісна ефективність визначається відношенням цілей до потреб, ідеалів і норм; результативна – відношенням досягнутого результату до намічених цілей; витратна виявляється у вигляді відношення досягнутих результатів до витрат.

- залежно від виду результату: проміжну, кінцеву та змішану. Проміжна ефективність формується на основі проміжних результатів і витрат, кінцева ефективність або просто ефективність, розраховується на основі кінцевих показників ефективності результатів і витрат, а змішана ефективність – це синтез показників перших двох видів ефективності [4].

Ефективність інноваційної діяльності може відобразитися як на етапі виробництва, так і на етапі реалізації (внутрішня та зовнішня, проміжна та кінцева, статична та динамічна ефективності). Окрім цього, складність інноваційної діяльності відображається в тривалості життєвого циклу інновації, що зумовлює потребу в оцінці ефективності на кожному з його етапів.

Для оцінки економічної ефективності інновацій (інноваційних проектів) у вітчизняній практиці використовується система показників, які широко висвітлюються в літературі. Ці показники відображають співвідношення витрат і отриманих результатів, тобто тих вигід, які будуть одержані від реалізації інновацій.

Показники економічної ефективності відображають ефективність інноваційних проектів з точки зору інтересів усього національного господарства, а також регіонів, галузей виробництва, організацій, що беруть участь у проекті. При відборі інноваційних проектів і розрахунках показників ефективності на рівні національного господарства беруться до уваги такі результати проекту як кінцеві виробничі

результати, соціальні й екологічні результати, розраховані виходячи із спільних дій учасників проекту в регіонах, прямі фінансові результати, кредитні займи, інвестиції інших держав, банків, фірм, побічні фінансові результати, що їх обумовлюють при здійсненні проекту: зміни доходів сторонніх організацій і громадян, ринкової вартості земельних ділянок, будівельних споруд, утрати природних ресурсів і інші надзвичайні ситуації [5].

Висновки. Отже, під інноваційною діяльністю підприємства слід розуміти діяльність, спрямовану на практичне використання наукових, науково-технічних, технологічних результатів, а також інтелектуальний потенціал з метою одержання нового, поліпшеного товару або продукції, технології її виробництва, організації праці, системи управління з метою підвищення конкурентоспроможності та зміцнення ринкових позицій підприємства. Ефективність інноваційної діяльності підприємства — це економічна категорія, що відображає співвідношення між одержаними результатами і витраченими на їх досягнення ресурсами, причому при вимірюванні ефективності ресурси можуть бути представлені або в певному обсязі за їх первісною вартістю, або частиною їх вартості у формі виробничих витрат.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про інвестиційну діяльність : Закон України від 18.09.91 № 1560 // Відомості Верховної Ради України. – 1992. – № 10. – Ст. 357.
2. Про інноваційну діяльність України : Закон України від 4 липня 2002 р. // Офіційний вісник України. 2002. – №36. Ст.266.
3. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник — 2-ге вид., доп. і перероблене. / В. Г. Андрійчук — К.: КНЕУ, 2002. — 624 с.
4. Фурсіна О. В. Класифікація інновацій та зміст інноваційної діяльності / О. В. Фурсіна // Науковий вісник НЛТУ України. – 2010. – № 20.11. – С.249 – 255
5. Харченко В. А. Економічна сутність ефекту і ефективності виробництва / В. А. Харченко // Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. – 2009. – №1. – С.341–344.

**КОНТРОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ ДОСЯГНЕННЯ
МАКСИМАЛЬНОГО ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ПІДПРИЄМСТВА**

В.В. Ганжа, студентка

Науковий керівник: к. е. н. , доцент, Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Стаття присвячена дослідженню сутності транспортної логістики, визначено її роль, виявлені проблеми транспортної логістики та запропоновано можливі заходи, що сприятимуть зменшенню витрат на транспортну логістику і тим самим нададуть можливість сільськогосподарським підприємствам отримати максимальний прибуток.

Ключові слова: автотранспорт, логістика, транспортна логістика, транспортні витрати, система GPS контролю.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку країни особливу актуальність набувають питання вдосконалення управління, однією із важливих функцій якого є контроль. Недооцінка ролі контролю є однією з причин кризових явищ, що відбуваються у нашій державі протягом останніх років.

Транспорт як провідна галузь економіки забезпечує функціонування і розвиток всіх галузей господарського комплексу країни. При цьому сільськогосподарські підприємства, як основні споживачі транспортних послуг, не в змозі забезпечити належний та раціональний обсяг перевезень, і як наслідок зазнають великих додаткових витрат, що відбивається не лише на прибутковості підприємств, а й на загальному розвитку та економічному стані держави.

Складна економічна ситуація в країні вимагає від підприємців великої уваги до вирішення питань організації і управління перевезеннями, підвищення якості надаваних послуг, вибір каналів руху товарів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми транспортної логістики знайшли своє відображення у дослідженнях таких вчених як: Анікін Б.А., Бакаєв О.О., Устенко М.О., Кальченко А.Г., Ларіна Р.Р., Миротін Л.Б., Некрасов А.Г., Неруш Ю.М., Прокоф'єва Т.А., Струтинська І.В., Смехов А.А. та ін.

Проте, ряд питань залишаються невирішеними. Поняття транспортної логістики в Україні, зокрема, в Миколаївській області та шляхи її вдосконалення потребує подальшого глибокого вивчення.

Постановка завдання. Метою статті є аналіз сучасного стану транспортної логістики в Україні, визначення основних транспортних витрат на

сільськогосподарських підприємствах та впровадження можливих заходів, що сприятимуть зменшенню витрат на транспортну логістику, і тим самим нададуть можливість отримати максимальний прибуток підприємствам.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сьогодні одержання прибутку є не тільки показником, що характеризує ефективність роботи окремого підприємства, а й має важливе практичне значення. Прибуток, перш за все, виступає як джерело формування фінансових ресурсів самих підприємств і використовується ними для забезпечення господарської діяльності.

При сьогоднішніх ринкових умовах сільськогосподарським підприємствам слід приділяти важливу увагу такій категорії як «автотранспорт». Автотранспорт являє собою галузь матеріального виробництва, яка здійснює перевезення. При цьому, автотранспорт є головною складовою логістичної системи. А транспортна логістика – окремий напрям по організації доставок різноманітних вантажів, оптимізація використання транспорту, скорочення транспортних витрат, розподіл вантажів, контролювання перевезень, виключення ймовірних помилок, а також термінів виконання замовлення. З допомогою транспортної логістики практично вести контроль за розподілом вантажів для автотранспорту, якісного та своєчасного виконання замовлень на доставку як у дорозі, так і після прибуття на склад замовника.

Розвиток транспортної логістики в Україні є однією з необхідних умов подальшої структурної перебудови економіки в державі, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товарів і послуг на світових ринках і інтеграції країни в систему міжнародних відносин, що на сьогодні є дуже важливим для діяльності українських підприємств та країни загалом.

Сьогодні, беручи до уваги жорсткі умови ринку та конкуренції, нестабільну політичну та економічну ситуацію в країні підприємства, аграрні формування мають все більше бажання та використовують різноманітні транспортні послуги, які надають відповідні логістичні компанії. До числа таких компаній в Україні належать: ТОВ «Універсальна логістична компанія» (м. Львів), «Логістик-Плюс» (м. Київ), компанія «Українські логістичні системи» (м. Київ), логістична компанія «Неоліт» (м. Дніпропетровськ) тощо.

Наприклад, ТОВ «Універсальна логістична компанія» є національним 3PL-оператором, що надає в Україні комплексні логістичні послуги, забезпечуючи оптимізацію логістичних витрат виробників та загальнонаціональне покриття роздрібних крапок всіх торгових мереж України [6].

Компанія «Логістик -Плюс» - сучасний 3PL оператор на ринку логістичних послуг. Метою логістичної компанії є максимальне задоволення потреб клієнта в логістичному обслуговуванні. Спільні зусилля людей, залучення нових технологій, сучасного складського комплексу і його зручне географічне місце розташування, дозволяє нашим клієнтам отримати суттєві переваги.

Логістична компанія «Неоліт» працює на ринку внутрішніх та міжнародних вантажоперевезень з 2003 року і на сьогоднішній день є професійною компанією, що динамічно розвивається. Компанія «Неоліт» позиціонує себе не тільки як транспортне підприємство з власним автопарком, але і як логістичний провайдер, що пропонує повний комплекс транспортних та експедиційних послуг (перевезення, митне оформлення, складські послуги) з міжнародного та внутрішнього перевезення вантажів будь-якого характеру і складності (наливні, сипкі, небезпечні вантажі всіх класів, негабаритні вантажі, збірні вантажі) [7].

При цьому великий вплив на діяльність і розвиток транспорту сільськогосподарських підприємств області матимуть такі фактори як:

1. жорсткі вимоги до викидів автомобільного транспорту;
2. процеси світової і економічної глобалізації;
3. широке впровадження в систему вітчизняних транспортних послуг, а

також щодо загальної діяльності підприємств принципів транспортної логістики, побудованих на досягненнях НТП та інформаційних технологій [1].

Важливість транспортної логістики характеризується такими експертними оцінками: 70 % логістичних витрат припадає на транспорт, 25 % – на складське зберігання і близько 5 % – на управління логістичними потоками [2]. Саме тому скорочення витрат на транспортну логістику є життєвою необхідністю для діяльності будь-якого підприємства, яке прагне вижити у сьогоднішніх ринкових умовах.

Щоденним питанням кожного підприємства, у якій би галузі економіки воно не працювало, є контроль витрат, пов'язаних з його діяльністю.

На нашу думку, з метою скорочення транспортних витрат, і як наслідок підвищення ефективності доцільно розглянути основні причини збільшення транспортних витрат підприємства:

- впровадження і запуск системи управління транспортом (планування і моніторинг маршрутів) має на увазі роботу логіста/диспетчера;
- використання транспорту повинно мати облікову систему – зберігати всі заявки в єдиній базі даних;

– затверджувати маршрути, що дозволить логістам-диспетчерам щоденно (щотижнево) планувати (створювати) оптимальні маршрути;

– корегувати точки доставок, тобто, якщо завдання складається з планування доставки з точки А в точку В, логічно що логіст/диспетчер сформує і розрахує правильний маршрут завдяки інтелекту, інтуїції або за допомогою картографічної служби. Проте якщо в регулярному маршруті більше 10 точок, то знайти найбільш ефективний порядок відвідування точок людині буде неймовірно складно;

– підвищувати мотивацію у підлеглих знижувати витрати. Бажання керівника компанії заощадити і оптимізувати витрати не збігається з бажанням підлеглих[3].

Розв'язавши хоча б кілька із вище наведених проблем підприємства будуть мати змогу виділити основні пріоритети для розвитку своєї діяльності.

Як один із варіантів розв'язання даних проблем є впровадження автоматизованої системи GPS контролю. Саме система GPS контролю транспорту розкриє реальний потенціал будь-якого підприємства. Автоматизований спосіб обліку, заснований на системі GPS контролю, приведе до істотної економії і підвищить рентабельність.

GPS модулі, встановлені на автомобілях підприємства, дозволяють постійно контролювати пересування транспорту підприємства. Завдяки цьому логіст підприємства може зафіксувати всі незаплановані відхилення від наміченого маршруту руху автомобілів. При цьому всі дані про рух автомобілів зберігаються на сервері і доступні для перегляду, аналізу і формування різних звітів.

При запровадженні системи GPS контролю на підприємстві можна буде побачити такі основні способи зниження транспортних витрат:

1. Максимальне завантаження автомобіля. Зменшення кількості автомобілів, які використовують для доставки або збільшення кількості точок доставки при наявній кількості автомобілів.

2. Доставка з оптимальними маршрутами. Система контролю GPS сприятиме оптимізації порядку відвідування точок доставки з врахуванням відстаней та часу. В результаті застосування тільки цієї функції можливо знизити витрати від 20 %.

3. Порівняння плану з фактом. Для того, щоб проконтролювати правильність завантаження автомобіля та виконання маршруту, необхідно порівняти між собою планові і фактичні дані, а для цього необхідно застосувати у діяльності підприємства систему GPS контролю, яка чітко відобразить отримані дані від GPS-пристроїв.

Слід врахувати й те, що основним завданням використання принципів, методів, інструментів логістики на транспорті, як і в діяльності багатьох промислових підприємств, є збільшення прибутку. Цього можна досягти за рахунок координації

транспортного обслуговування споживачів за їх замовленнями, в яких містяться умови поставок. Все це дає змогу отримати конкурентні переваги на ринку і зменшити витрати [4].

Висновки. Вплив зазначених вище факторів на діяльність і розвиток транспорту в Україні, так і в господарствах Миколаївської області, виступатиме підґрунтям для створення великої і потужної транспортно-логістичної системи в країні, здатної не тільки надавати транспортні послуги, а й забезпечувати координацію та взаємодію різних видів транспорту, сприяючи тим самим економічному розвитку суб'єктів господарювання.

Сьогодні принципи організації і управління, які побудовані на новітніх підходах і способи мислення, об'єднані одним загальним поняттям "логістика". Використання сучасних систем контролю транспортної логістики економічно виправдані. Економічний ефект від їх застосування у великих компаніях, що виконують тисячі доставок в день, багато разів перевищує витрати на її придбання, впровадження і сервісну підтримку. Крім того значно полегшується управління підприємством.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дикань В. Л. Актуальність покращення системи комбінованих перевезень у міжнародній транспортній мережі / В. Л. Дикань // Вісник економіки транспорту і промисловості: Зб. наук. Праць. – Харків, 2006. – №13. – С. 13 – 20.
2. Струтинська І. В. Становлення та розвиток логістичних центрів як чинник економічної стабілізації підприємств автомобілебудівної галузі: дис. кандидата економічних наук. 08.00.04 / І. В. Струтинська// –Тернопіль, 2011. — 263 с.
3. Струтинська І. В. Проблеми логістичного управління підприємствами / І. В. Струтинська // Наука й економіка: науково-теоретичний журнал. – Випуск 4 (20). – Хмельницький : ХЕУ, 2010. — 214 с.
4. Власова П. О. Формування ефективної закупівельної політики підприємств роздрібною торгівлі : навч. посібник. / О. П. Власова, В. Ю. Пономарьова — Х., 2003. — 144 с.
5. Кальченко А. Г. Логістика : підручник / А. Г. Кальченко/ – К. : КНЕУ, 2006. — 284 с.
6. Логістичні компанії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.universlogistic.com.ua>
7. Логістичні компанії [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://neolit.ua/ua>

ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК

Т.В. Гондель, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Т. Я. Іваненко

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті основні тенденції логістичної діяльності на підприємствах АПК. Досліджуються використання основних підходів логістики у подоланні проблем АПК.

Ключові слова: логістика, агрологістика, системний підхід, матеріальний потік, логістичний ланцюг.

Постановка проблеми. Аграрна сфера для України сьогодні є вельми проблемною і, водночас, пріоритетною в загальній стратегії розвитку держави. Відповідно, і вчені, і фахівці-практики шукають напрями підвищення ефективності цієї галузі за рахунок нових технологій виробництва сільськогосподарської продукції (СГП). Однак за останні роки аграрії почали звертати увагу і на логістику. Дійсно, логістика сьогодні застосовується фактично в кожній галузі розвинутих країн світу. Закордонний досвід використання логістики вже давно довів її ефективність, у тому числі й в аграрному секторі [1]. Реалізація її в цьому секторі має свою специфіку, яка, зокрема, формує актуальність заснування й розвитку нового в логістиці напрями – агрологістики.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Нині логістика почала визнаватися в Україні як дійсно ефективний інструмент скорочення витрат у процесі функціонування підприємств, фірм, компаній. Лідерами у використанні логістичного підходу до підвищення ефективності діяльності є транспортна галузь, фармацевтична галузь, легка і важка промисловість. Відповідно і публікації логістичної спрямованості здебільшого присвячені вказаним галузям. Проблеми запровадження логістичного підходу на підприємствах агропромислового комплексу України вчені почали приділяти увагу не так давно. На сьогодні вже відома достатня кількість публікацій, де обґрунтована необхідність використання логістики для підвищення ефективності діяльності та конкурентоспроможності підприємств АПК. Зокрема, слід вказати на праці таких вітчизняних вчених як Т.В. Божидарніка, Т.В. Боровика, Т.В. Колесника, А.Г. Кравцова, А.С. Даниленко, О.М. Марченко, О.В. Шубравської, Т.В. Косаревої, Н.В. Прозорової, І.Г. Смирнова, Н.Р. Струка.

Постановка завдання. Метою данної статті є надання визначення категорії «логістична система підприємства АПК», сформулювати завдання логістичних систем підприємств АПК, формалізувати концептуальну модель узгодження інтересів суб'єктів агроринку з цілями і можливостями логістичної системи підприємства АПК.

Виклад основного матеріалу дослідження. Логістика – це процес управління достатнім та ефективним (з погляду витрат та часу перебігу) потоком сировини, матеріалів, незавершеного виробництва, готової продукції, послуг, фінансів та супроводжувальної інформації від місця виникнення цього потоку до місця його споживання (включаючи приймання, відправлення, внутрішнє й зовнішнє переміщення) з метою повного задоволення потреб споживачів [2]. Так за зарубіжними даними, застосування науково обґрунтованих методів логістики дозволяє знизити рівень витрат на 20%, товарні запаси – на 30-70%, скоротити час звернення товарів на 20-50%. Очевидно, що міг би бути отриманий великий економічний ефект досягши таких показників в реальних умовах ресурсозабезпечення аграрного сектора. Проте по ряду об'єктивних і суб'єктивних причин методи логістики і маркетингу використовуються у нас недостатньо.

Однією з основних функціональних сфер, придатних для застосування інструментарію логістики, є основна діяльність сільськогосподарських підприємств, щодо якої можна застосовувати інструментарій виробничої (внутрішньовиробничої) логістики для вирішення питань оптимізації розмірів сільськогосподарських підприємств, визначення потреби підприємства в основних засобах виробництва, організації продуктивного використання основних засобів, забезпечення технічного обслуговування та ремонту машин, будівель, обладнання тощо[3].

Агрологістика – новий прикладний напрямок логістики, пов'язаний із застосуванням її положень і методів у сфері аграрного виробництва. В Україні агрологістика перебуває на початковому етапі розвитку. Разом із тим у розвинених країнах світу – США, Канаді, Західній Європі, Австралії та ін. – давно оцінили високу ефективність використання логістичних підходів в агробізнесі. Сьогодні у багатьох країнах Європейського Союзу урядові структури беруть на себе ініціативну роль під час впровадження логістичних підходів у діяльність аграрних підприємств. Аграрна логістика як наука розробляє наукові принципи, методи, математичні моделі, що дають змогу планувати, контролювати й управляти транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними та нематеріальними операціями, що виникають у процесі доведення сировини та матеріалів до аграрного підприємства, організації виробничого процесу, доведення аграрної продукції до споживача відповідно до його вимог. Логіст

на підприємстві аграрного сектору повинен максимально ефективно поєднувати всі види логістики на підприємстві, так як всі вони разом будуть давати максимальний результат для впровадження раціональних форм матеріального забезпечення аграрних підприємств, виробництва та доведення до ринків збуту продукції.

У формалізованому вигляді ЛС підприємств АПК структурно складається із конкретних підсистем – закупівлі, переробки (виробництва) і розподілу (збуту) готової продукції. Створення логістичних систем на підприємствах АПК дозволить більш ефективніше підійти до вирішення таких важливих завдань:

- ✓ формування якісного за структурою інформаційного забезпечення підприємства АПК щодо його логістичної діяльності й зв'язків з суб'єктами агроринку;

- ✓ організування ефективної роботи складського господарства на підприємствах на основі:

- а) визначення обсягів запасу необхідних матеріальних ресурсів (МР) для функціонування підприємства;

- б) створення належних умов складування і зберігання матеріальних ресурсів, у т. ч. й СГП;

- в) визначення оптимального складу і структури техніко-технологічної бази складського і транспортного господарств;

- г) обґрунтування вибору систем та стратегії управління запасами СГП;

- д) вибір технологій складування та зберігання матеріальних ресурсів, включно і готової продукції;

- ✓ здійснення своєчасного транспортування й переробки СГП;

- ✓ удосконалення тари й упаковки СГП як для зберігання, так і для транспортування її споживачам;

- ✓ визначення оптимальних обсягів партій поставок СГП споживачам

- ✓ обґрунтування більш прийнятних і для споживачів, і для самих підприємств-виробників форм оплати за продукцію;

- ✓ пошуку та розробки нових технологій надання послуг безпосереднім споживачам продукції підприємств АПК;

- ✓ формування каналів розподілу і збуту СГП;

- ✓ визначення доцільності використання аутсорсингу для здійснення логістичної діяльності;

- ✓ обґрунтування вибору варіантів нової техніки і форм інвестування для оновлення техніко-технологічної бази ЛСС підприємств АПК;

- ✓ визначення доцільних меж функціонування ЛС конкретного підприємства АПК;
- ✓ формування партнерських відносин з постачальниками ресурсів, необхідних для функціонування підприємства, з посередниками і безпосередніми споживачами СГП;
- ✓ розробка стратегії збереження довгострокових зв'язків із суб'єктами аграрного ринку.

Перспективними напрямками реалізації логістичних принципів управління ресурсним забезпеченням аграріїв можуть бути:

- самокредитування дрібних сільськогосподарських товаровиробників шляхом створення і розвитку їх регіональних асоціацій;
- розширення і реконструкція існуючих регульованих оптових ринків продукції виробничо - технічного призначення;
- впровадження податкових пільг(на перші три роки функціонування) засновникам регіональних регульованих оптових ринків матеріально- технічного забезпечення АПК;
- впровадження заводами виробниками системи знижок з ціни в залежності від набору ціноутворюючих чинників (кількості машин, строків замовлення і оплати, кредитування тощо);
- недопущення необґрунтованого зростання цін на пально-мастильні матеріали, особливо в період найбільшого напруження сільськогосподарських робіт;
- розширення обсягів поставки матеріально-технічних ресурсів на умовах товарного кредиту, зокрема, під заставу майбутнього врожаю;
- розвиток лізингових операцій.

Логістичний напрям діяльності підприємств аграрного сектора логічно зумовлює використання концепції та інструментарію логістики у сфері матеріального забезпечення їх основної діяльності – через оптимізацію процесів закупівель основних засобів виробництва та інших матеріалів з метою створення або оновлення парку машин, обладнання, необхідних для виконання виробничого процесу відповідно до агротехнічних вимог [4]. Застосування інструментарію логістики до процесів планування і здійснення закупівель матеріальних ресурсів передбачає прийняття управлінських рішень на основі наявної в особи, яка приймає рішення достовірної, достатньої й вчасної інформації. Це, відтак, актуалізує роль створення в сільськогосподарських підприємств логістичних інформаційних систем і застосування інструментарію інформаційної логістики [5]. Саме орієнтація на загальні логістичні

витрати всіх учасників системи товаропросування аграрної продукції надає змогу для визначення оптимальної технології товаропросування продукції рослинництва і тваринництва, доцільності створення гуртових продовольчих ринків із торгівлі продукцією аграрного сектора, залучення комерційних і логістичних процесів до збуту сільськогосподарської продукції як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках (в останньому випадку логістика надає їй можливості для оптимізації процесів зовнішньоекономічної діяльності, оптимізації технології просування матеріального потоку та взаємодії з органами митного контролю).

Висновки. Проведений аналіз виявив, що зараз присутня наявність низки перспективних напрямів діяльності сільськогосподарських підприємств, у яких застосування логістичного підходу за умови його адаптації до особливостей аграрної галузі – не лише можливий, а й перспективний. Тому науковці повинні розробити відповідні методики оптимізації процесів управління матеріальними потоками в межах сільськогосподарських підприємств і, що вкрай важливо – на рівні їх взаємодії з партнерами з інтегрованих логістичних ланцюгів просування аграрної продукції у сферу споживання. Різноманітні аспекти логістики АПК відкривають широкі можливості для вдосконалення логістичної діяльності аграрних підприємств, є критичним чинником успіху в агробізнесі та сприяють випуску конкурентоспроможної аграрної продукції

ЛІТЕРАТУРА

1. Косарева Т. В. Аграрна логістика: сутність та багатоаспектність / Т. В. Косарева // Економіка АПК. — К. : ННЦ “Інститут аграрної економіки”. — 2008. — № 10. — С.37— 43
2. Заболотний Г. М. Ринкова трансформація господарства регіону (кластерний підхід): Навч. посіб./ Г. М. Заболотний, О. М. Дідик, В. І. Захарченко, А. М. Ступницький. — Вінниця: Видавничий відділ ВДАУ, 2006. — 395с.
3. Глогусь О. Логістика : Навч. посібник для студ. екон. спец. / Інститут змісту і методів навчання; Тернопільська академія народного господарства. — Тернопіль: Економічна думка, 2003. — 166с.
4. Клімова І. Г. Проблеми та передумови використання логістики в Україні / І. Г. Клімова // Держава та регіони. — 2006. — № 3. — С. 143 — 147.

**АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ
ПІДПРИЄМСТВ**

С. С. Дюміна, студентка

Науковий керівник: к. е. н., доцент. Кареба М. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основи розвитку інтеграційних процесів в агропромисловому комплексі, визначено основні переваги та форми здійснення агропромислової інтеграції.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, інтеграційні процеси, агропромислова інтеграція, конкурентоспроможність підприємств.

Постановка проблеми. У теперішній час сільськогосподарські підприємства відчують труднощі, з одного боку — у використанні землі (через відсутність засобів виробництва), а з іншого — у спаді виробництва основних видів сільськогосподарської продукції і виникненні проблем із забезпеченням населення продуктами харчування. Розвиток економічних процесів, які відбуваються сьогодні в аграрній сфері економіки України, зумовив зростання інтенсивної конкурентної боротьби між сільськогосподарськими підприємствами. У більшості випадків окреме підприємство вже не здатне самостійно виробляти і реалізувати продукцію.

Найкращим виходом з цієї ситуації виступає агропромислова інтеграція, яка є поєднанням сільськогосподарського і технологічно пов'язаного з ним промислового виробництва, з метою одержання кінцевої продукції з сільськогосподарської сировини і досягнення більшої економічної вигоди. Тому у ринкових умовах з метою забезпечення ефективної організації агропромислового розвитку, пошуку резервів покращення ситуації на споживчому ринку держави та підвищення рівня життя населення набуває актуальності агропромислова інтеграція.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Діяльність інтегрованих організаційно-правових форм та процеси їх створення є предметом постійних наукових досліджень теоретиків та розробок практиків. Серед усього загалу наукових праць, присвячених даному питанню, варто виділити роботи В. Я. Амбросова, В. Г. Андрійчука, П. П. Борщевського, Б. З. Дворкіна, П. К. Канінського, А. Г. Мазура, Ю. О. Нестерчука, О. М. Онищенко, Б. Й. Пасхавера, П. Т. Саблука, В. Г. Федоренка, В. Н. Гончарова, В. М. Горбатова та інших.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є аналіз існуючих організаційно-правових інтеграційних об'єднань і визначення переваг інтеграційних процесів та особливостей взаємозв'язку між їх учасниками.

Виклад основного матеріалу дослідження. В теперішній час інтеграційні процеси в агропромисловому комплексі України є закономірною тенденцією і мають важливе значення для його подальшого розвитку. Інтеграційні взаємозв'язки, включаючи обмін інформацією, стають найбільш значущим чинником конкурентоспроможності, здійснюючи визначальний вплив на продуктивність решти всіх чинників.

Агропромислова інтеграція є об'єктивним економічним процесом, який, з одного боку, пов'язаний із суспільним поділом праці, з другого — необхідністю взаємодії між спеціалізованими галузями та видами аграрного і промислового виробництва. Агропромислова інтеграція — специфічна форма територіально-виробничого міжгалузевого комбінування, поєднання підприємств різних галузей з відокремленими технологічними процесами, але пов'язаних технологічно, організаційно і економічно на основі оптимальної концентрації виробництва для створення кінцевої продукції [5].

Згідно Господарського кодексу України в країні можуть створюватися такі види інтегрованих організаційно-правових форм: асоціації, корпорації, консорціуми, концерни, холдинги, трести, комбінати, господарські товариства, кооперативи, промислово-фінансові групи та інші об'єднання підприємств, передбачені законом [1]. Основні розбіжності між якими наведені в таблиці 1.

Ефективність такого роду об'єднань в значній мірі залежить від наявності тісних інформаційних зв'язків між організаціями і спільності процесів розвитку, що багато в чому визначають темпи освоєння інновацій, оскільки все більше значення мають інформація, знання, ноу-хау, інтелектуальна власність, і ін.

Агропромислова інтеграція є динамічним явищем: може змінюватися склад та розмір інтеграційного утворення (наприклад, з'являться нові учасники, партнери, покупці). Кінцевою метою агропромислової інтеграції, окрім загальновідомого синергетичного ефекту, є також отримання та рівноправний розподіл прибутку між усіма учасниками інтеграції [7].

Основні класифікаційні ознаки розбіжностей інтегрованих організаційно-правових форм

Форма інтеграції	Юридична самостійність	Принцип створення	Ступінь об'єднання	Характер створення	Взаємовідносини між учасниками	Управління
Концерн	Збереження та втрата	концентрація підприємств	об'єднання більшості	статутне об'єднання	кооперування	регулювання
Трест	втрата	концентрація підприємств	об'єднання більшості	статутне об'єднання	концентрація	централізація
Холдінг	збереження	концентрація підприємств	об'єднання більшості	участь у капіталі	централізація управління	консолідація
Консорціум	збереження	спільність інтересів та свобода вибору	об'єднання окремих сторін	тимчасове статутне об'єднання	координування	централізація
Альянс	збереження	кооперація незалежних підприємств	об'єднання окремих сторін	договірний	конкурентно-кооперативна	координація
Асоціація	збереження	кооперація і спеціалізація виробництва	об'єднання окремих сторін	договірний	централізація управління і виробництва	координація

Джерело: побудовано з використанням [1, 6]

Оцінюючи синергетичний ефект (який базується на комплексному, спільному використанні виробничо-економічного потенціалу інтегрованої структури в цілому, а не окремими її складовими) від агропромислової інтеграції, слід визнати його позитивну роль, адже навіть в умовах застосування новітніх технологій розраховувати лише на доходи від сільськогосподарських галузей є досить ризикованим [3]. Поєднання сільського господарства та промисловості може і повинно стати перехідною до більш складних форм агропромислової інтеграції. Враховуючи ресурсні та фінансові можливості інтегрованих підприємств, у них є реальні перспективи для забезпечення країни розвитку сільської місцевості і виходу на міжнародні ринки.

Основними складовими синергетичного ефекту агропромислової інтеграції АПК є наступні (рис. 2).

Необхідність агропромислової інтеграції не тільки в Україні, але і в усіх країнах світу, пов'язана з великою технічною відсталістю сільськогосподарського виробництва порівняно з промисловістю; сезонністю аграрного виробництва, залежності його від погодно-кліматичних умов; стихійністю ринку сільськогосподарської продукції; необхідністю підвищення конкурентоспроможності виробництва [4]. А тому вкладення капіталу тільки в сільське господарство вже являє собою великий ризик.

Рисунок 1. Основні переваги агропромислової інтеграції

Джерело: побудовано за власною розробкою автора з використанням

Вкладення коштів у процес переробки та реалізації сільськогосподарської продукції пов'язане також з необхідністю отримання сировини в достатній кількості, що викликає об'єктивну потребу у встановленні певних зв'язків із сільськогосподарськими товаровиробниками. Великий капітал зацікавлений у технічному переозброєнні сільського господарства для пристосування його до потреб великих промислових підприємств, тому переробні підприємства часто є ініціаторами інтеграційних зв'язків.

Таким чином, сільськогосподарські підприємства вступають в інтеграційні зв'язки з метою зниження підприємницького ризику, пов'язаного із виробництвом продукції сільського господарства, тоді як переробні та інші підприємства агробізнесу прагнуть забезпечити стабільні доходи завдяки наявності надійної сировинної бази або гарантованого збуту своєї продукції.

Підвищення ступеню інтеграції в АПК безпосередньо впливає на інвестиційну привабливість та активність галузі. Що відбувається за рахунок розширення можливостей залучення кредитних ресурсів, оскільки позитивні приклади народжують у потенційних інвесторів упевненість в успіху.

Ретельне вивчення досвіду освоєння інновацій у господарствах регіонів дозволяє запобігати помилок при їх подальшому розповсюдженні, підвищує ефективність

інвестицій, скорочує термін окупності капіталовкладень, як наслідок, істотно знижуються витрати на трансакції при розробці обґрунтованих програм розвитку, планів і оформленні кредитів.

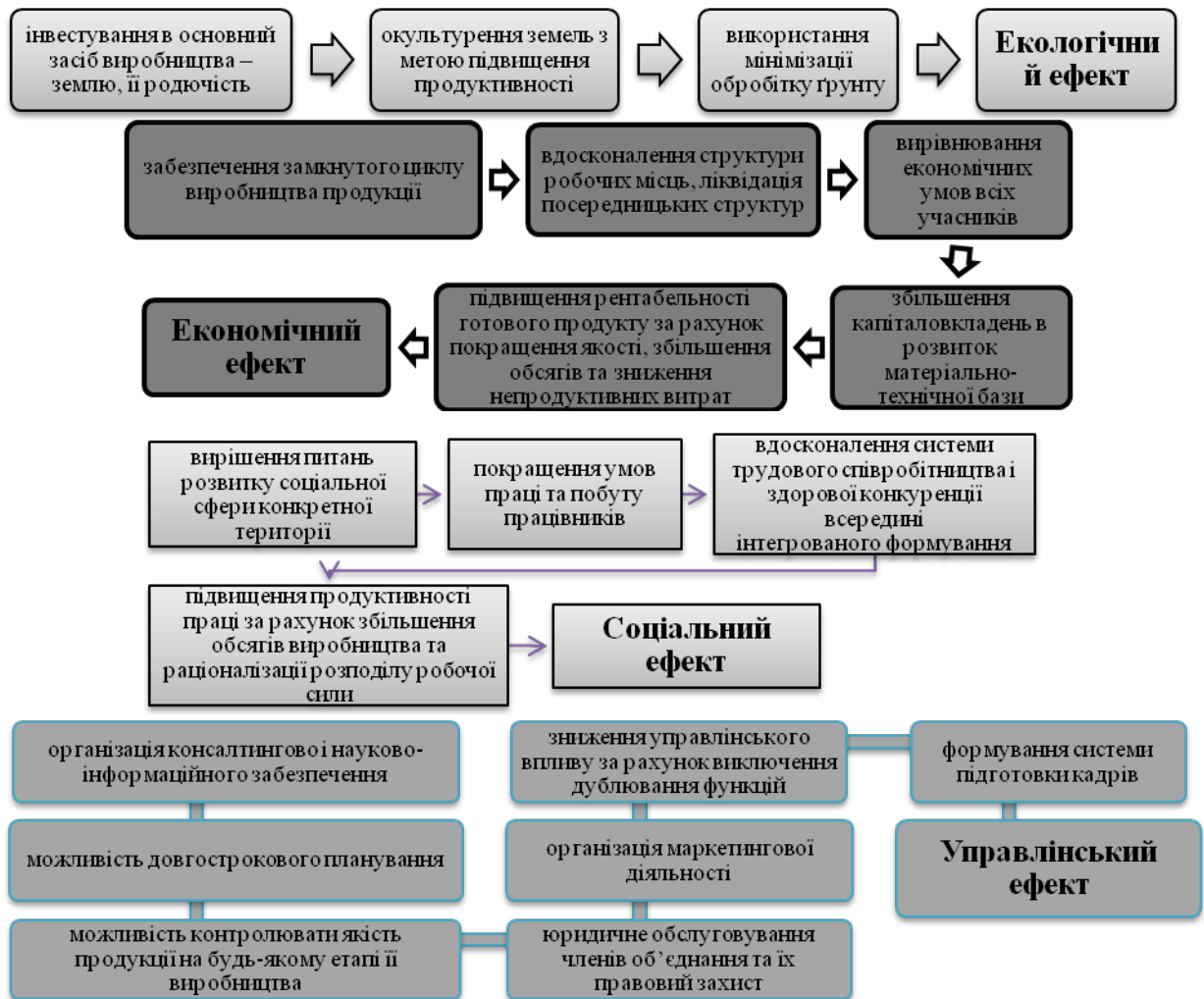

Рис. 2. Складові синергетичного ефекту агропромислової інтеграції

Джерело: побудовано з використанням [5]

В умовах концентрації виробництва успіх одного товаровиробника абсолютно недостатній для забезпечення стійкої конкурентоспроможності. Тільки при великому числі ефективних сільськогосподарських товаровиробників, що здійснюють рентабельне виробництво продукції у значних об'ємах, може ефективно функціонувати решта всіх учасників інтеграційного процесу. Їх активність є необхідною умовою прискорення інноваційного процесу в АПК, підвищення конкурентоспроможності виробництва сільськогосподарської продукції на ринку.

Висновки. Отже, інтеграція є вагомим інструментом підвищення ефективності господарювання в аграрній сфері, що виявляється у створенні синергетичного ефекту,

який дозволяє збільшувати кількісні та якісні показники діяльності усіх учасників процесу. З огляду на це, доцільно спрямовувати значні зусилля державної аграрної політики на сприяння інтеграційним процесам в АПК. Основними завданнями інтеграційної політики на даному етапі повинні стати: обґрунтування економічної доцільності інтеграції, створення відповідного правового та податкового законодавства для сприяння інтеграційним процесам, створення відокремлених структур сприяння інтеграції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Господарський кодекс України // Відомості ВРУ №18 від 2003 р. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/436-15/print1394638658197923>
2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підручник / В. Г. Андрійчук // М-во освіти і науки України, КНЕУ. — 2-е вид., доп. і перероб. — К., 2002. — 624 с.
3. Бутко М. П., Родін В. С. Агропромислова інтеграція як шлях до активізації аграрного виробництва / М. П. Бутко, В. С. Родін // Агросвіт. — 2010. — №3. — С.10-13.
4. Гаман П. І. Інтеграція у розвитку державного регулювання агробізнесу / П. І. Гаман // АгроСвіт. — 2011. — № 20. — С. 2-5.
5. Економічна енциклопедія: У трьох томах. Т. 1. / Редкол.: С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. // К. — Видавничий центр “Академія”. — 2000. — 864 с.
6. Кобець Є. А. Економічна сутність інтеграції в аграрному виробництві / Є.А. Кобець // Держава та регіони. Серія «Економіка та підприємство». — 2007. — № 1. — С. 146-149.
7. Корецька С. О. Економічний механізм розвитку агропромислової інтеграції / С. О. Корецька // Агросвіт. — 2012. — № 7.— С. 10-14.

**ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ
ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ**

О.О. Жигильов, магістр

Науковий керівник: д.е.н., доцент Долгошея Н. О.

Миколаївський національний аграрний університет

У роботі обґрунтовується сутність терміну «державна підтримка», узагальнюються трактування «державна підтримка сільського господарства», дається оцінка існуючих підходів до визначення місця державної підтримки сільського господарства в системі державного регулювання аграрного сектору економіки, висвітлюються основна мета і цілі державної підтримки аграрного сектору.

Ключові слова: інновації, державна підтримка, заходи впливу, виробництво продукції.

Постановка проблеми. Сільське господарство є однією із найбільш перспективних галузей економіки України. Ситуація, що склалася на сьогодні в аграрному секторі як країни в цілому, так і в окремих її регіонах вимагає зваженого аналізу, формування заходів щодо подолання спаду виробництва продукції, зміцнення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, використання наявних резервів, переходу агропромислового виробництва на інноваційний тип розвитку.

За даних умов роль держави в системі підтримки аграрного сектора є найбільш вагомою для формування ефективного організаційно-економічного механізму його функціонування. Особливої актуальності сьогодні набувають питання обґрунтування теоретичних аспектів державної підтримки сільського господарства з урахуванням нагромаджених економічною наукою знань і передового зарубіжного та набутого вітчизняного досвіду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Обґрунтування теоретичних основ державної підтримки сільського господарства є предметом поглиблених наукових досліджень і знайшли своє відображення у роботах багатьох українських вчених, зокрема Васильчак С.В., Дем'яненко М.Я., Лузана Ю.Я., Олійник Т.І. та ін., в роботах зарубіжних науковців, таких як Беспяхотний Г.В., Гордєєв А.В., Ломакін Б.І., Овсянка Л.А., Пригунов А.Є., Торопов А.І. та ін. Проте ряд теоретичних і практичних аспектів механізму державної підтримки сільського господарства все ще залишаються недостатньо розробленими, що і стало підставою для вибору теми, визначення мети і завдань даної статті.

Постановка завдання. Метою статті є обґрунтування теоретичних засад необхідності функціонування системи державної підтримки сільського господарства на сучасному етапі його розвитку. В ході дослідження вирішити наступні завдання: обґрунтувати необхідність теоретичних досліджень у сфері державної підтримки сільського господарства; розглянути існуючі визначення понять «державна підтримка», «державна допомога», «державне регулювання» стосовно сільського господарства, знайти їх спільні та відмінні риси; узагальнити основні підходи до трактування даних дефініцій та вказати їх недоліки; висвітлити мету та цілі державної підтримки сільського господарства.

Виклад основного матеріалу дослідження. В даний час в умовах тривалого формування економічного механізму аграрного сектору економіки України, який відповідав би ринковим умовам господарювання, серед вітчизняних вчених не згасають дискусії щодо державного регулювання та державної підтримки сільського господарства. Уточнюються та даються нові визначення, які більш вдало відповідають сучасним реаліям, розширюється поле аргументацій щодо доцільності підвищення ролі держави в розвитку аграрного сектору економіки.

Серед вчених-економістів немає єдиної думки щодо поняття «державна підтримка». Найчастіше даний термін ототожнюють з державним регулюванням, системою фінансової чи бюджетної підтримки, державною допомогою та іншими.

Можна виділити основні підходи до трактування терміну «державна підтримка», серед яких наступні:

- 1) сукупність стимулів, що надаються підприємствам визначеної галузі з боку держави (Яценко Л.Д., Цихан Т.В., Азьмук Н.А. та ін.);
- 2) діяльність уповноважених державою органів, спрямованих на підтримку галузі (Золотарьов О.М. та ін.);
- 3) державна допомога окремим суб'єктам господарювання, чи галузі в цілому (Булана О.О., Бугаєнко Н.М. та ін.);
- 4) система заходів, здійснюваних державою з метою підтримки галузі (Самигін Д.Ю., Барішніков Н.Г. та ін.).

Як бачимо, у визначенні сутності «державної підтримки» існує чимало недоліків, серед яких: нечітке визначення підпорядкованості державної підтримки державному регулюванню економіки; відсутність єдиної думки щодо можливих заходів державної підтримки; необґрунтованість мети здійснення державної підтримки. Немає однакості серед авторів і в трактуваннях безпосередньо терміну «державна підтримка сільського господарства». Так, на думку Л. Гордєєва «система державного

регулювання сільського господарства – поняття більш широке, ніж державна підтримка, і включає в себе різноманітні заходи впливу на розвиток як агропромислового виробництва, так і суспільства в цілому.

Крім державної підтримки державне регулювання об'єднує і такі складові, як адміністративний вплив, правове регулювання, заходи обмежувального характеру». Дійсно, державна підтримка аграрного сектору економіки, є невід'ємною частиною державного регулювання, оскільки являє собою сукупність різноманітних інструментів та форм економічного впливу на розвиток сільського господарства з метою формування його стабільності та конкурентоспроможності, розвитку сільських територій і досягнення продовольчої безпеки держави.

Схожою є думка Б.Ломакіна, який вважає, що «державна підтримка є частиною державного регулювання економіки і означає сукупність організаційних, правових, економічних та інших заходів впливу на розвиток господарської діяльності та вирішення соціальних проблем». Отже, основною метою державної підтримки сільського господарства є створення правової бази, економічних, соціальних умов, протекціоністського клімату, що сприятиме стимулюванню виробництва сільськогосподарської продукції.

Складовою державного регулювання сільського господарства державну підтримку також вважають Торопов А.І. та Рапава С.Т. Державне регулювання, на їх погляд, поняття досить містке за змістом, оскільки воно охоплює процеси створення кінцевого продукту аграрного сектору, а також процеси формування, розподілу та перерозподілу доходів, отриманих від його реалізації. Воно включає економічні та неекономічні заходи впливу на сільське господарство (наприклад, правові та адміністративні).

В свою чергу, державна підтримка не зачіпає основ економічного механізму, тобто принципів формування, розподілу та перерозподілу доходів, вона лише сприяє кращій адаптації господарюючих суб'єктів до створених умов виробництва, в тому числі до порушень еквівалентності міжгалузевого обміну. «Державна підтримка – це сукупність форм і методів економічного впливу держави, спрямованих на забезпечення економічного зростання аграрного сектору економіки і формування еквівалентного міжгалузевого обміну в системі АПК».[1]

Існують суперечки щодо співвідношення термінів «державна підтримка сільського господарства» та «державна допомога». На думку Беспяхотного Г.В., Кошолкіної Л.А. словосполучення «державна допомога» більш доречно застосовувати в соціальній сфері, тобто, коли мова йде про державну допомогу ветеранам,

малозабезпеченим верствам населення, особам, які постраждали від стихійних лих і т.п. Термін «державна підтримка - це змістовна сторона різних способів підтримки сільськогосподарських товаровиробників, що забезпечує їх гідне існування». Вона здійснюється за допомогою комплексу заходів, метою яких є «забезпечення еквівалентного обміну між галуззю сільського господарства і галузями промисловості; підтримка і розвиток ресурсного та виробничого потенціалів; розвиток галузі, що розвивається, на інноваційній основі і досягненнях науково-технічного прогресу, підвищення її конкурентоспроможності».

Деякі автори систему державної підтримки сільського господарства зводять лише до фінансової та бюджетної підтримки (наприклад, Пригунов А.Є.)

Вони визначають державну підтримку як сукупність прямих виплат з державного бюджету безпосередньо сільськогосподарським товаровиробникам.

Проте, з цією думкою важко погодитися. Державна підтримка вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників, як відомо, може бути організована не тільки через прямі бюджетні виплати, вона може здійснюватися і у формі непрямих заходів (закупівельні і товарні інтервенції з зерном, закупівлі сільгосппродукції і продовольства для державних потреб та ін.). Не можна також погодитися і з висновком про те, що «державна підтримка - це сукупність різних важелів та інструментів фінансування», «державна підтримка – це виплати з державного бюджету» і тільки. Підтримка доповнюється і такими ефективними заходами організаційно-економічного характеру держави як організація лізингових відносин, реструктуризація заборгованості сільськогосподарських організацій, списання з підприємств пені і штрафів, організація системи кредитної кооперації, стимулювання створення сільськогосподарських споживчих, торговозакупівельних, переробних і обслуговуючих кооперативів, введення єдиного сільськогосподарського податку та ін.

Найбільш вдалим, на наш погляд, є трактування терміну «державної підтримки сільського господарства» у роботах:

1) Овсянка Л.А., який визначає її як «сукупність заходів фінансового, економічного, управлінського, інформаційного, організаційного та правового характеру, спрямованих на підвищення стабільності та ефективності функціонування аграрного сектору»;

2) Васильчак С.В., яка трактує її як «спосіб захисту інтересів сільськогосподарських товаровиробників», який розглядається не тільки як тактичний прийом, але і як стратегічний ресурс, направлений на вирішення пріоритетних, перспективних завдань розвитку сільського господарства, в тому числі

«зменшення рівня безробіття на селі, підвищення рівня оплати праці, створення нових робочих місць, розвиток соціальної інженерної інфраструктури» [2];

3) М.Я. Дем'яненко, на думку якого, «державна підтримка сільського господарства – це забезпечення достойних рівнів дохідності та прибутковості виробничої діяльності сільськогосподарських товаровиробників усіх форм власності і господарювання, поліпшення еквівалентності обміну з промисловими галузями, а також покращання фінансової стійкості та фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників» [3].

З метою забезпечення ефективного функціонування державної підтримки сільського господарства, необхідно визначити її основну мету та цілі. Однак, відсутність в Україні єдиного нормативно-правового документу, який би регламентував порядок здійснення державної підтримки сільського господарства в державі, створює ситуацію їх неоднозначного трактування. Так, Ю.Я Лузан вважає, що «рівень державної підтримки має забезпечувати стабільні темпи розвитку аграрного сектору, унеможливаючи збитковість сільськогосподарських підприємств».

Метою державної підтримки, на думку М.Я. Дем'яненка, є «підтримка прибутковості сільськогосподарських товаровиробників і стабільної економічної ситуації в галузі, забезпечення продовольчої безпеки, конкурентоспроможних товаровиробників у міжнародному поділі праці, упередження негативних процесів міграції праці тощо». Т.І. Олійник вважає, що «ефективний механізм державної підтримки має забезпечувати не тільки прибуткове ведення сільськогосподарського виробництва, що відображає досягнення інтересів власників сільгосп підприємств, а й задоволення інтересів найманих працівників і землевласників-орендодавців» [4].

Отже, на думку більшості науковців, основними цілями державної підтримки сільського господарства є:

- 1) збільшення обсягів виробництва продукції високої якості з метою вирішення проблеми продовольчої безпеки;
- 2) підвищення конкурентоспроможності аграрного сектора економіки, що стимулюватиме економічне зростання економіки;
- 3) активізація науково-дослідної роботи, що створить конкурентну перевагу національних товаровиробників у довгостроковій перспективі;
- 4) розвиток сільських територій;
- 5) підвищення зайнятості сільського населення тощо » [5]

Висновки. Таким чином, можна зробити висновок про те, що сьогодні існують різні підходи до визначення поняття «державна підтримка», але більшість науковців

схиляються до тієї думки, що державна підтримка є важливою складовою державного регулювання аграрного сектору, з чим ми повністю погоджуємось.

Узагальнюючи підходи вчених-економістів щодо трактування терміну «державна підтримка сільського господарства», вважаємо, що державна підтримка сільського господарства – це сукупність державних стратегічних заходів фінансового, управлінського, економічного, організаційного, правового характеру, спрямованих на вирішення пріоритетних завдань розвитку аграрного сектору економіки, а саме, покращення фінансового стану сільськогосподарських товаровиробників, забезпечення їх прибутковості, зменшення рівня безробітності на селі, розвиток сільських територій тощо.

В якості напрямку подальших досліджень слід відзначити необхідність вивчення методологічних засад державної підтримки сільського господарства через ґрунтовний розгляд її механізму, інструментів, форм та напрямів.

ЛІТЕРАТУРА

1. Васильчак С.В. Актуальні питання державної підтримки конкурентоспроможності сільськогосподарського виробництва / С.В.Васильчак // Вісник СНАУ, випуск №4, Серія «Економіка та менеджмент», – 2009, С. 95 – 98
2. Дем'яненко М.Я. Фінансові проблеми формування і розвитку аграрного ринку / М.Я. Дем'яненко // Економіка АПК. – 2007. – № 5. – С.4 – 13
3. Дем'яненко М.Я. Державна підтримка як фактор забезпечення конкурентоспроможного аграрного виробництва / М.Я. Дем'яненко, Ф.В. Іванина // Економіка АПК. – 2008. – №9. – С.3 – 10
4. Лузан Ю.Я. Розвиток державної підтримки аграрного сектору України в умовах членства в СОТ / Ю.Я. Лузан // Облік і фінанси АПК. — 2008. — № 3. — С. 6
5. Олійник Т. І. Державна підтримка аграрного сектора економіки України / Т. І. Олійник // Економіка АПК. – 2009. – № 7. – С.80–85.

ШЛЯХИ УНИКНЕННЯ ЦІНОВОГО РИЗИКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОСЛИННИЦТВІ

А. Д. Заблоцька, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Іваненко Т. Я.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто перспективи застосування інноваційних технологічних рішень сільськогосподарськими підприємствами в галузі рослинництва виробництві основної продукції

Ключові слова: інноваційні агротехнології, ціновий ризик, рослинництво, ефективність, ресурсне забезпечення.

Постановка проблеми. Сільськогосподарське виробництво, зокрема, виробництво продукції рослинництва, є однією з найризикованіших галузей вітчизняної економіки. При цьому, незважаючи на те, що продукція підприємств аграрного сектора є, здебільшого, сировинною, стандартною та такою, що характеризується стабільним комерційним попитом, зумовленим визначеними потребами інших галузей економіки та населення у споживанні продовольства, основна проблема, яка є перед сільськогосподарськими товаровиробниками, – це забезпечення безбитковості своєї діяльності. При цьому руйнація матеріальної бази сільськогосподарського виробництва, що відбувалася протягом останніх десятиліть, зумовила значне зростання внутрішніх витрат в аграрному секторі, що зумовило зниження ефективності виробництва найважливіших видів продукції та результативності функціонування більшості підприємств. Отже, сьогодні основним ризиком в діяльності аграрних товаровиробників є ціновий ризик, тобто можливість не отримати відшкодування своїх повних витрат на створення сільськогосподарської продукції під час її реалізації на ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідженням питань уникнення та зменшення ризиків діяльності підприємства займаються багато вітчизняних та зарубіжних науковців, зокрема, В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко, С.М. Ілляшенко, І.Ю. Івченко, В.А. Москвин, К.В. Балдин, С.М. Воробйов, Г.Є. Мазнев, В.М. Онегіна та багато інших [1,2]. У дослідженнях зазначених авторів достатньо ґрунтовно розглядається типологія ризику в діяльності підприємств, зокрема, виробників сільськогосподарської продукції, а також обґрунтовуються основні шляхи його уникнення та зниження негативних наслідків. Однак, у більшості зазначених

досліджень автори недостатньо приділяють увагу питанням зменшення цінового ризику під час виробництва продукції рослинництва за рахунок вдосконалення технічного та технологічного забезпечення виробництва. При цьому саме за рахунок запровадження технологій, адаптованих до рівня ресурсозабезпеченості підприємства можна досягти бажаного фінансового результату діяльності підприємства, тобто зменшення витрат на виробництво та реалізацію і, відповідно, збільшення прибутку.

Постановка завдання. Метою дослідження є розгляд шляхів уникнення цінового ризику в діяльності сільськогосподарських підприємств за рахунок застосування інноваційних технологій виробництва продукції рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток ринкових відносин в аграрній сфері сприяє появі принципово нових механізмів управління процесом сільськогосподарського виробництва та ресурсним потенціалом різних агроформувань. У разі невинного розвитку технологій та обладнання різних сфер економіки необхідною вимогою для подальшого успішного та продуктивного розвитку агропромислового комплексу є оновлення застарілих систем управління використанням ресурсного потенціалу та організації виробництва. Підвищення ефективності і збільшення товарного потенціалу сільського господарства, зменшення ризику неотримання відшкодування понесених повних витрат під час виробництва та реалізації сільськогосподарської продукції є важливим завданням в аграрному секторі.

Сільське господарство, як і будь-яка інша галузь економіки, має свої особливості, які зумовлюють певну специфіку в прояві ризиків у ньому. До факторів, що спричиняють ризикованість сільського господарства, зокрема галузі рослинництва, належать: природно-кліматичні умови, сезонність, обмеженість технологічного процесу в часових межах, залежність технологічного процесу від біологічних особливостей рослин.

Сільськогосподарське виробництво в галузі рослинництва вимагає наявності та поєднання засобів виробництва, предметів праці та процесу праці з метою створення продукції. Основними ресурсами виробництва продукції рослинництва є: фінансові ресурси; трудові ресурси; матеріально-технічні ресурси; земельні ресурси; інформаційні ресурси.

Залежно від вартості і стану матеріально-технічної бази підприємства та виручки від реалізації продукції в розрахунку на 1000 га сільськогосподарських угідь, вирішеності проблеми післязбиральної доробки та зберігання врожаю виділяють такі рівні ресурсного забезпечення підприємств: високий, достатній, задовільний, низький рівень ресурсного забезпечення [4].

Існуючий рівень ресурсного забезпечення обумовлює можливість приймання інноваційних технологічних рішень під час виробництва продукції рослинництва. При цьому результативність та конкурентоспроможність агропідприємства визначається ступенем відповідності техніко-технологічного забезпечення виробництва наявним для цього ресурсам. Систематизуємо нормативні економічні показники застосування технологій вирощування основних сільськогосподарських культур за різного рівня ресурсного забезпечення (табл. 1).

Таблиця 1

Нормативні економічні показники застосування технологій вирощування основних сільськогосподарських культур за різного рівня ресурсного забезпечення *

Показики	Рівень ресурсного забезпечення							
	високий		достатній		задовільний		низький(базовий)	
		%		%		%		%
Озима пшениця								
Урожайність, ц/га	82	273,3	72	240	43	143,3	30	100
Трудоємність:								
люд.- год/га	4,75	34,9	7,15	52,7	6,77	49,9	13,58	100
люд.- год/т	0,58	12,8	0,99	21,9	1,57	34,6	4,53	100
Виробнича собівартість:								
грн/га	3704,11	192,6	3629,43	188,7	2592,69	134,8	1923,4	100
грн/т	451,72	70,5	504,09	78,6	602,95	94	641,13	100
Озиме жито								
Урожайність, ц/га	60	222,2	55	203,7	40	148,1	27	100
Трудоємність:								
люд.- год/га	3,49	12,3	5,74	20,3	5,56	19,7	28,28	100
люд.- год/т	0,58	5,5	1,04	9,9	1,39	13,3	10,47	100
Виробнича собівартість:								
грн/га	2718,36	151,8	2825,3	157,8	2614,91	146,1	1790,39	100
грн/т	453,06	68,3	513,69	77,5	653,73	98,6	663,11	100
Соняшник								
Урожайність, ц/га	35	291,7	27	225	16	133,3	12	100
Трудоємність:								
люд.- год/га	4,4	17,6	6,28	25,6	6,67	27,2	24,53	100
люд.- год/т	1,26	6,2	2,33	11,4	4,17	20,4	20,44	100
Виробнича собівартість:								
грн/га	3196,02	169,7	3036,72	161,3	2016,24	107,1	1883,17	100
грн/т	913,15	58,2	1124,71	71,7	1260,15	80,3	1569,31	100

Аналізуючи дані таблиці 1, можна зробити висновок, що підприємства з високим рівнем ресурсного забезпечення мають найвищу урожайність, найнижчі витрати праці та виробничу собівартість, що своєю чергою зменшує можливість настання цінового ризику. При цьому навіть за низького рівня ресурсозабезпечення цілком можливим є досягнення позитивних результатів виробничо-комерційної діяльності у разі

застосування окремих інноваційних рішень в системах технологій, зокрема, у разі застосування посівних матеріалів з високим біопотенціалом, якісних сучасних мінеральних добрив та хімічних засобів захисту та догляду за посівами (табл. 2).

Таблиця 2

Ефективність застосування інноваційних агротехнологій у разі різного ресурсозабезпечення виробників*

Рівень ресурсного забезпечення	Виробнича собівартість, грн/т	Повна собівартість, грн/т	Ціна, грн/т**	Прибуток, грн	Рентабельність, %
Озима пшениця					
Високий	451,72	478,72	1133,33	654,51	136,7
Достатній	504,09	534,34	1133,33	598,99	112,1
Задовільний	602,95	630,08	962,5	332,42	52,8
Низький	641,13	660,36	791,67	131,31	19,9
Озиме жито					
Високий	453,06	480,24	1068,33	588,09	122,5
Достатній	513,69	544,51	1068,33	523,82	96,2
Задовільний	653,73	683,15	921,67	238,52	34,9
Низький	663,11	683,00	775,00	92	13,5
Соняшник					
Високий	913,15	967,94	3501,67	2533,73	261,8
Достатній	1124,71	1192,19	3501,67	2309,48	193,7
Задовільний	1260,15	1316,86	2708,33	1391,47	105,7
Низький	1569,31	1616,39	1915,00	298,61	18,5

*розраховано автором за допомогою джерел [3, 5]

** середньорічні ціни за 2013 р. [4]

Аналіз даних таблиці 2 свідчить, що виробнича собівартість 1 т озимої пшениці коливається в межах 451,72 грн./т та 641,13 грн./т. Повна собівартість 1 т озимої пшениці – в межах 478,82 грн./т та 660,36 грн./т. Найнижча собівартість спостерігається у підприємств з високим рівнем ресурсного забезпечення., найвища собівартість – у підприємств з низьким рівнем ресурсного забезпечення. Підприємства з високим рівнем ресурсозабезпечення озиму пшеницю реалізовували за ціною 1133,33 грн./т, підприємства з низьким рівнем ресурсозабезпечення – за ціною 791,67 грн./т. При цьому підприємства з низьким рівнем ресурсозабезпечення не були збитковими і мали рентабельність 19,9 %. Найнижча виробнича собівартість 1 т озимого жита спостерігається у підприємств з високим рівнем ресурсного забезпечення – 453,06 грн./т. найнижча – у підприємств з низьким рівнем ресурсозабезпечення – 663,11 грн./т. Найменша повна собівартість 1 т озимого жита становила 480,24 грн./т у підприємств з високим рівнем ресурсозабезпечення, а найвища – 683,00 грн./т. у підприємств з задовільним рівнем ресурсозабезпечення. Підприємства з високим рівнем ресурсного

забезпечення мали змогу реалізувати свою продукцію за найвищою ціною 1068,33 грн./т, підприємства з задовільним і низьким рівнем ресурсного забезпечення реалізували озиме жито відповідно за ціною 912,92 грн./т і 775,00 грн./т.

Виробнича собівартість 1 т соняшника коливається в межах 913,15 грн./т та 1569,31 грн./т. Повна собівартість 1 т соняшника – в межах 967,94 грн./т та 1616,39 грн./т. Найнижча собівартість спостерігається у підприємств з високим рівнем ресурсного забезпечення., найвища собівартість – у підприємств з низьким рівнем ресурсного забезпечення. Підприємства з високим рівнем ресурсо- забезпечення ячменю реалізовували за ціною 3501,67 грн./т, підприємства з низьким рівнем ресурсозабезпечення – за ціною 1915,00 грн./т. До того ж, підприємства з низьким рівнем ресурсозабезпечення не були збитковими і мали рентабельність 18,5 %.

Дані, наведені в табл. 2, свідчать, що найбільший розмір прибутку та найвищий рівень рентабельності реалізації продукції рослинництва досягається за високого рівня ресурсного забезпечення виробництва, тобто під час застосування сучасної зарубіжної техніки, якісного посівного матеріалу та якісних добрив та засобів захисту рослин. Найменші показники виробництва продукції рослинництва (розрахунковий прибуток та рентабельність) спостерігаються під час вирощування продукції з використанням застарілої техніки, посівного матеріалу низької якості та обмеженої кількості засобів захисту рослин. До того ж навіть за таких умов виробництво є рентабельним.

Підприємства з високим рівнем ресурсного забезпечення для виробництва продукції рослинництва використовують сучасну сільськогосподарську техніку, застосовують повну систему удобрення та комплексного захисту рослин. Як правило, такі підприємства мають можливість застосовувати інтенсивні технології і, відповідно, отримувати високу урожайність. Для підприємств з достатнім рівнем ресурсного забезпечення характерною ознакою є: використання у виробничому процесі вітчизняної техніки, застосування традиційних технологій вирощування сільськогосподарських культур та наявність достатньої кількості оборотних засобів для удобрення та хімічного захисту рослин. Підприємства з задовільним рівнем ресурсного забезпечення в складі машинно-тракторного парку мають вітчизняну техніку, частина якої застаріла, а також характерною ознакою є обмеженість оборотних коштів для повноцінного внесення добрив та обробітку рослин засобами хімічного захисту. Підприємства, які застосовують у виробництві продукції рослинництва застарілу техніку, обмежують внесення добрив та застосування засобів захисту рослин, належать до групи підприємств з низьким рівнем ресурсного забезпечення.

Результати виконаного дослідження свідчать про те, що основним шляхом розвитку аграрних підприємств галузі рослинництва є пошук раціональних шляхів існуючих інноваційних технологічних рішень до умов свого ресурсного забезпечення. Сьогодні, основними шляхами розвитку та поширення інноваційних рішень у рослинництві є застосування технологій мінімального та нульового обробітку ґрунту, інтегрованих систем удобрення та захисту рослин, а також використання високопродуктивної сільськогосподарської техніки. При цьому деякі елементи зазначених технологічних рішень на практиці можуть застосовуватися підприємствами всіх рівнів ресурсного забезпечення, що класифіковані вище, покращуючи результати їх основної діяльності та зменшуючи можливість виникнення негативних наслідків дії цінового ризику під час реалізації основної продукції підприємств.

Висновки. Застосування інноваційного підходу в технологіях вирощування сільськогосподарських культур забезпечить ефективне, високопродуктивне виробництво сільськогосподарської продукції з мінімізацією затрат. Сутність інноваційного підходу полягає в зміні традиційних технологій вирощування сільськогосподарських культур залежно від рівня ресурсного забезпечення агропідприємства. Це дасть змогу зменшити собівартість виробленої продукції, що своєю чергою знизить ризик неотримання прибутку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітлінський В. В. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія / В.В. Вітлінський, Г. І. Великоіваненко – К. : КНЕУ, 2010. – 480 с.
2. Ілляшенко С. М. Економічний ризик : навч. посібник. – 2-ге вид., доп. перероб./ С. М. Ілляшенко – К. : Центр навчальної літератури, 2011. – 220 с.
3. Мазоренко Д. І. Інноваційні агротехнології : монографія / За ред. Д. І. Мазоренка і Г. Є. Мазнева – Харків : ХНТУСГ, 2007. – 385 с.
4. Мазоренко Д. І. Ефективність технологій вирощування олійних культур, озимих зернових культур при різному ресурсному забезпеченні / Мазоренко Д. І. ; За ред. Д. І. Мазоренка і Г. Є. Мазнева. – Харків : ХНТУСГ, 2013. – 315 с.
5. Пасхавер Б. Ціни виробництва і споживання продовольчого ринку / Пасхавер Б. // Економіка України. – 2013. – № 12. – С. 51 – 61.

**ОСНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА
МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ
КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ**

К.О. Залюбовська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні тенденції розвитку молочного скотарства України та Миколаївської області та визначено перспективні напрями забезпечення конкурентоспроможності молока та молочної продукції.

Ключові слова: молочне скотарство, молочна галузь, конкурентоспроможність, експорт, імпорт.

Постановка проблеми. Ринок молока і молочної продукції, як складова продовольчого ринку, має важливе значення у забезпеченні споживачів продуктами харчування та зумовлює соціально-економічний стан усіх категорій господарств країни. Внаслідок впливу загальноекономічних і внутрішньогалузевих чинників протягом останнього десятиріччя в молочному скотарстві спостерігаються негативні процеси: зменшення обсягів виробництва молочної продукції, зростання різниці між закупівельними і роздрібними цінами, нерозвиненість ринкової інфраструктури і відносин між виробниками та переробниками молока, зниження рівня споживання молока і молочних продуктів. Все це негативно відбивається на конкурентоспроможності молочної галузі як на вітчизняному, так і на світовому ринках. У зв'язку з цим молочне господарство потребує особливої уваги, оскільки воно є одним з основних джерел доходу для сільського населення та сировини для швидкозростаючої молокопереробної галузі. Тому формування конкурентоспроможного виробництва молока в аграрних підприємствах є однією з найважливіших задач вирішення як продовольчої безпеки країни, так і успішного розвитку аграрного сектору економіки в цілому.

Постановка завдання. Розглянути основні тенденції розвитку ринку молока та молочної продукції в Миколаївській області, а також обґрунтувати перспективні напрями забезпечення його конкурентоспроможності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У науковій літературі питанням підвищення ефективності виробництва та конкурентоспроможності молочної галузі України приділяється значна увага. Дослідженням даної проблеми займалися багато вчених та фахівців, зокрема Л.В. Балабанова, Н.О. Бей, П.С. Березівський, О.В. Березін,

С.В. Васильчак, А.П. Гайдуцький, М.І. Гельвановський, Є.М. Дусаєва, П.С. Зав'ялов, М.П. Канінський, М.Д. Магомедов, М.Й. Малік, Т.Л. Мостенська, О.А. Нужна, В.В. Окрепілов, М.К. Пархомець, П.Т. Саблук, І.Н. Фатхутдінов, С.О. Шевельова, О.С. Шнипко, А.Ю. Юданов Т. А.Гуцул, М. В. Зубець, В. Я. Месель-Веселяк та інші. Конкурентні відносини молокопереробної галузі розглядаються в наукових працях таких відомих вчених-економістів: В.І. Бойка, М.М. Ільчука, С.Р. Камілової, О.А. Козака, М.К. Пархомця, В.П. Чагаровського та ін.

Виклад основного матеріалу досліджень. Молочна галузь займає важливе місце в економіці будь-якої держави та забезпеченні населення продуктами харчування першої необхідності. Молочні продукти мають важливе значення для забезпечення здоров'я населення. Як і раніше, найбільш гострою проблемою залишається якість молочної сировини і ціноутворення на продукцію, низька купівельна спроможність населення, у результаті чого можливості молочної промисловості повною мірою не реалізуються. Кількість державних програм, які стимулюють вирішення цих питань, недостатня для повного розв'язання проблеми та досягнення поставленої мети.

Український ринок виробників молочної продукції нараховує близько 300 підприємств із загальними потужностями 20 млн тонн молока в рік. Регіональна сировинна база молокопереробної промисловості розвивається переважно в районах основної переробки молока: Київська, Львівська, Полтавська, Вінницька, Житомирська, Чернігівська, Хмельницька області.

Однією з головних проблем даної галузі є невисока якість сировини. Великі переробні підприємства вирішують цю проблему шляхом довгострокових контактів із сільгоспвиробниками (надання необхідного обладнання та фінансова підтримка). Асортимент продукції переробних підприємств складається із великих сегментів, таких як: цільномолочна продукція (морозиво, вершкове масло, сири) та специфічні продукти (сухе, згущене молоко, казеїн, які орієнтовані на експорт).

Виробництво молока в Україні у 2013 році зросло порівняно з 2012 роком на 4% - до 946 тис. тонн. У грудні Україна виробила 73,2 тис. тонн молока, що на 9,6% більше, ніж в грудні 2012 року, але на 4,3% менше, ніж у листопаді минулого року [3].

Серед проблем, з якими зіштовхнулася молокопереробна галузь, та пошуком шляхів для їх вирішення, безпосередньо пов'язаних зі станом сировинної бази, науковці виділяють наступні: поглиблення інтеграції з ЄС, що накладатиме на сільське господарство додаткові зобов'язання і специфічні обмеження; негативні наслідки подрібнення аграрних формувань у процесі проведення аграрної і земельної реформ, що супроводжувалося спадом виробництва, поверненням до архаїчних технологій

виробництва сільськогосподарської продукції та істотним погіршенням її якості; законодавча нестабільність, зовнішні умови підприємницького середовища, вплив політичних процесів на орієнтири в зовнішньоекономічній діяльності .

Запровадження державної підтримки на утримання молодняка великої рогатої худоби вперше за роки незалежності зумовило зростання чисельності великої рогатої худоби. На 1 січня 2013р. в країні нараховувалось 4645,9 тис. голів великої рогатої худоби, що на 220,1 тис. голів, або на 5,0% більше порівняно з початком 2012р., у т.ч. у господарствах населення – 3139,4 тис. голів (на 224,2 тис. голів, або на 7,7% більше). У сільгосппідприємствах поголів'я великої рогатої худоби скоротилось на 4,1 тис. голів (на 0,3%).

Обсяг імпорту молока і молочної продукції у 2012р. зріс проти 2011р. на 33,7% і становив 178,4 млн.дол. США. Основними імпортними молочними продуктами залишаються сири, масло вершкове та інші жири, вироблені з молока. Так, за 2012р. сирів усіх видів імпортовано 17,1 тис.т на 91,5 млн.дол. США (51,3% вартісного обсягу), масла вершкового та інших жирів з молока – 9 тис.т на 38,7 млн.дол. США (21,7%) [2]. Зовсім не імпортувалися молочні продукти Миколаївської області у 2011-2012рр.

Впродовж тривалого періоду розвиток галузі тваринництва у Миколаївській області відбувається в умовах занепаду матеріально-технічної бази, скорочення маточного поголів'я худоби, спаду виробництва м'яса, молока, інших видів продукції галузі та потребує негайного відродження.

Усіма категоріями господарств за підсумками 2012р. у Миколаївській області вироблено 367,4 тис.т молока, що на 0,4% більше рівня попереднього року. Сільськогосподарськими підприємствами перевищені обсяги 2011р. по виробництву молока (на 12,1%). Середній надій молока від однієї корови в аграрних підприємствах становив 3962 кг, на 7,1% більше ніж у 2011р.

Нажаль, протягом минулого року в області спостерігалася негативна тенденція скорочення чисельності корів (на 2,2%).

Виручка від реалізації молока сільськогосподарськими підприємствами склала 94528 тис.грн, збиток від реалізації молока склав –9508,1 тис.грн, рентабельність склала –9,1%. Тобто виробництво молока у 2012 році було збитковим.

Продаж молока та молочних продуктів в сільськогосподарських підприємствах (крім малих) у минулому році становив 38,6 тис.т, що на 16,4% перевищило рівень 2011р., на 16,7% – 2005р.. Ціни на молоко та молочну продукцію знизилися на 14%. Так, ціна реалізації молока та молочних продуктів переробним підприємствам

становила у 2012 році 2565,3 грн. за т. У 2012р. в Миколаївській області нижчий рівень цін, ніж у середньому по Україні, зафіксовано на молоко та молочні продукти (на 3,5%) [1].

Середні ціни реалізації сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області молочної продукції у динаміці зображено на рис.1.

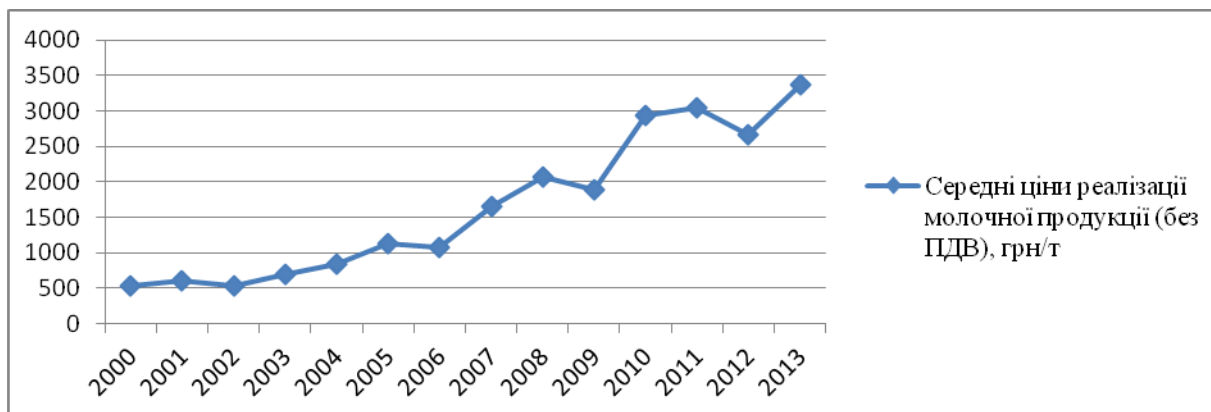

Рис.1. Динаміка середніх цін реалізації сільськогосподарськими підприємствами Миколаївської області молочної продукції

Отже, упродовж останніх років спостерігається зростання закупівельних цін і, як наслідок, зменшення пропозиції сировини на ринку. Крім того, слід зазначити, що для ринку молока притаманний сезонний характер виробництва, що значною мірою впливає на рівень закупівельних та роздрібних цін протягом року.

Прогнозні тенденції розвитку світового ринку молока на найближчі 20 років передбачають посилення конкуренції з боку іноземних товаровиробників і зміну системи перерозподілу його сегментів [4]. Українські виробники можуть зазнати поразки у конкурентній боротьбі в недалекому майбутньому. Тому лідерам вітчизняного ринку необхідно змінювати свої стратегії уже сьогодні, орієнтуючись на технології, якість, новизну, традиції, нові тенденції в споживанні тощо.

Досягнення необхідних параметрів виробництва молока і підвищення ефективності галузі молочного скотарства можливо за умови збільшення поголів'я корів та зростання їх продуктивності. Збільшення поголів'я корів у сільськогосподарських підприємствах можливо завдяки відбору та інтенсивному вирощуванню теличок із наступним їх осіменінням, оцінкою за продуктивністю та господарським призначенням (виробництво молока, яловичини).

Ми вважаємо, що в господарствах молочного напрямку, які розташовані поблизу великих промислових міст необхідно концентрувати спеціалізовані молочні породи, які в умовах високоефективних промислових технологій дадуть можливість виробляти достатню кількість незбираного молока. Для цієї мети в Миколаївській області з

посушливим спекотним кліматом підходять такі молочні породи як українська червоно-ряба голштинізованого типу, середній річний рівень надою якої може складати 6936 кг молока з жирністю 3,84 %. У віддалених від промислових центрів місцях доцільне розведення менш високо молочних порід, таких як українська червона (продуктивність понад 5000 кг за виходу 209 кг молочного жиру), яка пристосована до місцевих умов годівлі й утримання, стійкі до захворювань, тим більше, що їхню молочну продуктивність використовуватимуть в основному для переробки.

Одним із головних факторів формування конкурентоспроможності молочної продукції (а також всіх інших продуктів) є науковий, тобто розробка та введення в дію нових прогресивних, зберігаючих (енерго-, ресурсо- та інші) технологій [6]. На нашу думку, для реалізації цього, необхідним стає залучення інвестора. Молочна галузь є збитковою, а отже, інвестиційно не привабливою. Для подолання цієї проблеми необхідна допомога з боку держави (вкладення коштів, надання пільг) для залучення інвесторів і підвищення інвестиційної привабливості.

З точки зору О.В. Мазуренко, Г.В. Ковальнової, напрямами інноваційної діяльності як основного фактора підвищення ефективності тваринницької галузі мають бути: зміцнення матеріально-технічної бази тваринницької галузі; створення й впровадження на основі новітніх здобутків ресурсощадних технологій виробництва екологічно чистої та привабливої для споживача тваринницької продукції; ширше використання альтернативних джерел енергії у тваринницькій галузі; запровадження системи пільгового кредитування [7].

Серед перспективних напрямків підвищення конкурентоспроможності скотарства на основі інноваційних технологічних рішень слід окремо виділити:

- використання автоматизованих систем доїння корів (зокрема роботів-доярів DeLaval, Lely Astronaut A4, RDS Futureline та обладнання даного типу інших фірм-виробників);

- біоенергетичної переробки органічних відходів на основі системи когенераційної утилізації біогазу з виробництвом електричної і теплової енергії та біодобрив;

- застосування підвісних кормороздавачів для годівлі великої рогатої худоби, процес керування якими є автоматизованим;

- розведення високопродуктивних порід великої рогатої худоби молочного напрямку продуктивності з врахуванням погодно-кліматичних умов, територіального розміщення і зональної спеціалізації аграрного виробництва;

- використання товаровиробниками спеціальних молочних автоматів, що дозволить організувати новий прямий канал збуту продукції, і в перспективі суттєво зменшити частку впливу посередницької ланки на ринку та встановити вигідну ціну на продукцію [5].

Висновки. Впродовж тривалого періоду розвиток галузі тваринництва у Миколаївській області відбувається в умовах занепаду матеріально-технічної бази, скорочення маточного поголів'я худоби, спаду виробництва м'яса, молока, інших видів продукції галузі та потребує негайного відродження.

Досягнення інноваційних конкурентних переваг вітчизняними підприємствами залежать, в першу чергу, від державної підтримки, науково-технічної та інноваційної політики, впровадження сучасних технологій виробництва та управління підприємством. Український ринок молочної продукції має реальні можливості стати досить прибутковим бізнесом і потужним експортером молокопродуктів вітчизняного виробництва на європейських ринках і ринках інших країн світу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Бегг Дж. Инновационные технологии или сохранение вековых традиций. Кто победит? / Дж. Бегг // Молочная промышленность. – 2006. – № 4. – С. 42-45.
4. Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С. Ілляшенко – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус». 2011. – 644 с.
5. Ключко В.М. Організаційно-економічний механізм підвищення конкурентоспроможності продукції молока продуктового під комплексу АПК / В.М. Ключко // Економіка АПК. – 2008. -№ 10. – С. 129-133.
6. Мазуренко О.В. Шляхи підвищення ефективності виробництва тваринницької продукції / О.В. Мазуренко, Г.В. Ковальова // Економіка АПК. – 2011. – № 5. – С. 41-46.
7. Молочна худоба Миколаївщини / Ю. Полупан, Р. Мащенко, Н. Розмаріца та ін. // ТваринництвоУкраїни. – 2007. – № 6. – С. 17-20.

ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

І.В. Збарська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Іваненко Т. Я.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті узагальнено теоретичні підходи до визначення поняття «логістика», інших категорій логістики. Визначені основні напрямки застосування логістики в сільському господарстві.

Ключові слова: логістика, матеріальний потік, фінансовий потік, інформаційний потік, логістичний ланцюг.

Постановка проблеми. Новим, прогресивним підходом в управлінні інформаційними, фінансовими, матеріальними, кадровими та енергетичними потоками в різних сферах господарської діяльності є логістика, застосування елементів якої спрямоване на мінімізацію сукупних витрат підприємства в поєднанні з максимізацією задоволення попиту споживачів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Логістичне забезпечення виробничого процесу є предметом уваги багатьох іноземних та вітчизняних науковців. Опрацювання цієї проблеми відображене у працях Дж. Джонсона, Є.В. Крикавського, Б. Дж. Ла-Лонда, М.А. Окландера, Ю.В. Пономарьової, В.І. Сергєєва, К.М. Танькова, О.М. Тридіда, А. Харісона, Р.Б. Хендфілда, Н.І. Чухрай та ін. [10; 13].

Окремі проблеми управління аграрною логістикою опрацьовані такими вченими, як О.В. Корнієцький, Т.В. Косарева, В.І. Перебийніс, І.Г. Смирнов та ін.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення теоретичних підходів до визначення поняття «логістика», обґрунтування застосування логістичного підходу в аграрному виробництві, визначення основних напрямків застосування логістики в сільському господарстві.

Виклад основного матеріалу дослідження. У зв'язку із становленням ринкових відносин у нашій країні з'явився і став активно розвиватися новий науково-практичний напрямок - логістика. Незважаючи на те, що її застосування зумовлене сучасними економічними реаліями, логістика ще не настільки активно використовується вітчизняними суб'єктами господарювання, як у закордонних країнах, де історія її розвитку нараховує біля півстоліття. За кордоном логістика давно стала

практичним інструментом ринкової економіки, а інтегрований логістичний підхід, різні логістичні концепції, системи і технології застосовуються найвідомішими закордонними фірмами і корпораціями.

Логістика – це наука про планування, контроль і управління транспортуванням, складуванням та іншими матеріальними і нематеріальними операціями, що здійснюються в процесі доведення сировини і матеріалів до виробничого підприємства, внутрішньозаводської переробки сировини, матеріалів і напівфабрикатів, доведення готової продукції до споживача у відповідності з інтересами і вимогами останнього, а також передачі, збереження і обробки відповідної інформації [4].

В сучасних умовах починає інтенсивно розвиватися та формуватися аграрна логістика – особлива сфера, завдяки якій відбувається взаємодія між об'єктами даної системи. Її відрізняє наскрізний зв'язок сукупності матеріальних, транспортних, фінансових, трудових, інформаційних потоків [3].

В сфері аграрного виробництва визначальними напрямками застосування логістики є використання логістики як теоретичного базису (наукового напрямку) управління потоковими процесами на підприємстві; як напрямку підприємницької діяльності, бізнес-процесу (логістика виступає одним видів господарської діяльності, чинником забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства); як функції управління (логістику визначають як форму управління проходження поточкових процесів від моменту постачання ресурсів до кінцевого споживача); як чиннику забезпечення сталого розвитку економіки (розкриває вплив логістичної діяльності підприємства на навколишнє середовище); як напрямку підготовки, окремої дисципліни, що входить до циклу професійно-орієнтованих навчальних дисциплін економічних спеціальностей аграрних вузів [1].

Відносини між сільськогосподарськими товаровиробниками та іншими галузями агропромислового комплексу здійснюються на основі товарних та супровідних ним фінансових та інформаційних потоків. Тому вивчення динаміки і залежності один від одного поточкових процесів в економіці аграрного сектору дозволить оптимально організувати та реалізувати на практиці основний ланцюг в системі «ресурси – виробництво – споживання».

В системі відносин всередині агропромислового комплексу поняття «потік», «потокові методи організації» здебільшого використовуються по відношенню до

організації виробничих процесів на підприємстві та до транспортних перевезень вантажів.

В сучасній економічній науці потік сприймається як певна сукупність об'єктів, що на певному часовому інтервалі набуває форми процесу, який має безперервний характер.

Таким чином можна зазначити, що матеріальний потік узагальнює процеси постійного переміщення і зміни матеріальних ресурсів в сфері виробництва та обігу. Ланцюг, по якому проходять матеріальні, інформаційні та фінансові потоки від постачальника ресурсів до споживача готової продукції, називають логістичним ланцюгом.

Варто відзначити, що матеріальні потоки в аграрному виробництві мають певні особливості. Оскільки в сільському господарстві виробничий процес тісно переплітається з біологічним, то матеріальний потік може мати біологічну природу і характеризується значним споживанням вже виробленої продукції всередині виробничого циклу. Це стосується, насамперед, галузей тваринництва: скотарства, свинарства та птахівництва, де відбувається переведення тварин з однієї статеві-вікової групи в іншу.

Ще однією особливістю аграрного виробництва є використання живих організмів, що враховуються до складу основних фондів аграрного підприємства і обліковуються у фінансовій звітності. Це призводить до своєрідного поділу матеріального потоку на дві і більше частин, які відрізняються одна від одної як за біологічними особливостями, так і характером надходження до кінцевого споживача, причому частково або повною мірою ці матеріальні потоки можуть бути спожиті в процесі виробництва. Тобто може спостерігатися певне розширення за асортиментом матеріального потоку при проходженні по логістичному ланцюгу [2].

Необхідно звернути увагу і на те, що галузі сільськогосподарського виробництва – рослинництво і тваринництво - є взаємодоповнюючими: рослинництво є сировиною для кормової промисловості, що забезпечує кормами тварин, а тваринництво – постачальник органічних добрив для галузі рослинництва.

Зокрема, сезонність виробництва аграрної продукції зумовлює необхідність у створенні додаткових запасів сировини і матеріалів, а також готової продукції. Слід також зауважити, що матеріальний потік одночасно може бути як сировиною для наступної (попередньої) стадії логістичного ланцюга, так і кінцевою продукцією. Але варто зазначити, що матеріальні потоки, при проходженні усіх ланок логістичного ланцюга, зазнають значних змін у їх властивостях, що створює вплив на зміни в

технології зберігання продукції; способах і місцях її зберігання, транспортування та реалізації готової продукції.

До особливостей фінансових потоків в аграрному виробництві слід віднести низьку швидкість обороту оборотного капіталу в сільськогосподарському виробництві, що спричинено однією з особливостей аграрного виробництва – неспівпадіння робочого періоду та періоду виробництва, а отже виникає необхідність зберігання великих обсягів запасів. Взагалі, під час проходження сировиною ланцюга «постачання – виробництво – споживання» відбувається прискорення оборотності оборотних коштів [5].

Висновки. Сектор сільського господарства потребує досконалішого дослідження у напрямі логістичних процесів, аналіз яких неможливий без визначення системних характеристик. Виявлення таких характеристик дає змогу сформувати основу для формалізованого опису загального критерію ефективності логістичної системи, функціонування якої невід’ємно пов’язане з імовірним отриманням прибутків внаслідок оптимізації ланцюгів поставок в агроформуваннях від виробництва сировини до виготовлення кінцевого продукту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Косарева Т. В. Аграрна логістика: сутність і багатоаспектність / Т. В. Косарева // Економіка АПК. – 2012. – № 10. – С. 37 – 43.
2. Логістичні центри [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.mriya.net/business/infrastructure/>.
3. Пономарьова Ю.В. Логістика : навч. посіб. / Ю.В. Пономарьова. — К. : Центр навчальної літератури, 2003. – 192 с.
4. Родников А. Н. Логистика: Терминологический словарь / Родников А. Н. — [2-е изд.]. — М. : ИНФРА-М, 2000. – 352 с.
5. Струк Н.Р. Управління постачанням в логістичних системах підприємств АПК: практичний аспект / Н.Р. Струк // Вісник Львівського державного аграрного університету : економіка АПК. – 2011. – № 13. – 794 с.

**РОЗВИТОК І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИНОГРАДАРСТВА У ТОВ «АГРОФІРМА
«ЛИМАНСЬКИЙ» ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ**

О.С. Кабанова, студентка

Науковий керівник : д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні показники розвитку і ефективності виноградарства у ТОВ «Агрофірма «Лиманський» Очаківського району. Наводиться інформація щодо факторів, які впливають на зміну показників галузі.

Ключові слова: виноградарство, розвиток, ефективність виноградарства, показники ефективності.

Постановка проблеми. Виноградарсько-виноробний підкомплекс є однією з найважливіших складових агропромислового комплексу України.

Очаківський район є одним з передових у Миколаївській області, який займається вирощуванням винограду. Тут є всі необхідні ґрунтово - кліматичні умови сприятливі для вирощування столового винограду різних термінів дозрівання, у тому числі цінних європейських сортів технічного винограду. Актуальність теми обумовлена потребою всебічного дослідження стану виноградарства в підприємстві і резерви підвищення його ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку виноградарсько-виноробного підкомплексу досліджували відомі вчені: А.М. Авідзба, А.М. Бузні, О.М. Гаркуша, С.Ю. Дженеєв, О.Ю. Єрмаков, В.Г. Іванченко, В.В. Козенко, О.Д. Лянный, Т.І. Ломаченко, І.Г. Матчина, В.О. Рибінцев, В.А. Рудьєв, І.І. Червен, О.Ф. Чернявський, В.О. Фуркевич, Р.П. Хачатурян та ін.

Постановка проблеми. Метою цієї статті є оцінка стану виноградарської галузі в ТОВ «Агрофірма «Лиманський» Очаківському району.

Виклад основного матеріалу дослідження. Виноградарство як галузь сільськогосподарського виробництва характеризують суттєві організаційно-технологічні особливості: багаторічний цикл формування насаджень; значна капітало - і праце місткість виробничих процесів; сезонність виробництва; специфіка техніко - технологічного забезпечення.

В Очаківському районі зосереджено 47,3% (2708 га) виноградних насаджень області (табл.1) і 67,7% валового збору винограду. В регіоні забезпечується найбільший рівень урожайності цієї культури.[1]

Стан виноградарства в Миколаївській області у 2013 році

	Площа насаджень у плодоносному віці		Валовий збір із загальної площі	
	га	у % до 2012р.	ц	у % до 2012р.
Область	5731	101,9	657327	125,6
місто				
Миколаїв	27	100,0	4270	162,4
райони				
Арбузинський	1	100,0	162	165,3
Баштанський	2	100,0	306	161,9
Березанський	1298	112,9	113793	157,5
Березнегуватський	19	100,0	2771	162,6
Братський	1	100,0	153	164,5
Веселинівський	150	72,4	13128	151,1
Вознесенський	388	104,0	22763	191,6
Врадіївський	6	100,0	949	162,8
Доманівський	143	100,0	3954	323,0
Єланецький	3	100,0	434	162,5
Жовтневий	249	97,3	3122	160,4
Казанківський	130	100,0	1454	29,2
Кривоозерський	3	100,0	477	162,8
Миколаївський	560	98,9	39156	203,0
Новобузький	3	100,0	431	162,6
Новоодеський	18	180,2	1406	266,8
Очаківський	2708	100,1	445112	112,9
Первомайський	18	100,0	2852	162,5
Снігурівський	4	100,0	634	163,4

* Розроблено згідно даних Головного управління статистики у Миколаївській області, 2014

На економічну ефективність і стійкість галузі позитивно впливають: сприятливі агрокліматичні умови та достатня забезпеченість виробничими ресурсами; впровадження високопродуктивних сортів і клонів; спеціалізація і концентрація виробництва; застосування інтенсивних технологій та інновацій; система зберігання й тарпакування; значна ємність споживчого ринку та потреби переробних підприємств в сировині. Для оцінки економічної ефективності виробництва винограду слід

використати наступні показники: урожайність, собівартість 1 ц винограду, прибуток на 1 ц винограду і на 1 га насаджень, рівень рентабельності. [2]

Урожай винограду залежить від багатьох факторів, насамперед від правильної посадки і місця розташування кущів, площі живлення, обрізки, проведення зелених операцій, поливів, своєчасного і правильного внесення добрив, віку кущів, природних факторів, формуванню надземної частини куща, кількості старої деревини, а також від кількості розвинутих плодоносних зелених пагонів, суцвіть на них і ваги грон, регулювання навантаження пагонами і врожаєм.

Розглянемо зміну урожайності винограду на прикладі одного з передових господарств Очаківського району - ТОВ «Арофірма «Лиманський» (табл.2).

Таблиця 2

**Динаміка урожайності винограду в ТОВ «Арофірма «Лиманський»
Очаківського району**

Показники	Роки				
	2008	2009	2010	2011	2012
Урожайність культури, ц/га	74,6	63,7	81,4	66,3	70,7
Темп росту, %	108,4	85,4	127,8	81,4	106,7

Як бачимо, у 2012 році порівняно з попереднім урожайність зросла на 4,4 ц/га. Це збільшення зумовлено кращими погодними умовами ніж в попередньому році.

Собівартість – це грошовий вираз витрат підприємства на виробництво і реалізацію продукції. Виробнича собівартість – грошовий вираз витрат, що пов'язаний виробництвом і доробкою продукції, її транспортуванням.

Собівартість продукції є одним із найважливіших показників роботи кожного підприємства чи організації, так як вона характеризує всі сторони його діяльності. В собівартості продукції втілені всі затрати на виробництво і реалізацію продукції, тому вона показує наскільки ефективно на підприємстві використовуються всі види ресурсів[3]. Далі, у таблиці 3, розглянемо зміну собівартості 1 ц винограду за останні декілька років у досліджуваному підприємстві.

Таблиця 3

**Динаміка собівартості 1 ц винограду в ТОВ «Арофірма «Лиманський»
Очаківського району, грн**

Показники	2010 р.	2011 р.	2012 р.
Собівартість 1 ц винограду:			
виробнича	132,78	207,89	208,68
реалізованої продукції	140,47	219,29	216,74

Дані таблиці свідчать, що собівартість з року в рік зростає, а це є негативним фактором. При цьому бачимо, що у 2012 році найбільші показники собівартості, що в основному пов'язано зі зростанням вартості матеріальних та земельних ресурсів, що використовуються в галузі.

В сучасних умовах господарювання, як відомо, основною метою підприємства є отримання бажаного (планованого) прибутку. Прибуток є основним джерелом фінансування розвитку підприємства та зміцнення його матеріально-технічної бази на інноваційній основі. А тому уся діяльність підприємства спрямовується на те, щоб забезпечити зростання прибутку або принаймні його стабілізацію на певному рівні.

Розглянемо прибуток на 1 га і 1 ц винограду за останні декілька років у досліджуваному підприємстві у таблиці 4.

Таблиця 4

**Прибутковість виноградарства в ТОВ «Агрофірма «Лиманський»
Очаківського району, грн**

Показники	2010 р.	2011р.	2012р.
Прибуток в розрахунку на:			
- 1 га	4346,3	5889,4	3889,75
- 1 ц	40,9	78,8	49,68

Аналізуючи таблицю 4, можна відмітити, що прибуток в 2012 році порівняно з 2011 значно зменшився, а саме:

- в розрахунку на 1 га – зменшення на 1069,95 грн;
- в розрахунку на 1 ц. – зменшення на 29,12 грн.

Це зменшення спричинено як зниженням ціни від реалізації, так і збільшенням повної собівартості.

Рівень рентабельності – це якісний, вартісний показник, що характеризує рівень віддачі витрат або ступень використання ресурсів, в процесі виробництва і реалізації продукції, робіт або послуг. Підприємство рентабельно, якщо суми витрат достатньо не тільки для сплати витрат на виробництво, але і для утворення прибутку. Таким чином, рентабельність характеризує ефективність роботи підприємства, дає уявлення про спроможність підприємства збільшувати свій капітал. Рівень рентабельності всіх організацій та установ залежить від величини прибутку, товарної продукції, витрат виробництва, величини основних виробничих фондів і нормованих обігових засобів. Важливими факторами, що забезпечують зростання прибутку і рентабельності підприємства, є підвищення продуктивності праці, фондівіддачі, економія матеріальних ресурсів, рівень технічного прогресу, а саме

механізації та автоматизації трудомістких технологічних процесів, удосконалення організації виробництва та ін.[4]. Проаналізуємо зміну рівня рентабельності у досліджуваному підприємстві (у табл.5).

Таблиця 5

**Рівень рентабельності виробництва і реалізації винограду в ТОВ «Агрофірма
«Лиманський» Очаківського району, %**

Показники	2010р.	2011р.	2012р.
Рівень рентабельності	29,11	34,12	22,92
Відхилення від попереднього року(+,-)	-	5,01	-11,2

Отже, як бачимо, у 2012 році рівень рентабельності виробництва і реалізації винограду значно зменшився, а саме на 11,2% порівняно з 2011 роком. Це спричинене зменшенням прибутку на 9,94 %, а також збільшенням собівартості продукції.

Таким чином, зниження прибутковості виноградарства у підприємстві в основному пов'язано зі збільшенням собівартості виробництва і зменшенням середньої ціни реалізації 1 ц продукції.

Висновки. ТОВ «Агрофірма «Лиманський» спеціалізується на вирощуванні винограду. Урожайність у 2012 році складала 70,7 ц/га, що на 4,4 ц/га більше, ніж у попередньому році. Проте рівень рентабельності винограду у 2012 році зменшився на 11,2%, ніж у 2011, що пов'язано зі зменшенням прибутку та збільшенням собівартості продукції.

ТОВ «Агрофірма «Лиманський» пишається своїми виноградниками і приділяє їм багато уваги. Адже виноградарство на півдні нашої країни було розвинено з давніх-давен і до тепер залишається однією з найголовніших галузей агропромислового комплексу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пустова О. Г. Розвиток виноградарства та виноробства Півдня України / О. Г. Пустова // Миколаївський державний аграрний університет. – 2010. – 440 с.
2. Спектор Я. С. Ефективність виробництва винограду в різних організаційно-правових формуваннях / Я. С. Спектор // Економіка АПК. – 2004.
3. Авідзба, А. М. Удосконалення організаційно-економічного механізму розвитку виноградарсько-виноробного комплексу України / А. М. Авідзба, М. П. Сичевська // Вісник аграрної науки. – 2010. – № 4. – С. 5 – 8.

ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ І СОЇ НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

О.М. Компанієць, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Клочан В.Ф.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті досліджено сучасний стан виробництва кукурудзи і сої, проаналізовано основні показники діяльності підприємства ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” з вирощування цих культур, визначено напрями підвищення ефективності виробництва.

Ключові слова: соя, кукурудза, урожайність, інтенсивність вирощування.

Постановка проблеми. У південному регіоні України постійно зростає увага до ефективного використання зрошуваних земель. Особливе значення тут приділяється вирощуванню кукурудзи та сої. Площі посіву цих культур на зрошенні і неполивних землях регіону досягають відповідно 630 і 200 тис. га. Але урожаї зерна у великих і дрібних сільськогосподарських підприємствах різко відрізняються. Основні причини цього: порушення науково обґрунтованої технології вирощування, значне забур’янення посівів, ураження хворобами, пошкодження фітофагами та ін.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вирощування кукурудзи і сої за інтенсивними технологіями є предметом дослідження багатьох вітчизняних і учених, а саме: доктора сільськогосподарських наук, професора Баби́ча А.О., академіка Національної академії аграрних наук України – Ушкаренка В.О., кандидатів сільськогосподарських наук Писаренка П.В., Зайця С.О. та ін. Проте, в переважній більшості, їх наукові праці присвячені теоретичним аспектам даної проблеми. В той час з’явилися господарства, які стали широко відомими завдяки впровадженню у виробництво сучасних інтенсивних технологій вирощування кукурудзи і сої. Їх досвід заслуговує на вивчення і поширення.

Постановка завдання. Метою статті є висвітлення досвіду вирощування кукурудзи і сої за інтенсивними технологіями в ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл”.

Викладення основного матеріалу дослідження. Багато господарств різних форм власності в умовах зрошення щорічно отримують 3,2-4,0 тонн з 1 га сої, по 10,0 і більше тонн зерна кукурудзи на великих площах. У цьому можна переконатися на

прикладі ПрАТ "Фрідом Фарм Інтернешнл", розташованому в Горностаївському районі Херсонської області.

Господарство самостійно почало працювати у 1999 році на 1000 га зрошуваних земель, застосовуючи інтенсивні технології. Перші успіхи зумовили зростання посівних площ. Зараз у господарстві 18,6 тис. га ріллі, більшість з яких до недавнього часу була в занедбаному стані. Фахівці господарства плідно працюють з науковцями Інституту землеробства південного регіону НААН України, Державного аграрного університету (м. Херсон) та інших наукових установ над впровадженням у виробництво перспективних сортів і гібридів кукурудзи і сої, над раціональним використанням мінеральних добрив, застосуванням оптимальних режимів зрошення та ефективних засобів захисту рослин.

Завдяки використанню високоякісного посівного матеріалу з провідних селекційних центрів світу, дотриманню оптимальних строків сівби, високому рівню агротехніки, повноцінному підживленню, своєчасному використанню новітніх засобів захисту рослин, у господарстві щорічно досягають високої врожайності не тільки на демонстраційних посівах, але й на всій площі цих культур. Так, середній урожай сухого зерна кукурудзи за останні п'ять років становив 8,7 т з 1 га на площі 4,0 тис. га; сої – 3,1 на площі 5,0 тис. гектарів.

Близько 30% посівних площ у господарстві займає соя. Це цінна продовольча і кормова культура яка, як і інші бобові культури, сприяє підвищенню родючості ґрунту, збагаченню його азотом (залишає на кожному гектарі 50-70 кг азоту), і є добрим попередником для багатьох інших сільськогосподарських культур. У зерні сої міститься 35-45% білка, 20-25 - олії, 25-27% – вуглеводів, а також багато незамінних амінокислот і вітамінів.

Багаторічний досвід вирощування сої за інтенсивною технологією свідчить, що ґрунтово-кліматичні умови господарства сприяють вирощуванню високопродуктивних сортів з потенціалом урожайності 3,5-4,5 тонн з гектара.

Отримання сталих і високих урожаїв сої та кукурудзи в господарстві базується на високій культурі землеробства і використанні сучасних комплексів машин. Технологія вирощування сої передбачає: внесення добрив згідно даних аналізу ґрунту кожного поля і запрограмованого врожаю; якісний, основний і передпосівний обробіток ґрунту; дотримання оптимальної норми висіву насіння; режиму зрошення; боротьбу з бур'янами, шкідниками і хворобами; збирання та післязбиральної обробки врожаю.

Основним обробітком ґрунту під сою є нульова технологія. За два-три тижні до

сівби насіння протруюють препаратом Максим XL 035 FS, т.к.с. (1,0 л на 1 т), а у день сівби обробляють соєвим ризоторфином (200 г на 1 т). Спосіб сівби широкорядний з міжряддям для низькорослих і скоростиглих сортів – 45 см, для середньоранніх і середньостиглих – 60, для високорослих і пізньостиглих сортів – 70 см. Глибина загортання насіння за достатньої вологості ґрунту – 3-4 см. При недостатній зволоженості верхнього шару насіння загортають на глибину 5-6 сантиметрів. Норма висіву насіння для ранньостиглих сортів – 600-700 тис. штук, для середньостиглих – 500-600 тис. і пізньостиглих – 400-500 тис. шт. схожих насінин на гектар. Всі технологічні операції по догляду за посівами сої здійснюють якісно і в оптимальні терміни. Догляд за посівами, крім вегетаційних поливів і хімічного захисту від хвороб і шкідників, передбачає також систему агротехнічних заходів боротьби з бур'янами (боронування до появи сходів і дві культивуації міжрядь). За допомогою міжрядної обробки розпушують ущільнений шар ґрунту, знищують бур'яни, зменшують втрату вологи з ґрунту, покращують його аерацію, стимулюють діяльність мікроорганізмів. Культивуації здійснюють на глибину 5-6 см: першу за появи першого трійчастого листка, другу – перед змиканням рядків з обов'язковим підживленням добривами. Перше підживлення проводять у фазі бутонізації: N₁₅P₇ кг діючої речовини мінеральних добрив на 1 га. Друге, позакорене – у фазі утворення зелених бобів сої: N₁₀P₁₀K₁₀ з додаванням мікроелементів сірки й молібдену для підвищення вмісту білка в бобах.

Критичний період водоспоживання сої настає під час цвітіння – формування і наливу бобів і вимагає проведення трьох-чотирьох вегетаційних поливів в нормі 400-500 м³ на 1 га. Поливають за допомогою дощувальних машин “Фрегат”. Оптимальний режим зрошення досягається при вологості ґрунту в шарі 0-0,7 м не нижче 65% найменшої вологоємкості до цвітіння, сімдесяти – у період цвітіння-наливання зерна і 70-80% – у період наливання-дозрівання. У разі повітряної посухи під час критичного періоду додатково здійснюють освіжаючі поливи.

Сходи сої сильно пригнічуються багатьма широколистяними та злаковими бур'янами, проти яких застосовують агротехнічні та хімічні методи боротьби. Для боротьби з бур'янами застосовують ґрунтові (Дуал Голд 960 ЕС, к.е., і Гезагард 500 FW, к.с.) і страхові гербіциди (Базагран, в.р., Фюзілад Форте 150 ЕС, к.е.). Проти шкідників (тютюновий трипс, павутинний кліщ, бобова вогнівка, сарана) застосовують інсектициди і акарицитиди, рекомендовані “Переліком пестицидів і агрохімікатів, дозволених до використання в Україні”.

Збирають урожай сої зернозбиральними комбайнами, коли починає опадати листя, буріють боби, а вологість зерна сягає 14-16%. Жатку комбайна використовують

тільки з плаваючим брусом, що забезпечує скошування на висоті 5-6 см), а молотильно-сепарувальні органи регулюють на оптимальні режими роботи з мінімальними втратами зерна – [1].

Післязбиральну переробку сої здійснюють на обладнанні фірми Insta Pro. Оптимальна вологість зерна для зберігання не перевищує 13 відсотків.

В останні роки високий урожай дали сорти сої Аполлон, Спрінт, Равніца – 3,8-4,0 тонн з гектара. При сприятливих умовах за 3,7 т з 1 га дають сорти з досить коротким вегетаційним періодом – Фаетон, Іванка, які є добрими попередниками під озиму пшеницю.

Виробництво сої в господарстві є досить прибутковим. При дотриманні рекомендованої технології вирощування цієї культури на зрошуваних землях півдня України можна щорічно збирати врожай зерна по 2,5-3,5 т і більше з 1га з собівартістю 2200-2700 грн за 1т. Такі показники на великих площах вирощування в Україні дають можливість вирішити проблему рослинного білка та олії.

Що стосується кукурудзи, по вибираючи її сортовий склад у господарстві перевагу віддають гібридам з високою врожайністю і швидкістю дозрівання, стійкістю рослин до вилягання і проти стебельного метелика. Пріоритет надають середньораннім і пізнім гібридам з вегетаційним періодом ФАО 350-400. Це гібриди ДК-440, ДК-443, ПК 38А24, Анеста та ін. На основі біологічних ознак гібридів кукурудзи в господарстві застосовують такі технології, які забезпечують врожай сухого зерна на рівні 12,0 тонн з гектара.

Основний обробіток ґрунту – глибокий полицевий або плоскорізний. Багаторічні дані вивчення впливу обробки ґрунту на врожайність кукурудзи свідчать, що за умови глибокого обробітку врожай зерна на 4,5-5,0 ц з гектара вищий, ніж за нульового. Починають сіяти кукурудзу 10 квітня і закінчують 1 травня. При підживленні вносять необхідну кількість мінеральних добрив згідно картограми і запланованої врожайності (під основне внесення – $N_{150}P_{70}K_{30}$ і при підживленні – $N_{10}P_7K_7$). Багаторічний досвід вирощування кукурудзи показав, що проведення такого підживлення у фазі 7-9 листків сприяє підвищенню якості пилку у разі повітряної посухи і запобігає утворенню пустот у качанах.[2]

Густота стояння на зрошуваних землях для середньостиглих гібридів становить 84 тис. рослин на 1 га, для середньопізніх і пізньостиглих – 78 тис. Передпосівне протруювання здійснюють препаратом Максим XL 035 FS, т.к.с. (1,0 л на 1т). Основою режиму зрошення кукурудзи є вегетаційні поливи, якими підтримують вологість на рівні 70-75 НВ у півметровому шарі ґрунту. Поливають дощувальними машинами

“Фрегат” після утворення 9-10 листків у середньоранніх та середньостиглих гібридів і 8-9 листків у середньопізніх і пізньостиглих гібридів.

Важливе значення має боротьба з бур'янами. Тут успішно поєднують агротехнічні заходи з хімічними засобами. З гербіцидів застосовують Дуал Голд 960 ЕС, к.е., Мілагро 040 SC, к.с., і суміш Мілагро з Банвелом 4S 480 SL, в.р.к., у загальноприйнятих нормах застосування. З фітофагів зрощуваній кукурудзі серйозно шкодять стебловий метелик і бавовняна совка, проти яких надійний захист забезпечує триразовий випуск трихограми. Якісне та своєчасне виконання зазначених вище заходів, застосування хімічних і біологічних засобів щорічно гарантує отримання високих врожаїв зерна кукурудзи. Збирають урожай за допомогою зернових комбайнів з приставкою, коли вологість зерна сягає не більше 20%, що убезпечує його від травм.

Незважаючи на природні негаразди, ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” щорічно збирає високі врожаї сої і кукурудзи. Багаторічний досвід вирощування цих культур у господарстві свідчить: високі врожаї зерна кукурудзи і сої в степовій зоні України можливі при впровадженні таких технологій вирощування, які базуються на оптимальній сівозміні, своєчасному і якісному виконанні всіх агротехнічних операцій, вирощуванні сортів і гібридів інтенсивного типу, внесення науково обґрунтованих норм мінеральних і бактеріальних добрив, оптимальному режимі зрошення та інтегрованій системі захисту посівів від бур'янів, хвороб і шкідників, а також за своєчасного, без втрат, збирання врожаю.

Висновок. Виробництво зерна сої і кукурудзи в ПрАТ “Фрідом Фарм Інтернешнл” є досить прибутковим. Так, за врожайності сої 2,73 т з 1 га рівень рентабельності досягає 30%, при врожайності 3,27 т з 1 га – 41,0%. Рівень рентабельності кукурудзи з урожаєм 8,14 і 11,8 т з 1 га становить відповідно 30,8 і 50,0 відсотків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пособие для агрономов / Под ред. В. А. Ушкаренко, С. Д. Лысогоров // Земледелие.– 1985. – №1.– С.39
2. Основная обработка почвы и урожай кукурузы / В. А. Ушкаренко, Л. А. Бабич // Кукуруза. – 1976. – № 8.– С. 15 – 16.

ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ

А.О. Коніченко, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Банєва І. О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розкрито необхідність залучення інновацій в аграрному виробництві. Обґрунтовано важливість інноваційного розвитку агропромислового виробництва. Проаналізовано використання інновацій з урахуванням особливостей у аграрній сфері.

Ключові слова: інноваційний розвиток, сільськогосподарське виробництво, інновації, агропромислове виробництво, перспективи.

Постановка проблеми. Однією з найважливіших сфер суспільного виробництва є сільськогосподарське виробництво. Саме воно забезпечує населення продуктами харчування або сировиною для їх виробництва. Інноваційний розвиток сільського господарства є неодмінною передумовою поліпшення добробуту населення і прогресу всього суспільного виробництва.

Інноваційний розвиток сільськогосподарського виробництва має дуже важливе значення, адже саме аграрне виробництво дає можливість гарантувати продовольчу безпеку, підвищити експортний потенціал країни, ефективність функціонування багатьох галузей. Нинішня ситуація в аграрному секторі склалася завдяки неефективному використанню наявного потенціалу розвитку, мається на сам перед його інноваційна складова. При повноцінному впровадженні можливостей інноваційного розвитку в аграрній сфері, підприємство матиме значно кращі переваги порівняно з іншими підприємствами, кращі ринкові позиції в аграрній сфері.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дослідження різних аспектів інноваційних процесів в аграрній сфері здійснювались провідними вітчизняними вченими, такими як В. Андрійчук, А. Гайдуцький, О. Дачій, Л. Дейнеко, М. Зубець, М. Кісіль, М. Коденська, М. Малік, Г. Підлісецький, М. Садиков, А.В. Чупіс, О. Шестопаль, В. Юрчишин та ін.

Усі проведенні дослідження щодо особливостей ефективності впровадження інновацій мають дуже велику цінність, проте розробка перспектив інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва залишається недостатньо розкритою.

Постановка завдання. Визначення основних перспектив інноваційного розвитку сільськогосподарського виробництва, оцінка сучасного стану інноваційної

діяльності у агропромисловому виробництві.

Виклад основного матеріалу дослідження. В сучасних умовах глобалізації інноваційний розвиток стає визначальним чинником досягнення економічного лідерства, важливим інструментом у конкурентній боротьбі. В період інтеграції сільського господарства України в світове співтовариство його актуальність набуває дедалі більшого значення. Це зумовлено тим, що інновації є матеріальною основою підвищення ефективності виробництва, якості і конкурентоспроможності продукції, зниження витрат і виступають найважливішою умовою економічного зростання на якісно новій основі.

Аграрний сектор є важливою стратегічною галуззю української національної економіки, яка забезпечує продовольчу безпеку та продовольчу незалежність нашої держави, дає значній частині сільського населення робочі місця. Він формує 16-17% валового внутрішнього продукту. У Білорусії та Казахстані, наприклад, цей показник становить 13%, в Росії - майже 7%, в Грузії - більше половини, Вірменії, Киргизстані та Узбекистані - близько третини. Але економічні можливості аграрного сектора України використовуються не повністю. Інноваційний потенціал формує здатність аграрних підприємств конкурувати на внутрішньому та зовнішньому ринках і допомагає уникнути економічної кризи.

У сфері агропромислового виробництва інновації можна представити як процес реалізації у господарську практику результатів наукових досліджень і розробок у вигляді нових сортів рослин, порід і видів тварин, кросів птиці, нових або покращених продуктів харчування, матеріалів, нових технологій в рослинництві, тваринництві і переробній промисловості, нового обладнання, тракторів, комбайнів, сільськогосподарських машин, нових добрив і засобів захисту рослин і тварин, нових методів профілактики і лікування тварин і птиці, нових форм організації і управління різними сферами економіки, нових підходів до соціальних послуг, що дозволяють підвищити ефективність аграрного виробництва [1].

Важливим інструментом підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору економіки України є інноваційна модель розвитку. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі зумовлюється в значній мірі широким впровадженням у практику вітчизняних і світових досягнень науково-технічного прогресу, стратегічна роль в якому належить інноваційній діяльності.

Узагальнено можна виділити наступні типи інновацій у агропромисловому виробництві:

Селекційно-генетичні: нові сорти і гібриди с/г рослин, нові породи, типи тварин і кроси птиці, створення рослин і тварин, стійких до хвороб і шкідників, несприятливих чинників довкілля;

Техніко-технологічні та виробничі: використання нової техніки, нові технології обробітку с/х культур, нові індустріальні технології в тваринництві науково-обґрунтовані системи землеробства і тваринництва, нові добрива і їх системи, нові засоби захисту рослин, біологізація і екологізація землеробства, нові ресурсозберігаючі технології виробництва і зберігання харчових продуктів, направлених на підвищення споживчої цінності продуктів харчування;

Організаційно-управлінські та економічні: розвиток кооперації і формування інтегральних структур в АПВ, нові форми технічного обслуговування і забезпечення ресурсами АПВ, нові форми організації і мотивації праці, нові форми організації і управління в АПВ, маркетинг інновацій, створення інноваційно - консультативних систем у сфері науково-технічної і інноваційної діяльності, концепції, методи вироблення рішень, форми і механізми інноваційного розвитку;

Соціально-екологічні: формування системи кадрів науково-технічного забезпечення АПВ, поліпшення умов праці, вирішення проблем охорони здоров'я, освіти і культури трудівників сіла, оздоровлення і поліпшення якості довкілля, забезпечення сприятливих екологічних умов для життя, праці і відпочинку населення.

Значення та об'єктивна необхідність інноваційної діяльності полягає не в нарощування інновацій у формі нематеріальних активів аграрного підприємства, в забезпеченні його інноваційної активності.

Головними досягненнями інноваційної діяльності в сільськогосподарському виробництві є механізація та автоматизація виробництва, використання нових технологій та раціональних форм організації праці, створення нових високоврожайних сортів і гібридів рослин, продуктивних порід тварин та кросів птиці та ін. При здійсненні інноваційної діяльності керівники сільськогосподарських підприємств мають враховувати не тільки економічні закони, але й закони природи, тому що, приміром, упущення в селекції неможливо компенсувати внесенням добрив.

Необхідно також звернути увагу на розвиток фермерських господарств. Держава повинна запровадити заходи, які б сприяли збільшенню кількості такого виду господарств, адже за даними статистики, в Україні спостерігається тенденція до зменшення кількості фермерств. Найважливішою проблемою у створенні фермерських господарств є відсутність стартового капіталу, на основі якого можна було б побудувати ефективно функціонуюче виробництво. Цю проблему можна усунути

шляхом надання підприємцям вигідних кредитів. Потрібно забезпечити гарантії збуту всієї виготовленої сільськогосподарської продукції за вигідними цінами; створити умови за яких фермерські господарства матимуть можливість змінювати свою технічну базу на сучаснішу [4].

На сьогоднішній день якість управління інноваційними процесами стає визначальним фактором конкурентоспроможності підприємств, у тому числі і у аграрному секторі економіки. В сільському господарстві за останні півтора десятка років спостерігається інноваційне відставання від інших галузей економіки, і, як наслідок, зниження конкурентоспроможності аграрних підприємств, гальмування розвитку і впровадження у виробництво високотехнологічних процесів, зниження якості їх трудового потенціалу. Причина цього полягає у непослідовності проведення науково-технологічної та інноваційної політики у аграрній сфері економіки, низькій ефективності та якості управління інноваційними процесами [2].

З огляду на це, повноцінне включення аграрного виробництва у процес розвитку національної інноваційної системи, отримання ним статусу пріоритетної галузі у впровадженні основних заходів інноваційної політики на сьогодні є одним із особливо актуальних питань розвитку національної економіки. Важливу роль тут має відіграти поширення практики інноваційних концепцій управління на рівні підприємств у рамках і з дотриманням принципів зрівноваженого розвитку у сільському господарстві.

Інновації на сучасному етапі розвитку економіки стають головним засобом збереження конкурентоспроможності і невід'ємною складовою підприємницької діяльності. Під інноваціями в широкому значенні розуміється прибуткове використання новацій у вигляді нових технологій, видів продукції, послуг, організаційно-технічних і соціально-економічних рішень виробничого, фінансового, комерційного, адміністративного чи іншого характеру.

Інноваційна складова господарського зростання у аграрному секторі економіки на сьогоднішній день виступає у ролі чинника якісного вдосконалення виробництва відповідно до визначальних світових економічних тенденцій. Посилення її значення виступає основою здійснення економічних реформ та побудови якісно нової економічної системи господарювання в аграрному секторі. З огляду на це, наукові дослідження у напрямі обґрунтування основних засад розвитку і поширення інновацій в аграрному секторі економіки України на сьогоднішній день можна віднести до числа одних із найбільш пріоритетних.

Сьогодні фінансово-економічна підтримка аграрного сектора здійснюється переважно через комплекс програм, кожна з яких має на меті підвищення ефективності

виробництва та дохідності товаровиробника. При цьому, через брак коштів Державного бюджету України, ця підтримка на 80 % здійснюється за рахунок сприятливої податкової політики, що є непрямом формою субсидювання галузі.

На перший погляд позитивним зрушенням є те, що податковий кодекс зменшив кількість загальнодержавних податків до 11, а місцевих до 9. Скорочення переліку податків – це позитивний крок, що на перший погляд буде сприяти стимулюванню ділової активності бізнесу і розвитку економіки, але по суті – воно не змінює нічого, бо вилучені податки не є основними наповнювачами доходної частини ні державних, ні місцевих бюджетів. І висновок їх з податкової системи тільки гіпотетично зменшує податкове навантаження. Бюджети державні та місцеві майже не відчують припливу доходів за рахунок скорочення кількості податків та зменшення податкових ставок з податку на прибуток до 20% й ПДВ до 17% у 2014 році [3].

Одним з визначальних при виробництві продукції сільського господарства є питання забезпечення належної правової регламентації аграрних відносин, зокрема, унормування за допомогою норм права питань інноваційного розвитку національного сільськогосподарського виробництва. З'ясування правових проблем інноваційного розвитку сільського господарства та АПК в цілому має важливе як теоретичне (для подальшого вдосконалення теорії права), так і практичне (для належного правозастосування у відповідних відносинах) значення. Звідси, вивчення правових питань запровадження інновацій у сільське господарство має значну актуальність

Значним бар'єром для успішного розвитку і функціонування аграрного сектору в Україні є недосконалість нормативно-правових актів щодо аграрної політики держави. Тому їх необхідно переглянути і сформуванати правову базу, яка б захищала інтереси виробників сільськогосподарської продукції. Особливістю функціонування організаційно-правового механізму підтримки розвитку аграрного сектора сьогодні в Україні є те, що, з одного боку, відсутнє в повному обсязі фінансове забезпечення законів, що приймаються, а з іншого – невиконання вже прийнятих законів та інших нормативно-правових актів, тобто низька виконавча дисципліна в державних органах влади.

Незважаючи на певні досягнення в розвитку аграрної сфери, в Україні ще багато питань чекають на вирішення. Для того щоб сільське господарство в нашій країні розвивалося і процвітало потрібні суттєві зміни у цінній політиці. Сільському господарству потрібні стабільні ціни, орієнтуючись на які фермери могли б визначати оптимальний обсяг виробництва продукції. Ціновий механізм повинен стати головною ланкою пост реформованого аграрного виробництва.

Досвід світового розвитку показує, що оптимальними і перспективними інноваційними підприємствами є державні наукові центри, малі інноваційні підприємства, науково-виробничі об'єднання (комплекси), бізнес-інкубатори, наукогради й технопарки, гібридні лабораторії, організації вузівської науки тощо. Їхньою особливістю є націленість на розробку й впровадження наукових досягнень у виробництво, а в умовах ринку - й на комерціалізацію інновацій.

Значну роль в сільськогосподарському виробництві повинна відігравати інноваційна діяльність. Пріоритетним напрямом інноваційної діяльності в аграрному секторі є впровадження найбільш перспективних агротехнологій і на цій основі підвищення продуктивності виробництва з метою зниження витрат на одиницю продукції та зміцнення її конкурентоспроможності на внутрішньому і світовому ринках. Інноваційна діяльність дає очікувані результати тільки тоді, коли вона раціонально організована. Причому досвід світової спільноти довів, що найбільш результативною ця діяльність є при орієнтації, в основному, на регіональні потреби в інноваціях.

Висновок. Широке впровадження інновацій в усіх напрямках діяльності сільськогосподарського виробництва сприяє: зростанню продуктивності праці, економії різних видів ресурсів, скороченню втрат і зниженню собівартості аграрно-продовольчої продукції, нарощуванню обсягів і підвищенню ефективності сільськогосподарського виробництва. Для підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва слід звернути увагу на технічне переоснащення, впровадження сучасних ресурсозберігаючих технологій, організаційно економічну складову, а держава повинна підтримувати сільськогосподарські підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Верхоглядова Н.І. До питання про економічну сутність інноваційного розвитку / Н.І. Верхоглядова // Держава та регіони. – 2010. – №6. С. 266 –268.
2. Крисанов Д. Кластеризація економічної діяльності та обслуговування як інструмент сталого розвитку сільських територій / Д. Крисанов, Л. Удова // Економіка України. – 2009. – №11. – С. 3 –13.
3. Лузан Ю. Я. Напрями розвитку сільськогосподарського виробництва і соціальної сфери села / Лузан Ю. Я. // Економіка АПК. – 2009.– №7. – С. 3–12.
4. Саблук П. Т. Аграрна реформа в Україні (здобутки, проблеми і шляхи їх вирішення) / П. Т. Саблук, В. Я. Месель-Веселяк, М. М. Федоров // Економіка АПК. – 2009. – №12. – С. 3-13.

СПОСОБИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

О.І. Кривонюк, студентка

Науковий керівник: к.е.н, доцент. Колюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто способи зберігання зерна, вимоги до зерносховищ та представлений інноваційний вид зерносховища полімерний рукав.

Ключові слова: система зберігання зернових культур, економічні, будівельні і конструкційні, експлуатаційні, технологічні вимоги до зерносховищ, сучасне зерносховище, полімерний мішок-рукав.

Постановка проблеми. В Україні нині досить визначальними є проблеми системи зберігання зерна. Тому є нагальна необхідність визначення оптимальної системи зберігання зерна на інноваційній основі, щоб в подальшому збільшити якість зерна, зменшити витрати та втрати під час його зберігання.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам зберігання зерна присвячені праці багатьох українських та російських вчених: П.В. Данільчук, Б.В. Лесик, В.Л.Снежко, В.А. Яковенко, Л.О. Трисвятський, Є.І. Горелова, В.С. Хилевич та інших, які наголошують на необхідності зберігання зерна в доцільних умовах та підвищення його якості. Саме тому актуальною є проблема визначення та аналізу тих умов, за яких підприємства мали б змогу активно впроваджувати оптимальні системи зберігання зерна на інноваційній основі.

Постановка завдання. Виявлення сучасних та інноваційних систем зберігання зерна, з'ясування вимог до зерносховищ та обґрунтувати, яка на сьогодні система зберігання зерна є доцільнішою та оптимальнішою.

Виклад основного матеріалу дослідження. На сьогоднішній день система зберігання зернових культур в Україні представлена зерносховищами різних типів, як побудованими ще за часів Радянського Союзу, так і сучасними високотехнологічними комплексами для зберігання зерна. Основу системи зберігання складають елеватори різних типів, що представляють собою комплекс споруд і механізмів, призначених для приймання зерна, його післязбиральної обробки (очищення, сушіння), зберігання та відвантаження на різні види транспорту. Загальна ємність зерносховищ України оцінюється в 45 млн. тонн.

Зерно можна зберігати протягом тривалого часу лише в типових сховищах, вимоги до яких зумовлені особливостями зерна та насіння. Сучасні зерносховища являють собою спеціалізовані приміщення, здатні забезпечити надійне і тривале

збереження насінневих, продовольчих і фуражних фондів зерна за мінімальних витрат праці і засобів, на основі стійкого підтримання прийнятого режиму збереження у відповідності до тривалості збереження продукту. Вимоги, що ставляться до зерносховищ, наступні:

Технологічні:

- забезпечення тривалого зберігання без втрат кількості і якості зерна;
- максимальна механізація всіх процесів;
- мала теплопровідність і гігроскопічність, що забезпечують мінімально можливі коливання температури і попереджують конденсацію вологи на будівельних конструкціях;

- можлива герметизація при мінімальних затратах для проведення хімічного знезараження зерна;

- виключення умов для розвитку і життєдіяльності шкідників хлібних запасів.

Експлуатаційні:

- надійний зв'язок з під'їзними шляхами;
- зручність при експлуатації в період спостереження за зерном і при його обробці;

- пожежовибухобезпечність;

- забезпечення оптимальних санітарно-гігієнічних умов праці і збереження зернопродуктів;

- забезпечення вимог цивільної оборони.

Будівельні і конструкційні:

- міцність і довговічність, відсутність деформацій від тиску зернової маси, снігу, вітру;

- достатня місткість для розміщення всього зерна з урахуванням перехідних залишків врожаю минулих років;

- надійний захист зерна від ґрунтової вологи і атмосферних опадів.

Економічні:

- мінімально можливі затрати на будівництво і експлуатацію.

Приміщення зерносховищ повинні бути сухими, чистими, добре вентиляльованими, непроникними для птахів, гризунів, гідро- і теплоізолюваними, їх внутрішнє планування має забезпечувати зручний доступ до зерна для спостереження за його станом, а також можливість повної механізації трудомістких процесів під час зберігання зерна.

Сучасне зерноскладище - складна інженерна споруда. Її будують за типовими проектами, що розробляються спеціалізованими організаціями з урахуванням досягнень науки і техніки. Більшість сучасних типових проектів зерноскладищ передбачають наявність стаціонарних засобів механізації для проведення завантажувально-розвантажувальних і транспортних робіт, установки для активного вентилявання природним і штучноохолодженим повітрям, аерозолобів, а також робочих споруд для приймання насіння з відділенням для протруювання і затарювання, автоматичних вагів та ін.

Враховуючи, що найбільша довговічність зерна забезпечується при зберіганні в сухому і охолодженому стані, складище повинно відповідати певним вимогам.

1) мати добру ізоляцію від атмосферних опадів і ґрунтових вод, а також від різких перепадів температур;

2) забезпечувати захист від проникнення гризунів і комах-шкідників хлібних запасів;

3) сприяти контролю процесу зберігання зерна й насіння та проведенню профілактичних й оздоровчих заходів;

4) мати механізоване завантаження і розвантаження та можливості швидкого переміщення зернових мас;

5) забезпечувати одночасне зберігання кількох партій насіння і запобігати їх змішуванню.

Сучасні зерноскладища бувають кількох видів: елеватори, склади, обладнані верхніми та нижніми транспортними галереями (комплексно або частково механізовані), механізовані склади та ін. Найбільш досконалі серед них елеватори та бункерні складища.

Елеватор - це повністю механізоване зерноскладище, призначене для зберігання зерна і виконання там необхідних операцій.

Бункер-накопичувач - це складище, призначене для накопичення та зберігання великих обсягів сипучих матеріалів: деревної тирси і стружки, харчової і сільськогосподарської продукції, пластмас, тощо.

Склад - приміщення для зберігання зерна насипом або в засіках [3].

До недавнього часу в Україні діяла норма щодо обов'язкової сертифікації зерноскладищ, що надають послуги із зберігання зерна. На засіданні КМУ 18 липня 2012 обов'язкова сертифікація була відмінена. Відповідно до ухвалення цього рішення всі зерноскладища України ділилися на сертифіковані (займаються зберіганням і переробкою зерна) і несертифіковані, або складища в умовах сільгоспвиробників.

Робота сертифікованих зерноскладів (далі СЗС) регулюється Законом України «Про зерно та ринок зерна» № 37-IV від 7 липня 2002 року з урахуванням поправок і доповнень, відповідно до Закону «Про внесення змін до Закону «Про зерно та ринок зерна» № 925 - VI від 5 лютого 2009 року. Відповідність наданих послуг по обробці та зберіганню зерна в умовах СЗС визначається «Регламентом зернового складу», в якому прописані всі вимоги до технічного і технологічного забезпечення зерносховищ, а також порядок і методологія виконання технологічних і облікових операцій із зерном [1,2].

Таким чином, зерносховища в умовах сільгоспвиробників в більшості своїй розглядаються як ємності для накопичення зерна без належної підготовки зерна до зберігання і можливості контролювати якість збережених запасів.

Що стосується перспектив розвитку, то система зберігання зерна в Україні є одним з сегментів інфраструктури, що найбільш динамічно розвиваються. На сьогоднішній день ведеться активне будівництво нових зерносховищ і проводиться глибоке переоснащення існуючих. У розвитку даної галузі можна виділити кілька основних напрямів: розвиток системи зберігання в умовах агрохолдингів, розвиток системи зберігання в умовах дрібних і середніх сільгоспвиробників, розвиток портових зернових терміналів, розвиток річкових терміналів.

У цілому, згідно з прогнозами, до 2015 року загальна ємність зерносховищ України може збільшитися на 10 млн. тонн і скласти 55 млн. тонн.

Одним із інноваційних способів зберігання зерна є полімерні рукава, в яких можуть зберігатися до 200 тон зерна. Технологія зберігання зерна в полімерних мішках - рукавах мала великий розвиток в Аргентині.

Основний принцип зберігання в полімерних мішках - рукавах полягає в тому, щоб утримувати зерно в герметичному середовищі, домагаючись ефекту автоматичної зміни внутрішнього середовища, зважаючи біологічної активності мікроорганізмів і зерна, вже дихаючи, вони споживають кисень, зменшуючи його концентрацію і в той же час, збільшуючи кількість вуглекислого газу. Зменшивши концентрацію кисню, зменшується ризик пошкодження зерна.

Загалом, можемо говорити, що упаковка зерна в полімерний рукав - проста технологія, але вимагає при цьому максимальної уваги.

Основний принцип зберігання, полягає в тому, щоб зберігати сухі зерна в модифікованій атмосфері, з низькою кількістю кисню і високою концентрацією вуглекислого газу (CO₂). Цим добиваються контролю над комахами і грибами, які є причиною збільшення температури зерна в мішку - рукаві.

Якість зерна, яке упаковують на зберігання, є фундаментальною важливістю при його консервації. Зерно - це живий організм і воно має бути здоровим, чистим і без пошкоджень. Цим зменшується ризик втрат і витрат на зберігання. Крім того, ці зерна мають більший опір до пошкодження протягом зберігання.

Місце, де розташовується полімерний рукав, має бути найвищим, без виступів і нахилів, далеко від дерев і будь-якого іншого можливого джерела пошкодження рукава. Поверхня ґрунту повинна бути міцною, щоб дозволяти хорошему гальмуванню машини, при завантаженні мішка, і в цей же час гладкою, щоб полегшити оптимальний тиск завантаження маси в полімерний рукав, і запобігти поломки нижній частині машини. Це також полегшує вивантаження маси з полімерного мішка - рукава. Напрямок розташування полімерного рукава має бути північ - південь. Від безлічі факторів залежить відповідність готовності мішка - рукава, одним з них є якість машини - пакувальника.

Основна готовність мішка, щоб витягування було відповідним, є підтримання динамічної і постійної рівноваги протягом його наповнення. Цього можна домогтися, регулюючи гальмування, що залежить від гальма машини і від добре підготовленої поверхні ґрунту для розміщення полімерного рукава. Потрібно мати на увазі, що машина повинна гальмувати виключно за рахунок гальмівної системи машини, а не трактора.

Основною для гарного зберігання є якість полімерного рукава. Полімерний рукав повинний дозволяти адекватне витягування, без втрат, свою водонепроникність і здатність зберігати зерно протягом тривалого часу.

Потрібно відзначити, що тиск наповнення в полімерний рукав проводиться в більшій частині від питомої ваги, властивого кожному зерну і в невеликій мірі, від шнека навантажувача. Зерно у міру завантаження, легко підштовхує злак до стінок наповнення полімерного рукава. У свою чергу, полімерний рукав чинить опір в витягуванні, яке регулюється головним чином за допомогою гальм навантажувача.

Всі ці фактори повинні об'єднатися, щоб полімерний рукав був якомога більш прямий, з рівномірним витягуванням і мав однаковий діаметр.

Важливими об'єктами є шнеки, як пакувальника в полімерний рукав, так і вивантажувача з нього. Шнеки повинні бути якомога більшого діаметру, добре встановлені на трубі, з низькими оборотами і працювати з якомога меншим кутом нахилу. Крім того, необхідно, щоб при роботі вони були повністю заповнені.

Як правило, вологість, при якій повинно зберігатися зерно, не повинна перевищувати базову вологість для реалізації (продажу). Чим менша вологість зерна,

тим краще буде його консервація, і більшу кількість часу, доступне для його зберігання. Коли йдеться про зерно, необхідні більш суворі умови зберігання .

У міру того, як збільшується вологість зерна упакованого в полімерний рукав, збільшує ризик його пошкодження. Обчислення, довели, що коли зерно упаковується в полімерні мішки, з високим вмістом вологості і протягом тривалого часу, існує тенденція в ушкодження якості зерна. Упаковувати, в полімерний рукав, вологе зерно можна тільки тоді, коли виникають екстрені умови, і немає іншої альтернативи. Цей ризик зменшується при кліматі з низькими температурами [4].

Завдяки використанню полімерних рукавів, виробник може контролювати кількість і якість зберігається зерна, без великих втрат.

Висновки. Існує багато різних видів зерносховищ. З метою підвищення якості зерна та зменшення витрат на його зберігання господарствам потрібно вибрати оптимальний спосіб зберігання зерна. В сучасних умовах перспективним є зберігання зерна в полімерних мішках – рукавах, бо цей метод не передбачає значних капіталовкладень, витрат часу на його установку. Полімерні мішки – рукава мобільні, зручні у використанні, зберігають якість зерна та вміщують велику його кількість, а витрати на його придбання менші ніж на будівництво такої ж ємності бункеру чи складу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Закон України «Про зерно та ринок зерна» від 7 липня 2002 року № 37-IV – [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/37-15>
2. Постанова Кабінету Міністрів України «Про внесення змін до Порядку видачі сертифіката відповідності послуг із зберігання зерна та продуктів його переробки» від 18 липня 2012 р. № 692 [Електронний ресурс] // Режим доступу: <http://document.ua/pro - vnesennja - zmin - do - porjadku - vidachi - sertifikata - vidpovidn doc106974.html>
3. Системи зберігання зерна в Україні та Росії: загальний стан та перспективи [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://svitagro.com/sistemi-zberigannya-zerna-v-ukrayini-ta-rosiyi-zagalniy-stan-ta-perspektivi>
4. Хранение зерна в полимерных мешках-рукавах [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.прямой-посев.рф/catalog/hranenie-zerna-v-polimernih-meshkahrukavah.html>
5. Чурсінов Ю.О. Системи та засоби захисту зернових запасів / Ю.О. Чурнісов, С.А. Черних, В.С. Кошулько // Дніпропетровськ: ДДАУ, 2011 – 286 с.

**ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL З МЕТОЮ
ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА**

А.Б. Кудрявцева., студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Іваненко Т.Я.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сутність No-till технологій, показується їх позитивні сторони та недоліки. No-till технологія розглядається як елемент підвищення ефективності галузі рослинництва.

Ключові слова: технологія, нульовий обробіток, ефективність, рослинництво.

Постановка проблеми. На всіх етапах розвитку сільського господарства одним із основних напрямів є виробництво продукції рослинництва, а обґрунтування заходів щодо його стабілізації і підвищення ефективності - загальнодержавним завданням. Особливо важливе значення для підвищення ефективності галузі рослинництва мають інтенсивні технології. Однією з таких технологій є система нульового обробітку ґрунту (No-till). Технологія No-till представлена в більшості країн Америки як землеробська система керування ґрунтовими ресурсами із застосуванням високотехнологічних методів збереження ґрунтів для подолання серйозних проблем із ерозією в регіоні.

Дана технологія знайшла своє застосування й на Україні. У розрізі назрівання екологічної кризи, No-Till виступає як ресурсозберігаюча технологія. Зокрема, обробіток ґрунту без оранки за технологією No-Till, тобто екологічно грамотний та економічно вигідний спосіб природокористування, дозволяє знизити затрати виробництва і, відповідно, збільшити рентабельність. Передові господарства України вже встигли переконатись, що за допомогою No-Till рослинництво є більш незалежним від погодних та природних умов, адже так звана «нульова технологія» відновлює головний ресурс рослинництва - родючість ґрунтів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Першим, хто запропонував впровадити систему нульової обробітку ґрунту в Росії є І. Є. Овсинський, який з 1871 року почав практичні дослідження з вирощування сільськогосподарських культур без глибокої оранки. Книга з описом цієї технології називалася «Нова система землеробства» і була видана трічі в 1902, 1905 і 1909 рр. На Американському континенті (Канада, США) інтерес до нульової технології виник в 1931-1935 р.р. після знаменитих пилових бурь. Одночасно почалося інтенсивне впровадження прямого сівби, перші машини були розроблені фірмою en : Massey Ferguson. У 1943 р. була видана книга Е.Фолкнера з інтригуючою назвою «Шаленість орача». У

Великобританії інтерес до цієї технології спонукав Х. П. Аллена провести великомасштабні дослідження з даного питання, в результаті чого в 1945 р. з'явилися перші наукові публікації та звіти, де були зроблені висновки про позитивні результати застосування технології прямої сівби на території Великобританії і рекомендовані до застосування.

Постановка завдання. З'ясувати як впливає впровадження No-till технологій на підвищення ефективності галузі рослинництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вчені та дослідники в усьому світі шукають шляхи ефективного поєднання високої врожайності культурних рослин з ґрунтозахисними технологіями. Однією із розробок у цій сфері є так звані No-till технології, які порівняно недавно знайшли своє застосування у сільському господарстві. Їх суть полягає у повній відмові від будь-якого механічного обробітку ґрунту для підготовки насінневого ложа. Висів насіння проводять спеціальними сівалками по рівномірно розподіленим по поверхні пожнивним решткам попередньої культури в непорушений ґрунтовий покрив. Деякі вчені виділяють такі основні принципи, що лягли в основу no-till технологій: мінімальний механічний вплив на ґрунтовий покрив, постійна наявність рослинного покриву, максимально адаптовані сівозміни. Прихильники таких розробок стверджують, що відмова від основного обробітку ґрунту дозволяє зберегти та покращити його родючість, а поряд з цим, зменшити собівартість продукції та підвищити врожайність культурних рослин [3].

У світовому масштабі No-till технології набули поширення переважно у Північній Америці. Загальна площа земель, на яких вирощування сільськогосподарських культур проводять без підготовки насінневого ложа при посіві, складає 150 млн. га. Найбільші території розташовані в Аргентині, Бразилії та Парагваї (понад 60 % посівних площ), значні – у США та Канаді.

За даними Міністерства аграрної політики та продовольства України площі використання технології No-till в Україні в 2012 році найбільші в Херсонській (588 тис.га), Днепропетровській (260 тис.га), Донецькій (196,6 тис.га), Кіровоградській (190,6 тис. га) областях.

По суті ж, в умовах сьогодення основним стимулом для запровадження нульових технологій в Україні є бажання аграріїв знизити витрати на отримання одиниці продукції. Намагання зекономити на засобах захисту рослин, добривах, якості посівного матеріалу дає зворотній ефект, погіршуючи врожайність культур та якість продукції. Натомість, в умовах запровадження технології прямого висіву при відмові від основного обробітку ґрунту економія досягається за рахунок зменшення потреби у

паливно-змащувальних матеріалах та обслуговування техніки, що, як стверджують вчені, не призводить до втрат потенціального врожаю. Зниження поточних витрат може досягати 30 – 80 %.

Розглянемо можливі показники ресурсозатрат за традиційною і No-till технологіями (таблиця 1).

Таблиця 1

**Підсумкові показники ресурсозатрат
за традиційної і No-till технології**

Показник на 1 га	Технології	
	традиційна	no-till
Потужність техніки, к.с.	4,52	0,22
Сумарна маса техніки, кг	212	10,1
Витрати дизельного пального, л	66,9	18,4

Отже, аналіз таблиці 1 дає нам змогу зробити висновок, що за допомогою No-till технології можна значно скоротити витрати.

Обробіток землі за системою No-till передбачає сівбу у необроблений ґрунт, після жнив з полів не прибирають стерню та поживні залишки, боротьбу з бур'янами проводять шляхом правильного підбору сівозмін та кваліфікованим застосуванням ЗЗР (засобів захисту рослин).

За рахунок зменшення кількості операцій з обробітку землі досягається зменшення капіталовкладень у с/г, вже перевіреною є норма, коли на 10 000 га для посіву за технологією No-till потрібен один потужний трактор і одна спеціалізована широкозахватна сівалка, тобто можливою є норма в 0,07 к.с. на 1 га (при застосуванні традиційного землеробства є 0,8 к.с. на 1 га).

Ці зміни ведуть до економії витрат на запчастини, паливно-мастильні матеріали, та оплату праці механізаторів, що дозволяє спрямувати заощадженні кошти на придбання високоякісного насіннєвого матеріалу, достатньої кількості мінеральних добрив та ЗЗР, і відповідно отримати більшу урожайність та меншу собівартість вирощеної продукції. При застосуванні технології No-till можна вести мову не лише про прибудковність, а й про окупність сільського господарства та ефективне ведення галузі.

Великий вклад у розробку теоретичних основ мінімалізації обробітку ґрунту за рахунок No-till технологій внесли вчені США, які за більшістю показників позитивно оцінили цю технологію. Вона несе сільськогосподарському виробнику такі вигоди:

-підвищується вміст органічних речовин у ґрунті за рахунок зниження інтенсивності її окиснення;

-краще зберігається структура ґрунту за відсутності її травмування робочими органами сільськогосподарських знарядь і машин;

-інтенсивніше протікає оструктурування ґрунту завдяки його збагаченню органічними речовинами. Під впливом цього фактору збільшується в ґрунтового середовищі валовий вміст азоту;

-зберігається корисна ґрунтова фауна, бо за відсутності механічного обробітку ґрунту не руйнуються в ньому ходи черв'яків та інших землерийних мешканців;

-попереджується ерозія ґрунту завдяки наявності на поверхні рослинних решток попередника.

Недоліками No-till технологій вважається:

-забруднення ґрунтів з внесенням вищих норм добрив і гербіцидів;

-зниження доступності для рослин азоту з ґрунтових запасів через зв'язування його целюлозо руйнівними мікроорганізмами;

-повна залежність від забезпеченості пестицидами і енергонасиченими тракторами [4].

Поширення No-till технології в Україні пов'язане з корпорацією "Агро-Союз", що в Дніпропетровській області, де на її фоні врожайність більшості культур була не нижчою порівняно з традиційною технологією (таб. 2).

Таблиця 2

Урожайність культур у корпорації "Агро-Союз" залежно від технології обробітку ґрунту, ц/га (середнє за другий і третій рік освоєння технологій)

Культура	Обробіток ґрунту		
	Традиційний	Мінімальний	Нульовий
<i>Пшениця озима</i>	46,5	43,9	4
Кукурудза на зерно	99	110	1
Кукурудза на силос	184	168	2
Соняшник	17,2	17,5	1
Ячмінь ярий	49,6	47,2	4
Горох	37,7	40,9	4
Соя	12,0	13,0	1

Аналізуючи таблицю 2, можна зробити висновок, що урожайність багатьох культур більша за технологією нульового обробітку ґрунту, або знаходиться майже на тому ж рівні, що й за традиційною та мінімальною технологією. Тому можна сказати про доцільність впровадження технології No-till в інших підприємствах.

Слід зазначити, що особливо ефективні результати отримують у регіонах з дефіцитом вологи (за рахунок підвищення врожайності). Хоча господарства, де зазвичай випадає достатньо дощів, також виграють (за рахунок зниження собівартості вирощеної продукції та уникнення водної ерозії). За підрахунками, при втраті 1 мм/га шару ґрунту південного чорнозему втрачається 76 кг азоту, 24 кг фосфору, 800 кг калію та багато мікроелементів, а для вирощування 1 т зерна потрібно в середньому 33 кг азоту, 10 кг фосфору, 26 кг калію.

Висновки. Завершити оцінку No-till технології хотілось би словами С.Д.Бейкера і К.Е.Секстона, згідно яких "...жодна агротехніка, розроблена людством на даний момент, не була близькою до ефективності технології No-till за попередженням ерозії ґрунту і забезпеченню реальної стійкості виробництва продовольства". No-till технологія здатна покращити якість (родючість) ґрунту як основного засобу сільськогосподарського виробництва його самовідновленням. Крім цього, дуже важливим є й те, що застосування No-till технології є ефективним з економічної та екологічної точки зору та за досвідом інших країн може бути запропоноване для широкого застосування в сільськогосподарських підприємствах України, особливо в умовах гостроти та невирішеності питання збереження родючості ґрунтів та перспектив подальшого їх продуктивного використання. Впровадження технології No-till на підприємствах України дасть змогу скоротити витрати та посилити протиерозійну ефективність технологій.

ЛІТЕРАТУРА

1. Крижанівський В. Г. Щільність ґрунту на посівах гороху, пшениці озимої та буряків цукрових залежно від основного обробітку / В.Г.Крижанівський, П.В.Костогрив // Зб. наук. пр. Уманського НУС. – Умань, 2010. – Вип.74. – С.90 – 97.
2. Рейкоски Д. Преймушества системы no-till в рамках почвозащитного земледелия / Д.Рейкоски, К.Е.Секстон // Посів по технологи no-till технології : Перев. с англ. – Днепропетровск, 2007. – С. 21 – 32.
3. Сайко В. Ф. Системи обробітку ґрунту в Україні / В.Ф.Сайко, А.М. Малієнко. – К. : ВД "ЕКМО", 2007. – 44 с.
4. Чорний С.Г. Кількісна оцінка протидефляційної ефективності технології No-till в умовах південного степу України / С.Г. Чорний, О.В. Видинівська, А.В. Волошенко // Ґрунтознавство. – 2012. – Т. 13, № 1–2. – С. 38–48.

УДК 338.43:635 (477.73)

СУЧАСНИЙ СТАН ОВОЧІВНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

О.О. Кірушов, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто сучасний стан галузі овочівництва. Досліджено територіальну диференціацію виробництва основних овочевих культур по районах Миколаївської області. Проаналізовано рівень виробництва, реалізації овочевої продукції. Обґрунтовано напрямки підвищення економічної ефективності галузі.

Ключові слова: овочівництво, виробництво овочевих культур, ефективність розвитку.

Постановка проблеми. Галузь овочівництва займається вирощуванням овочевих культур і є важливою складовою продуктового комплексу нашої країни. Саме овоче-баштанні культури забезпечують населення важливими продуктами харчування, а промисловість – сировиною. На даний час у світі відомо понад 120 овочевих культур.

Овочі вирощують у закритому та відкритому ґрунті з метою отримання продукції протягом цілого року. Овочівництво в Миколаївській області представлена вирощуванням 7-10 овочевих культур відкритого ґрунту, з-поміж яких капуста, цибуля, часник, перець, морква, із баштанних – кабачки, гарбузи столові. Але існує не достатня поінформованість про сучасний стан овочівництва в цій області.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Зважаючи на роль овочевого під комплексу як одного із складових формування продовольчої безпеки його дослідженню присвячено багато наукових праць економістів. Про це засвідчують дослідження: Балабанова Г.В., Вітанова А, Гайдуцького П.І., Канінського П.К, Кучеренко Т, Лихочвара В. В., Пушкара І. М., Саблука П. Т., Сухого П. О., Юрчишина В. В. та інших. Окремі аспекти сучасного стану овочівництва в Миколаївській області вивчено не достатньо, що й зумовило вибір теми цієї публікації.

Постановка завдання. Дослідження сучасного стану та напрямів розвитку овочівництва і обґрунтування шляхів підвищення економічної ефективності у Миколаївській області.

Виклад основного матеріалу дослідження. Галузь овочівництва Миколаївської області в останні роки розвивається динамічно, так як реалізація продукції приносить її виробникам значні прибутки, а попит на неї залишається високим не лише в межах країни, але й за кордоном. Нині цей регіон виробляє щорічно 450-500 тис. тонн продукції, що становить близько 5% загального обсягу виробництва овочевих та баштанних культур України. При цьому середня їх врожайність становить 240-260 ц з 1 га, що на 50-70 ц вище за середні показники країни. Порівняно із 1990 роком виробництво овочів в усіх категоріях господарств зросло більш ніж в 1,5 рази.

Загальна посівна площа під овочевими культурами в Миколаївській області протягом останніх 5 років стабілізувалась на рівні 18-20 тис. га. Найбільші площі посівів зосереджені у Жовтневому (6,2 тис. га), Снігурівському (2,6 тис. га) та Вознесенському (1,9 тис. га) районах. Замикають групу районів з найменшими показниками площ, із яких зібрано урожай овочів Єланецький (0,2 тис. га), Арбузинський, Братський, Врадіївський, Доманівський, Новобузький та Очаківський (по 0,3 тис. га) райони. При середній урожайності овочів у 2012 році – 256,4 ц з 1 га найвища продуктивність спостерігається у Снігурівському (585,0 ц з 1 га), Жовтневому (299,4 ц з 1 га) та Миколаївському (228,4 ц з 1 га) районах. Приведені вище показники пояснюються вирощуванням у структурі виробництва більш урожайних капусти, столових буряків і гарбузів, кабачків та моркви. У південних районах Миколаївської області врожайність овочевих культур є вищою за середні обласні показники на 15-20 ц з 1 га. Але слід зауважити, що розміри посівних площ та урожайність овочевих культур не завжди мають пряму залежність з показниками валового виробництва. За цим показником із районів Миколаївської області до трійки лідерів входять Жовтневий (186,1 тис. т), Снігурівський (149,2 тис. т) та Миколаївський (32,1 тис. т) райони. Галузева структура виробництва овочів та баштанних культур в Україні є досить неоднорідною. За показниками виробництва лідирують помідори – 225,8 тис. т, капуста всяка – 45,7 тис. т, цибуля на ріпку – 42,1 тис. т. Посівні площі та валовий збір овочів і баштанних культур в Миколаївській області приведено в таблиці 1.

Таблиця 1

Виробництво овочів та баштанних культур в Миколаївській області*

	1995	2000	2005	2010	2012	2013
Площа, з якої зібрано врожай, тис. га						
1	2	3	4	5	6	7
Овочі-всього	20,6	20,8	18,9	18,5	20,3	19,3
Капуста всяка	2,5	2,7	1,8	1,5	2,0	2,1
Огірки	2,4	2,4	1,8	1,6	1,8	1,7
Помідори	4,9	5,0	5,0	4,8	5,1	6,3
Буряки столові	1,3	1,5	1,3	1,4	1,6	1,6
Морква столова	1,1	1,3	1,0	1,3	1,6	1,5

Продовження табл. 1

1	2	3	4	5	6	7
---	---	---	---	---	---	---

Цибуля на ріпку	5,8	4,4	3,8	3,0	3,2	2,1
Баштанні культури	10,1	5,9	1,5	2,8	2,9	2,9
Валовий збір, тис. тонн						
Овочі-всього	184,6	174,1	266,7	354,1	521,3	463,2
Капуста всяка	22,5	20,6	35,5	25,9	42,3	45,7
Огірки	19,4	27,6	20,5	26,1	23,4	29,0
Помідори	47,6	37,1	83,3	154,4	265,9	225,8
Буряки столові	15,8	15,3	24,7	21,9	29,8	29,9
Морква столова	7,1	10,1	17,1	17,9	28,6	29,2
Цибуля на ріпку	40,7	33,3	35,8	38,1	59,5	42,1
Баштанні культури	40,4	20,2	10,4	23,3	31,8	24,1

* розроблено автором на основі даних [1]

Проведені дослідження виробництва овочів та баштанних культур засвідчують, що за 18 років розвиток галузі овочівництва в Миколаївській області пройшов складний шлях від занепаду та знов до розквіту (рис. 1). В останні роки спостерігається нарощування виробництва, що відбувається за рахунок використання інтенсивних технологій, так як валові збори продукції зростають, при тому, що посівні площі майже не змінюються.

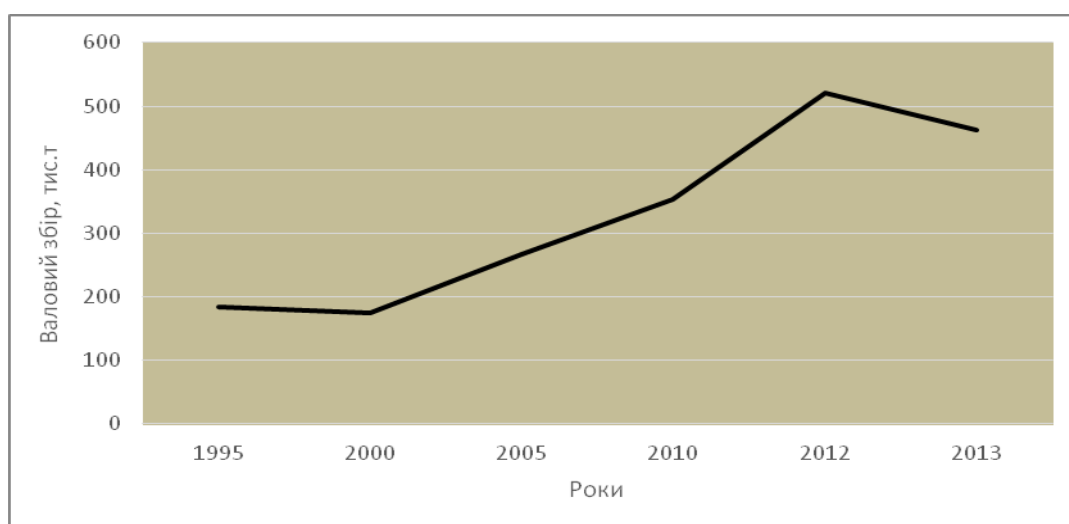

Рис.1. Валовий збір овочевої продукції у Миколаївській області

У 2012 р. відмічається рекордне збільшення валового збору овочів, також зафіксовано найвищий рівень урожайності (256,4 ц/га) за весь період дослідження

(2007- 93,8 ц з 1 га; 2008-155,9 ц з 1 га; 2009 -201,3 ц з 1 га; 2010-191,1 ц з 1 га; 2011-246,7 ц з 1 га; 2012-256,4 ц з 1 га) при зростанні площі посівів на 25,3 % по відношенню до 2007 року. Це дає можливість стверджувати, що 2012 рік був не просто вдалим, а найефективнішим за розглянутий період.

В структурі реалізації овочевої продукції Миколаївського регіону, спостерігається тенденція до збільшення рівня продажу переробним підприємствам - 9%, на ринку - 29,8% , населенню - 1,3%, а за іншими каналами збуту складає - 59,9%. При дослідженні динаміки цін виявлено, що у 2012 році в порівнянні з попереднім роком ціни на овочі зменшились на 20%. Від так на 13% знизалась ціна на томати, на 16% подешевшала цибуля. На це вплинув високий врожай овочів.

Відсутність ринкової інфраструктури не дає можливості реалізовувати вирощену продукцію з максимальною економічною вигодою для виробника та задовольняти споживчі потреби населення. Тому постає проблема розвитку ринкової інфраструктури, яка змогла б впливати на ціни реалізації продукції виробленої як сільськогосподарськими підприємствами так і господарствами населення.

Таблиця 2

Виробництво овочів за категоріями господарства в Миколаївській області*

Роки	Всі категорії господарств, тис. т	Сільськогосподарські підприємства, тис. т	у тому числі	Господарства населення, тис. т
			фермерські господарства, тис. т	
2007	151,6	46,0	13,9	105,6
2008	274,4	107,7	34,2	166,7
2009	334,2	156,2	24,1	178,0
2010	354,1	156,2	16,9	197,9
2011	481,0	240,5	35,7	240,5
2012	521,3	281,7	30,8	239,6

*розроблено автором на основі даних [2]

До основних виробників овочевої продукції належать господарства населення. Але останнім часом виявлено тенденцію до збільшення виробництва овочів у колективних сільськогосподарських підприємствах та фермерських господарствах.

Основне виробництво овочів зосереджено у фермерських господарствах Жовтневого, Снігурівського та Миколаївського районах (спільно – 65% виробництва овочів у фермерських господарствах Миколаївської області).

Відсутність постійних добре налагоджених каналів збуту та не змога тривало зберігати овочі, гальмує процес збільшення виробництва цієї продукції фермерськими господарствами. А від так деяка частка вирощених овочів у фермерських господарствах використовується на годівлю тваринам або псується. Також відсутність таких каналів збуту може призвести до тіньового ринку овочевої продукції.

В цьому випадку необхідною є державна зацікавленість у створенні та функціонуванні структур по закупівлі овочевої продукції у виробників у місцях її вирощування, будівництві овочесховищ тощо. Це збільшить надходження овочів на продовольчий ринок, дасть змогу підвищити пропозицію, при чому знизиться ціна реалізації, збільшиться споживання продукції населенням та зростуть прибутки виробників.

Одночасно з нарощуванням обсягів виробництва продукції овочівництва і зниженням її собівартості гострою проблемою залишається підвищення якісних характеристик овочевої продукції проходження її до споживача – від виробництва, зберігання, транспортування, переробки до реалізації. Якість формування овочів відбувається у виробничому процесі під дією різних чинників, які впливають на якість праці та здійснення виробничого процесу в районі, зумовлюючи в кінцевому результаті конкурентоспроможність продукції й попит на неї у сфері споживання [3].

На даний час споживач віддає перевагу сертифікованій продукції овочівництва, яка пропонується в магазинах та супермаркетах, а збоку вітчизняних виробників така пропозиція дуже обмежена. Тому асортимент овочевої продукції представлений імпортною продукцією.

Висновки. Аналіз сучасного стану виявив, що Миколаївська область має великий потенціал для вирощування овочевої продукції. Також слід відмітити, що в цій галузі спостерігається тенденція нарощування виробництва, за рахунок впровадження інтенсивних технологій. Вже протягом кількох років регіон займає значну частину в формуванні плодоовочевого запасу країни, що дає великий поштовх для розвитку сільського господарства та економіки не тільки Миколаївської області, а і країни в цілому.

ЛІТЕРАТУРА

1. Статистичний збірник. Рослинництво України / За редакцією Н.С. Власенко. Київ, 2013. – 180 с.
2. Сайт «Головного управління статистики у Миколаївській області». [Електронний ресурс]. — Режим доступу: www.mk.ukrstat.gov.ua
3. Бачуріна І. В. Тенденції споживання свіжої та переробленої плодоовочевої продукції у світі та Україні / І. В. Бачуріна, Т. А. Капустіна // Економіка АПК. – №2. – 2010. – С. 146-151.

УДК 338.433:631.3

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ

А.В. Лоцман, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто сучасний стан ринку сільськогосподарської техніки та тенденції забезпечення необхідним сучасним машинно-тракторним парком підприємств АПК України.

Ключові слова: ринок сільськогосподарської техніки, імпортна техніка, вторинний ринок сільськогосподарської техніки.

Постановка проблеми. Для власника сільськогосподарської техніки в умовах ринкової економіки важливо знайти і бути впевненим, що тією чи іншою машиною, яку він придбав, зможе вчасно та якісно виконати польові роботи й отримати запланований врожай і, відповідно, певний прибуток. Таку впевненість дає змогу мати якісна і надійна техніка. Якість, технічний рівень, надійність і сервіс вітчизняної сільськогосподарської техніки були та є складною проблемою для машинобудівників та сільгоспвиробників які використовують даний вид продукції. На даний час вагому частку ринку сільськогосподарської техніки займає імпортна техніка.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемами матеріально-технічного забезпечення та конкурентоздатності вітчизняного сільськогосподарського машинобудування присвячені праці П.Г. Лузана, І.В. Олійника, Л. Погорелого, О.В. Селезньова, С.І. Шмат, В.С. Шибаніна, І.Д. Бурковського та ін.

Постановка завдання. Визначити сегменти ринку технічних засобів, проаналізувати обсяги імпорту сільськогосподарської техніки за останні роки, визначити перспективи для вітчизняного ринку сільськогосподарської техніки.

Виклад основного матеріалу дослідження. На даний час забезпечення технікою села у катастрофічному стані. Адже майже 80% технічних засобів в Україні у стані морального і технічного зносу. 51% тракторів старше 20 років, 28% - у віці від 15 до 20 років. Аналогічна ситуація спостерігається і в забезпеченості комбайнами, з яких 62% старші за 20 років. Не кажучи про те, якого вони покоління, якої комплектації, виробництва і ефективності. Як наслідок, навантаження на один зернозбиральний комбайн в Україні становить 240 га лише ранніх зернових, тоді як в Росії – 120 га, а в ЄС – 80 га.

Потреба України в нових комбайнах щорічно становить 6 тис. шт., вітчизняні сільгоспвиробники щороку закупають 2,5-3 тис. і понад 80% з них – це комбайни

іноземного виробництва, в т.ч. й ті, що вже були використані, але нові комбайни приносять кращу якість та новітні технології.

Головна причина цих тенденцій полягає в тому, що в Україні не сформувалися крупні сільськогосподарські підприємства та не відбулася ринкова інтеграція фермерських господарств. На поч. 2008 р. майже 70% господарств мали в своєму розпорядженні сільськогосподарські угіддя розміром до 100 га, що робить їх нездатними використовувати сучасні дороговартісні технологічні і технічні засоби виробництва [1]. Також майже не розвивається дрібне фермерство, що є основою аграрного виробництва в розвинених країнах, є споживач машинно-тракторного парку.

Україна, допустивши за два десятиліття обвальний спад виробництва сільськогосподарської техніки в 50 разів, не спроможна швидко вийти на необхідні обсяги їх конкурентоспроможного виробництва. Тому у найближчі роки переоснащення парку сільськогосподарської техніки буде здійснюватися одночасно з двох джерел, тобто за рахунок власного виробництва та імпорту.

Щодо ринку технічних засобів, то можна виділити такі сегменти:

- нова вітчизняна техніка,
- відновлена вітчизняна техніка,
- нова імпортна техніка,
- вживана імпортна техніка.

Одним із напрямів розвитку ринку сільськогосподарської техніки є зростання частки використовуваної техніки з економічно розвинених країн. Продаж уживаної техніки в цих країнах зумовлений розширенням площ землекористувань виробників сільськогосподарської продукції, яке супроводжується переорієнтацією технологій виробництва в рослинництві на використання енергонасичених тракторів, самохідних машин для внесення добрив, засобів боротьби зі шкідниками й хворобами рослин, для збирання врожаю сільськогосподарських культур. Це стосується, насамперед, таких країн, як США, Канада, Австралія та найрозвиненіших в аграрному відношенні країн Західної Європи. Тут морально застарілі технічні засоби поступово замінюють новою досконалою високопродуктивною технікою, а їх спрямовують на вторинний ринок, там такі машини купують фермери з дрібними землеволодіннями. В Україні нову сільгосптехніку мають змогу купувати лише економічно потужні господарства, переважна більшість середніх за потужністю сільгоспвиробників змушені купувати вживану. З початку 2011 р. експерти зафіксували збільшення обсягів зовнішньої торгівлі: обсяги експорту техніки зросли на 14% проти аналогічного періоду 2010 р., а обсяги імпорту — на 181%.

Проте, з огляду на подорожчання нової сільгосптехніки, вторинний ринок машин набуває дедалі більшого поширення не лише в Україні. У сільськогосподарських товаровиробників Великої Британії, Франції, Німеччини, США на один куплений новий трактор припадає три-чотири використаних. Іноземні товаровиробники значну частину сільгоспмашин купують на вторинному ринку техніки. Так, наприклад, ринок комбайнів у США втричі перевищує ринок нових машин. Крім того, машини, що були у використанні, часто розбирають і реалізують як запасні частини. У Західній Європі близько 50% робіт фермерські господарства виконують тракторами, придбаними на вторинному ринку техніки. Така техніка значно дешевша за нову від провідних світових виробників і водночас надійніша й продуктивніша, ніж більшість вітчизняної техніки чи техніки з Китаю. Тому вторинний ринок техніки є важливою складовою розв'язання проблеми технічного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників з малими обсягами виробництва продукції. Але він не може бути провідною формою реалізації технічної політики в аграрному секторі, спрямованої на забезпечення виробництва сільськогосподарської продукції за наукоємними ресурсощадними технологіями, і для зменшення обсягів імпорту вживаної техніки держава має акцентувати свою увагу на стимулюванні підвищення якості техніки, виробленої в Україні, та на розвитку програм із закупівлі вітчизняної техніки.

Отже, на розвиток ринку сільськогосподарської техніки впливає низка чинників, які пов'язані як з державною політикою в сфері техніко-технологічного забезпечення, так і з результативністю фінансово-господарської діяльності агропромислових підприємств.

Загалом ринок матеріально-технічних ресурсів формується на основі попиту та пропозиції. Попит визначається як технологіями вирощування сільськогосподарських культур, так і економічними можливостями аграрних підприємств. Купівельна спроможність українських підприємств на придбання техніки щороку становить лише 5–7 млрд. грн за щорічної ємності ринку 22–28 млрд. грн. Тобто технологічна потреба покривається лише на 15–20%. Більшість аграрних підприємств придбати сучасну техніку та комбіновані машини практично не має змоги.

За оцінками консультативного центру «Агроконсалт України», загальний обсяг ринку реального попиту на сільськогосподарську техніку становить біля 500 млн. дол. Це в той самий час, коли потенційний попит на техніку для сільського господарства можна оцінити в понад 1 млрд. дол. Це пояснюється тим, що український АПК користується технікою, що була виготовлена в радянські часи, яка морально і

технологічно застаріла та вимагає заміни. Важливим сегментом ринку є поставки імпоротної техніки «second hand» (що на 30-60% дешевше ніж нова).

Найбільший сегмент ринку з боку пропозиції спостерігається на ринку техніки для збирання врожаю. До нецінових факторів, що впливають на формування пропозиції відносимо зміну технологій. Більшість вітчизняних підприємств інвестують кошти в купівлю та модернізацію нових підприємств. Інший не менш важливий фактор є кількість продавців. Незважаючи на високий попит з боку споживачів, реальний фінансово-економічний стан заводів-виробників, зумовлений низьким рівнем попиту сільгоспвиробників на їх техніку, через низьку якість та високу відпускну ціну. Серед лідерів-імпортерів сільськогосподарської техніки варто відзначити Claas (25%), John Deere (15%), Palesse (GomSelMash) (10%), New Holland (5%), далі йдуть менші підприємства які вносять незначний вклад в імпорт [2].

У 2012 році в Україну було імпортовано сільськогосподарської техніки на суму майже 930 млн. дол., 90% з яких прийшлося на нову техніку. Вже другий рік поспіль дана галузь показує помітне зростання. Аналіз імпорту тракторів та комбайнів - що складають 2/3 загального об'єму імпорту - першої половини 2013 року показує, що ця динаміка збережеться цього року зокрема.

До групи лідерів увійшли такі відомі виробники, як: «John Deere», «Claas», «New Holland» та «Case IH», які присутні в Україні більше 20 років та добре відомі вітчизняним фермерам. На зміну популярному «Massey Ferguson» прийшов «Challenger».

В Україні немає власного виробника тракторів в даному сегменті, цей ринок не регулюється за рахунок обмежень чи преференцій, тому кожен з брендів знаходиться в рівних умовах і його популярність визначає тільки вітчизняний сільгоспвиробник за підсумками виконання виробничих завдань і якості наданих сервісних послуг. Більш ніж за 15 років поставок на український ринок визначені лідери на ринку тракторів даного сегмента, це представники «Вищої ліги», лідери світового сільгоспмашинобудування, бренди п'яти корпорацій з США та ЄС: John Deere, CNH (Case IH, New Holland), AGCO (АГКО) (Fendt, Challenger), CLAAS, Same Deutz-Fahr (Дойц Фар) (Deutz-Fahr, Lamborghini).

У 2012 році в Україну було імпортовано нових тракторів на суму понад 312 млн. дол. Четвірку лідерів склали торгові марки: «Беларус» (30%), «John Deere» (28%), «Case IH» (15%), «New Holland» (10%). Не менш цікавими виглядають позиції торгових марок в розрізі потужності. В сегменті тракторів від 80 до 100 к.с. (обсяг імпорту 69 млн. дол.), а також від 100 до 200 к.с. (42 млн. дол.) традиційно домінує

«Беларус» (97% та 58% відповідно). Сегмент тракторів від 200 до 300 к.с. (\$ 33 млн.) має більш інтенсивну конкуренцію: «Deutz Fahr» (27%), «Case IH» (20%), «John Deere» (16%), «Claas» (13%). У самому сегменті тракторів більше 300 к.с. (169 млн. дол.) лідерами ринку є «John Deere» (43%), «Case IH» (22%), «New Holland» (16%).

Корпорації CNH і John Deere мають найміцніші позиції і контролюють разом більше 70% поставок в даному сегменті на українському ринку. Кожна корпорація поставила в протягом року своїм дилерам більше 500 тракторів (260-390 л.с.). Хоча корпорація CNH змогла зайняти першу сходинку в таблиці лідерів за підсумками року, багато фахівців ринку сільгосптехніки вважають, що у корпорації John Deere у цьому сегменті є великий ресурс для збільшення власної частки, оскільки трактора восьмий серії не дивлячись на те, що дорожче багатьох конкурентів продаються «з коліс» і контракт сільгоспвиробниками за пів року до поставки.

Загальний імпорт нових зернозбиральних комбайнів за аналогічний період склав майже 153 млн. дол. Якщо до цього додати митну вартість жаток, загальна сума імпорту значно збільшиться. Четвірку лідерів традиційно склали торгові марки: «Claas» (29%), «New Holland» (26%), «John Deere» (23%) та «Case IH» (13%).

У 2012 р. в Україні було реалізовано 978 комбайнів і з них лише 120 од. – вітчизняного виробництва, що майже в 10 разів менше за показник 2011 р. Український виробник сільськогосподарської техніки «Херсонський машинобудівний завод» зі своєю торговельною маркою «Славутич» охоплює лише 1,9% ринку в натуральному виразі та 0,3% – у грошовому. Така динаміка свідчить про низьку конкурентоспроможність вітчизняних брендів, які було представлено на ринку зернозбиральних комбайнів.

Український ринок із щорічним обсягом в межах 2000 зернозбиральних комбайнів, другий за обсягом в СНД, і представляє великий інтерес для виробників зернозбиральних комбайнів з Росії, Білорусії, ЄС і США. Цей ринок регулюється тільки по засобах жорсткої конкуренції між світовими брендами, що дозволяє українському сільгоспвиробнику отримувати оптимальні ціни на машини, а дилерам інвестувати в сучасну сервісну інфраструктуру з обслуговування сільгосптехніки HI - Tech, Claas, John Deree, New Holland, Case. Ще однією перевагою українського ринку сільгосптехніки, що сільгоспвиробник використовує на перших етапах розвитку агробізнесу, це можливість придбання колишнього у вживанні зернозбирального комбайна в Європі, який по продуктивності, економічності і надійності перевершує багато вітчизняних моделей, а коштує набагато дешевше.

Недоліком жорсткої конкуренції та верховенства законів ринку можна вважати істотне скорочення виробництва вітчизняних комбайнів. Згідно даних АСМ - Холдинг (Москва) в Україні протягом перших 9 місяців 2013 року вироблено 23 зернозбиральних комбайна, що є високим результатом у порівнянні з результатом аналогічного періоду 2012 року, коли було вироблено всього 5 зернозбиральних комбайнів. Є різні думки на ринку відносно цього важливого питання, але більшість вважає, що це неминучий шлях розвитку ринку. Виробництво зернозбиральних комбайнів в Україні зможе стати успішним і конкурентоспроможним, коли воно буде організовано за участю будь-якої з трьох домінуючих корпорацій на українському ринку: Claas, John Deere або CNH, які не тільки змогли довести свою спроможність в умовах чесної і жорсткої конкуренції, але і створити за цей час потужну сучасну інфраструктуру з післяпродажного супроводу сільгосптехніки. Так влітку 2012 року завод «Херсонмаш» показово випустив перший складений комбайн «Claas». З одного боку, відсутність стабільного джерела фінансування стримує реалізацію спільних проєктів, з іншого, - високі політичні ризики обмежують приплив в Україну повноцінних іноземних інвестицій. Незалежно від рішення спільного виробництва, потреба України в сучасній с.-г. техніці задоволена лише наполовину - тому вітчизняний ринок є вкрай привабливим для західних виробників.

Висновки. Отже, протягом 2004–2013 рр. в Україні прогресує стійка тенденція до зростання обсягів імпорту сільськогосподарської техніки, що є досить тривожним сигналом для вітчизняної галузі сільськогосподарського машинобудування та економіки країни в цілому. На сьогодні вітчизняне сільськогосподарське машинобудування потребує відповідного системного переоснащення й державної підтримки. Розв'язання проблеми матеріально-технічного забезпечення є пріоритетом виведення практично всіх галузей аграрного сектору України на якісно новий рівень функціонування сільськогосподарського виробництва.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія інноваційного розвитку України на 2010-2020 роки в умовах глобалізаційних викликів / М.В. Стріха, В.С. Шовкалюк, Т.В. Боровіч, Ж.І. Дутчак, А.О. Сєдов. – К.: МОН, 2009. – 30 с.
2. Імпорт с.-г. техніки в Україну [Електронний ресурс] // Дослідження компанії «МАРКОМ». – Режим доступу: <http://www.facebook.com/marcom.kiev>.

УДК 338.439:633.1(477)

СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ

ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ

О.А. Мисько, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор. І.О. Бансва

Миколаївський національний аграрний університет

В статті проаналізовано сучасний стан та рівень розвитку зерна в Україні. Проблеми виробництва та реалізації продукції зернових культур, які займають значне місце як на внутрішньому, так і на зовнішніх ринках. Окреслено перспективи сучасного виробництва продукції зернових культур та можливості нарощування обсягів переробки та реалізації даної продукції.

Ключові слова: аграрний сектор, зернові культури, зерновиробництво, зовнішній і внутрішній ринки, ринковий механізм, перспективи виробництва, сучасні технології.

Постановка проблеми. Зернове господарство України є стратегічною галуззю економіки. Адже ринок зерна – це основа стабільності продовольчого ринку, джерело не тільки виробництва хлібобулочних виробів, але й кормова база для виробництва тваринницької продукції, а також сировини для переробної промисловості. Сталий розвиток українського аграрного сектора та вирішення багатьох соціальних проблем сьогодення українського села більшість науковців, експертів та політиків пов'язують, насамперед, з розширенням та збільшенням обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Дійсно, існуючий потенціал аграрного виробництва України є надзвичайно високим. Це й чи не найкращі в Європі земельні ресурси, значний людський потенціал, що може бути задіяний в аграрній сфері, прийнятні кліматичні умови для вирощування різноманітних сільськогосподарських культур, сприятливе географічне розташування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість науковців переймалася проблемами та перспективами розвитку ринку зерна. Серед численних наукових розробок подібного спрямування можна виокремити праці таких учених В.Я. Месель-Веселяк, О.В. Березін і О.В. Ващук, А.З. Ашхотов, Б.К. Супіханов.

Однак чимало питань стосовно напрямків механізмів регулювання ринку зерна, визначення найбільш дієвих та результативних інструментів регулювання цього сектора економіки в сучасних умовах залишаються недостатньо дослідженими.

Постановка завдання. Проаналізувати стан та розглянути тенденції та перспективи розвитку ринку зерна в Україні та напрямків регулювання в сучасних умовах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перспективи розвитку основної ланки агропромислового комплексу зернового господарства – окреслюються тими заходами, що будуть негайно застосовані щодо поліпшення загального стану фінансування та забезпечення необхідною сировиною та транспортними засобами даного сектору сільського господарства країни.

Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави.

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом із тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу. Ринок продукції зернових культур залишається найстабільнішим, як з точки зору попиту зовнішнього та внутрішнього ринку, так і з економічної ефективності виробництва серед всіх видів сільськогосподарської продукції.

На перспективу перед аграріями України стоїть завдання поетапного збільшення виробництва зерна до 80 млн тонн. Важливим резервом для досягнення поставленої мети є підвищення ефективності використання поливних земель за рахунок впровадження науково обґрунтованих систем зрошувального землеробства, що базуються на використанні нової високопродуктивної поливної техніки, комбінованих широкозахватних ґрунтообробних знарядь, посівних та збиральних комплексів, сучасних сортів та гібридів, застосуванні екологічно безпечних систем удобрення, обробітку ґрунту, режимів зрошення та захисту рослин від бур'янів, хвороб та шкідників.

За багаторічними даними Інституту зрошувального землеробства НААН України, зрошення в умовах Південного Степу сприяє підвищенню врожайності зернових і зернобобових культур у 1,7-3,4 рази в залежності від сільгоспкультури та її сорту. Так, коефіцієнт ефективності зрошення при вирощуванні пшениці озимої дорівнює 2,4, кукурудзи на зерно пізньостиглих гібридів - 3,4, середньостиглих сортів сої - 2,7.

Для досягнення намічених рубежів необхідно удосконалити провідні ланки систем землеробства на зрошуваних землях у напрямку повного використання природно-кліматичного потенціалу, організаційно-господарських можливостей і

спеціалізації агроформувань, які склалися на даний час і мають перспективу подальшого розвитку.

За умов дотримання оптимальних параметрів насичення сівозмін відповідними зерновими культурами та раціонального розміщення після попередників урожайність зернових у цілому залежить від співвідношення у групі різних за біологічними властивостями і агротехнікою вирощування культур, тобто від утримання основного принципу побудови сівозміну – принципу плодозмін. За узагальненими даними досліджень у різних ґрунтово кліматичних умовах України, оптимальний рівень насичення сівозмін зернових, беручи до уваги і необхідність вирощуванні інших культур (технічних, кормових) у степу та лісостепу становить до 60% (30% озимої пшениці, 30% ярих зернових, бобових, кукурудзи), на Поліссі – до 50-55% (30-35% озимих і 20% ярих зернових, бобових, кукурудзи).

Збільшення питомої ваги у сівозміні однієї культури або групи культур, близьких за біологічними властивостями, понад оптимальні параметри призводить до помітного зниження їхньої продуктивності. Це пояснюється зменшення площі кращих попередників, скорочення строків повернення культури на колишнє місце вирощування, у зв'язку з чим погіршується фітосанитарний стан ґрунту і посівів. За даними Кіровоградської державної сільськогосподарської дослідної станції, при насиченні сівозмін озимої пшениці від 10-50% середня врожайність зерна у сприятливі за кількості вологи роки знижувалася на 8,7 центнера за гектар (з 48,4 до 39,7), а в посушливі 7,8 (з 40,1 до 39,7).

Про зниження ефективності виробництва зернових культур при надмірній її концентрації свідчить досвід багатьох господарств Вінницької, Сумської, Дніпропетровської, Одеської, Миколаївської та інших областей України. Однак і надзвичайно вузька спеціалізація, особливо у виробництві зерна, не ефективна. Це пояснюється тим, що для виробництва зернових культур потрібні певні умови. Так, колосові зернові культури необхідно розміщувати у сівозмінах після пару, бобових, просапних, пласта багаторічних трав та обороту пласту. На полях з колосовими попередниками, після яких висівають озиму пшеницю більш ніж два роки підряд, різко знижується її врожайність через розвиток шкідників та хвороб. Це не дає змоги сконцентрувати посівні площі озимої пшениці у сприятливій для її вирощування в районах, незважаючи на те, що вона значно врожайніша, ніж ярові колосові. Тому необхідно науково обґрунтувати чергування зернових культур у сівозмінах.

Особлива роль землі, як головного засобу сільськогосподарського виробництва, комплекс природних та економічних умов підвищення її родючості, нерівномірність

використання трудових ресурсів і основних виробничих фондів, інші фактори викликають необхідність більш доцільного поєднання галузей, раціонального добору культур і сортів.

У господарствах, які мають надмірні площі колосових культур у сівозмінах, можливе зниження ефективності виробництва озимої пшениці, якщо колосові були її попередниками більш ніж два роки. При надлишках вологи, високої вологості повітря та незбалансованому азотному живленні посіви озимої пшениці можуть постраждати від масового ушкодження листовими хворобами, що знижує врожайність на 25-30%. Крім погіршення фітосанітарного стану полів, перенасичення сівозмін озимої пшениці обумовлює розміщення її після просапних попередників, які зривають, а отже, посів проводиться у гірші агропромислові строки.

Найважливішими напрямками інтенсифікації виробництва зерна є широке використання досягнення генетики і біотехнології, селекції і насінництва, виведення та впровадження нових сортів та гібридів рослин, що характеризується підвищеною засухостійкістю, несприятливістю до хвороб, більш високою потенційною врожайністю порівняно з їхніми попередниками, підвищеним вмістом у зерні біологічно активних речовин, які становлять особливу цінність як для харчування людини, так і для скота.

Інтенсифікація розвитку зернового господарства та збільшення обсягів виробництва зерна досягається завдяки таким основним чинникам, як підвищення урожайності шляхом удосконалення землекористування, дотримання сівозмін, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив і проведення хімічної меліорації земель, захисту рослин, розвитку селекції і насінництва, підвищення якості зерна, науково-методичне забезпечення, розвиток ринку зерна.

Україна є одним із найбільших та потужних експортерів зерна на світовому ринку. Так у 2013 році у країні зібрали 54 млн т і реалізували на зовнішньому ринку близько 27 млн т зерна, що становило близько 10% усього світового експорту. Взагалі за останні роки доля країни у світовій торгівлі зерном збільшилася з 1 до 10%. Україна входить до першої десятки експортерів пшениці, займає перше місце на світовому ринку з експорту ячменю. При цьому вже зараз Україна експортує зерно практично в усі країни, які його імпортують: країни СНД, ЄС, Близького Сходу, країни басейну Тихого океану (імпортери українського зерна є 78 країн) [4].

Україна за звітний період експортувала кукурудзу і пшеницю на суму \$ 5,7 млрд, що склало 89% всього експорту зернових. Найбільше зернових Україна експортувала в Єгипет - на \$ 1 млрд, Іспанію - \$ 543,3 млн, Саудівську Аравію - \$ 355, 8 млн і в Іран - \$ 334,1 млн .

При цьому імпорт зернових в Україні в 2013 р. склав \$ 306,5 млн. Зокрема, лідируючі позиції по імпорту зайняли кукурудза, якою було ввезено на суму \$ 255,1 млн, і рис - на \$ 39 млн. Найбільше в 2013 р. Україна імпортувала з Франції - на \$ 68,4 млн, Угорщини - \$ 66,9 млн, Пакистану - \$ 13,2 млн і В'єтнаму - \$ 11,4 млн [1].

Слід зазначити, що в сучасних умовах на зерновий ринок України на глобальному рівні впливають такі головні фактори:

1. Демографічний. За даними ООН, населення планети в найближчі 100 років збільшиться до 12-13 млрд людей (тобто вдвічі). Нині у світі виробляється більше 600 млн т пшениці. Тобто в найближчі 100 років у світовому масштабі необхідно збільшити виробництво пшениці на 500-600млн т. Виконання такого завдання під силу таким країнам, як Україна, які мають відповідні земельні ресурси та нереалізований на сьогодні потенціал збільшення виробництва зерна (перш за все, за рівнем урожайності).

2. Енергетичний. Зернові культури використовуються біопаливною промисловістю при виробництві енергоресурсів, при цьому зменшується їх використання на продовольчі цілі, що призводить до збільшення дефіциту зерна і, відповідно, скорочення світових запасів.

3. Транснаціональний. Ринок зерна в Україні характеризується наявністю значної кількості ТНК, які збільшують свою присутність на ньому. В країні працює більше десяти потужних транснаціональних зернотрейдерів, які уміло використовують відсутність потужних конкурентів на внутрішньому ринку. Звідси – часто невиправдано низькі закупівельні ціни на зерно, що знижує прибутки сільгоспвиробників. Причиною зниження прибутковості зернової галузі в останні роки є нерозвиненість аграрного ринку й інфраструктури ринку зерна, так і неврожаю, високий рівень кредитних ставок і недосконалість бюджетної підтримки галузі [3].

Якщо говорити про сьогоднішній день, за словами експерта, рекордні валові збори в аграрному секторі є результатом високої прибутковості виробництва зерна та олій в попередні два роки.

“Ми можемо говорити про те, що реалізація кукурудзи зараз відбувається зі збитками – в середньому від 5% до 10% збитків, реалізація ячменю – максимум 5% рентабельності, реалізація пшениці за нинішніми цінами, які зараз трохи зросли, – між 5% і 10% рентабельності. тобто загалом, незважаючи на те, що на кукурудзу припадає практично половина валового збору зерна в Україні, можна говорити про те, що рентабельність виробництва зернових та олійних культур буде близькою до нуля”, – сказав експерт.

Отже регулювання ринку зерна в Україні, в сучасних умовах не відіграє стимуляційної ролі щодо зерновиробництва і поки не здатне ефективно реагувати на виклики глобальної економіки.

Висновки. Аналізуючи стан зернового господарства з точки зору вирішення цих завдань, необхідно виявити фактори, які не тільки стримують підвищення темпів зростання виробництва зерна, а й завдають шкоди під час його збереження, переробки і використання.

Важливою технологічною особливістю вирощування зернових культур є науково обґрунтоване застосування добрив і засобів захисту рослин. Так, при використанні мінеральних добрив необхідно враховувати дані агрохімічного аналізу про наявність поживних речовин у ґрунті в засвоюваній рослинами формі і раціональне їх співвідношення. Високі врожаї неможливі без мікроелементів, потреба в яких не задовольняється у повному обсязі. Засоби захисту рослин слід застосовувати виходячи з економічного порога шкідливості хвороб, бур'янів та шкідників, а також із міркування безпеки для здоров'я людей і навколишнього середовища.

Отже, зернова галузь виступає базою та джерелом сталого розвитку більшості галузей агропромислового комплексу. Нарощування обсягів виробництва зерна та підвищення його якості нерозривно пов'язано з впровадженням організаційних заходів, спрямованих на підвищення технічного, технологічного рівня зерновиробництва, використання якісного насіння, поряд з цим ще й забезпечення сучасними методиками та приладами визначення якісних показників зерна, підвищення вимог до збереження зерна та продуктів його переробки, посилення відповідальності на хлібоприймальних, заготівельних та зернопереробних підприємствах, а також вдосконалення діючої нормативно-технічної документації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Комплексна галузева програма “Розвиток зерновиробництва в Україні до 2015 року” від 23 жовтня 2007 р. N 757/101. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1021.4247.0>

2. Ашхотов З. Интенсификация растениеводства: направления и оценка эффективности/З. Ашхотов// АПК: экономика, управление. — 2008.— № 3. — С. 42-57.

3. Березін О.В. Ефективне функціонування сільськогосподарського виробництва / О.В. Березін, О.В. Вашук // Економіка АПК. — 2010. — № 2. — С. 20-50.

4. Месель-Веселяк В.Я. Фінансування виробництва в сільськогосподарських формуваннях / В.Я. Месель-Веселяк // Економіка АПК. — 2007. — № 5. — С. 18-23.

**ТЕОРЕТИКО -МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ
ОЦІНКИ І ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА**

Н.О. Малишко, магістр

Науковий керівник: д.е.н, професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто теоретико - методичні основи організації сільсько- господарського виробництва і ринку аграрної продукції та особливості організації виробництва і розвитку ринку зерна. Визначена методика оцінки економічної ефективності виробництва і реалізації зерна.

Ключові слова: виробництво, ринок, зерно, ефективність, ресурси.

Постановка проблеми. Зернове виробництво займає провідне місце в структурі аграрного сектора економіки України. Від рівня та ефективності його розвитку залежить добробут населення, гарантування національної продовольчої безпеки, експортні можливості країни.

Значне скорочення обсягів виробництва зерна протягом останніх років пояснюється негативним впливом комплексу організаційно-економічних та техніко-технологічних чинників. Низький рівень ефективності і конкурентоспроможності зерновиробництва як базової галузі сільського господарства створює перешкоди на шляху формування повнокровного внутрішнього ринку зерна та продуктів його переробки, унеможлиблює розширення зовнішніх ринків.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Науково-методологічні основи ефективності зернового виробництва, проблеми теорії й практики інтенсифікації галузі знайшли широке відображення в аграрній економічній літературі. До найбільш комплексних належать праці В.І. Бойка, О.А. Бугуцького, М.Г. Лобаса, І.І. Лукінова, В.П. Мертенса, О.М. Онищенко, П.М. Рибалкіна, П.Т. Саблука, А.І. Степанова, О.О. Сторожука, М.І. Щура та інших. Вагомий внесок у наукове розроблення питань організації й розвитку аграрного ринку, в тому числі формування ринку зерна, зробили В.І. Бойко, Б.Б. Губський, Ю.С. Коваленко, З.П. Піколаєва, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та інші.

Постановка завдання. Метою статті є визначення теоретично –методичних основ організації ефективного виробництва зерна.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основною метою економічної стратегії розвитку агропромислового комплексу України є неухильне піднесення матеріального рівня життя населення. Досягнення цієї мети вимагає насамперед вирішення продовольчої проблеми на основі підвищення економічної ефективності сільськогосподарського виробництва. Тому основне завдання сільського господарства полягає в забезпеченні подальшого зростання і сталості виробництва для повнішого задоволення населення в продуктах харчування та промисловості в сировині.

В Україні зернове виробництво має не тільки важливе соціально – економічне, а й політичне значення для розвитку національної економіки та забезпечення продовольчої безпеки держави. Зерно завжди належало до конкурентоспроможних продуктів на світовому ринку.

Однією з причин негативних змін, які відбуваються у зерновиробництві, є відсутність коштів для застосування інтенсивних технологій, що призвело до суттєвого зменшення застосування добрив, гербіцидів та інших ресурсів, спочатку через дефіцит, зумовлений спадом виробництва, потім із - за підвищення цін на ресурси, які значно випереджували ціни на продукцію [1].

Основними факторами, які впливають на валові збори зерна є посівні площі, їх структура та урожайність культури. Зважаючи на необхідність розробки організаційно-економічних і технологічних заходів щодо збільшення обсягів виробництва, підвищення ефективності, необхідно удосконалювати структуру посівних площ, враховуючи зональні особливості регіону. Також підвищити врожайність і збільшити виробництво продукції можна за рахунок використання зрошення, яке є тривало діючим фактором і сприяє підвищенню економічної родючості ґрунту.

Основним джерелом нарощування виробництва сільськогосподарської продукції є ефективність використання земельних ресурсів. При цьому інтенсифікація є основною формою розширеного відтворення, підвищення продуктивності праці та зниження собівартості продукції, яка здійснюється шляхом вдосконалення системи ведення галузі на основі науково-технічного прогресу.

До провідних напрямів інтенсифікації сільського господарства належить хімізація, яка передбачає широке використання різних видів продукції хімічної промисловості. Йдеться, зокрема, про застосування мінеральних добрив, засобів захисту і стимуляторів росту рослин.

Проблема підвищення економічної ефективності агропромислового виробництва – визначальний фактор економічного і соціального розвитку суспільства на сучасному етапі розвитку економіки України.

Ефективність виробництва, як економічна категорія, відображає дію об'єктивних економічних законів, що проявляються в подальшому зростанні результативності виробництва. Вона показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних її вкладень на одиницю корисного ефекту.

Підвищення ефективності сільського господарства має народногосподарське значення і є важливою передумовою прискорення розвитку агропромислового комплексу і подальшого підвищення результативності функціонування економіки України [2].

Економічну ефективність виробництва можна вивчати на різних рівнях. Тому виділяють: народногосподарську економічну ефективність; економічну ефективність сільськогосподарського виробництва; економічну ефективність виробництва окремих культур, видів продукції; економічну ефективність окремих агротехнічних заходів, впровадження досягнень науки і передової практики.

Вихідним критерієм народногосподарської ефективності виробництва є обсяг національного доходу з розрахунку на душу населення при найменших затратах живої і уречевленої праці.

Основний критерій економічної ефективності висвітлює головну мету виробництва і може використовуватись на всіх рівнях.

Для досягнення максимального збільшення виробництва окремих видів сільськогосподарської продукції потрібно визначити раціональні нормативи витрат відповідних виробничих ресурсів, необхідні витрати на підвищення якості і одержання екологічно чистої продукції, а також на охорону навколишнього середовища. Відповідно, економічну ефективність сільськогосподарського виробництва вивчають до вимог економічних законів, які його регулюють, і виробничими відносинами, в межах яких розвиваються різноманітні форми власності і види господарювання.

Необхідність визначення ефективності будь-якої галузі народного господарства, в тому числі і зернового виробництва, об'єктивно впливає з можливості досягти при визначеному напрямку науково-технічного прогресу, великої економії засобів і праці. Це особливо важливо в умовах обмеженого розміру ресурсів, так як, чим ефективніше в масштабах країни будуть використовуватись наявні ресурси, тим ширше будуть задоволені його потреби в різних видах продукції.

Одним з найважливіших напрямків підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва є його інтенсифікація на основі постійного

удосконалення господарського механізму, який формується на суттєво новій ринковій мотивації до праці.

Інтенсивний тип розширеного відтворення в умовах становлення ринкових відносин має принципові особливості. Основним критерієм економічного розвитку стає не кількісне збільшення факторів виробництва, а суттєве зростання ефективності виробництва на основі максимальної економії не тільки життєвої, але й уречевленої праці. Визначальним показником інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на сучасному етапі стає не просто збільшення обсягів виробництва продукції, а випереджаючі темпи зростання кінцевих результатів в порівнянні з витратами. Ринкова економіка вимагає становлення соціально орієнтованого підприємництва. Саме такі відмінності зумовлюють вияв нових тенденцій і закономірностей інтенсивного типу розширеного відтворення вимагають концепції інтенсифікації сільськогосподарського виробництва на одиницю продукції.

Підвищення ефективності зернового господарства пов'язане з впливом на його розвиток великої кількості факторів: хімізація, меліорація, виведення нових сортів, підвищення загальної культури землеробства. В зв'язку з тим, що перелічені фактори не рівнозначні за ступенем впливу на збільшення виробництва зерна і потребують різних розмірів капіталовкладень та поточних затрат, важливо, куди будуть спрямовані ці капіталовкладення [3].

Заходи по розвитку зернового виробництва можна поділити на дві групи. Перша, включає такі, які не потребують великих інвестицій: вдосконалення структури посівних площ, освоєння науково обґрунтованих сівозмін, проведення агротехнічних заходів в оптимальні терміни, вдосконалення організації виробництва. Друга група заходів пов'язана із значними витратами: внесення оптимальних доз добрив, застосування засобів захисту рослин, внесення гербіцидів, придбанням нової техніки.

Узагальнюючим показником рівня інтенсифікації в рослинництві є поточні витрати коштів на гектар посіву сільськогосподарських культур.

Високі ціни на добрива, паливно-мастильні матеріали, нову техніку та обладнання, змушують товаровиробників реально оцінювати свої можливості і вирощувати такі культури, які в нинішніх умовах дають найбільші прибутки в розрахунку на одиницю продукції. До них відносяться пшениця та ячмінь із групи зернових та зернобобових.

Для підвищення економічної ефективності виробництва зерна необхідна розробка, обґрунтування і запровадження ресурсозберігаючих низько затратних технологій. Суть інтенсивної технології полягає у створенні оптимальних умов для

вирощування сільськогосподарських культур, проведення повного комплексу науково - обґрунтованих прийомів обробітку ґрунту та одержання врожаю.

В умовах диспаритету цін на промислову та сільськогосподарську продукцію, занадто високі ціни на паливно-мастильні матеріали, мінеральні добрива, засоби захисту рослин, важливо в кожному конкретному господарстві, з урахуванням забезпеченості матеріально-технічними ресурсами, використовувати такі технології, які б забезпечували зменшення затрат на одиницю продукції і збільшення виробництва власної високоякісної і екологічно безпечної продукції.

Зернопромисловий комплекс являє собою досить складну структуру, в яку, крім зернового господарства, входять борошномельна, круп'яна, комбикормова, хлібопекарська та інші галузі промисловості. Тому концепція його розвитку передбачає модернізацію всіх галузей і складових, удосконалення економічних і технологічних зв'язків між ними, їх збалансований розвиток, кооперування виробництва, використання найновіших технологій, збільшення асортименту і поліпшення кінцевої продукції, підвищення економічної ефективності її виробництва і зниження цін на неї.

Для оцінки економічної ефективності рослинництва як галузі використовують вартісні показники [4]:

- вартість валової продукції, сума валового доходу і прибутку в розрахунку на одного середньорічного працівника, зайнятого в галузі, одну затрачену людино-годину, 100 га ріллі, 100 грн виробничих основних засобів, 100 грн виробничих затрат;

- сума виробничих затрат у розрахунку на 1 грн вартості продукції;

- рівень рентабельності виробленої, а також реалізованої продукції рослинництва загалом;

- норма прибутку.

На практиці для оцінки ефективності виробництва продукції рослинництва використовується дещо обмежена кількість, але простіших для сприйняття і обчислення показників, зокрема, урожайність (ц/га), рівень продуктивності праці або трудомісткість продукції, собівартість одиниці продукції, прибуток на 1ц і на 1 га, рівень рентабельності, рентабельність продажу.

На рівень ефективності виробництва продукції рослинництва впливає безпосередньо чи побічно низка чинників, але основною причиною підвищення трудомісткості й собівартості основних видів продукції рослинництва є вплив чинників першого порядку - зниження врожайності та зростання виробничих затрат на 1 га посіву [5].

В умовах становлення ринкових відносин ефективність виробництва зерна визначає його конкурентоздатність, як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, тобто здатність до розширеного відтворення, зростання обсягів виробництва, збільшення кількості робочих місць, підвищення заробітної плати працівників та інше.

Важливим напрямком підвищення економічної ефективності зернового виробництва є також поліпшення якості зерна, особливо за рахунок використання сильних і твердих сортів пшениці з високим вмістом білка і клейковини.

Висновки. Для об'єктивної оцінки організації і ефективності виробництва зерна використовують вартісні, узагальнюючі показники та використовується система критеріїв. Основні показники це: урожайність (ц/га), рівень продуктивності праці або трудомісткість продукції, собівартість одиниці продукції, прибуток на 1ц і на 1 га, рівень рентабельності, рентабельність продажу.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств : підручник. – 2-ге вид., доп. і перероб./ В.Г. Андрійчук. - К. : КНЕУ, 2002. – 624с.
2. Мацибора В.І. Економіка сільського господарства : підручник./ В.І. Мацибора – К.: Вища школа., 1994. – 415 с.
3. Галушко В.П. Виробнича економіка: Навч. посібник для підгот. фахівців у аграрних вищих навч. закл. / Валерій Павлович Галушко (ред.), Герберт Штробель (ред.) Г. Віллеке, В.М. Писаренко, Н. Бляйштайнер – Вінниця : Нова Книга, 2005. – 400 с.
4. Рябчик І.В. Нові підходи до аналізу ефективності сільськогосподарських підприємств / Рябчик І.В., Галушко В.В. // Економіка АПК : Міжнародний науково-виробничий журнал. – 2004. -№ 3. – с. 101-108.
5. Економіка підприємства : навч. посіб. / За ред. Г. В. Черевка, Ф.В. Горбонос, Г.Б. Іваницька, Н.Ф. Павленчик - Л.: Апріорі, 2004. - 384 с.

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ

М.М. Невєжина, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кареба М. І.

Миколаївський національний аграрний університет

Доведено, що для успішного освоєння досягнень науково-технологічного прогресу і розвитку інноваційної діяльності безпосередньо в підприємстві необхідні особливі умови стимулювання цієї діяльності. Формування ринку об'єктів інтелектуальної власності в сільському господарстві приводить до становлення ринку наукової продукції, що, поза сумнівом, підвищить відповідальність розробників за якість своєї праці і створить зацікавленість в освоєнні наукової продукції, пошуку споживача.

Ключові слова: аграрний сектор, стимулювання, інновації, глобалізація, економіка АПК.

Постановка проблеми. Основною причиною зниження інноваційної активності в АПК є нестача власних фінансових ресурсів і зниження рівня державної підтримки, продиктовані недостатньою врегульованістю економічних відносин. Також аграрна сфера мало приваблива для інвесторів, що зумовлено диспаритетом цін, малою ємністю аграрного і продовольчого ринків, низьким рівнем платоспроможного попиту населення, та ефективності використання інвестиційних ресурсів. Поліпшити становище сільгосп підприємств, не погіршивши при цьому положення підприємств інших галузей, можна застосовуючи іншим способом відомі у світовій науці економічні інструменти. Основними стимулюючими факторами при цьому можуть стати фінансове оздоровлення підприємств, забезпечення ефективної економічної взаємодії сільгосп підприємств з іншими галузями економіки, створення інноваційно-інвестиційної інфраструктури АПК, регулювання агропродовольчих і пов'язаних з ними ринків, а проведення досліджень у цьому напрямку стає все більш актуальним.

Постановка завдання. Метою роботи є вдосконалення системи економічного впливу на розвиток інвестиційних процесів в регіональному АПК для досягнення стійкого інноваційно орієнтованого розвитку сільгоспвиробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У аграрно-економічній науці дослідженням особливостей економічних відносин присвячені роботи Буробкіна І.М., Милосердова В.В., Міндріна А.С., Регуш В.В., Ушачева І.Г., Оглобліна Е.С., в яких сформульовані основні принципи управління і методологічні питання. Прикладним аспектам стимулювання інноваційно - інвестиційних процесів приділили велику увагу Андріанов В.Д., Андреев П.А., Базаров Є.І., Баутін В.М., Кашуба Н.Д., Кібіров А.Я.,

Наумов А.І., Санду І.С. та інші економісти, які представляють різні точки зору і пропонують різноманітні інструменти вирішення проблем. Але в необоротно змінених умовах для вирішення піднятої проблеми потрібно пошук комплексного рішення, адаптованого до регіональних умов господарювання сільськогосподарських підприємств

Виклад основного матеріалу дослідження. Для формування цілісної системи інноваційної діяльності в сільськогосподарському виробництві доцільно мати в її структурі обґрунтований механізм управління зацікавленістю в освоєнні інновацій. В умовах кризи аграрної економіки, нестабільності соціально-економічного стану країни ця проблема поки не знаходить свого вирішення. Практичний досвід і аналіз механізмів стимулювання наукової і інноваційної діяльності в Україні і в зарубіжних країнах дозволяють відзначити, що економічне стимулювання розробки нової наукової продукції, її освоєння безпосередньо у виробничих умовах сприяє не тільки скороченню термінів просування нових технологій, технічних, хімічних і біологічних засобів в сільське господарство, але і прискоренню інтеграції науки у виробництво.

В умовах ринкових відношень економічні фактори стають такими, що визначають, а економічні інтереси є механізм розвитку інноваційної діяльності. Накопичені аграрною наукою знання покликані сприяти як подальшому розвитку науково-технічного прогресу, так і розвитку інноваційної діяльності в сільськогосподарському виробництві, підвищенню його ефективності. Саме виробництво в результаті розвитку інноваційних процесів в виробничій, організаційній і управлінській сферах в умовах конкретних агрокліматичних, природних і соціально – економічних рівнях покликане стати генератором нових наукових ідей; технологічних і економічних рішень.

Для успішного освоєння досягнень науково-технологічного прогресу і розвитку інноваційної діяльності безпосередньо в підприємстві необхідні особливі умови стимулювання цієї діяльності. Формування ринку об'єктів інтелектуальної власності в сільському господарстві приводить до становлення ринку наукової продукції, що, поза сумнівом підвищить відповідальність розробників за якість своєї праці і створить, зацікавленість в освоєнні наукової продукції, пошуку споживача.

Необхідне відмітити, що в зарубіжних країнах наукове виробниче обслуговування субсидується за рахунок бюджетних коштів і не входить у функції фермерів. В великих сільськогосподарських об'єднаннях, як правило, вертикально-інтегрованих, власна інноваційна діяльність фінансується також за рахунок бюджетних

коштів. Тобто сільськогосподарські товаровиробники несуть в основному технологічні витрати.

Слід також відзначити, що дрібне інноваційне підприємництво в країнах Західної Європи активно підтримується державою. Ця підтримка полягає не тільки в наданні фінансово-економічних пільг, але і в створенні сприятливих економічних, правових, організаційних, психологічних і інших умов. Тільки комплексна підтримка сприятиме встановленню сприятливого ефективного інноваційного клімату.

У цих цілях застосовуються різні форми програм, гарантів, стимулюючих активізацію інноваційного підприємництва, причому, на найнижчій його стадії – безпосередньо інноваційної діяльності в підприємстві або в дрібній інноваційній фірмі. Освоєння досягнень науково-технічного прогресу і науково обґрунтоване ведення на цій основі сільського господарства зумовлює вартісну оцінку наукової продукції і наукової, вірніше інноваційної діяльності. У ціні на наукову продукцію і інноваційні послуги перетинаються економічні інтереси працівників парної сфери, співробітників, зайнятих інноваційною діяльністю, сільських товаровиробників, певною мірою представників, кредитної і податкової сфер, сфери звернення.

У основі ціноутворення знаходяться витрати, передбачуваний прибуток. У науковій і інноваційній діяльності ці витрати мають свою специфіку, методи визначення. У ціноутворенні на наукову продукцію задіяні технологічні витрати, витрати на придбання і використання ресурсів, витрати на освоєння і просування наукової продукції, безпосередньо, у виробництво. Технологічні і ресурсні витрати враховуються при фінансуванні науково-дослідних дослідно-конструкторських робіт. Інноваційні витрати визначаються в процесі освоєння наукової продукції у конкретних умовах. Можливі різні варіанти інноваційної діяльності освоєння нововведень в експериментальних умовах з подальшим просуванням у виробництво, освоєння нововведень, безпосередньо в виробничих умовах. У сільськогосподарському виробництві можливі всі вказані варіанти інноваційної діяльності, які визначаються видом наукової продукції, її цільовим призначенням, іншими чинниками. Всі ці чинники необхідно враховувати при встановленні ціни на наукову продукцію і інноваційні послуги.

В даний час, коли ще не розроблена система обліку витрат на інноваційні послуги, доцільно встановлювати договірні ціни на інновації. В основному договірні ціни визначаються виходячи із сплати вартості нововведення, робіт, витрат на його освоєння і додаткових виплат за економічний результат від впровадження.

Економічні результати можуть, виражатися в зниженні собівартості виробництва продукції підвищенні продуктивності праці (виході продукції з розрахунку на одиницю витрат живої праці), підвищенні якості, збільшенні валового збору і товарної продукції, валового доходу від її реалізації.

У цілях стимулювання інноваційної діяльності в підприємстві доцільно створювати фонд розвитку сільськогосподарського виробництва. Додаткові надходження грошових коштів до фонду розвитку підприємства можливі за рахунок тиражування створеного продукту у вигляді методичних рекомендацій по освоєнню нових технологій, сортів рослин і порід тварин, технічних, хімічних, біологічних і інших засобів стосовно конкретних умов виробництва.

Нерозвинутість державних та ринкових інститутів призвела до підміни сутності державної підтримки конкурентного середовища у виробництві сільськогосподарської продукції втручанням держави в економіку, що спотворює ринкові принципи господарювання і ставить виробників в явно нерівні умови. Для пом'якшення дії дискримінаційних механізмів державної політики першочергове значення мають: уточнення цільового призначення та принципів надання державної допомоги; критерії визначення об'єктів державної допомоги; форми державної допомоги; процедури її надання.

Інституційний підхід дає змогу об'єктивно оцінити ефективність формування державної аграрної політики і можливості поліпшити регулювання розвитку аграрного сектору. Завдання держрегулювання— встановлювати міцні інституційні рамки для різнопланових сільськогосподарських підприємств і забезпечувати їм рівно конкурентні умови на ринку. Реформування системи державної підтримки – це створення гарантованих державою умов сільського розвитку.

За сучасних умов економічного розвитку важлива роль у формуванні господарської системи відводиться виробничому потенціалу підприємства. Знання його якісних та кількісних характеристик, цільових умов його формування дозволяє приймати обґрунтовані основоположні стратегічні рішення. Розв'язання проблем із формування та реалізації оптимальної для підприємств агропромислового комплексу (АПК) стратегії забезпечення нарощування економічного потенціалу є найбільш нагальним завданням в системі сталого розвитку України. Це пов'язано із необхідністю нарощування масштабів агровиробництва на рівні підприємств задля підвищення їхньої економічної ефективності та реалізації цільової операційно-виробничої функції в межах зазначеного виду економічної діяльності. Тому розв'язання завдань продовольчої безпеки держави та її регіонів, ефективне використання потенціалу агропродовольчого

комплексу для задоволення потреб внутрішнього ринку і нарощування експортних ресурсів потребує формування і реалізації стратегії нарощування виробничого потенціалу галузі, обумовленої глобалізаційними викликами і особливостями прояву інтеграційних процесів.

Доцільність такого виду діяльності в АПК обумовлена необхідністю техніко-технологічного переозброєння основних сфер його діяльності і, насамперед, сільськогосподарського виробництва, недостатністю фінансових ресурсів, погіршенням платоспроможності агропромислових товаровиробників, низьким рівнем матеріального і технічного забезпечення, високим моральним та фізичним зносом основних засобів виробництва. Так, понад 70% наявної техніки агропідприємств відпрацювали свій амортизаційний строк, а темпи її відновлення знаходяться в межах 10% від потреб. За роки реформування економіки інвестиції в сферу АПК різко скоротились, придбання тракторів зменшилось в 1,5 раз, комбайнів – в 1,4 раз. Назріла необхідність призупинення руйнації технічного потенціалу АПК.

Потенціал підприємств АПК можна визначити як це складну, динамічну, поліструктурну систему, комплекс взаємопов'язаних ресурсів сільськогосподарського виробництва зокрема, трудових, земельних, матеріальних, які дають змогу досягати об'єктивно визначеного рівня господарських результатів при заданих умовах.

Можна стверджувати, що потенціал підприємств АПК має характерні риси:

- потенціал підприємства визначається його реальними можливостями в сфері сільськогосподарської діяльності, як реалізованими, так й нереалізованими з будь-яких причин;
- можливості підприємства здебільшого залежать від наявних ресурсів і резервів (економічних, соціальних, адміністративних, інформаційних), не залучених у виробництво. Тому потенціал підприємства АПК характеризується також і певним обсягом ресурсів, як залучених у виробництво, так і ні але підготовлених для використання;
- потенціал підприємства визначається не тільки наявними можливостями, але ще й вмінням персоналу до його використання з метою виробництва продукції та отримання максимального доходу (прибутку) і забезпечення ефективного функціонування та сталого розвитку суб'єкта господарювання;
- рівень та результати реалізації потенціалу підприємства виражаються у обсягах виробництва та отриманому прибутку і визначаються формою підприємництва та організаційною структурою.

Формування потенціалу сучасного підприємства сфери АПК – це процес створення набору підприємницьких можливостей, його структуризації та побудови певних організаційних форм задля стабільного розвитку та ефективного відтворення. Ці властивості підприємства як економічної системи уможливають формування загальних принципів, які слід урахувати при нарощуванні потенціалу підприємства:

- потенціал підприємства – це складна система розширених характеристик його елементів які є альтернативними;

- потенціал підприємства не можна сформувати на базі механічного додавання елементів (наприклад робочої сили, основних засобів), оскільки він є динамічним угрупованням;

- під час формування потенціалу підприємства діє закон синергії його елементів, кожен елемент потенціалу має вплив на інші, тобто чітко прослідковується взаємовплив, взаємозалежність та взаємодія;

- потенціал підприємства АПК може трансформуватись у зв'язку з появою нових складових елементів;

- структурні елементи потенціалу підприємства мають функціонувати одночасно і в сукупності, бо закономірності розвитку можливостей підприємства не можуть бути розкриті окремо, а тільки в їхньому поєднанні, що потребує досягнення збалансованого оптимального співвідношення між окремими елементами потенціалу;

- усі елементи потенціалу об'єктивно пов'язані з функціонуванням і розвитком підприємства взагалі, тобто, з одного боку, вони підпадають під фізичне та техніко-економічне старіння, а з другого – вони чутливі до досягнень науково-технічного прогресу, сучасних інноваційних технологій, управлінських рішень.

Висновки. Динамічний розвиток ринкових процесів на Україні вимагає переорієнтації зусиль менеджменту підприємств із забезпечення поточних результатів діяльності в площину забезпечення конкурентних переваг, формування яких є певним гарантом тривалого ефективного функціонування підприємства і залежить від якості реалізації його потенціалу.

Прийняття України в СОТ відкрило реальну можливість змінити вектор державної аграрної політики. Членство в СОТ слід розглядати як початок третього етапу аграрної політики незалежної України. Воно надає країні шанс максимально нейтралізувати вплив непередбачених формальних та неформальних інститутів і поступово запровадити досконаліші механізми регулювання в агросфері. Зрозуміло, що з урахуванням глобалізаційних процесів і нинішніх змін в аграрній політиці провідних

держав світу єдино виправданим є механізм підтримки рівних конкурентних можливостей у регіональному сільському розвитку.

Усвідомлення важливості інституційної організації державного сприяння аграрному секторові допомагає прояснити критерії, за допомогою яких має оцінюватися ефективність членства України в СОТ.

В аграрному секторі успіх залежатиме від того, чи направляється державна підтримка в ті види діяльності, які породжують довгостроковий соціально-економічний поступ, або, навпаки, ресурси відволікаються від таких видів діяльності і направляються на вирішення поточних проблем аграрного бізнесу. Тобто майбутнє аграрного сектору більшою мірою залежить від інституційної організації, в якій оперують система державної підтримки і торговельна політика.

Агропромисловий сектор економіки України наразі переживає не кращі часи. Сільське господарство знаходиться у важкому фінансовому стані не дивлячись на значний експортний потенціал та земельні ресурси. Тому ефективне функціонування, нарощування та розвиток виробничого потенціалу необхідно вивчати комплексно та, безумовно, з урахуванням якісних та кількісних характеристик, беручи до уваги особливості його структури та динамічності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Громов О. А. Напрямки удосконалення фінансово-інвестиційного забезпечення розвитку інноваційного аграрного підприємництва / О. А. Громов // Економіка і фінанси : збірник наукових праць. – 2013. – Вип. 34 – С. 55-60.
2. Коркішко О. Г. Проблеми та напрямки залучення різних джерел інвестиції / О. Г. Коркішко // Економіка України: фінансово-економічні проблеми інноваційного розвитку— К. : НДЕІ - 2012. - № 3 – С. 98-105
3. Міколяш А. А. Сучасний стан та ефективність залучення інвестицій в аграрний сектор економіки / А. А. Міколяш // Економіка України: фінансово-економічні проблеми інноваційного розвитку. — К. : НДЕІ, 2013. – № 25 – С. 58-65
4. Федонін О. С. Потенціал підприємства: формування та оцінка / О.С.Федонін // Навч. посібник. — К.: КНЕУ, 2003. — 316с.
5. Ілляшенко С.М. Проблеми і перспективи ринково-орієнтованого управління інноваційним розвитком: монографія / С. Ілляшенко – Суми: ТОВ «Друкарський дім «Папірус». 2011. – 644 с.
6. Файчук О.М. Оцінка виробництва конкурентоспроможної продукції за технічними параметрами / О.М. Файчук // Економіка АПК. – 2004. – № 10. – С. 134-139.

УДК 656.073.28:338.43

ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИ – ТА ІНТЕРМОДАЛЬНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ

І.С. Рибка, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Іваненко Т. Я.

Миколаївський національний аграрний університет

В даній статті висвітлені принципи та особливості мультимодального та інтермодального перевезення вантажів, основні проблеми розвитку даного транспорту в Україні.

Ключові слова: транспортні перевезення, автомобільні перевезення, мультимодальне перевезення, інтермодальне перевезення, змішані перевезення, наскрізне перевезення.

Постановка проблеми. Глобалізація виробництва і виникнення регіональних торгових блоків, а також використання досягнень науково-технічного прогресу на транспорті привели до зростання ролі і складності міжнародних транспортно-логістичних функцій, координації виробничих, торгових і транспортних процесів. І як наслідок, з'явився перехід від традиційної практики перевезення від пункту до пункту— (наприклад, від порту до порту) до системи наскрізного перевезення, тобто від пункту виробництва товару до пункту його кінцевого призначення.

Практична реалізація такої концепції організації перевезень пов'язана з виникненням і розвитком мульти– або інтермодальних перевезень. У таких перевезеннях переміщення вантажу з однієї країни в іншу, принаймні, двома видами транспорту виконується за одним договором і контролюється так званим оператором інтермодальних перевезень вантажів, виступаючим як принципал і що бере на себе відповідальність за договір [1].

Накопичені за останні десятиріччя проблеми в АПК країни вимагають системного, комплексного підходу до їхнього розв'язання й повинні ґрунтуватися на відповідній науково-технічній, соціальній та екологічній політиці держави. Поряд із традиційними методами та засобами, що застосовують для підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції і відповідно ефективності роботи виробників, зростає роль і значення нового для української економіки інструментарію господарювання – логістики.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням вдосконалення організації змішаних перевезень і управління ними займалися В. З. Ананьїна, О. О. Бакаєв, Л. Д. Ветренко, В. К. Доля, А. В. Комаров, Є. Д. Крушкін, І. О. Лапкіна, О. С. Леснік, О. Р. Магамадов, С. В. Мілославська, І. В. Морозова, В. Я. Негрей, Г. І. Нечаєв, К. І.

Плужников, М. Я. Постан, Н. В. Правдін, С. М. Резер, О. О. Смехов, О. Г. Шibaєв, Ю. М. Цветов і інші вчені.

Постановка проблеми. Метою даної статті є обґрунтування переваг та недоліків змішаного виду транспорту в Україні, особливо в аграрному секторі.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах поступової нормалізації стану в сфері аграрного виробництва спостерігається зростання попиту на послуги вантажного автомобільного, водного та залізничного транспорту та формуються досить сприятливі умови для практичного створення ринку транспортних послуг.

Значну питому вагу кінцевої вартості товару складають транспортні витрати. Для відносно дешевих товарів розмір таких витрат становить до 70 % ціни франко-заводу. Статистика свідчить, що 92 % українських експортних вантажів сільськогосподарського призначення (за фізичними обсягами) і 85 % (за вартістю), перевозяться водним транспортом, саме тому дана стаття присвячена у першу чергу аналізу переваг перевезення сільськогосподарських вантажів в інтермодальних та мультимодальних перевезеннях.

Розвиток контейнерних перевезень став ключовим чинником розвитку мультимодального і, особливо, інтермодального транспортування. Це концепція морського транспорту і використовується майже винятково в частині логістичної транспортної мережі, яка включає етап морських перевезень. Є кілька виключень, проте вони складають мінімальну частину ринку контейнерних перевезень.

Контейнерні перевезення були започатковані судноплавними компаніями в середині минулого століття з метою боротьби з підвищенням вартості портових робіт. Головною ідеєю було консолідувати вантажі так, щоб зменшити кількість підйомів і, таким чином, зменшити потребу в ручній робочій силі і спростити складування вантажу на борту [1].

Пізніше, під тиском судноплавних компаній та їх клієнтів, контейнери почали перевозити наземним транспортом поза межі портів. Тепер відправники могли завантажувати контейнери товарами у своїх власних приміщеннях, а одержувачі — розвантажувати їх у своїх імпортерських складах, тим самим зменшуючи потребу у фізичному розвантажуванні товарів портовою робочою силою. Це призвело до суттєвого зниження вартості морських перевезень, а також зменшення обсягів пошкоджень товарів і ризику крадіжок [2].

В результаті тенденції збільшення розмірів контейнерів, контейнерні перевезення стали капіталоемким бізнесом, і судноплавні компанії консолідувались — кілька найбільших гравців стали світовими операторами. Конкуруючи один з іншим,

вони в той самий час співробітничать, наймаючи один в одного чартерні контейнери, щоб мати можливість надавати послуги по всьому світу.

Розглянемо детальніше про два види змішаного контейнерного перевезення. Міжнародне мультимодальне транспортування — це перевезення товарів, мінімум, двома різними видами транспорту на основі мультимодального транспортного контракту з місця відправки товарів з однієї країни до місця призначення вантажу в іншій країні [1].

Ключовою характеристикою мультимодального транспорту є перевезення товарів двома або більше видами транспорту за єдиним контрактом (єдиним документом), коли одна сторона відповідає за всю перевозку. Якщо немає єдиного контракту, що врегулює процес перевезення двома видами транспорту, це не мультимодальне транспортування.

Основні переваги: більш економічний сервіс ніж авіа перевезення; швидше за звичайне перевезення морем; гнучке планування маршруту згідно з поставленими вимогами ; висока якість сервісу на надійність; ще більше гнучкості завдяки індивідуальним розрахункам вартості транспортування для великих проектів або нестандартних маршрутів.

Інтермодальне транспортування – це перевезення товарів в одному й тому ж самому вантажному або транспортному засобі, яке послідовно змінює два або більше виду транспорту без перевантаження самого товару [4].

Послуга мультимодального та інтермодального перевезення стає досить популярною альтернативою автомобільним перевезенням. Так як ціни на паливо є менш визначальним фактором у формуванні ціни, ціни на дані перевезення більш сталі. Це означає, що це не лише екологічна, але й економічна альтернатива автомобільним перевезенням.

Особливості інтермодального та мультимодального перевезення – це можливість найефективнішого використання різних видів транспортування вантажів, що здешевлює перевезення. Обидві послуги безпечні для навколишнього середовища, ніж деякі способи перевезення, у яких використовується один вид транспорту.

За інформацією найбільшого операторів контейнерних перевезень в Україні, близько 10-15% контейнерних перевезень здійснюється за наскрізними коносаментами — тобто, з використанням мультимодального транспорту. Звичайно, це залежить від перевізника, частково, внаслідок різних інтересів перевізників щодо надання таких додаткових послуг, і частково — від типу вантажу [3].

З технічної точки зору можливість організації інтермодальних перевезень з'явилася в результаті широкого використання прогресивних транспортно-технологічних систем доставки вантажу, в першу чергу контейнерної.

Сектор мультимодального та інтермодального транспорту в Україні функціонує у правовому вакуумі, що ускладнює його просування та розвиток. Діяльність існує сама по собі, оператори даного транспорту і документація не мають правового статусу і, таким чином, розробка правової бази є найважливішим завданням для поширення мульти- та інтермодального транспорту в Україні.

Для забезпечення ефективності мульти- та інтермодальних перевезень в сільському господарстві потрібне виконання наступних умов:

1) сумісність параметрів всього устаткування і можливість передачі вантажу при мультимодальних перевезеннях, з погляду його маси, розміру, фізичної форми, а також технології переробки і зберігання;

2) стандартизація розмірів укрупнених вантажних місць і їх фізичної форми (контейнери, трейлери і т. д.);

3) збалансованість виробничих потужностей всіх транспортних ланок, яка забезпечила б найбільш ефективне використання потужностей, незалежно від коливання ритмічності обслуговування взаємодіючих транспортно-логістичних ланцюгів без створення великих запасів вантажу з метою максимального забезпечення безперервності мультимодальних перевезень [4].

Проте сучасний стан розвитку змішаних перевезень, а особливо мульти- та інтермодальних в сільському господарстві далекий від нормального. На даний час основними причинами, що стримують ефективне впровадження даного виду перевезень в аграрний сектор є:

1) значна кількість дрібних товаровиробників, що ускладнює процес формування крупних партій продукції та сировини;

2) сезонний характер виробництва та розбіжності по строкам при завезенні сировини та матеріалів до підприємства і вивезенні продукції з підприємства;

3) специфіка об'єкта транспортування: деякі види продукції швидко псуються та вимагають спеціальних умов перевезення (температура, вентиляція і т.п.), потреба в перевезенні живих тварин, птахів тощо.

4) низька якість транспортної інфраструктури, що є наслідком економічної слабкості суб'єктів господарювання та територіальної їх розосередженості;

5) залежність виробництва від погодних умов (особливо продукції рослинництва), та природних біологічних процесів, що ускладнює планування та збільшує невизначеність і ризик;

6) недостатня кількість кваліфікованих кадрів з логістики, викликані об'єктивними розходженнями в способі та умовах життя в місті і селі;

7) недостатньо розвинута співпраця між товаровиробниками, що ускладнює процеси інтеграції та кооперації.

Узагальнення проблеми транспортного забезпечення сільськогосподарських товаровиробників свідчить, що недоліки в організації перевезення різних вантажів негативно впливають на ведення рослинницької і тваринницької галузей.

Порівняння досвіду управління перевезеннями до реформування і тепер свідчить, що в той період, хоча і з певними недоліками, існувала диспетчеризація, особливо під час заготівлі сільськогосподарської продукції, здійснювалися централізовані перевезення вантажів. Тепер цими вантажопотоками ніхто не керує, а перевезення забезпечують, як правило, самі товаровиробники малотоннажними транспортними засобами із значними затратами праці, коштів і нафтопродуктів. Продуктивність автотранспорту за рахунок збільшення простоїв у черзі під розвантаженням зменшується в середньому на 25-30 %.

Необхідно зазначити, що які б види транспорту не були задіяні при інтермодальній системі транспортування вантажів, в основі успішного функціонування цієї системи лежить інформаційне забезпечення процесу перевезення. Адже крім безпосередньо вантажу повинна оперативно переміщатися і інформація супутня йому. Щоб у будь-якій точці знаходження вантажу, можна було точно сказати, що це за вантаж, кому належить, куди і звідки прямує. Крім того, єдиний інформаційний простір є необхідною умовою для успішного планування маршруту доставки.

Державі слід грати провідну роль в сприянні і розвитку мультимодальної концепції до міжнародного перевезення зовнішньоторговельних вантажів.

Окрім того, сприяючи розвитку мультимодальних перевезень, держава може проводити і політику розвитку інфраструктури, яка дозволила б забезпечити перехід з автомобільного транспорту на внутрішні водні шляхи і прибережне судноплавство, підвищило б ефективність взаємодії зовнішньоторговельних організацій і портів [2].

Висновки. Контейнерні перевезення — сучасний, і найбільш економічний вид доставки вантажів, з усіх використовуваних в трансконтинентальному повідомленні.

Контейнерні перевезення вантажів здійснюються різними видами транспорту. При такому методі доставки прискорюється обіг транспортних засобів, поліпшується збереження вантажів, зменшуються витрати транспортування. Контейнерні перевезення вантажів дозволяють прискорювати вантажно-розвантажувальні роботи та передачу вантажів одержувача товару; економити тару, здійснювати поставку позатранзитних партій продукції конкретно від фірм-виробників, минаючи склади постачальницько-збутових організацій.

Особливо ефективні контейнерні перевезення та застосування контейнерів тоді, коли потрібно перевезення змішаних або так званих мультимодальних перевезень, внаслідок значно зниження витрат на перевезення, зберігання і перевалку вантажів.

Одним із шляхів виживання в складних умовах для сільськогосподарських підприємств, що мають автотранспортні підрозділи, може бути співпраця, а саме – розвиток міжгосподарських форм використання рухомого складу. Дослідженнями встановлено, що економічно сильні підприємства з великими площами сільськогосподарських угідь можуть і повинні формувати власні транспортні підрозділи, комплектувати їх технікою та поновлювати в разі потреби.

Особливості інтермодального та мультимодального перевезення – це можливість найефективнішого використання різних видів транспортування вантажів, що здешевлює перевезення. Обидві послуги безпечні для навколишнього середовища, ніж деякі способи перевезення, у яких використовується один вид транспорту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Інтермодальні та мультимодальні перевезення [Електронний ресурс] / Режим доступу : [http : //www.dhl.com.ua](http://www.dhl.com.ua)
2. Сторожев В.В. Оптимізація параметрів транспортних засобів в мультимодальних системах доставки вантажів : автореф. дис. канд. техн. наук. : 05.22.01 / В.В Сторожев ; Одеса, Одес. Нац. морськ. універс. – О., 2008. – 22 с.
3. Розвиток контейнерних перевезень на Україні [Електронний ресурс]] / Режим доступу : [http : //www.virtual.ks.ua/essays-term](http://www.virtual.ks.ua/essays-term)
4. Міжгалузеві питання. Мультимодальний транспорт . Програма Європейського Союзу для України : Підтримка інтеграції України до Транс-Європейської транспортної мережі ТЄМ-Т / Мініст. трансп. та зв'яз. Укр. К.— 2010.—52 с.
5. Н. Н. Коваленко. Интермодальные перевозки-современная форма доставки грузов./ Логистика (Укр. научно-практ. журнал) – 2007. — №4 — с. 46-56.

УДК 338.43:631.3

ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ

Ю.В. Сліпченко, студент

Науковий керівник: к.е.н, доцент Кушнірук В. С.

Миколаївський національний аграрний університет

Функціонування конкурентоспроможного сільськогосподарського виробництва на засадах інтенсифікації із застосуванням прогресивних технологій неможливе без використання продуктивних, енергоощадних та ефективних сільськогосподарських машин. Нова і високопродуктивна техніка є енергоємною та дорогою, що вимагає науково обґрунтованої організації її використання протягом року.

Ключові слова: технічний потенціал, ремонт сільськогосподарської техніки, технічне обслуговування.

Постановка проблеми. Найважливішими тенденціями, що визначають перспективи економіки в епоху інформаційного суспільства, є інтелектуальні складові економічної моделі. Відбувається не просто поступовий перехід до нового технологічного укладу, а глобальна неоекономічна революція, обумовлена, перш за все, технологічними змінами, переходом на новітні наукоємні, високопродуктивні та гнучкі види виробництва, що затверджують домінування інтелектуальної економіки.

Тому особливе значення набуває визначення пріоритетів розвитку, які забезпечать як зростання конкурентоспроможності української економіки, так і економічну безпеку країни.

Серед найбільш пріоритетних напрямків розвитку економіки України необхідно виділити технологічне і технічне відновлення базових галузей економіки.

Приладобудівна галузь переживає період серйозних випробувань. Особлива роль приладобудування обумовлена тим, що в структурі економіки країни воно виступає як фондостворюючий комплекс, що формує основні фонди практично для всіх галузей національного господарства і тим самим впливає на рівень науково-технічного потенціалу країни. Першочерговою задачею державної науково-технічної політики для промисловості України є прискорений розвиток виробничого і науково-технічного потенціалу. Це, в свою чергу, потребує дослідження етапів розвитку техніко-технологічних систем підприємства і відповідних до них рівнів технічного обслуговування виробничих систем. Саме в подоланні традиційного відставання розвитку обслуговування техніко-технологічних систем від розвитку самих цих систем

полягає один із головних резервів підвищення ефективності функціонування підприємств країни, зріст рівня конкурентоспроможності продукції.

Постановка завдань. Мета дослідження полягає в розробці теоретичних положень та розробці практичних рекомендацій щодо організації системи обслуговування технічної бази сучасних підприємств, удосконаленні її функціонування.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемами ефективного відтворення виробничих фондів на підприємствах займалася значна кількість науковців. Цій тематиці присвячені роботи Александрової В.П., Акбердина Р.З., Бельтюкова Є.А., Борисова Ю.С., Буркинського Б.В., Бутенко А.І., Галперіна А.С., Грузнова І.І., Захарченко В.І., Колегаєва Р.М., Консона А.С., Маліцького Б.А., Покропивного С.Ф., Орлова П.А., Осипова В.М., Яковлева А.І. та інших.

Виклад основного матеріалу дослідження. Для виробництва конкурентоспроможної сільськогосподарської продукції необхідно забезпечити виконання всіх операцій з дотриманням вимог технологічного регламенту та оптимальне співвідношення між обсягами робіт і рівнем їх ресурсного забезпечення. Виконання ж повного комплексу робіт з виробництва сільськогосподарської продукції мають забезпечити технологічні комплекси машин, машинно-тракторного парку господарства, сформовані на основі економічних розрахунків з урахуванням технології вирощування сільськогосподарських культур чи утримання тварин, обсягів робіт і термінів їх виконання, вартості машин та інших чинників, що впливають на величину експлуатаційних затрат. Технічне забезпечення є важливою передумовою виробничого процесу. Без нього неможливе виробництво продукції, забезпечення населення продуктами харчування, а промисловість – сировиною.

Товарообмін між промисловістю і сільським господарством є одним із неодмінних умов розвитку всіх галузей народного господарства України, в тому числі й аграрної. Без оснащення аграрних товаровиробників різноманітною сільськогосподарською технікою (машинами, агрегатами, обладнанням) не можна чекати тієї кількості сільськогосподарської продукції, яка необхідна для задоволення потреб населення країни. Отож неминучий належний розвиток таких галузей народного господарства, які покликані забезпечувати потреби сільськогосподарських товаровиробників. В свою чергу, оснащення товаровиробників сільськогосподарської продукції технічними засобами, а також утримання їх в належному стані створюють умови для збільшення обсягів сільськогосподарської продукції для забезпечення

продовольчої безпеки країни. Цими та іншими факторами обумовлюється необхідність належної організації технічного забезпечення товаровиробників.

Організація технічного забезпечення господарства це процес своєчасного і комплексного задоволення потреб підприємств у технічних засобах.

В господарствах застосовують три форми організації ремонтно-профілактичних робіт залежно від масштабів виробництва. За централізованої форми весь ремонтний персонал підпорядкований головному механіку. Децентралізована форма, навпаки, передбачає, що всі види ремонтних робіт виконуються персоналом цехових ремонтних баз, що їх підпорядковано начальникам цехів. Змішана форма організації ремонту поєднує в собі централізацію і децентралізацію: технічне обслуговування та поточний ремонт здійснює ремонтний персонал виробничих цехів, а капітальний ремонт та модернізацію, виготовлення запасних частин і нестандартного устаткування - персонал ремонтно-механічного цеху.

Залежно від того, як визначаються потреби в ремонтних роботах, розрізняють систему планово-запобіжного ремонту (систему ПЗР) і систему ремонту за результатами технічної діагностики.

Суть системи ПЗР полягає в тому, що всі запобіжні заходи та ремонти здійснюються відповідно до встановлених заздалегідь нормативів. Після відпрацювання кожною фізичною одиницею устаткування (одиницею транспортного засобу) певної, визначеної нормативами кількості годин проводять його огляди та планові ремонти, черговість і послідовність яких залежить від призначення засобу праці, його конструктивних особливостей, умов експлуатації.

Визначення обсягів і видів ремонтних робіт у системі ремонту за результатами технічної діагностики здійснюється в залежності від фактичної потреби в них після об'єктивного контролю технічного стану того чи того виду засобів праці.

Наведена система забезпечує більшу надійність, безперебійну експлуатацію устаткування та інших засобів праці, натомість друга є значно дешевшою.

Поточний ремонт здійснюється за гарантованого забезпечення нормального функціонування устаткування та інших засобів праці. У процесі поточного ремонту змінюються та відновлюються окремі деталі (вузли) засобів праці, проводяться регулювальні операції.

Під час проведення капітального ремонту обладнання і транспортних засобів здійснюється: повне розбирання; ремонт спрацьованих деталей та вузлів (в тім числі базових); заміна тих, що не підлягають ремонту; регулювання та випробування під навантаженням.

Модернізація засобів праці (передовсім технологічного устаткування) проводиться з метою підвищення їхнього технічного рівня (розширення технологічних можливостей, зростання продуктивності) способом часткових змін конструкції.

Згідно з статистичними даними Миколаївської області, в господарствах до 80% машинно-тракторних агрегатів працюють з невідрегульованими робочими органами та без налагодження на задані режими роботи. За висновками спеціалістів підприємств, відбувається це тому, що трудомісткість регулювань і технологічних налагоджень доволі значна. Тому, щоб забезпечити високопродуктивну і високоякісну роботу машинно-тракторного агрегату, механізатор має щодня витратити 1-1,5 год на технічне обслуговування механізмів, а всього - 2-2,5 год/зміну. Тому механізатори скорочують час, потрібний для підготовки машинних агрегатів, унаслідок чого знижується ефективність використання техніки. Тобто 34% робочого часу устаткування простоюють у ремонті.

Без добре налагодженого технічного обслуговування машин не можна забезпечити безперебійне використання машинно-тракторного парку. У структурі собівартості механізованих робіт витрати на технічне обслуговування і ремонт становлять 20-22%. Розмір їх значною мірою залежить від додержання встановленої періодичності та якості технічного обслуговування і ремонту, машин, правильної експлуатації їх у процесі роботи. Завданням капітального ремонту є повне відновлення всіх агрегатів зношеної машини, вузлів і деталей, що служать кілька років, а поточного - тих, які зношуються протягом одного року.

Планові витрати на ремонти, технічне обслуговування, заміну шин і гусениць, а також на зберігання техніки визначають як за питомими, так і за лімітними (річними) нормативами витрат. Питомі нормативи витрат для тракторів і самохідних комбайнів встановлено з розрахунку на витрачену машиною 1 т дизельного палива. Вартість капітального чи поточного ремонту машини визначають множенням витрат палива в міжремонтний строк (у тоннах) на питомий норматив витрат. Добуток вартості одного ремонту на кількість машин, які підлягають капітальному чи поточному ремонту, становить планову суму витрат на ремонти. Для визначення витрат на технічні обслуговування, зміну деталей і зберігання машин планові витрати енергії та палива машиною даної марки множать на норматив витрат коштів.

При плануванні загально-бригадних витрат складають кошториси з урахуванням конкретних умов.

Технічне обслуговування передбачає обов'язковий, завчасно встановлений обсяг робіт для кожного типу механізмів і умов їх експлуатації, який виконується згідно з нормативами періодичності і трудомісткості.

В залежності від періодичності, трудомісткості та обсягу робіт для тракторів встановлені такі види технічного обслуговування:

- щозмінне технічне обслуговування;
- періодичне технічне обслуговування;
- сезонне технічне обслуговування;
- технічне обслуговування при зберіганні та транспортуванні.

В складних умовах використання гусеничних та колісних тракторів (велике запилення, високогір'я, низькі температури та ін.) проводиться спеціальне технічне обслуговування із зменшеним значенням періодичності.

Щозмінне технічне обслуговування повинно забезпечити працездатність механізмів на протязі всієї робочої зміни шляхом контролю технічного стану основних її частин: гальмового обладнання, ходової частини, органів керування, сигналізації, двигуна та усунення виявлених несправностей, а також дозаправлення пально-мастильними матеріалами, робочого та охолоджувальною рідиною.

Виконання щозмінного технічного обслуговування покладається на механізаторів та їх помічників, де вони передбачені.

Періодичне технічне обслуговування виконується з метою зниження інтенсивності зносу деталей і складальних одиниць, визначення їх залишкового ресурсу, усунення наявних несправностей; здійснюється спеціалізованими бригадами (ланками) за участю або без участі механіків, за якими закріплені механізми.

Сезонне технічне обслуговування виконується двічі на рік при переведенні механізмів на експлуатацію в умови весняно-літнього або осінньо-зимового періоду. Сезонне технічне обслуговування поєднується з проведенням чергового періодичного технічного обслуговування.

Висновки. Існує багато напрямів поліпшення використання тракторного парку. Одні з них не залежать від аграрних підприємств, оскільки пов'язані з конструктивними параметрами силових і робочих машин. Йдеться про необхідність створення нових і вдосконалення існуючих моделей і модифікацій тракторів зі строком служби дизельних двигунів і трансмісій до 5—6 тис. мотогодин без капітального ремонту, які мали б вищу питому енергомісткість, кращу маневреність, вищу робочу і транспортну швидкість і, що особливо важливо в умовах високої вартості пального, менше витрачали б палива на одиницю виконуваних робіт.

Серед напрямів поліпшення використання тракторного парку, які залежать від аграрних підприємств, важливе місце займають установлення його раціональної структури, забезпечення тракторів необхідним шлейфом робочих машин і знарядь, раціональне комплектування тракторних агрегатів, підвищення кваліфікації механізаторів та вдосконалення їх матеріального стимулювання за кращі результати роботи, поліпшення технічного обслуговування і проведення своєчасних та якісних ремонтів, удосконалення організації виробничих процесів.

На кожному підприємстві необхідно підвищувати змінну продуктивність тракторних агрегатів за рахунок таких факторів, як повне використання конструктивної ширини захвату агрегату, раціональне формування середньозмінної швидкості його руху і робочого часу зміни.

Для зниження собівартості умовного еталонного гектара, а значить, і сільськогосподарської продукції важливо не лише підвищувати продуктивність тракторних агрегатів, а й економно витратити паливно-мастильні матеріали, які через багаторазове подорожчання стали однією з основних статей витрат у структурі всіх витрат на експлуатацію машинно-тракторного парку. Надзвичайно серйозною проблемою, яка вимагає регулювання на макрорівні, є достатнє забезпечення аграрних підприємств дизельним паливом, бензином і мастилами.

І, насамкінець, зазначимо, що для забезпечення ефективного використання машинно-тракторного парку потрібно, щоб техніка мала гарантоване сервісне забезпечення на весь термін її експлуатації. З цією метою виробники техніки мають створити мережу сервісних пунктів, укомплектованих кваліфікованими кадрами ремонтників.

ЛІТЕРАТУРА

1. Головне управління статистики у Миколаївській області [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.mk.ukrstat.gov.ua>
2. Иванов И.И. Проблемы создания организационного механизма ресурсосбережений. / И.И. Иванов. – К.: Наук. думка, 2001. – 254 с.
3. Крылова Г.Д. Зарубежный опыт управлением качеством. / Г.Д. Крылова. – М.: Изд-во стандартов, 2002.
4. Ландина Т.В. Организационно-экономические механизмы адаптации предприятия к условиям рынка. / Т.В. Ландина. – К.: Наук. думка, 2004.

ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ

Ю.С.Старосельська, студентка

Науковий керівник : к.е.н., доцент Кареба М.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні напрями інтенсифікації зернового господарства на інноваційній основі та проведено економічну оцінку вирощування зернових культур за різними технологіями.

Ключові слова: інтенсифікація, сорт, ресурсозберігаючі технології, інновація, зернове господарство, витрати.

Постановка проблеми. Розвиток агропромислового комплексу та соціально-економічне зростання всієї країни значною мірою пов'язані з розвитком зернового господарства. У нинішній ситуації головним, що стримує розвиток зернової галузі, є рівень інтенсивності та ефективності виробництва зерна, який би гарантував товаровиробникам належну заінтересованість та створював умови для розширеного виробництва і успішного функціонування у конкурентному середовищі. Саме тому інтенсифікація виробництва на інноваційній основі виступає одним із пріоритетних напрямів розвитку зернового господарства і спрямована насамперед на підвищення урожайності зернових культур через використання високопродуктивних сортів, удосконалення культури землеробства, застосування науково обґрунтованих норм добрив у системі сівозмін, високоякісне і своєчасне виконання всіх технологічних операцій.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Проблемам розвитку зернової галузі завжди приділялася увага українських науковців, зокрема В.І. Бойка, М.Ю. Куліша, М.Г. Лобаса, О.В. Олійника, П.Т. Саблука, Л.М. Худолій, І.І. Червена та ін. Проте ще залишаються недостатньо висвітленими питання пошуку можливостей підвищення ефективності інтенсифікації зернового господарства на інноваційній основі.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування основних напрямів інтенсифікації виробництва зерна на інноваційній основі у сільськогосподарських підприємствах регіону.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах інтеграції агропромислового комплексу України в світову економіку основним завданням розвитку зернового виробництва є його інтенсифікація, спрямована на підвищення урожайності зернових культур, прискорення його адаптації до ринкових умов, забезпечення виробництва конкурентоспроможної продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках. У розвитку інтенсифікації зернового господарства найефективнішим інструментом є сорт. Останніми роками значна кількість сільськогосподарських підприємств, внаслідок незадовільного фінансового стану, не змогли використати високоякісне насіння, що стримувало сортозаміну і сортооновлення. Це стало однією з основних причин недостатнього рівня виробництва зерна й підвищення його ефективності. Виникає необхідність збільшення виробництва зерна за рахунок запровадження інноваційних селекційних розробок в галузі насінництва. Доведено, що ефективне використання сортових ресурсів забезпечує збільшення врожайності на 20-30 %, що дасть можливість товаровиробникам підвищувати ефективність свого господарювання.

Потенційні можливості сучасних сортів зернових культур дуже високі. Зокрема, основної зернової культури – озимої пшениці, становлять 120 ц/га [6]. Але на практиці урожайність зернових культур значно нижча. Ця різниця в урожайності зумовлена низьким технологічним рівнем сільськогосподарського виробництва.

Практика господарювання переконує, що однією з основних умов найбільш повної реалізації генетичного потенціалу нових сортів є сівба високоякісним насінням. Проте, як зазначалося вище, останніми роками значна кількість аграрних формувань внаслідок незадовільного фінансового стану не спроможна використовувати високоякісне насіння.

Одним із основних виробників оригінального елітного і репродукційного насіння сільськогосподарських культур є Подільська дослідна станція Тернопільського інституту агропромислового виробництва Національної академії аграрних наук України. Дослідженнями цієї установи виявлено, що застосування нових сортів забезпечує збільшення виробництва зернових та підвищення їх ефективності.

Рекомендованими для господарств сортами озимої пшениці інтенсивного типу з високими якісними показниками є Крижинка, Ремеслівна, Подолянка, Збруч, Смоглянка, Фаворитка, Золотоколоса, Столична. Кращими серед них за продуктивністю виявилися сорти з добрими адаптивними властивостями – Подолянка, Ремеслівна, Смоглянка, урожайність яких становила 70,8-77,1 ц/га. Дещо нижчою була урожайність таких сортів, як Фаворитка, Золотоколоса і Столична (64,5-68,6 ц/га).

Порівняно із сортом Крижинка, питома вага якого в структурі посівів озимої пшениці в області є найбільшою, підвищення урожайності нових сортів склало від 5 до 24,9 ц/га.

Щодо показників економічної ефективності, то найвищим рівнем рентабельності та прибутковості з 1 га посівної площі відзначилися сорти Фаворитка та Смуглянка (відповідно 60,6 і 60,0 %; 1672,2 та 1657,3 грн/га). У сортів Подолянка, Столична і Ремеслівна рівень рентабельності склав відповідно 59,5; 59,3 та 58,2 %, що вдвічі перевищує контрольний варіант Крижинка.

Інтеграція України у світовий економічний простір потребує переведення вітчизняного аграрного виробництва на якісно нову, інноваційну модель розвитку та формування сучасної ринкової технологічної і технічної політики. Останніми роками у технологіях виробництва сільськогосподарської продукції відбуваються кардинальні зміни. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго-, ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання всього комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва.

Нині у світовому землеробстві розробляють, вивчають і впроваджують кілька технологій землеробства – інтенсивну, біологічну (органічну) та прямої сівби (No-till) [1, 7]. Система землеробства No-till в Україні займатиме до 30 % ріллі й стане альтернативною інтенсивним системам переважно в зонах, що зазнають ерозії ґрунтів [1]. Застосування певного виду технологій залежить від ґрунтово-кліматичних умов, фінансово-економічного стану сільськогосподарського підприємства, рівня його матеріально-технічного забезпечення.

Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: забезпечують економію ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, знижують залежність урожаю від погодних умов.

Стосовно інтенсивних технологій, то під ними слід розуміти систему агротехнічних прийомів, які спрямовані на максимально повне розкриття генетичного потенціалу сортів за рахунок підвищення ефективності використання природних і антропогенних факторів.

Разом із тим, застосування інтенсивних технологій потребує збільшення сільськогосподарськими підприємствами виробничих витрат із розрахунку на 1 га посіву зернових до 1,5 раза і більше. Проте це не завжди забезпечує на практиці відповідний економічний ефект, оскільки має бути випереджаюче зниження собівартості одиниці зернопродукції.

На прикладі дослідного господарства «Дружба» Вознесенського району порівнюємо інноваційну ресурсозберігаючу інтенсивну технологію вирощування озимої пшениці з високо-витратний інтенсивний технологією. Також порівнюємо ці інтенсивні технології з базовою технологією вирощування озимої пшениці. За стандарт вибрано сорт озимої пшениці – Крижинка. Результати досліджень свідчать про перспективність освоєння інноваційно-інтенсивних технологій вирощування зернових культур (табл. 1).

Таблиця 1

Економічна ефективність вирощування озимої пшениці за різними технологіями в дослідному господарстві "Дружба" Вознесенського району*

Показник	Базова загально-прийнятна технологія	Інтенсивні технології	
		високо-витратна	інноваційна ресурсозберігаюча
Урожайність, ц/га	53,2	73,8	68,7
Приріст врожайності, ц/га	-	20,6	15,5
Вартість валової продукції, грн/га	4145,4	5755	5350,8
Додаткова вартість валової продукції, грн/га	-	1609,6	1205,4
Витрати на 1 га, грн	2853,6	4364,5	3453,5
Додаткові витрати на 1 га, грн	-	1510,9	599,9
Затрати праці на 1 ц зерна, люд.-год.	0,3	0,31	0,27
Собівартість 1 ц, грн	53,64	59,14	50,27
Прибуток з 1 га, грн	1291,8	1390,5	1897,7
Рівень рентабельності, %	45,3	31,9	54,9
Окупність додаткових витрат, грн	-	1,07	2,01

*Розраховано за даними Тернопільського інституту агропромислового виробництва

Результати досліджень свідчать про вищу економічну ефективність застосування інноваційної ресурсозберігаючої технології, за якої хоча й нижча (на 5,1 ц/га) урожайність порівняно з високо-витратною інтенсивною технологією, але завдяки нижчій собівартості значно вищі прибуток з одиниці площі і рівень рентабельності.

Слід зазначити, що ресурсозбереження передбачає не спрощення технології, а обґрунтоване використання природних умов, раціональне застосування тієї чи іншої системи обробітку ґрунту, удобрення, захисту рослин та інших агротехнічних заходів, які забезпечують найменші витрати матеріально-технічних засобів і праці та екологічну безпеку. Такий стратегічний напрям ставить за мету не отримання максимально високих урожаїв, а створення усіх передумов для організації стабільного високорентабельного зернового виробництва [5].

Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: забезпечують економію ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, знижують залежність урожаю від погодних умов.

Величина енергозатрат значною мірою залежить від способу обробітку ґрунту. Основним принципом енергозберігаючих технологій є відмова від обертання шару ґрунту за допомогою плуга, як найбільш енергоємної операції, і заміна оранки поверхневим обробітком дисковими знаряддями або культиваторами, чи безполицевий обробіток ґрунторозпушувачами, а також впровадження прямої сівби [2].

Енергоощадними елементами технології вирощування озимої пшениці є:

- технологія поверхневого обробітку ґрунту без перевертання скиби зі збереженням на поверхні поля частини післяжнивних решток важкими дисковими знаряддями або агрегатами безполицевого обробітку ґрунту; передпосівна підготовка ґрунту комбінованими машинно-тракторними агрегатами та сівба рядковими сівалками з пневмомеханічною центральною висівною системою;
- технологія мінімального обробітку, що включає поверхневий обробіток важкими дисковими знаряддями або важкими культиваторами і сівба комбінованими МТА з суміщенням технологічних операцій передпосівної підготовки ґрунту та сівби або сівалками комбінованого типу для прямої сівби;
- технологія нульового обробітку (без обробітку ґрунту і сівбою сівалками комбінованого типу для прямої сівби) [3].

Реалізація інноваційних ресурсозберігаючих технологій потребує забезпечення зернової галузі сучасними технічними засобами для якісного виконання в оптимальні строки всього обсягу технологічних операцій з вирощування і збирання культур. Слід зазначити, що техніка, яка використовується у таких технологіях, є більш наукоємною.

Вважаємо, що застосування сільськогосподарськими підприємствами інноваційних ресурсозберігаючих технологій надасть їм можливість вирощувати конкурентоспроможне за економічними показниками на внутрішньому і зовнішньому

ринках зерно.

Висновки. Використання інноваційних елементів вирощування зернових культур забезпечує зниження витрат на пально-мастильні матеріали, насіння, оплату праці, що призводить до зменшення собівартості продукції та підвищення ефективності галузі. Тобто звідси можна стверджувати, що інтенсифікація зернового господарства на інноваційних засадах у сільськогосподарських підприємствах є важливою умовою забезпечення високоефективного та конкурентоспроможного розвитку даної галузі. Це в свою чергу слугуватиме основою стабільного господарювання в аграрній сфері.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бражевська Г.М. Техніко-технологічне забезпечення виробництва продукції рослинництва / Г.М. Бражевська // Економіка АПК. – 2009. – № 12. – С. 49-52.
2. Володка М.П. Енергозберігаючі технології вирощування ярих зернових культур і шляхи зменшення енергетичних ресурсів / М.П. Володка, І.М. Пасічник // Стратегія ресурсозберігаючого використання аграрно-економічного потенціалу на основі активізації інноваційно-інвестиційної діяльності об'єктивна передумова інтеграції країни в Світове співтовариство: зб. тез доп. міжнар. наук.-практ. конф. (Тернопіль, 18 травня 2007 р.). – Тернопіль : ТНЕУ, 2007. – Ч. 1. – 180 с. [С. 98-101].
3. Володка М.П. Енергозберігаючі технології вирощування озимої пшениці і шляхи економії енергетичних ресурсів / М.П. Володка, І.М. Пасічник // Інноваційна економіка. – 2008. – № 2. – С. 17-21.
4. Іванишин В.В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / В.В. Іванишин // Економіка АПК. – 2010. – № 1. – С. 128-133.
5. Петров В.М. Організаційні проблеми технологічного забезпечення землеробства в Україні / В.М. Петров // Агроінком. – 2007. – № 1-2. – С. 23-26.
6. Системи ведення сільського господарства Тернопільської області. – Тернопіль : ТІ АПВ. – 2004. – 343 с.
7. Танчик С.П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С.П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51-56.

ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ

А. І. Стремська, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Калюжна О.В.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто складові підвищення ефективності виробництва зерна. Проаналізовано інноваційно-технологічні процеси прогресивного розвитку галузі. Запропоновано прогнозні орієнтири урожайності зернових культур і собівартості продукції.

Ключові слова: інновації, інноваційна діяльність, інноваційний розвиток, ефект, ефективність.

Постановка проблеми. Проблема створення передумов для підвищення ефективності виробництва зернових культур в зоні Степу пов'язана з раціональним використанням земельних ресурсів, впровадженням нових сортів, гібридів, енерго- і ресурсоощадних технологій, освоєнням інноваційних агротехнологічних прийомів тощо.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Розглядаючи рівень ефективності виробництва зерна, українські вчені все більше звертаються до світового досвіду використання технологій вирощування зернових культур. Проблема зерновиробництва широко висвітлена в працях В.І. Бойка, В.І. Власова, М.Г. Лобаса, Ю.М. Пашенко, В.С. Рибки, П.Т. Саблука, М.С. Шевченка, О.М. Шпичака та інших.

Постановка завдання. Метою статті є доведення необхідності переходу на сучасні технології вирощування зернових культур, що спираються на ресурсозбереженні, екологічний захист і підвищення родючості ґрунтів. Доцільним є узагальнення теоретичних і практичних надбань вчених економістів-аграрників і обґрунтування пропозицій щодо підвищення ефективності зерновиробництва на засадах інноваційного розвитку галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Зерно і вироблені з нього продукти забезпечують продовольчу незалежність країни, а тому формування ефективного зернового виробництва стає одним із стратегічних напрямів розвитку аграрного сектора. Велике значення при цьому надається степовій зоні України, яка традиційно вважається регіоном високотоварного зернового господарства [1]. В зоні Степу сконцентровано близько 48 % посівів зернових культур, в т.ч. 56 % пшениці, 48 % ячменю, 30 % кукурудзи. У структурі валової і товарної продукції зернова галузь займає 45,5 і 49,3 % відповідно.

Серед складових, що забезпечують ефективне функціонування зернової галузі, важливе місце належить сівозмінам, основою яких є науково обґрунтована структура посівних площ відповідно до спеціалізації та концентрації виробництва аграрної продукції з урахуванням природних умов і біологічних особливостей сільськогосподарських культур. Порушення системи сівозмін, скорочення площі чистих і зайнятих парів, багаторічних трав призвело до виснаження ґрунтів, зниження продуктивності сівозмінної площі і, в кінцевому підсумку, негативно позначилось на економічних показниках виробничої діяльності більшості аграрних підприємств [2]. Слід зазначити, що технології вирощування зернових і зернобобових культур, що рекомендуються виробництву, в багатьох випадках не досягли рівня максимального використання потенціалу сучасних сортів і гібридів. Одним з головних факторів зниження врожайності та ефективності при вирощуванні зернових культур залишаються бур'яни, які призводять до непродуктивних втрат вологи і поживних речовин, ускладнюють виконання необхідних технологічних операцій, стають причиною зростання енергоємності агротехнологій.

Проблема забур'яненості останнім часом набула значення явища надзвичайної вагомості. Нині у виробництві 70 – 80 % полів відносять до категорії високого ступеня засміченості, а необроблені ділянки ріллі стають джерелом інтенсивного розповсюдження бур'янів. Ступінь забур'яненості ґрунтів і посівів сільськогосподарських культур такий, що на природному фоні без застосування заходів боротьби з бур'янами втрати врожаю озимої пшениці становлять — 8 – 17 %, зерна кукурудзи — 38 – 71 %, соняшнику — 28 – 46 % [2].

У світовій практиці набули поширення технології, які дають можливість радикально розв'язувати проблему ефективної боротьби з бур'янами. Одним із радикальних прийомів досягнення позитивної динаміки технологічно доцільним є застосування гербіцидів, які здатні за своїми фітотоксичними властивостями знищувати 80 – 95 % різних видів бур'янів. Результати досліджень і розрахунки свідчать, що навіть за високої вартості сучасних видів і комбінацій гербіцидів їх застосування в технології вирощування кукурудзи є ефективним (табл. 1).

Аналіз даних табл. 1 свідчить, що вартісна величина приросту урожаю і відшкодування одиниці виробничих витрат додатковим прибутком, що знаходяться в тісній залежності, в основному окупається. Дія цього фактора в технологічному процесі вирощування зернових культур безпосередньо забезпечує позитивний результат.

Економічна ефективність застосування різних видів гербіцидів та їх комбінацій в технології вирощування кукурудзи на зерно в 2013 році*

Варіанти досліду (гербициди та їх комбінації)	Доза	Урожайність ц/га	Витрати на 1 га	Собівартість 1 т зерна, грн	Рівень рентабельності, %
Без гербицидів (контроль)	—	21,8	2524	1158	-35,2
Фронт'єр+банвел 4С	1,5л/га+0,6 л/га	58,0	3572	616	21,8
Харне	2,5 л/га	57,8	3246	562	33,5
Банвел 4С+ тітус	500л/га+40 г/га	56,8	3360	591	26,8
Харнес+мерлін	1,5л/га+100 г/га	55,2	3362	609	23,1
Харнес+майстер	1,5л/га+0,075	56,1	3297	588	27,6
Харнес+мілагро	1,5л/га+1,0	55,8	3426	614	22,1
Харнес+естрон+базис	1,5л/га+0,35+0,01	57,2	3274	572	31,0
Харнес+естерон	1,5л/га+0,7	53,0	3142	593	26,5
Тітус	30г/га+20г/га	54,1	3258	602	24,5
Базис	25 г/га	50,5	3185	631	18,9
Фронт'єр	1,5л/га	47,4	3283	693	8,3
Тітус	50 г/га	47,0	3149	670	11,9
2,4-Д (амінна сіль)	1,0 л/га	46,5	2952	635	18,1

Джерело: результати експериментальних досліджень Інституту зернового господарства НААН України.

Одним з маловитратних агротехнологічних заходів є своєчасна сортозаміна. Дані виробничої практики науково-дослідних установ і держсортодільниць свідчать, що при незмінній агротехніці в одних і тих же ґрунтовокліматичних умовах посіви озимої пшениці новими районованими сортами в порівнянні зі старими забезпечують приріст урожаю до 20 — 25 %. Оскільки вартість такого сортового насіння не набагато вища вартості застосовуваних сортів, а їх частка в матеріальних витратах становить близько 8 — 9 %, це істотно не впливає на підвищення матеріаломісткості продукції [2]. Важливе місце в аналізі технологій вирощування сільгоспкультур має вивчення структури витрат.

Узагальнення нормативних розрахунків показує, що при вирощуванні озимої пшениці по чорному пару при урожайності 45 і 55 ц/га можна прогнозувати собівартість виробництва зерна на рівні 878 і 753 грн/т, по зайнятому пару при урожайності 30 і 40 ц/га — 996 і 843 грн/т і після непарових попередників (кукурудзи на силос) при урожайності 20 і 30 ц/га — 1339 і 1021 грн/т відповідно (табл. 2).

Собівартість виробництва зерна ярого ячменю при урожайності від 25 до 40 ц/га буде варіювати відповідно від 847 до 716 грн/т, кукурудзи на зерно при урожайності

35 ц/га — 840 грн/т, 45 ц/га — 739 грн/т, 55 ц/га — 674 грн/т (табл. 2). За збереження цінової ситуації поточного року реалізація зернових може забезпечити рівень рентабельності 35 – 60 %. Проведені розробки є орієнтиром для обґрунтування умов сталого і ефективного розвитку зернового господарства.

Таблиця 2

Ефективність виробництва основних зернових культур залежно від урожайності в степовій зоні України

Рівень урожайності, ц/га	Виробничі витрати на 1 га		Собівартість 1 т зерна, грн		Прямі затрати праці на 1 т зерна, люд.-год
	коштів, грн	праці, люд.-год	виробнича	повна	
<i>Пшениця озима (по чорному пару)</i>					
45	3769	8,87	878	921	1,97
50	3994	9,62	799	879	1,92
55	4141	10,24	753	828	1,86
<i>Пшениця озима (по зайнятому пару)</i>					
30	2989	6,05	996	1096	2,02
35	3216	6,67	919	1011	1,91
40	3371	7,28	843	927	1,82
<i>Пшениця озима (після непарових попередників)</i>					
20	2678	4,80	1339	1473	2,40
25	2799	5,34	1120	1232	2,13
30	3063	6,05	1021	1123	2,02
<i>Ячмінь ярий</i>					
25	2117	5,36	847	931	2,14
30	2281	5,91	760	836	1,97
35	2590	6,67	740	814	1,91
40	2862	7,28	716	787	1,82
<i>Кукурудза на зерно</i>					
30	2726	7,59	909	999	2,53
35	2938	8,38	840	923	2,39
40	3093	9,00	773	851	2,25
45	3324	9,78	739	812	2,07
50	3471	10,47	694	764	2,09
55	3708	11,27	674	742	2,05

На відміну від зернових колосових культур, виробництво кукурудзи енерго- і ресурсоємніше. В більшості випадків, у період збирання врожаю зерно має підвищену вологість, а це потребує додаткових витрат для його досушування та гарантованого зберігання. Біологічні особливості цієї культури потребують врахування характеристик її гібридів. Зокрема, залежно від групи стиглості, вони істотно різняться строками дозрівання, потенційним рівнем урожайності, вмістом вологи у зерні під час збирання

врожаю, відмінними за енергомісткістю технології його доробки і зберігання. Так, у ранньостиглих гібридів вологість зерна низька, становить 14 – 15 %, у середньо- і пізньостиглих вона вища в 1,5 – 2 рази, що потребує додаткових витрат на сушіння збіжжя [2].

Аналіз експериментальних даних свідчить, що економічна ефективність зерна кукурудзи проходить через комбіновану взаємодію рівня урожайності і вологості зерна, величини яких впливають на абсолютні елементи витрат і на відносні оціночні показники ефективності. Зазначимо, що при раціональному використанні нафтопродуктів у сільськогосподарських підприємствах досягається значний економічний ефект. Зокрема, зменшення витрат пально-мастильних матеріалів лише на 2 % при вирощуванні кукурудзи в зоні Степу України дає змогу економити понад 800 тис. грн.

Підвищення вкладень в одиницю земельної площі та раціоналізація використання наявних матеріально-технічних і трудових ресурсів дасть можливість забезпечити поступове підвищення ефективності земельних ресурсів та здешевлення виробництва одиниці продукції. При цьому загальний економічний ефект буде залежати від кон'юнктури ринку зерна та важелів державного регулювання.

Висновки. В контексті необхідності нарощування зерновиробництва як для забезпечення внутрішніх продовольчих, фуражних і промислових потреб, так і для експортної торгівлі на світовому ринку, де останні роки відчутним стає дефіцит продовольства, велику перспективу мають саме технології з високим ресурсним насиченням. На жаль за прогнозами в 2014 році в Україні урожай зернових знизиться в межах 9 – 10 %. Досвід показує, що саме інноваційні та інтенсивні технології здатні забезпечити максимальну реалізацію генетичного потенціалу зернових культур і віддачу одного га землі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма «Зерно України — 2015». — К.: ДІА, 2011. — 48 с.
2. Пащенко Ю.М. Інтенсифікація зерновиробництва: агротехнологічна та соціально-економічна сутність / Ю. М. Пащенко, В. С. Рибка, М. С. Шевченко // Ексклюзивные технологи. — 2012. — № 3(8). — С. 22.
3. «Аграрний сектор України» [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.agroua.net>
4. Комплексна Державна Програма реформування та розвитку сільського господарства України. — 2010. — С. 28 – 34.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ

І.С. Тимченко, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кушнірук В.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглядається сучасний стан та основні напрями удосконалення землекористування, структури посівів, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив та захисту рослин, матеріально-технічного забезпечення та фінансової підтримки.

Ключові слова: землекористування, зерно, попередники, обробіток ґрунту, захист рослин, фінансування з бюджету.

Постановка проблеми. Визначальним напрямком аграрної політики України є нарощування виробничого потенціалу аграрного сектора економіки держави. В цьому відношенні пріоритетним завданням, що потребує термінового вирішення, є відродження та подальший розвиток зернового господарства, яке має важливе як соціально-економічне, так і політичне значення для розвитку національної економіки країни, розширення її участі на зовнішніх ринках.

Найважливішою складовою світового ринку сільськогосподарської продукції, основою гарантування продовольчої безпеки України є пшениця. Затяжна соціально-економічна криза негативно вплинула на розвиток зернового господарства і, зокрема, на виробництво пшениці, що істотно позначилося на експортних можливостях держави. Тенденції останніх років свідчать, що до теперішнього часу не вирішено проблему забезпечення сталості зерновиробництва, задоволення загальнодержавних потреб у продовольчому зерні високої якості, забезпечення високого рівня конкурентоспроможності та прибутковості галузі. Миколаївщина завдяки сприятливим природно-кліматичним умовам вважається однією з провідних областей з виробництва зерна озимої пшениці. Проте регіональний потенціал даної галузі сільськогосподарського виробництва реалізується недостатньо, про що свідчить динаміка показників розвитку виробництва пшениці та його ефективності, а також їх істотна диференціація по агрокліматичних зонах та адміністративних районах. Тому для даного регіону вирішення проблеми стабілізації обсягів виробництва високоякісного зерна пшениці та підвищення його ефективності має ключове значення, оскільки дана галузь має високий потенціал доходності, підтримує рентабельність ряду суміжних галузей, створює можливості для простого і розширеного відтворення сільськогосподарського виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання ефективності зернового виробництва, проблеми теорії й практики інтенсифікації галузі втілені в працях С.С. Бакая, В.І. Бойка, М.Г. Лобаса, П.М. Рибалкіна, П.Т. Саблука, В.Ф. Сайка, А.І. Степанова, О.О. Сторожука, М.І. Щура та ін. Питання організації й розвитку аграрного ринку, в тому числі ринку зерна, вивчали П.І. Гайдучкий, О.В. Захарчук, З.П. Ніколаєва, П.Т. Саблук, В.П. Ситник, Л.М. Худолій, О.М. Шпичак та інші вчені. Проте важливі проблеми, що стосуються збільшення ефективності виробництва та підвищення конкурентоспроможності продовольчого зерна озимої пшениці в регіональному аспекті потребують поглибленого розгляду. Зокрема, це стосується удосконалення розміщення виробництва озимої пшениці на території області на основі дотримання екологічної рівноваги; впровадження організаційно-економічних та організаційно-технологічних заходів, направлених на поліпшення якісних показників зерна, підвищення врожайності та прибутковості виробництва озимої пшениці в регіональних умовах тощо.

Постановка завдання. Мета статті полягає в обґрунтуванні сучасного стану та перспектив розвитку зерновиробництва в Україні.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сприятливі ґрунтово-кліматичні умови України, вагомі інноваційні розробки в галузях селекції, насінництва та новітні технології вирощування зернових культур, високий попит на зернову продукцію на внутрішньому та світовому ринках дають підстави збільшити виробництво зерна в державі у 2015–2017 роках до 71–80 млн. т.

Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави.

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом із тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу.

На зниження обсягів та виробництва зерна в останні роки суттєво вплинули складні погодно-кліматичні умови та недостатнє матеріально-технічне забезпечення, тому виникла необхідність у прийнятті ряду нормативно-правових актів, якими визначені напрямки розвитку сільського господарства та державного контролю за наповненням і функціонуванням вітчизняного ринку зерна.

Інтенсифікація розвитку зернового господарства та збільшення обсягів виробництва зерна досягається завдяки таким основним чинникам, як підвищення урожайності шляхом удосконалення землекористування, дотримання сівозмін, обробітку ґрунту, внесення мінеральних добрив і проведення хімічної меліорації земель, захисту рослин, розвитку селекції і насінництва, підвищення якості зерна, науково-методичне забезпечення, розвиток ринку зерна.

В сучасному землеробстві країни налічується 32,4 млн. га ріллі, яка займає: 78 відсотків всіх сільськогосподарських угідь (41,7 млн. га). Серед земель, які використовуються в активному обробітку, майже 10 млн. га низькопродуктивні, кислі, засолені, піщані, які не дають належної віддачі на вкладені в них матеріальні та енергетичні ресурси. Щороку на них розміщується більше 1,0 млн. га зернових культур, за рахунок низької родючості втрачається 1–1,2 млн. тонн зерна.

За таких умов необхідне проведення оптимізації агроландшафтів, зниження недопустимої розораності ґрунтів з тим, щоб вилучені землі використати більш раціонально, створити на них луки та пасовища, а найбідніші — заліснити. Виходячи з науково обґрунтованих розрахунків, економічної, господарської та екологічної доцільності, необхідно зменшити обсяги ріллі на 8,0–8,5 млн. га, що дасть можливість інтенсивніше використовувати продуктивніші землі.

Важливим заходом отримання достатніх валових зборів зерна є розміщення зернових культур. Набутий багаторічний досвід свідчить, що за рахунок покращання попередників розміщення зернових культур можливе збільшення виробництва зерна до 9 відсотків.

Традиційними попередниками, особливо для озимих зернових, залишаються: чисті, зайняті пари; багаторічні та однорічні трави; зернобобові культури.

Виходячи з того, що насиченість зерновими культурами становить 55–60% усіх посівів, необхідно більш ретельно виконувати весь комплекс агротехнічних заходів з обробітку ґрунту, удобрення, сівби та їх захисту, що потребує додаткових матеріальних і фінансових витрат. В сучасних умовах під озимі зернові культури після більшості непарових попередників слід надавати перевагу поверхневому обробітку на глибину 6–8 см або так званій прямій сівбі шляхом застосування комбінованих агрегатів. На незасмічених багаторічними бур'янами площах неглибокий (12–14 см) обробіток доцільно застосовувати і під ярі колосові культури, а в окремих випадках — і під просапні культури.

Одержання запланованого урожаю зернових культур можна досягти за умов запровадження чіткої системи удобрення. Успіх інтенсивних технологій вирощування

зернових культур базується на максимальній концентрації і високоефективному використанні наявних матеріально-технічних ресурсів. Інтенсивні технології передбачають швидке впровадження досягнень вітчизняного та зарубіжного науково-технічного потенціалу, чіткого дотримання технологічної дисципліни і програмованого вирощування врожаю. При дотриманні цих вимог забезпечується значне збільшення зернового виробництва.

В останні роки значно поширився септоріоз листя і колосу, сажкові захворювання, кореневі гнилі, іржасті плямистості та спалахи розмноження шкідників і особливо клопа шкідливої черепашки, злакових мух, підгризаючих совок, хлібного туруна, мишоподібних гризунів. Практичним досвідом і даними наукових установ встановлено, що втрати врожаю від них можуть досягати понад 30 відсотків.

Для забезпечення одержання сталих урожаїв високої якості передбачається впровадження системи захисту зернових культур, яка базується на раціональному використанні організаційно-господарських, агротехнічних, хімічних, біологічних та інших заходів.

Особливу увагу слід приділяти агротехнічним і організаційно-господарським прийомам, що дасть змогу попередити масове розмноження шкідливих організмів, зменшити використання хімічних засобів та забезпечити більш ефективне їх використання.

Для виробництва запланованого валового збору зерна в сільськогосподарських підприємствах налічується 182,6 тис. тракторів, при технологічній потребі більш як 400,0 тис., 44,3 тис. зернозбиральних комбайнів при технологічній потребі 75,0–80,0 тис. од., 90,0 тис. плугів при технологічній потребі 151,0 тис. од., 124,0 тис. культиваторів при технологічній потребі 210,0 тис. од., 68,5 тис. зернових сівалок при технологічній потребі 102,5 тис. од., 25 тис. зерноочисних машин при технологічній потребі 50,8 тис. од. та інші технічні засоби, що становить менше половини технологічної потреби. До того ж із зазначеної техніки понад 80% відпрацювала амортизаційні строки, через що значно зростають обсяги ремонтних робіт та потреба в новій техніці.

Виконання механізованих польових робіт в агротехнічні строки буде забезпечуватись за рахунок відновлення наявної техніки, закупівлі нової та ефективного її використання.

Відповідно до Закону України «Про стимулювання розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового розвитку» придбання сільськогосподарської техніки в наступних роках передбачається за рахунок: часткової компенсації вартості

складної сільськогосподарської техніки вітчизняного виробництва; державного лізингового фонду; довгострокових кредитів; кредитів комерційних банків; власні кошти.

На село надійдуть нові енергонасичені трактори виробництва ВАТ «Харківський тракторний завод», ВО «Південний машинобудівний завод», трактори МТЗ, виготовлені на ТОВ «Укравтозапчастина», вітчизняні зернозбиральні комбайни «Херсонського комбайнового заводу», заводу ім. Малишева, комбайни «Дон-1500», плуги, ґрунтообробні агрегати, сівалки та інші машини виробництва вітчизняних сільськогосподарських машинобудівників.

Основною організаційною формою використання техніки на збиранні зернових культур будуть збирально-транспортні загони, оснащені засобами для технічного обслуговування.

Ефективному використанню тракторів, зернозбиральної техніки, підтриманню їх у робочому стані сприятимуть створені в регіонах фірмові технічні центри з їх технічного обслуговування.

Для забезпечення вирощування та збирання урожаю зернових культур в обсягах, передбачених програмою, необхідно не менше 1400 тис. т дизпалива та 450 тис. т автобензину на рік.

Висновки. Отже, політика фінансової підтримки нарощування зерновиробництва здійснюватиметься Міністерством аграрної політики та продовольства України за такими основними напрямками: збільшення обсягів фінансування державних цільових програм; запровадження нових механізмів кредитування; посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю (строкові контракти); стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних фондових ринках; стимулювання приватних інвестицій (акціонування); податкове стимулювання; розвиток агрострахування.

ЛІТЕРАТУРА

1. Саблук П.Т. Кардинальні напрями вирішення економічних проблем в АПК / П.Т. Саблук // Економіка України. -2006. - № 4. - С. 3-10.
2. Козуб Н.М. Стан і шляхи покращення ринку зерна в Україні / Н.М. Козуб // Таврійський науковий вісник: зб. наук, праць. Вип. 55. -Херсон: Айлант, 2007. -С. 180-185.

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА
РІПАКУ

Ю.В.Чернова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор. Банєва І.О.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні напрями розвитку виробництва ріпаку, його особливості, та загальне значення в сільському господарстві. Визначено основні напрямки подальшого розвитку виробництва ріпаку.

Ключові слова: ріпак, насіння, гібриди, урожайність, ціна, ріпакова олія.

Постановка проблеми. Однією з проблем, що потребує вирішення, є збільшення обсягів вирощування білково-олійних культур та підвищення ефективності виробництва олії. Збільшення обсягів світового споживання ріпакової олії протягом 2000-2013 років зумовлено виключно її біологічними особливостями. Завдяки цьому ріпакова олія за своєю цінністю займає перше місце в світі серед рослинних олій, залишивши на другому місці оливкову та на четвертому – соняшникову. Зважаючи на корисність ріпакової олії, особливо відчутними темпами зростає попит та вирощування ріпаку. Вирішення проблеми напрямку розвитку виробництва такої олійної культури, як ріпак та продуктів його переробки, викликана насамперед тим, що від правильного її вирішення, залежить збільшення прибутку самого підприємства, можливість збільшення урожайності, а також здатність конкурувати на ринках збуту. Досягти конкурентної позиції можна на основі комплексного підходу до виробництва, переробки й реалізації продукції рослинництва та широкого освоєння останніх науково-технічних досягнень. Тому постає необхідність впроваджувати у виробництво апробовані світовою й вітчизняною практикою культури. І до таких культур в Україні належить, насамперед, ріпак. Виходячи з того, що вирощування як озимих, так і ярих його форм є економічно вигідним, тому можна вважати, що саме, ріпак посяде одне з головних місць у структурі вітчизняного сільськогосподарського виробництва, та відкриє нові можливості для закріплення нашої держави на світовому аграрному ринку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження загальнотеоретичних і практичних аспектів даної проблеми зробили українські учені: П.І. Гайдуцький, Т.Г. Дудар, С.Л. Дусановський, Ю.С. Коваленко, М.Ю. Коденська, П.Т. Саблук, А.М. Стельмашук, Р.І. Тринько, О.М. Шпичак та інші. Проблеми формування і функціонування олієпродуктового ринку взагалі та ринку ріпаку і

продуктів його переробки зокрема досліджувались у працях вітчизняних та зарубіжних учених: Ф.Ф. Адаменя, В.І. Бойка, П.С. Вишнівського, В.Д. Гречкосія, О.Г. Дерев'янка, М.В. Калінчика, В.В. Лазні, О.О. Митченка, Д.І. Нікітчина.

Постановка завдання. Дослідження та аналіз тенденцій розвитку виробництва ріпаку та його сучасний стан.

Виклад основного матеріалу дослідження. Білково – олійні культури відіграють стратегічну роль у формуванні світових і вітчизняних продовольчих та кормових ресурсів. Їх насіння – це унікальна сировина для отримання харчових і технічних олій, дешевих кормів з високими біологічними властивостями та значним вмістом біологічно активних речовин. Ріпак – найпоширеніша і перспективна технічна культура.

По визначенню вчених: ріпак – це культура ХХІ сторіччя з широким використанням на продовольчі, кормові та енергетичні цілі. Основна продукція ріпаку – олія, щорічне світове валове виробництво якої складає більше 25 млн т. Насіння ріпаку – дуже цінне джерело концентрованих білкових кормів вищої якості та олії. Макуха та шрот з насіння ріпаку за фізіологічною дією майже не поступаються перед макухою і шротом з сої і соняшника. Так, основним білковим компонентом концентрованих кормів у країнах Західної Європи, є дешевий і високоякісний ріпаковий шрот. Урожайність ріпаку сягає 30 ц/га і більше, тобто перевищує середню врожайність сої і дає змогу мати високоякісний корм з мінімальними втратами, що сприяє зниженню собівартості тваринницької продукції. При його переробці з 100 кг насіння, крім 38-41 кг олії, одержують 55-57 кг макухи, яка містить 38-40 % білка, добре збалансованого за амінокислотним складом. У 100 кг макухи міститься 90 кормових одиниць. 1 т шротів або макухи дозволяє збалансувати за білком 8-10 т зернофуражу, підвищуючи при цьому вміст перетравного протеїну в 1 к.од. з 80 до 110 г. З площі посіву ріпаку в 1 га одержують до 10 ц олії, 5-6 ц білкового корму. Для порівняння з 1 га посіву такої цінної культури, як соя одержують лише 2 ц олії і 7 ц білкового корму[1].

Озимий ріпак — добрий медонос, з 1 га його посіву можна отримати до 100 кг меду. Він мало висушує ґрунт і рано звільняє поле, тому є добрим попередником для озимих і ярих зернових культур. Кореневі рештки ріпаку після мінералізації залишають у ґрунті 60 - 65 кг/га азоту, 32 - 36 фосфорної кислоти і 55-60 кг/га калію. Проте слід урахувати, що він може засмічувати поля падалицею [1].

За період 2013 року Україна продала всього сільгосппродукції в країни Азії - більш ніж на 5,3 мільярда доларів, а також в ЄС - більш ніж на 4 мільярди доларів. Крім

того, традиційними покупцями вітчизняної аграрної продукції залишаються і країни СНД. Вони в цьому році закупили агропродукції на суму 3,4 мільярда доларів. Загалом же з початку року Україна продала за кордон сільгосппродукції на 15,4 мільярда доларів.

Останнім часом намітилася тенденція до поступового збільшення виробництва та використання ріпаку в Україні. У найближчі кілька років саме ріпак може стати серйозним конкурентом соняшнику, який залишається домінуючою олійною культурою в Україні, так як потенційна стабільна врожайність ріпаку може досягати 25 ц/га на землях, а врожайність соняшнику зазвичай не перевищує 12 ц/га. Для відновлення сівби соняшнику на колишньому полі по агротехнічним нормам потрібно 8-10 років, а для ріпаку цей строк не перевищує 4 років [4].

Розподіл ріпаку в 2013–2014 сезоні буде практично таким же, як і в попередніх сезонах: так, весь вирощений в Україні ріпак буде експортований. Завдяки зростанню врожаю майже на 71%, Україна зможе наростити експорт ріпаку до 1,95 млн т проти 1,27 млн т в 2012–2013 сезоні [1].

Серед основних олійних культур України у структурі посівних площ ріпак займає третє місце, поступаючись лише соняшнику та сої. Нині соняшник залишається основною олійною культурою в Україні завдяки вигіднішій ціні реалізації насіння. Але зростання обсягів його вирощування відбувається за рахунок розширення посівних площ при зниженні урожайності в середньому на 46,3%. Близько 30% площі соняшнику знаходиться в зоні Полісся, де рівень забезпеченості ґрунту поживними речовинами низький, підвищена вологозабезпеченість та порівняно низький температурний режим. Тому саме ріпак у цій зоні, де соняшник не має переваг через агрокліматичні умови, повинен частково, а то й повністю його замінити.

В Україні є всі можливості організації виробництва біодизпалива на основі ріпакової олії. Відчутний ефект можна отримати без корінного переобладнання дизелів серійного виробництва, освоївши технологію отримання біодизпалива, що складається з гідродинамічно активованої суміші нафтового походження з ріпаковим маслом. Це особливо важливо для агровиробництва України, яка володіє величезними можливостями виробництва ріпаку (наприклад, на забруднених землях Чорнобильської зони) одночасно з відчутним дефіцитом нафтопродуктів. Використання біодизпалива дозволить зменшити потреби в нафті на 1-2 млн тонн (залежно від обсягу виробництва БДТ). Аналітики ІА «АПК-Інформ», з огляду на сформовані у травні-червні п.р. темпи сівби, які виявилися дещо нижче очікуваних, незначно знизили оцінку посівних площ олійних культур в Україні в 2013 р. Так, згідно з оновленою в червні оцінкою, посівна

площа соняшнику в країні під урожай 2013 р. складе 5,315 млн га проти раніше озвучених 5,35 млн га і торішнього показника на рівні 5,2 млн га [2].

Станом на 1 липня 2013 р. озимий ріпак в Україні був прибраний на площі 203 тис га (20% площ, запланованих до збирання). Намолочено 310,9 тис. т ріпаку при середній врожайності 1,54 т/га. На аналогічну дату минулого року середня врожайність становила 1,39 т/га. За даними Держстату соняшник урожаю 2012 року зібрано з площі 4868,3 тис.га (у 2011 р.- 4534,3) при урожайності 17,1 ц/га (у 2011 р.-19,2), валовий збір насіння соняшнику у початково-оприбуткованій вазі склав 8,33 млн т [2].

Розвиток науково-технічного прогресу, впровадження новітніх технологій переробки насіння ріпаку створює передумови для освоєння нових технонапрямів його використання, зокрема з виробництва біопалива, що підвищує значення цієї сільськогосподарської культури для економіки країни.

У липні-вересні 2012/2013 р. найбільші поставки українського ріпаку здійснювалися у Нідерланди (23% загального експорту), Польщу (22%) та Бельгію (21%). За підсумками 2011/2012 р. структура експорту ріпаку з України виглядала наступним чином:

- найбільші обсяги даної культури було відвантажено до Польщі, яка імпортувала 31% загального обсягу;
- друге місце за обсягом закупівлі українського ріпаку у сезоні 2011/2012 займає Франція, на яку припало 19 % експортних обсягів даної культури;
- третє місце з часткою 18% сукупного обсягу експорту ріпаку з України посіли Нідерланди.

Серед компаній лідером експорту ріпаку з України за 2011/2012 р. стала Серна, на яку припало 13% від сукупного експорту даної культури. На Бунге та Топфер за минулий маркетинговий рік припало по 10% загального експорту, що дозволило їм зайняти друге та третє місця рейтингу провідних експортерів. Загалом, ТОП-5 найбільших експортерів ріпаку в 2011/2012 р. забезпечили 46% експорту з України даної культури [3].

Як повідомляє "ПроАгро", експорт ріпаку з України вийшов на піковий рівень і за підсумками вересня становив вражаючі 472 тис т.

Подібний показник лише трохи нижче історично рекордних 497 тис т, досягнутих у вересні 2008 року. Сукупний експорт олійної з країни за липень-вересень також досяг вражаючих обсягів, чому сприяли як раніше початок жнив, так і надихаючий попит на український рапе на світових товарних ринках - перш за все, з боку держав Європейського Союзу [2].

На старті сезону-2013 року темпи експорту насіння ріпаку з України досягають рекордних показників. Так, в липні на зовнішні ринки було поставлено 215,4 тис тонн української олійної, що є рекордним показником для даного місяця. У серпні був досягнутий ще один місячний рекорд - 576,5 тис тонн, що перевищує відповідний показник минулого місяця і серпні 2012 практично в 3 рази.

Всього за перші два місяці 2013 р. обсяг експорту українського ріпаку склав майже 792 тис тонн, що є абсолютно максимальним результатом за роки незалежності України. Крім того, згідно з оперативними даними, за перші 18 днів вересня було проінспектовано на експорт близько 340 тис тонн насіння ріпаку. Таким чином, загальний обсяг експортованих олієнасіння з початку 2013 р. досяг 1,1 млн тонн, що складає 54 % від експортного потенціалу культури, який у поточному сезоні оцінюється аналітиками ІА «АПК -Інформ» на рівні 2,1 млн тонн.

При цьому слід зазначити, що на тлі активного експорту ріпаку, значно зросли обсяги запасів насіння в портових елеваторах України. Так, максимальне значення даного показника було зафіксовано 21 серпня і склало 306,6 тис тонн, тоді як на аналогічну дату минулого року запаси ріпаку в українських портових терміналах становили лише 132,3 тис тонн [2].

Щоб підвищити виробництво насіння ріпаку та продуктів його переробки в Миколаївській області, потрібно збільшити врожайність за рахунок збільшення посівних площ, за рахунок якості насіння та впровадження нових сортів, збільшити валовий збір, застосовувати сучасні технології обробки.

Заходи щодо підвищення виробництва ріпаку залежить від здійснення таких дій :

- ✓ підбору сортів та застосування відповідних засобів захисту;
- ✓ впровадження новітніх технологій сівби, обробки ґрунту, збирання;
- ✓ вчасне застосування гербіцидів, котрі по своїм властивостям найкраще підходять, таким гербіцидом є Бутизан 400, його вносять до сівби або після до сходу рапсу на полі;

- ✓ дотримуватись сівозмін, вносити добрива;

Як стверджують основні виробники ріпаку в Україні - гарантія успішного ведення бізнесу це налагоджені технологічні процеси і схеми роботи з постачальниками високоякісного насіння. У якості посівного матеріалу ними використовується насіння озимого ріпаку німецьких і французьких фірм. Від вітчизняного насіння він відрізняється високим ступенем підготовки до внесення у ґрунт, гарантованими показниками вмісту ерукової кислоти і глюкозинолатів, високою

хворобостійкістю. Таке насіння забезпечує врожайність до 39 - 40 ц/га, а вміст ерукової кислоти не перевищує 0,5 %. Для отримання високоякісної продукції (харчової олії і кормового білка) і можливості реалізації вітчизняної продукції за кордон необхідно висівати озимий ріпак на рівні світового стандарту якості: вміст ерукової кислоти не більше 2%, гліукозинолатів - не більше 1 % [4].

Висновки. Зростання врожаю ріпаку 2013 року в Україні забезпечило і зростання його внутрішньої переробки в країні, а відповідно, і зростання експорту ріпакової олії, а також веде до збільшення частки продажу на ринку високомаржинальної продукції, що в свою чергу призводить до зміцнення економіки країни. Україна з кожним роком розвиває свою конкурентоздатність на світових ринках, впроваджує нові сорти, технології переробки, що відрізняються високими енергозберігаючими властивостями та мінімальним шкідливим впливом на навколишнє середовище, але при цьому зберігають високі показники виробництва та якості продукції.

Перспективним є вирощування озимого ріпаку на зрошуваних землях півдня України як в основних, так і в проміжних посівах. Попит на цю продукцію в світі зростає з кожним роком все більше, тому сільськогосподарським виробникам слід приділяти ріпаку більше уваги, за останній час все більше починають використовувати біопаливо, яке виробляють з ріпаку, адже в майбутньому воно може замінити нафтопродукти, скоротити витрати для споживачів, а також негативний вплив на навколишнє середовище. Тому правильний вибір високопродуктивних гібридів з дотриманням рекомендованих технологій може забезпечити сільськогосподарського товаровиробника як високими врожайми насіння ярого ріпаку так і стабільним прибутками за відносно менших ризиків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Агробізнес [Електронний ресурс] / Офіційний сайт Державного комітету статистики України – Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua>
2. МаслоУкраїни [Електронний ресурс] / – Агропромисловий комплекс України Ін форм – Режим доступу : <http://www.ukroliya.kiev.ua>
3. Укрселко [Електронний ресурс] / – Аналіз ринку олійних – Режим доступу : <http://ukrselko.com>
4. Агро Корзина [Електронний ресурс] / – Перспективний напрямок використання ріпаку – Режим доступу : <http://agrocart.com>

УДК 330.1:338.439:633.1

**ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ
ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА**

Т.О.Чернозуб, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні та практичні основи розвитку інноваційної діяльності у сільському господарстві. Висвітлено особливості інноваційної діяльності та процесу впровадження інновацій у зерновиробництві.

Ключові слова: зерновиробництво, інновації, інноваційна діяльність, інтенсифікація, сільськогосподарські підприємства.

Постановка проблеми. Сталий розвиток агропромислового комплексу та соціально-економічне зростання країни великою мірою залежать від стану зернового господарства, яке займає чільне місце в його структурі. Нині одним з основних гальмівних чинників такого розвитку є відсутність у більшості сільськогосподарських підприємств цілеспрямованої інноваційної діяльності, як важливої передумови підвищення ефективності виробництва конкурентоспроможної продукції. Зернове господарство належить до стратегічно важливих галузей аграрної економіки України. Забезпечуючи продовольчу безпеку країни, воно є основою розвитку національного агропродовольчого ринку. Випуск конкурентоспроможної продукції зернової галузі можливий тільки на основі використання сучасних технологій.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питаннями підвищення економічної ефективності виробництва зерна займається велика група науковців. Значний внесок у розвиток науки в галузі зернового виробництва, підвищення його економічної ефективності внесли С.С.Бакай, О.Г.Білозерцев, Ю.Д.Білик, В.І.Бойко, П.І.Гайдуцький, В.А.Кадієвський, М.Ю.Коденська, М.Г.Лобас, П.Т.Саблук, В.Ф.Сайко, В.П.Ситник, Л.М.Худолій, О.М.Шпичак, І. Нетіс, О.С. Обелець, С.М. Чмирь і багато інших. Ними розроблені стратегічні аспекти зміцнення зернового виробництва в країні, структурної перебудови галузі, підвищення економічної ефективності використання земельних, матеріально-технічних і трудових ресурсів, ціноутворення, формування і функціонування ринків зерна. Однак питання підвищення економічної ефективності виробництва зерна на рівні регіонів вимагають подальшого наукового обґрунтування і практичного вирішення.

Постановка завдання. Полягає в узагальненні теоретичних і методичних засад, обґрунтування напрямів інтенсифікації виробництва зерна на інноваційній основі в аграрних підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Враховуючи зарубіжний та вітчизняний досвід, можна виділити пріоритетні напрями інноваційного розвитку зернового господарства:

- 1) модернізація й технічне переозброєння галузі;
- 2) впровадження енергозберігаючих та інноваційно-інтенсивних технологій виробництва зерна;
- 3) реструктуризація й оновлення матеріально-технічної бази зернопродуктового підкомплексу;
- 4) використання нових сортів, які забезпечать підвищення продуктивності та якості зерна;
- 5) хімізація сільського господарства.

Інтеграція України у світовий економічний простір потребує переведення вітчизняного аграрного виробництва на якісно нову – інноваційну модель розвитку та формування сучасної ринкової технологічної і технічної політики. Останніми роками у технологіях виробництва сільськогосподарської продукції відбуваються кардинальні зміни. Інноваційна концепція розвитку агротехнологій полягає у зниженні енерго- та ресурсомісткості технологічних операцій, біологізації землеробства, оптимізації термінів виконання передбаченого комплексу операцій, забезпеченні екологічності виробництва.

Нині у світовому землеробстві розробляють, вивчають і впроваджують кілька технологій землеробства – інтенсивну, біологічну (органічну) та прямої сівби (No-till) [4].

Особливо важливе значення для підвищення ефективності зернового виробництва мають інтенсивні технології, які концентрують новітні досягнення науки і техніки та дають можливість найповніше реалізувати потенційну продуктивність сортів відповідно до ґрунтових особливостей і погодних умов і забезпечують одержання високих урожаїв. Проте, враховуючи вплив кризових явищ на економіку країни, нестачу в сільськогосподарських підприємствах мінеральних добрив, засобів захисту рослин, пально-мастильних матеріалів і технічних ресурсів, важливого значення набуває впровадження енерго- та ресурсозберігаючих технологій, адаптованих до місцевих природних умов на основі визначених пріоритетів та інноваційних рішень, які разом із відносно високою врожайністю могли б забезпечувати економне

використання матеріальних ресурсів і були екологічно безпечними для навколишнього природного середовища. Важливою складовою при цьому є високопродуктивна і високотехнологічна техніка.

Використання ресурсозберігаючих технологій вирощування зернових є основою інноваційного розвитку галузі, а саме: економія ресурсів, підвищення урожайності культур, поліпшення якості продукції, підвищення родючості ґрунтів, зниження залежності врожаю від погодних умов. Реалізація інноваційних ресурсозберігаючих технологій потребує забезпечення зернової галузі сучасними технічними засобами для якісного виконання в оптимальні строки всього обсягу технологічних операцій з вирощування і збирання культур. Слід зазначити, що техніка, яка використовується у таких технологіях, є більш наукоємною, оскільки оснащена системами автоматизації контролю та управління технологічними процесами.

Значну інноваційну роль у забезпеченні високої ефективності сільськогосподарської техніки відіграють електронні системи. В конструкції тракторів і сільськогосподарських машин вони входять як незамінна складова частина у вигляді високоінтегрованої системи, що охоплюють всі галузі рослинництва. Застосування супутникової навігаційної системи DGPS дає можливість знизити рівень фізичного навантаження, зменшити енергозатрати, приділити більше уваги технологічному процесу й одержати позитивний ефект завдяки максимальному використанню ширини захвату, недопущенню великих перекриттів між суміжними проходами та перевитрат насіння, а також прогресивній організації праці [3].

Хімізація сільського господарства є одним з основних напрямів його інтенсифікації. Особливого значення набуває застосування мінеральних добрив з метою підвищення урожайності сільськогосподарських культур і прискорення окупності додаткових вкладень. Багаторічні дослідження наукових установ засвідчують, що внесення мінеральних добрив у господарствах Полісся забезпечує 40-50% приросту урожайності сільськогосподарських культур, Лісостепової зони – 35-40, Степу – 30-35%.

Особливо високоефективне внесення повного мінерального добрива ($K_{45}P_{60}K_{70}$). Приріст урожайності озимої пшениці в лісостеповій зоні становив 5-8 ц/га залежно від попередника і способу оброблення ґрунту. Дослідами Інституту землеробства УААН встановлено, що приріст урожайності озимої пшениці на Поліссі при внесенні повного мінерального добрива (понад 40 кг активної речовини азоту, фосфору і калію) становить в середньому 8,4 га ц/га. В умовах Степу висока ефективність мінеральних добрив на посівах ячменю, особливо в посушливі роки, коли приріст урожайності

становив 8-9 ц/га. За даними державної служби статистики, в Україні щорічно зростає внесення мінеральних добрив та знижується використання органічних. Якщо в 2005 році вносилося 558 тис. т мінеральних добрив у діючій речовині, то за попередніми підсумками у 2011 – 1180 тис. т д.р. За розрахунками обсяги внесених добрив на 1 га посівної площі збільшилися із 32 кг д.р. у 2005 році до 63 кг – у 2011 році. Порівняно з мінеральними добривами внесення органічних постійно зменшується. У 2011 році внесення органіки становило 9,4 млн. т або 0,5 т на 1 га посівної площі [5].

Інтенсифікація сільськогосподарського виробництва відбувається на основі підвищення родючості ґрунту, що значною мірою залежить від раціонального поєднання і внесення у відповідних пропорціях органічних і мінеральних добрив. Використання мінеральних і органічних добрив, хімічних засобів боротьби з бур'янами, шкідниками та хворобами рослин є основою впровадження інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур. Досвід роботи господарств, які вирощують озиму пшеницю за інтенсивною технологією, показав, що врожайність зростає на 65-70% порівняно з традиційною технологією. Використання добрив дає змогу активно регулювати забезпечення рослин поживними речовинами і програмувати умови одержання запланованого врожаю.

Озима пшениця дуже вибаглива до умов живлення, оскільки її коренева система характеризується невисокою здатністю засвоювати поживні речовини з важкорозчинних сполук у ґрунті. Винос елементів живлення озимою пшеницею зумовлюється, передусім, її врожайністю та внесенням добрив. Тому розрахуємо планування потреби в мінеральних добривах та проведемо розрахунок їх вартості. Планується застосування мінеральних добрив на площі 1550 га, а органічних - на 60% від вказаної площі посіву (табл. 1).

Таблиця 1

Розрахунок потреби і вартості добрив на вирощуванні озимої пшениці в ТДВ «Сільгоспгосподарство Гур'івка» Новоодеського району

Показники	Органічні добрива	Мінеральні (азотні) добрива	Всього
Планується внести, т:			
- на 1 га	1,1	0,15	X
- на всю площу	1023	232,5	
Вартість 1 т, грн.	74,50	400	X
Вартість всього, тис.грн	76,2	93,0	169,2

- розроблено автором з використанням статистичної звітності

Як видно з розрахунків, господарству для вирощування озимої пшениці

потрібно внести органічних і мінеральних добрив на значну суму – 169,2 тис. грн.

План підприємства із захисту сільськогосподарських культур розробляється на основі прийнятої в країні науково-обґрунтованої системи захисту рослин, яка включає в себе виконання агротехнічних та інших профілактичних заходів щодо запобігання масовому розвитку бур'янів, хвороб і шкідників; запровадження стійких до хвороб сортів, біологічних методів захисту рослин, ефективних способів використання пестицидів. Він передбачає виконання комплексу заходів щодо захисту рослин, визначення потреби в біологічних заходах, хімічних препаратах, різних матеріалах, техніці й робочій силі. За наявності на підприємстві спеціалізованих загонів (ланок) із захисту рослин для них складають річні виробничі завдання й робочі плани за періодами робіт. Тому тепер розглянемо план захисту сільськогосподарських культур (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок потреби і вартості засобів захисту рослин на вирощуванні озимої пшениці в ТДВ «Сільгоспгосподарство Гур'ївка» Новоодеського району

Назва препарату	Площа обробітку, га	Норми витрат препарату на 1 га, кг	кратність обробіток	Потреба в препараті, кг	Ціна за 1 кг, грн	Загальна вартість, грн
Альфа-Дикамба 50%	1550	0,25	1	388	127,00	49276
Альфа-Стар 75%	1550	0,025	1	38,75	563,25	21826
Альфа-протруйник 5%	1550	0,07	1	22,89	5,40	124
Разом	х	х	х	х	х	71226

- розроблено автором з використанням статистичної звітності

Дані таблиці 2 свідчать, що в ТДВ «Сільгоспгосподарство Гур'ївка» планується витратити 71,2 тис. грн на засоби захисту рослин. Так, на всю площу озимої пшениці, яка становить 1550 га планується застосувати такі препарати: Альфа-Дикамба, Альфа-Стар, Альфа-протруйник.

З даних таблиці 3 видно як впливає на врожайність сільськогосподарських культур внесення мінеральних та органічних добрив. Середньозважена врожайність озимої пшениці за 2010 -2012рр. становила 24,4 ц з 1 га. Внесення 0,15 т мінеральних добрив на 1 га (таб.1) забезпечить збільшення урожайності на – 2,17 ц, а внесення 1,1

т органічних добрив – 0,07 ц. Запровадження нового сорту Смуглянка на 70% площі посіву дасть приріст врожаю 2,5 ц з 1 га. Тоді планова врожайність становитиме 29,14 ц з 1га (24,4 + 2,17 + 0,07 + 2,5).

Тому слід зазначити, що врожайність сільськогосподарських культур залежить від дотримання норм висіву, внесення добрив, введення нового сорту, своєчасної боротьби з шкідниками, тому при дотриманні всіх цих норм, урожайність буде значно вищою.

Таблиця 3

Розрахунок планової врожайності озимої пшениці сільськогосподарських культур в ТДВ «Сільгоспгосподарство Гур'ївка» Новоодеського району

Показники	Плановий рік
Середньозважена врожайність, ц з 1 га	24,4
Планується внести добрив на 1 га:	
- органічних, т	1,1
- мінеральних, ц к.р.	1,5
Приріст врожайності за рахунок внесення добрив, ц з 1 га:	0,07
- органічних, т	2,17
- мінеральних, ц д.р.	
Приріст врожаю від запровадження нового сорту, ц з 1 га	2,5
Планова врожайність, ц з 1 га	29,14

- розроблено автором з використанням статистичної звітності

Висновки. Доведено, що коли добрива використовуються на полях сівозміни за науково обгрунтованою системою при чіткому виконанні всіх вимог у прийнятій сівозміні та високій агротехніці створюються умови для підвищення родючості ґрунту і постійного зростання врожайності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Бабинець Т. Л. Доцільність використання ресурсоощадних технологій в Україні / Т. Л. Бабинець // АгроІнком. – 2007. – № 11-12. – С. 31-37.
2. Зубець М. Розвиток інноваційних процесів в агропромисловому виробництві: [монографія] / М. Зубець. – К.: Аграрна наука, 2004. – 192 с.
3. Танчик С. П. Основні напрями розвитку землеробства в Україні / С. П. Танчик // Пропозиція. – 2008. – № 10. – С. 51-56.
4. Нетіс І. Озима пшениця: Шляхи підвищення економічної ефективності вирощування // Пропозиція. - 1999. - № 12. - С.38 – 39.
5. Малишко Є. Мінеральні добрива – запорука високих врожаїв / Є. Малишко // Агробізнес. — 2012. — №6(229). — С.24 – 25.

ПЛАНУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

І.В.Шевченко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Кареба М. І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто поняття планування як елементу управління витратами на сільськогосподарських підприємствах. Виявлено особливості планування в сільському господарстві та проблеми його впровадження на вітчизняних підприємствах. Наведено переваги, які надає планування.

Ключові слова: управління витратами, планування, витрати, собівартість.

Постановка проблеми. Забезпечення ефективного функціонування підприємства потребує оптимізації витрат, а отже собівартості продукції сільськогосподарських підприємств як одного з узагальнюючих показників діяльності. Управління витратами за допомогою планування дозволяє найбільш ефективно і раціонально використовувати наявні сільськогосподарські угіддя, основні засоби, матеріальні та трудові ресурси відповідно до вимог систем землеробства і тваринництва та охорони довкілля.

Обґрунтоване планування витрат на підприємстві є необхідною передумовою організації ефективної діяльності, зменшення необґрунтованих витрат та розкриття невиявлених раніше резервів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання використання планування як елементу управління витратами на сільськогосподарських підприємствах займалися такі науковці, як Нелеп В.М. [1], Несторяк І.О. [2], Щєбликіна І.О. [3], Щєбликіна З.В. [3], Джемалядінова Т.Р [3], та ін. У працях науковців висвітлено потреба в плануванні, дотримання нормативів при складанні технологічних карт та особливості планування саме в сільськогосподарських підприємствах. Але не повністю розкритим залишаються питання формування системи управління витратами з урахуванням специфіки виробництва сільськогосподарських підприємств.

Постановка завдання. Метою статті є розкриття теоретико-методологічні та практичні питання планування на сільськогосподарських підприємствах як елементу

управління витратами, що дозволить підвищити продуктивність, результативність та ефективність діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Одним з найважливіших сегментів виробничого менеджменту є управління витратами виробництва. Система управління витратами має функціональний та організаційний аспекти. Вона включає такі організаційні підсистеми: пошук і виявлення чинників економії ресурсів; нормування витрат ресурсів; планування витрат за їхніми видами; облік та аналіз витрат; стимулювання економії ресурсів і зниження витрат.

В свою чергу ефективне управління витратами здійснюється на основі планування. При плануванні собівартості продукції передбачається можливе її зниження і досягнення в результаті цього оптимального рівня витрат на виробництво. Тому складанню плану з собівартості має передувати аналіз фактичного складу та структури витрат в динаміці з метою виявлення резервів зменшення витрат.

Зазначимо особливості сільського господарства, які необхідно комплексно врахувати при плануванні в даній галузі, так як вони мають значний вплив на зміну результату діяльності.

У практиці планування витрат і собівартості продукції використовуються декілька методів: кошторисний, нормативний, розрахунково-конструктивний, економіко-математичний.

Традиційним методом, що його широко застосовують у поточному плануванні, є кошторисний. У спеціальних таблицях плану складаються кошториси витрат відповідно до їх статей за культурами (групами), видами тварин (групами) тощо. Витрати розраховуються на основі технологічних карт або планових нормативів за елементами витрат на гектар площі, голову худоби, одиницю продукції. Головним недоліком цього методу є велика трудомісткість планових розрахунків.

Цього недоліку немає у нормативного методу, за яким планування витрат і собівартості продукції базується на розроблених відповідно до конкретних умов виробництва науково обґрунтованих нормативах.

Удосконалення економічного механізму господарювання сільськогосподарських підприємств, ефективне функціонування проти витратного механізму потребують створення відповідної нормативної бази. Вона має включати сукупність обґрунтованих трудових, матеріальних і фінансових норм і нормативів, різних за рівнем деталізації, порядок і методи їх розроблення і використання в процесі планово-економічних та інших розрахунків.

У перспективному плануванні поряд з наведеними вище застосовують розрахунково-конструктивний метод. Він базується на фактичній собівартості й визначенні розмірів зниження (підвищення) витрат за рахунок впливу певних техніко-економічних факторів:

1) підвищення технічного рівня виробництва за рахунок впровадження нової технології, механізації та автоматизації виробничих процесів, застосування нових сортів рослин, порід худоби, більш ефективних добрив, пестицидів тощо;

2) поліпшення організації виробництва і праці (удосконалення управління виробництвом, спеціалізації і концентрації, збільшення норм навантаження і виробітку, скорочення витрат робочого часу, ліквідація непродуктивних витрат, скорочення витрат від браку);

3) зміни обсягів і структури виробництва (відносно скорочення умовно-постійних витрат у разі збільшення обсягів виробництва продукції перш за все за рахунок підвищення врожайності й продуктивності худоби, зміни структури вироблюваної продукції);

4) вплив народногосподарських і галузевих факторів (зміни цін на матеріальні засоби та зміни в оплаті праці; зміни в розміщенні споживачів сільськогосподарської продукції і постачальників матеріально-технічних засобів) [1].

Особливо детально при цьому аналізують змінні й постійні витрати. Змінні витрати прямо пропорційно залежать від обсягів виробництва. Економію від зниження змінних матеріальних витрат (E_m) обчислюють за формулою:

$$E_m = (N_b \cdot C - N_p \cdot C) \cdot O_p, \quad (1)$$

де N_b і N_p — норматив витрат кормів, насіння, добрив, нафтопродуктів і т. д. на одиницю продукції (робіт) відповідно у базовому і плановому періодах; C — ціна одиниці продуктів і матеріалів; O_p — плановий обсяг виробництва продукції, виконання робіт.

Економію витрат на заробітній платі (E_{zp}), що зумовлена зниженням трудомісткості, визначають за формулою:

$$E_{zp} = (P_b \cdot Z_b - P_p \cdot Z_p) \cdot O_v, \quad (2)$$

де P_b і P_p — трудомісткість одиниці продукції (робіт) у базовому і плановому періодах, Z_b і Z_p — оплата людино-годин у базовому і плановому періодах.

Відносна (на одиницю чи 100 грн. валової продукції) економія постійних витрат є наслідком збільшення обсягів виробництва продукції, бо постійні витрати обернено пропорційні до цих обсягів. Економія (перевитрати) на постійних витратах

(Еп) визначають за плановим приростом (зменшенням) виробництва продукції та їх питомою вагою в собівартості:

$$E_p = [(O_p - O_b) \cdot a] : 100, \quad (3)$$

де O_p і O_b — обсяги виробництва відповідно в плановому і базовому періодах;
 a — відсоток постійних витрат у собівартості базового періоду.

Результати розрахунків щодо впливу всіх факторів на собівартість продукції зводять до загальної форми, де і визначають планову собівартість. На особливу увагу заслуговують фактори, що пов'язані зі зростанням собівартості, але підвищують ефективність виробництва. Наприклад, підвищення якості продукції часто супроводжується певним зростанням витрат. Однак вони, як правило, перебиваються додатковою виручкою від реалізації продукції підвищеної якості.

Недоліком традиційних методів планування собівартості (кошторисний, нормативний, розрахунково-конструктивний) є велика трудомісткість розрахунків для кожного варіанта плану, особливо в перспективному плануванні. До того ж вони недостатньо враховують комплексний вплив кожного фактора на собівартість. Тому в практиці планування собівартості продукції рослинництва і тваринництва все ширше застосовують економіко-математичні методи на основі використання виробничих функцій.

Таким чином зазначимо, що планування є невід'ємною частиною управління витратами, а особливо на сільськогосподарських підприємствах з комплексним урахуванням всіх особливостей його діяльності. Сьогодні в більшості сільськогосподарських підприємств зовсім відсутнє стратегічне планування та майже відсутнє тактичне, що є їх порівняльним недоліком.

Планування витрат та собівартості в даній галузі дозволить:

- більш ефективно і раціонально використовувати наявні сільськогосподарські угіддя, основні засоби, матеріальні та трудові ресурси відповідно до вимог систем землеробства і тваринництва та охорони довкілля;
- зменшити кількість необґрунтованих витрат і ризики пов'язані з особливостями даної галузі;
- зменшити втрати продукції завдяки врахуванню фактору часу, сезонності, вчасному здійсненню всіх необхідних видів робіт та завчасний розрахунок потреби в техніці;
- оперативно реагувати в несприятливій ситуації за допомогою відображення можливості перебігу подій за трьома сценаріями: песимістичним, оптимістичним і найбільш імовірним;

- врахувати ряд нерегульованих зовнішніх факторів, що впливають на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Отже, саме ефективне планування дасть змогу отримати повну та достовірну інформацію щодо витрат та формування собівартості виробленої продукції та надасть гарантію успіху підприємства в конкурентному середовищі, а вчасне реагування на відхилення витрат від нормативних значень дасть змогу попередити зростання витрат виробництва, що прямо пропорційно впливають на собівартість продукції і прибуток підприємства.

ЛІТЕРАТУРА

1. Нелеп В.М. Планування на аграрному підприємстві / В.М. Нелеп. – К. : КНЕУ, 2004. – 495 с.
2. Несторяк І.О. Забезпечення планування та бюджетування у сільськогосподарських підприємствах [Електронний ресурс] / І.О. Несторяк // Режим доступу : <http://elibrary.nubip.edu.ua/13081/1/11nio.pdf>
3. Щєбликіна І.О. Управління витратами сільськогосподарського підприємства / І.О. Щєбликіна, З.В. Щєбликіна, Т.Р. Джемалядінова // Управління розвитком. - 2013. - № 15. - С. 60-62.
4. Про затвердження Методичних рекомендацій з планування, обліку і калькулювання собівартості продукції (робіт, послуг) сільськогосподарських підприємств [Електронний ресурс] : наказ Міністерства аграрної політики України від 18.05.2001р. № 132 (зі змінами і доповненнями). – Режим доступу : <http://zakon.rada.gov.ua>.

УДК 631.361.7

МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА

М.О. Шорнікова, магістр

Науковий керівник: д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено теоретичні основи ефективності аграрного виробництва. Визначено показники оцінки ефективності аграрного виробництва та шляхи її підвищення.

Ключові слова: сільське господарство, оцінка ефективності, виробництво.

Постановка проблеми. Сільське господарство – одна з найважливіших і життєво необхідних галузей народного господарства, яка виробляє продукти харчування для населення країни та сировину для галузей промисловості. Вона відіграє важливу роль у зміцненні економіки країни, підвищенні життєвого рівня населення і розв'язанні соціально-економічних проблем. Тільки ефективне сільськогосподарське виробництво може бути надійною матеріальною основою функціонування всіх галузей і сфер економіки держави.

Однією з найбільш актуальних проблем стабілізації і подальшого прискореного розвитку виробництва в сільськогосподарських підприємствах будь-якої форми власності є підвищення його ефективності.

Тому на сьогодні особливо гостро постає питання ефективного й раціонального використання ресурсів сільськогосподарських підприємств. Важко назвати господарський рівень, економічний ресурс, процес, важіль чи явище, стосовно яких не визначалася б ефективність. Аграрний сектор (сільськогосподарське виробництво) в цілому, його підкомплекси (галузі), підприємства, окремі продукти, біоенергетичні ресурси, економічні важелі (державна підтримка, страхування), виробничо-технічне постачання чи його дрібний фрагмент (відновлення спрацьованих деталей) розглядаються вченими-економістами з позицій ефективності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичні, методичні й практичні аспекти механізму підвищення ефективності АПК розглянуті в працях В. Г. Андрійчука, О. А. Бугуцького, М. А. Голика, М. І. Кісіля, В. В. Прядка, П. Т. Саблука, О. М. Шпичака та інших вчених. Проте проблема ефективності – одвічна проблема, що завжди була, є і залишатиметься актуальною.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження теоретичних і методичних основ щодо сутності ефективності виробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Ефективність виробництва є узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відображається у високій результативності використання живої та уречевленої праці в засобах виробництва. Вона визначається відношенням одержаних результатів до витрат засобів виробництва і живої праці.

Як зазначено в економічній енциклопедії «ефективність – це здатність приносити ефект, результативність процесу, проекту тощо, які визначаються як відношення ефекту, результату до витрат, що забезпечили цей результат. Крім того, це досягнення найбільших результатів за найменших витрат живої та уречевленої праці. Це конкретна форма вияву закону економії часу, їхній зв'язок здійснюється через підвищення продуктивності праці, яке означає зростання ефективності сукупної праці, ефективності всього виробництва, зумовленої насамперед прогресом продуктивних сил» [1].

В. Г. Андрійчук трактує ефективність як результативність певного процесу, дії, що вимірюється співвідношенням між одержаним результатом і витратами (ресурсами), що його спричинили [2].

О. А. Бугуцький визначав суть поняття «ефективність виробництва» як відношення одержаних результатів до витрат праці та засобів виробництва у матеріальному виробництві; що ефективність виробництва є комплексною, узагальнюючою економічною категорією, якісна характеристика якої відбивається насамперед у результативності використання живої й уречевленої в засобах виробництва праці [3].

М. І. Кісіль підкреслює, що ефективність визначається зіставленням економічного результату (вигід від бізнесу) з витратами на досягнення цього результату [4].

У працях багатьох учених суть ефективності полягає саме в досягненні максимальної кількості продукції за мінімальних витрат. Зокрема М. А. Голик підкреслює, що економічна ефективність сільського господарства полягає у виробництві максимальної кількості високоякісної продукції з одиниці сільськогосподарських угідь чи від однієї голови худоби за найменших витрат ресурсів з метою найповнішого задоволення потреб населення у продуктах харчування і промисловості, у сировині [5].

Підвищення ефективності виробництва означає, що на кожен одиницю витрат і застосованих ресурсів одержують більше продукції і доходу, що має значення для народного господарства, зокрема для кожного сільськогосподарського підприємства, та населення країни.

По-перше, чим менше праці і ресурсів витрачається на одиницю продукції, тим більше її можна одержати тими ж само засобами, і продукція буде дешевшою. Отже,

підвищення ефективності сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції і повнішому задоволенню потреб населення.

По-друге, ефективність сільськогосподарського виробництва безпосередньо впливає на рівень роздрібних цін на продукти харчування та товари широкого вжитку, виготовлені із сільськогосподарської сировини.

Адже рівень цін тісно пов'язаний із суспільно необхідними витратами на виробництво продукції. Підвищення ефективності і зниження собівартості створюють умови для зниження роздрібних цін на ринку.

По-третє, підвищення ефективності виробництва впливає на збільшення доходів та рентабельності сільськогосподарських підприємств. Чим більше вони виробляють і продають продукції, чим дешевше вона їм обходиться, тим вищі їх доходи, тим більше засобів вони зможуть виділити для розвитку виробництва, підвищення оплати праці та поліпшення соціальних умов.

Економічна ефективність показує кінцевий результат від застосування всіх виробничих ресурсів та визначається порівнянням одержаних результатів і витрат виробничих ресурсів.

Для оцінки економічної ефективності сільськогосподарського виробництва С. П. Азізов, П. К. Кенійський, В. М. Скупий говорять про необхідність застосування системи показників, яка передбачає (у тому або іншому поєднанні) розрахунок таких показників:

виробництво валової продукції на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

розмір поточних витрат виробництва на 1 грн валової продукції;

розмір валового доходу і прибутку на 1 га сільськогосподарських угідь, на середньорічного працівника, на 1 люд.-год., на 1 грн основних виробничих фондів і оборотних засобів;

рівень рентабельності й норма прибутку сільськогосподарського виробництва [6].

Усі ці показники вкупі, з виділенням будь-якого з них як головного або без виділення такого, дають можливість повніше охарактеризувати ефективність сільськогосподарських підприємств. У них знаходять відбиття оцінки рівня й ефективності використання усіх видів ресурсів і витрат, що задіяні у виробництві:

1) землі як основного засобу сільськогосподарського виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку на одиницю земельної площі;

2) живої праці – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку на одиницю витрат праці або на чисельність середньорічних працівників;

3) минулої уречевленої праці в основних засобах виробництва – вартість валової продукції, сума валового доходу, прибутку на 1 грн основних виробничих фондів;

4) поточних виробничих витрат – собівартість валової продукції, окупність виробничих витрат, рівень рентабельності.

Отже, система показників ефективності повинна:

відображати витрати всіх видів ресурсів, що споживаються на підприємстві;

створювати передумови для виявлення резервів підвищення ефективності виробництва;

стимулювати використання всіх резервів, наявних на підприємстві;

забезпечувати інформацією щодо ефективності виробництва всі ланки управлінської ієрархії;

виконувати критеріальну функцію, тобто для кожного з показників мають бути визначені правила інтерпретації її значень.

Висновки. Для оцінки ефективності аграрного виробництва необхідно використовувати комплекс показників, які з різних позицій дають оцінку про результати функціонування підприємств і впливають на подальший його розвиток. Підвищення ефективності сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції і повнішому задоволенню потреб населення. Зниження собівартості створюють умови для зниження роздрібних цін на ринку.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економічна енциклопедія : у 3 т. / ред. кол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) та ін. – К. : Академія, 2000. – Т. 1. – 598 с.

2. Андрійчук В. Г. Економіка аграрних підприємств : підруч. / В. Г. Андрійчук. – 2-ге вид., доп., перероб. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.

3. Бугуцький О. А. Аналіз економічної ефективності сільськогосподарського виробництва / О. А. Бугуцький. – К. : Урожай, 1976. – 264 с.

4. Кісіль М. І. Критерій і показники економічної ефективності малого і середнього бізнесу на селі / М. І. Кісіль // Економіка АПК. – 2001. – № 8. – С. 59–64.

5. Голик М. А. Підвищення ефективності тваринництва / М. А. Голик. – К. : Урожай, 1981. – 104 с.

6. Організація виробництва і аграрного бізнесу в сільськогосподарських підприємствах: підруч. / С. П. Азізов, П. К. Кенійський, В. М. Скупий / за ред. проф., С. П. Азізова. – К. : ІАЕ, 2001. – 834 с.

**НЕОБХІДНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО
ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ З ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ
БІОПАЛИВА**

А.О.Щеглова, студентка

Науковий керівник : д.е.н., професор Червен І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто основні переваги функціонування сільськогосподарських обслуговуючих кооперативів, необхідність та етапи створення на території України, а також нюанси, що перешкоджають розвитку кооперації.

Ключові слова: біопаливо, сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, органічні ресурси.

Постановка проблеми. Сільське господарство – це одна із галузей яка має можливість продукувати сировину, що необхідна для виробництва біологічних видів палива. Використання певної частини сільськогосподарської продукції для виробництва біопалива розглядається як альтернатива традиційному паливу. Використання біомаси в енергетичних цілях дозволяє зменшити викиди вуглекислого газу, сірки, оксидів азоту в атмосферу та реабілітувати деградовані землі [1]. До того ж, вирощування енергетичних культур та виробництво з них біомаси відкриває нові ринкові ніші. Відтак, можна стверджувати, що перетворення органічної сировини в біопаливо дозволяє узгоджувати економічні, екологічні та соціальні інтереси.

Водночас, існують певні перешкоди для виробництва біопалива із сировини сільськогосподарської походження: непоінформованість вітчизняних сільськогосподарських товаровиробників щодо можливостей використання основної та побічної продукції рослинництва й тваринництва для виробництва біопалива та отримання додаткових фінансових ресурсів; необізнаність з технологічними та технічними особливостями виробництва біопалива; відсутність фінансових ресурсів, необхідних для інвестицій.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Вагомий внесок у розвиток теоретичних засад проблеми створення і функціонування сільськогосподарських кооперативів зробили класики кооперативної думки – М. Туган-Барановський та М. Кондратьєв. Вивчення проблем, що виникають у діяльності сучасних сільськогосподарських кооперативів, здійснено В. Гончаренком, М. Маліком,

Л. Молдаван та ін. Однак практичні аспекти створення та функціонування кооперативу для виробництва та реалізації біопалива вивчені недостатньо.

Постановка завдання. Метою даного дослідження є обґрунтування ідеї створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з виробництва та реалізації біопалива та доведення до відома основних аспектів та нюансів його діяльності.

Виклад основного матеріалу дослідження. Біопаливо – це паливо, яке отримують, як правило, з біологічної сировини, в якості якої використовують стебла цукрової тростини або насіння ріпаку, кукурудзи, сої. Можуть також використовуватися целюлоза і різні типи органічних відходів. Розрізняють тверде біопаливо (дрова, солома), рідке біопаливо (етанол, метанол, біодизель) і газоподібне біопаливо (біогаз, водень). Для виробництва біоетанолу використовують кукурудзу, яка посідає особливе місце у вітчизняному і світовому виробництві зерна. За потенційною врожайністю, багатоплановістю використання вона вигідно вирізняється серед інших культур. До того ж доведено, що етанол повертає 134% енергії, яку було витрачено на вирощування, збір і переробку кукурудзи. Бензин же повертає лише 80% енергії, яка витрачається на його виробництво.

Виробництво біопалива може здійснюватися суб'єктами господарювання різних організаційно-правових форм: товариствами з обмеженою відповідальністю, акціонерними товариствами, приватними підприємствами тощо. Кожна із зазначених організаційно-правових форм має свої переваги та недоліки. Виробництво біопалива вимагає встановлення спеціальної технологічної лінії, заготівлю значної кількості рослинної органічної сировини та додаткові фінансові ресурси.

Для більшості сільськогосподарських підприємств та фермерських господарств придбання сучасної технологічної лінії та, водночас, виробництво достатньої кількості сировини для біопалива є проблематичним. Тому сільськогосподарські виробники найбільш ефективно можуть об'єднати зусилля та ресурси шляхом створення кооперативу.

Сільськогосподарський обслуговуючий кооператив, що створюється для надання послуг у виробництві та реалізації біопалива, може:

- придбати необхідне обладнання для переробки біоенергетичної сировини (соломи, зерна, насіння) та лісового походження (тирси, деревини);
- налагодити перероблення сировини у вигляді брикетів, пеллетів, біогазу, біоетанолу;

- знайти канали збуту й реалізації брикетів, біогазу, біодизелю та пеллетів.

Обслуговуючому кооперативу буде значно легше здійснювати виробництво і збут даного виду продукції, оскільки сільськогосподарські товаровиробники для досягнення цієї мети об'єднують кошти та зусилля, закупають необхідну техніку та обладнання, здійснюють виробництво біопалива та реалізують його знаходячись у єдиному гуртовому об'єднанні. Ця діяльність, яка фактично є частиною економічної діяльності кожного господарства, яка передається кооперативу та здійснюється спільно. Сільськогосподарським товаровиробникам важно виходити на ринок поодиночі.

Слід підкреслити, що сільськогосподарський обслуговуючий кооператив з надання послуг у виробництві та реалізації біопалива не створюються для забезпечення і накопичення власних прибутків у процесі обслуговування своїх клієнтів, як це роблять інші комерційні посередницькі структури. Мета кооперативу – надати своїм клієнтам (які, водночас, є власниками цього підприємства) якісні послуги за собівартістю, що сприятиме зростанню прибутковості їх господарської діяльності.

Необхідно зазначити, що існують певні обмеження щодо вступу до кооперативу з надання послуг у виробництві та реалізації біопалива. Одним з обмежень є велика відстань від господарства до кооперативу, що може зумовити надмірні транспортні витрати. Зазвичай, кооператив визначає відстань, в межах якої мають бути розташовані його члени. Залежно від виду кооперативу, це може бути одне або кілька сіл, один або кілька районів.

Участь у кооперативі з виробництва та реалізації біопалива має такі переваги:

- збереження та економне використання власних сировинних ресурсів;
- уникнення ненадійних посередників;
- зосередження уваги на власній економічній діяльності, замість вивчення стану ринку;
- виробництво біопалива для власних потреб;
- економія власних коштів.

Ефективна діяльність сільськогосподарських кооперативів вже доведена досвідом багатьох країн Європи. Це діяльність виключно в інтересах сільськогосподарських товаровиробників. Обслуговуючий кооператив допомагає своїм членам знайти ринкову нішу і вийти на ринок з конкурентоспроможним товаром. Таким чином, синергетичний ефект від участі у кооперативі полягає в отриманні більшої економічної вигоди для діяльності сільськогосподарських господарств шляхом участі у спільному об'єднанні зусиль.

Для створення сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання послуг у виробництві і реалізації біопалива необхідно провести у чотири етапи.

Етап перший полягає у поширенні інформації щодо вирощування сільськогосподарських культур, продукція яких може бути використана у якості сировини для біопалива; техніко-економічних характеристик обладнання, як для виробництва, так і споживання біопалива; переваг та недоліків вибраної форми об'єднання господарств; фінансового забезпечення виробництва біопалива в умовах кооперування. Цей етап здійснюється за ініціативою науковців у галузі виробництва та споживання біопалива, а також кооперативного руху, фахівців обласного або районних управлінь агропромислового розвитку, представників Української асоціації виробників біоенергетичної сировини, устаткування, біопалива та наукового забезпечення розвитку біоенергетичного виробництва «УКРБІОЕНЕРГО».

Другий етап передбачає створення ініціативних груп із керівників сільськогосподарських господарств, що виробляють продукцію, яку можна буде використовувати для конверсії у біопаливо. Здійснюється аналіз ресурсного, матеріально-технічного, фінансового потенціалу підприємств, за результатами якого відбирається група потенційних засновників кооперативу (5–10 осіб). Визначається керівник (лідер) групи і відбувається неофіційне обговорення технічних, організаційних та фінансових можливостей створення кооперативу.

Для третього етапу характерним є розроблення бізнес-плану кооперативу. Для цього проводять аналіз фінансового та ресурсного потенціалу потенційних підприємств-членів кооперативу. Із наявних проаналізованих даних, обирається один – оптимальний організаційно-економічний механізм становлення та розвитку обслуговуючого кооперативу.

Етап четвертий – це установчі збори, підготовка документів до державної реєстрації і створення статуту діяльності майбутнього кооперативу.

Найголовнішим і найскладнішим моментом при створенні даного кооперативу є вибір місця для встановлення майбутньої технологічної лінії по переробці та виготовленні біопалива. Вважається доцільним її розміщення в одному з сільськогосподарських підприємств. При виборі такого господарства слід враховувати відстань до нього від усіх інших господарств-членів кооперативу, а також обсяги сировини, що можуть бути використані для виробництва біопалива в даному господарстві. Розташування обслуговуючого кооперативу для виробництва біопалива має сприяти мінімізації транспортних витрат для всіх членів кооперативу. З цією метою необхідно визначити умовні точки постачання соломи на карті обраного району [2].

Ці точки будуть визначати центри потенціалів органічної сировини господарств регіону, які можна розглядати як ймовірні точки розміщення технологічної лінії для виробництва біопалива. При цьому доцільно виконати картограму потенціалів органічної сировини, на якій для кожного господарства-постачальника викреслюється коло, центр якого співпадає з координатами центру даного підприємства. Площа кола в певному масштабі m дорівнюватиме розрахунковому потенціалу органічної сировини:

$$S_{r_i} = \pi * r_i^2 * m, \quad (1)$$

де S_{r_i} – розрахунковий потенціал органічної сировини i -го підприємства, т;

r_i – радіус кола i -го підприємства, мм;

m – масштаб, ц/мм² (для зручності побудови обрати $m = 10$ ц/мм²) [3].

Необхідно зазначити, що мінімізація транспортних витрат є важливою умовою ефективного виробництва біопалива з органічної сировини сільськогосподарського походження.

Висновки. Найбільш перспективною організаційно-правовою формою при виробництві та реалізації біопалива з рослинницької сировини сільськогосподарського походження є обслуговуючий кооператив. Фермерські господарства та сільськогосподарські підприємства у якості членів сільськогосподарського обслуговуючого кооперативу з надання послуг у виробництві та реалізації біопалива матимуть певні економічні та соціальні переваги. Для ефективного виробництва біопалива через обслуговуючий кооператив важливо правильно визначити місце розташування технологічної лінії. Подальші дослідження слід спрямувати на розроблення методики визначення ефективності виробництва в обслуговуючому кооперативі різних видів біопалива.

ЛІТЕРАТУРА

1. Сарана В.В. Багатокритеріальна оцінка сучасного обладнання для виготовлення паливних гранул і брикетів з відходів переробки сільськогосподарських культур і деревини / В.В. Сарана, С.М. Кухарець, М.М.Гудзенко //Науковий вісник Національного університету біоресурсів і природо-користування України. Серія «Техніка та енергетика АПК». – 2010. – Вип. 144, ч. 3. – С.190–197

2.Гелетуха Г. Г. Використання місцевих видів палива для виробництва енергії в Україні / Г.Г. Гелетуха, Т.А. Железна, Б.Ю. Матвеев // Пром. теплотехніка. – 2006. – Т. 28, № 2. – С. 85–93.

3.Федоров А.А. Основы электроснабжения промышленных предприятий: учебник для вузов / А.А. Федоров, В.В. Каменева. – 4-е изд., перераб. и доп. – М. : Энергоатомиздат, 1984. – 472 с.

УДК 659.1:338.48

ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ

А.Б. Багрій, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено вплив сільського зеленого туризму на вирішення соціально-економічних проблем села. Висвітлено його роль у формуванні туристичної привабливості та підвищенні іміджу сільських територій.

Ключові слова: сільський зелений туризм, імідж сільських територій, туристична привабливість.

Постановка проблеми. В умовах загальноекономічної кризи України соціально-економічні проблеми села надзвичайно загострилися. Значна частина сільського населення недостатньо орієнтується в ринковій економіці та бізнесі, не знайоме з методами менеджменту та маркетингу, правовими питаннями аграрного виробництва. Враховуючи дані аспекти, широке розповсюдження і розвиток сільського зеленого туризму тут є особливо бажаним. Системний підхід до організації цього виду туризму в Україні може і повинен сприяти розвитку українського села, підвищенню його іміджу та туристичної привабливості.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам розвитку сільського зеленого туризму в Україні присвячені публікації багатьох українських вчених та фахівців. Серед них можна виділити роботи М. Рутинського, який вважає, що відродження і подальший економічний та соціальний розвиток сільських громад України нині пов'язують з індустрією туризму, зокрема, сільського зеленого [1, с. 7]. Р. Батлер стверджує, що рушійною силою бурхливого розвитку сільського зеленого туризму в світі є швидко зростаючий попит на рекреацію в природі, що визначається збільшенням невідповідності середовища проживання сучасної людини її фізіологічним і психологічним потребам [2, с. 3]. Щодо проблем формування позитивного іміджу, то її розглядають багато авторів, в тому числі Чернишов А.В., Борисов Б.Л., Тюлька Р. Проте, незважаючи на те, що більшість вітчизняних авторів

тим чи іншим чином привертає увагу до необхідності формування позитивного іміджу сільських територій, питання впливу на цей процес сільського зеленого туризму потребує подальшого дослідження.

Постановка завдання. Дослідження впливу сільського туризму на формування позитивного іміджу сільських територій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сільський зелений туризм сьогодні перебуває у стадії реформування та розвитку. Основне, що приваблює у сільському зеленому туризмі – це комплекс чинників, що сприятливо впливають на людину: оздоровчий, естетичний, пізнавальний. Туристи, споживачі сприймають певну територію, орієнтуючись на образ, що склався у їхній свідомості. Як правило цей образ складається під впливом багатьох факторів: географічного розташування, історії, культури, соціально-економічного розвитку, інформації у ЗМІ, відгуків та суджень родичів і знайомих [3].

Під іміджем слід розуміти уявлення, що склалися в індивідуальній і масовій свідомості, про той чи інший регіон. Оскільки імідж сільської місцевості – це категорія, яка складається з відношення до неї, то він здатний здійснювати вплив на поведінку інших учасників загальнонаціонального комунікаційного процесу.

Імідж підвищує конкурентоспроможність туристичного господарства на ринку шляхом залучення споживачів і партнерів і полегшення доступу до ресурсів, тому питання формування позитивного іміджу сільських територій на сьогоднішній день є досить важливим.

Щоб здійснити наповнення іміджу сільських територій конкретними характеристиками і зрозуміти, яким чином відбувається їх формування, необхідно зрозуміти яку структуру має регіональний імідж, які об'єктивні та суб'єктивні фактори його формують.

Об'єктивні фактори: діяльність крупних ТНК, інвестиційний клімат, інноваційна політика, ресурсна база, науково-технічний потенціал, оприлюднені статистичні показники; оприлюднені рейтинги кредиторської спроможності, історія, культура.

Суб'єктивні фактори: сприйняття споживачами брендів знаків регіону, сприйняття споживачами рівня гостинності, вплив комунікаційної політики на сприйняття регіону споживачами, образ регіону, що склався у свідомості споживачів.

Таким чином, імідж – це сукупність об'єктивних і суб'єктивних факторів, які дозволяють під час згадування назви зразу ж будувати цілий ланцюг асоціацій по відношенню до даної країни (регіону).

Сьогодні відбувається зміна пріоритетів у спрямованості запитів туристів, особливо в індустріально розвинених країнах. Все більше людей намагаються відпочивати як надалі від міст, мальовниче українське село стає більш привабливим місцем для туристів, які бажають відпочивати на лоні природи в етнографічних садибах, де можна поласувати національними стравами, познайомитися з традиціями та звичаями, з пам'ятками природи та архітектури тощо[4].

В сучасних економічних умовах для українців вартість послуг розміщення стає вирішальним критерієм споживчого вибору рекреаційної території. Позичування індивідуального селянського домогосподарства в якості об'єкта розміщення здатне певною мірою оптимізувати структуру пропозиції вітчизняних рекреаційних районів. З відомих причин, поточні витрати сільського господаря на організацію відпочинку для туристів будуть завжди нижчими, ніж у всіх інших суб'єктів рекреаційної діяльності. Не втрачаючи нічого при відсутності попиту, він отримує максимальний відсоток прибутку при його наявності.

Світова ж практика організації сільського зеленого туризму свідчить про те, що його розвиток був обумовлений попитом на послуги розміщення в умовах особливо привабливих рекреаційних територій. Ще з початку XVIII ст. у французьких і швейцарських Альпах з'являються перші гостьові будиночки-шале для обслуговування експедицій британських туристів природолюбів[5].

Туристична привабливість часто мінлива і може змінюватися залежно від багатьох чинників, котрі впливають на привабливість туристичної території. Вагомим чинником привабливості території в сучасних умовах життєдіяльності є стан навколишнього середовища (рівень екологічного забруднення, санітарно-гігієнічний стан водойм, повітря, ґрунтів). У ринкових умовах господарювання вагомим значення в організації навколишнього середовища набуває використання маркетингу, що сприятиме зміцненню конкурентоздатності певної території і може визначально впливати на її привабливість.

Туризм, порівнюючи з іншими галузями економіки, має суттєву перевагу: він може стати альтернативою підприємствам із екологічно небезпечними викидами. У такому випадку пріоритетний розвиток туризму забезпечуватиме сталий розвиток територій, зберігаючи їх природне та культурне середовище, а відтак - екологічну рівновагу, яка теж є важливим чинником підвищення його привабливості.

Природні туристичні ресурси також є важливими елементами туристичної привабливості території. До його складу належать: клімат, водні ресурси, прибережні зони водойм, мінеральні джерела, лікувальні грязі, рельєф, рослинний і тваринний світ,

національні парки та заповідники, мисливсько-риболовецькі угіддя, мальовничі краєвиди, унікальні природні об'єкти тощо[3].

За таких умов, що більше насичена територія складовими елементами природних ресурсів, то вище задоволення певних потреб туристів і розмаїтіший спектр організації різних видів туризму.

Історико-культурні туристичні ресурси, зокрема унікальні пам'ятки, можуть бути визначальними в організації туристичної подорожі. В Європі завдяки наявності таких об'єктів найбільші доходи від їх відвідування отримують Іспанія, Франція, Італія, Велика Британія й Австрія, в інших країнах світу - Єгипет, Китай, Мексика тощо. Як засвідчує міжнародна статистика, їх розміри становлять близько 50 млрд. доларів на рік[5].

Кожне українське село можна перетворити на справжній туристичний рай, що сміливо конкуруватиме із західноукраїнськими туристичними та європейськими центрами. Останнє десятиріччя в Україні пройшло під активним дослідженням екологічного аспекту розвитку взагалі, але досить значно менше уваги приділялось розвитку сільського зеленого туризму і сільських територій. Виходячи з сучасних трактувань, розвиток сільського туризму можна охарактеризувати як рівномірне нарощування позитивних соціальних показників в повній відповідності з економічним та екологічним розвитком сільської місцевості[4].

Існує багато факторів за якими можна свідчити про вплив саме сільського зеленого туризму на розвиток українського села, підвищенню його іміджу та туристичної привабливості. Перш за все, він надає робочі місця та нові перспективні напрями діяльності сільському населенню, що автоматично спровокує підвищення рівня розвитку всього села.

Також, сільський зелений туризм впливає на рівень освіченості людей, спонукає їх до пізнання традицій свого народу, що теж матиме позитивний вплив на формування іміджу сільської місцевості[6].

Сільський туризм відкриває можливості як для поліпшення наповнюваності бюджетів місцевих органів самоврядування, так і для зближення міських і сільських жителів. Він розширює сферу зайнятості сільського населення, позитивно впливає на економіку та екологію районів України, сприяє відродженню, збереженню та розвитку місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток історико - культурної спадщини[5].

Сільський зелений туризм робить значний внесок в економіку країни, за допомогою якого, можна підвищити рівень життя сільського населення, відкрити нові ринки для місцевих виробів і послуг, забезпечити нові джерела доходу для фермерів і

тих, чії засоби існування під загрозою через зміни в сільському господарстві, а також сприяти підвищенню привабливості сільських територій[3].

Висновки. В сучасних умовах розвиток сільського зеленого туризму в Україні особливо бажаний. Він пов'язаний з багатьма труднощами та перешкодами, насамперед потенційний споживач не забезпечений найбільш необхідною інформацією. Розвиток сільського зеленого туризму він розширює сферу зайнятості сільського населення, позитивно впливає на економіку та екологію районів України, сприяє відродженню, збереженню та розвитку місцевих народних звичаїв, промислів, пам'яток, історико-культурної спадщини, справляє позитивний вплив на формування іміджу сільських територій та їх привабливість.

ЛІТЕРАТУРА

1. Рутинський М.Й., Зінько Ю.В. Сільський туризм: Навч. посібник – Знання, 2006. – 271 с.
2. Butler R. W. Tourism and Recreation in Rural Areas.- N.-Y.: John Wiley & Sons Inc, 1998. - 261 p.
3. Гловацька В.В. Сільський зелений туризм: сутність, функції, основні організації: [Про розвиток зеленого туризму (СЗТ) в Україні] // Економіка АПК. – 2006. – №10. – С. 148-155.
4. Туристичні ресурси України / Під ред. О. І. Лугової. — К.: Інститут туризму федерації профспілок України, 1996. — 352 с.
5. Тевт М. Правове регулювання та стандарти сільського туризму. Досвід окремих країн, проблеми законодавства України // Відпочинок в українському селі. - Вип. 5. Туризм сільський зелений. - 2003.- №1. - С. 9 - 15.
6. Гоголь Т.В. Економічний механізм сталого розвитку сільських територій / Т.В. Гоголь // Сталий розвиток економіки. Науково-виробничий журнал. - 2010. - №1. – С. 15-19.

**ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ
НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ
В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ**

В.Г.Киторага, магістр

Науковий керівник к.е.н., доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено чинники, що впливають на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації ринкової економіки. З'ясовано, що на конкурентоспроможність суб'єкта господарювання як на національному, так і на світовому ринках впливає рівень їх забезпеченості основними засобами виробництва, сформованими на інноваційній основі, рівень кваліфікації персоналу, інформаційні технології, обсяги експорту продукції.

Ключові слова: конкурентоспроможність, підприємство, інновації, інвестиції, основні засоби, глобалізація.

Постановка проблеми. Розвиток економіки України здійснюється під впливом інтеграційних процесів у глобальний економічний простір, які вимагають удосконалення існуючої системи господарювання, підвищення конкурентоспроможності вітчизняних товаровиробників як на внутрішньому, так і на зовнішньому ринках, а також активізації здатності підприємств вчасно реагувати й адаптуватися до змін економічного середовища.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Науково обґрунтовані теоретико-методологічні аспекти, пов'язані з конкурентоспроможністю висвітлені в наукових працях Л.Л. Антонюк, М.І. Книша, М.В. Макаренко, К.Р. Макконела, М. Портера, А. Сміта, Р.А. Фатхутдінова, Й. Шумпетера та інших. Та, враховуючи динамічні зміни зовнішнього економічного середовища та інтеграційну спрямованість України у світовий економічний простір, постає необхідність обґрунтування основних чинників впливу на конкурентоспроможність мікрорівня національної економіки. Зазначене свідчить про актуальність і необхідність проведення даного дослідження.

Постановка завдання. Дослідження основних чинників впливу на конкурентоспроможність підприємств в умовах глобалізації ринкової економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. В умовах ринкової економіки рушійною силою розвитку підприємства в цілому незалежно від форми власності і правової форми організації бізнесу, є конкуренція. Термін «конкуренція» (з лат. *concurrentia*) означає змагання, суперництво. Як економічна категорія, конкуренція – це економічна боротьба, суперництво між відокремленими виробниками продукції, робіт,

послуг щодо задоволення своїх інтересів, пов'язаних з продажем цієї продукції, виконаних робіт, наданням послуг одним і тим же споживачам.

К.Р. Макконнелл визначає конкуренцію як наявність на ринку великої кількості незалежних покупців і продавців та можливість останніх вільно входити на ринок і залишати його [3]. Згідно із Законом України «Про захист економічної конкуренції», економічна конкуренція (конкуренція) – змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку [1].

Поняття «конкуренція» тісно пов'язане з поняттям конкурентоспроможності. Конкурентоспроможність виявляється лише в умовах конкуренції і через конкуренцію. На думку Е.А. Горбашко, конкурентоспроможність – це здатність (потенційна і/або реальна) певного предмета витримати конкуренцію [3]. Т.Б. Харченко вважає, що конкурентоспроможність – це зумовлене економічними, соціальними та політичними чинниками становище окремого товаровиробника на внутрішньому та зовнішньому ринках [13]. Р.В. Камишніков визначає конкурентоспроможність підприємства як здатність використовувати власний потенціал та ресурси, що надаються навколишнім маркетинговим середовищем для досягнення порівняно вищої міри задоволення потреб споживачів свого цільового ринку, а також суспільних потреб [5].

Г.Р. Чупик вважає, що конкурентоспроможність підприємства – це потенційна змога досягати конкурентних переваг підприємством у суперництві з іншими суб'єктами господарювання [4].

Конкурентоспроможність ринкових суб'єктів господарювання є основою конкурентоспроможності економіки країни, яка розглядається на національному та глобальному рівнях. Держава, розробивши та впровадивши інноваційні моделі, форми, методи і принципи управління та функціонування на макрорівні, зможе брати участь у формуванні глобальної пропозиції, у задоволенні глобального попиту, у розподілі глобального доходу та у глобальному відтворювальному процесі.

Світовий розподіл політичних та економічних сил зазнає на зламі тисячоліть суттєвих структурних зрушень. Відбувається динамічне накопичення окремими державами світу потенціалу, здатного потужно вплинути на розташування центрів сил на карті міжнародного співіснування в політичній та, насамперед, економічній сферах.

Характерними ознаками сучасного етапу економічної глобалізації є:

- загострення конкуренції між країнами за джерела факторів виробництва (капітал, робоча сила, ресурси, технології);
- формування нових регіональних лідерів та розширення їхнього впливу в регіоні (Китай, Індія, Польща, Узбекистан тощо);
- поглиблення платіжної та торговельної незбалансованості, посилення економічної диференціації країн світу;
- посилення боротьби за розміщення на території країн найрентабельніших виробництв за сучасними технологіями;
- зростання взаємозалежності національних фінансових ринків, збільшення спекулятивних валютних та фінансових потоків між країнами;
- посилення та впровадження більш утончених засобів протекціонізму у відповідь на спроби вирівнювання міжнародного економіко-правового середовища та експансію регіональних та світових лідерів;
- розширення застосування практики економічного впливу для вирішення політичних цілей.

Від так, можна стверджувати про посилення ролі окремого суб'єкта господарювання у забезпеченні конкурентоспроможності всієї країни.

Вважаємо, що чинники можуть забезпечити конкурентоспроможність підприємства в умовах глобалізації мають свою специфіку та особливості прояву.

Так, в умовах глобалізації конкурентоспроможність вітчизняних підприємств визначається обсягами експорту продукції. Протягом 2001–2013 рр. обсяги експорту товарів українськими товаровиробниками мали тенденцію до зростання і у 2013 р. порівняно з 2001 р. збільшились у 4,2 раза, обсяги імпорту теж мали тенденцію до зростання і протягом досліджуваного періоду збільшились у 5,2 раза, при цьому обсяги зовнішньоторговельного сальдо протягом останніх 7 років мають від'ємне значення, що свідчить про неспроможність вітчизняних товаровиробників задовольняти потреби споживачів на внутрішньому і зовнішньому ринках конкурентоспроможною продукцією.

Варто зазначити, що на обсяги експортно-імпортних операцій України вплинула світова фінансова криза 2008 р., наслідком якої було перевищення обсягів імпорту над експортом на суму 18568 млн. дол. США.

В умовах розвитку інтеграційних процесів у світове господарство все більше зростає роль інформаційного чинника, який перетворюється на найважливіший економічний ресурс, що має глобальний характер. Інформаційний ресурс відіграє важливу роль у забезпеченні ефективного управління діяльністю підприємства і сприяє

зростанню конкурентоспроможності та інноваційному розвитку суб'єктів господарювання. На базі змістовної, достовірної та своєчасної інформації можливим є вироблення оптимальних управлінських рішень, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності підприємства, адже відомо, що той, хто володіє інформацією, володіє світом, а отже, і перспективами розвитку.

Чинники конкурентоспроможності підприємства в умовах глобалізації, можна поділяти на економічні, управлінські, технологічні. Економічні можна деталізувати як фінансові, маркетингові тощо. З іншого боку, за сферами управління, на нашу думку, потрібно виділяти виробничі, маркетингові (зокрема збутові, чинники, сформовані маркетинговими комунікаціями, цінові, асортименті), кадрові, фінансові, у сфері постачання, тощо.

Виробничі чинники конкурентоспроможності – це ті технологічні особливості, які дають конкурентні переваги порівняно з конкурентами у якості, собівартості продукції, термінах її виготовлення. Залежно від особливостей галузі, в якій працює підприємство, частина цих чинників може бути невідконтрольна підприємству, їх поява або відсутність спричиняється об'єктивними умовами.

Маркетингові чинники конкурентоспроможності формуються і підтримуються маркетинговими службами підприємства. Їх наявність повністю залежить від політики підприємства та якості роботи маркетологів. Маркетингові чинники можна класифікувати за видами маркетингової діяльності, за складовими комплексу маркетингу тощо.

Конкурентоспроможність персоналу є дуже важливим показником, тому що лише у разі правильного планування та управління можна одержати максимальний прибуток і уникнути банкрутства [3]

Фінансові чинники конкурентоспроможності, на нашу думку, мають особливе значення. На нашу думку, їх наявність є передумовою для виникнення усіх інших внутрішніх елементів конкурентоспроможності підприємства. Вони визначаються, з одного боку, нормами рентабельності і прибутковості продукції та інвестованого капіталу, а з іншого, – наявністю початкових і поточних інвестицій та фінансовою політикою підприємства.

Чинники конкурентоспроможності у сфері постачання, на нашу думку, здебільшого мають тимчасовий характер. Вони визначаються можливістю отримати вчасно необхідні сировину і матеріали за низькими цінами, з відтермінуванням платежів тощо. Однак такі самі умови постачання, переважно, можуть отримати і конкуренти. Рідше, підприємства мають можливість підписати ексклюзивні угоди на

купівлю товарно-матеріальних цінностей або послуги на вигідних умовах, які створюють довгострокові конкурентні переваги для них.

Одним з основних чинників підвищення рівня конкурентоспроможності суб'єктів господарювання є використання інноваційних технологій і сучасної техніки в процесі діяльності. Підприємствам необхідно відновлювати свою матеріально-технічну базу, зокрема основні виробничі засоби, на інноваційній основі, тому що в умовах глобалізації саме інноваційний тип поведінки суб'єкта підприємницької діяльності є засобом забезпечення виживання і функціонування на ринку. Головною проблемою управління інноваціями є вибір інноваційної стратегії підприємства. Стратегічне планування пов'язане з глобальними цілями підприємства, зорієнтоване на майбутнє і дає оцінку чинникам зовнішнього середовища, на які підприємство не може мати впливу.

Висновки. Основними умовами підвищення конкурентоспроможності вітчизняних підприємств в умовах глобалізації є: формування сприятливого підприємницького середовища; забезпечення сприятливого інвестиційного клімату; формування матеріальної бази на інноваційній основі; залучення до роботи висококваліфікованого персоналу; сприяння розгортанню новітніх інформаційно-комунікативних технологій, які є рушійною силою глобалізаційних трансформацій; збільшення обсягів експорту продукції вітчизняних товаровиробників. При цьому важливою умовою досягнення даних умов є захист державою інтересів національних товаровиробників в умовах глобалізації як на внутрішньому, так і на світовому ринках.

ЛІТЕРАТУРА

1. Скороход І. С. Напрями підвищення конкурентоспроможності України на світових ринках. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/vviem/2011_1/25.pdf
2. Крупка І. М. Пріоритетні напрями державного регулювання конкурентоспроможності національної економіки України. - [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnltu/21_14/242_kru.pdf
3. Конкурентоспроможність економіки України в умовах глобалізації : монографія / за ред. Я.А. Жаліла; Нац. ін-т стратегічних досліджень. – К. : Вид-во "Знання України", 2005. – 388 с.

**КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ:
СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ**

С.І. Сокира, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуті теоретичні підходи до трактування сутності конкурентоспроможності підприємства та виділено чинники її формування. Запропоновано систему критеріїв та показників оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Ключові слова: конкурентоспроможність підприємства, чинники формування, критерії конкурентоспроможності, показники оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Постановка проблеми. Проблема забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств має глобальний характер, оскільки, з одного боку, визначає багато аспектів економічної і соціальної політики країни, з іншого – прямо пов'язана з інтересами її громадян, що виступають у ролі споживачів продукції цих підприємств. Процес формування конкурентоспроможних господарських структур ринкового типу, здатних з максимальною ефективністю використовувати землю та забезпечувати стабільну продовольчу безпеку держави посідає важливе місце в аграрній політиці всіх промислово розвинених країн.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Конкурентоспроможність підприємств, окремих її аспектів є предметом вивчення таких зарубіжних вчених як: І. Ансофф, Е. Вогель, Е. Ворнер, Р. Ербе, Д. Кісінг, П. Кругман, М. Познер, М. Портер, Дж. Робінсон, Дж. Стренд, А. Томпсон, Е. Хекшер та ін. Серед вітчизняних вчених, які займаються дослідженням питань конкурентоспроможності, вагомий внесок зробили Г. Азоев, В. Андріанов, Б. Данилишин, О. Кваша, О. Кописко, О. Ліпанова, В. Міланич, О. Піменова, Л. Прокопець, П. Саблук, В. Сіденко, С. Соколенко, А. Стельмашук, Б. Супіханов, Р. Фатхутдінов, П. Чайковський, І. Чемерис, І. Червена, О. Шкільний, О. Шпичак, І. Яців та ін.

Однак, незважаючи на велику кількість досліджень, деякі питання є недостатньо розкритими та потребують подальшого розгляду, – зокрема, обґрунтування формування чинників конкурентоспроможності аграрних підприємств, а також показників, що можуть бути використані для її оцінки.

Постановка завдання. Є дослідження теоретичних підходів до трактування сутності конкурентоспроможності підприємства та чинників формування конкурентоспроможності підприємства. Вивчення системи критеріїв та показників оцінки конкурентоспроможності аграрних підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Вперше поняття «конкурентоспроможність» було введено наприкінці 1970-х рр. М. Портером, який під конкурентоспроможністю розумів рентабельність та продуктивність використання ресурсів. Зазначимо, що саме поняття конкурентоспроможності щодо аграрних підприємств є досить складним і трактується неоднозначно.

Досить повно та системно розкривають його в своєму визначенні М. Малік та О. Нужна, на думку яких конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств – це здатність суб'єктів економічної діяльності аграрної сфери пристосовуватись до нових умов господарювання використовувати свої конкурентні переваги і перемагати в конкурентній боротьбі на ринках сільськогосподарської продукції та послуг, максимально ефективно використовувати земельні ресурси, якомога повніше задовольняти потреби покупця шляхом аналізу структури ринку і гнучко реагувати на зміну його кон'юнктури [3]. Проте забезпечення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств не обмежується використанням тільки земельних ресурсів. Специфіка сільськогосподарського виробництва полягає у значній залежності від погодних умов, природних ресурсів, тривалому циклі виробництва та ін.

На думку Кописко В.А., конкурентоспроможність сільськогосподарських підприємств має характерні особливості пов'язані, з одного боку, зі специфікою сільськогосподарства як виду економічної діяльності, з іншого, – зі значним рівнем конкуренції у середовищі сільськогосподарських товаровиробників, що є, зокрема, наслідком, значної їх кількості та різноманітності. У загальному вигляді конкурентоспроможність сільськогосподарського підприємства може бути визначена як його порівняльна перевага стосовно інших підприємств даної галузі усередині країни і за її межами.

Фатхутдинов Р.А. пропонує класифікацію чинників конкурентоспроможності аграрних підприємств на внутрішньогосподарські та зовнішні. До найбільш значущих внутрішньогосподарських чинників конкурентоспроможності слід віднести, по-перше, витрати на виробництво – мова йде, насамперед, про зниження витрат; збільшення об'ємів інвестування в оновлення основних засобів виробництва і технологій; поліпшення інформаційного супроводу процесів виробництва; інформація про ресурси і технології виробництва; вдосконалення інфраструктури й матеріально-технічної бази;

підвищення рівня спеціалізації та концентрації виробництва; залучення висококваліфікованих працівників; мотивація персоналу на підвищення професійно-кваліфікаційного рівня й продуктивності праці; дотримання пропорцій між випереджаючим ростом продуктивності праці та її оплатою; впровадження і розробка внутрішньогосподарського розрахунку на основі бізнес-планів госпрозрахункових підрозділів і укладення єдиного договору співпраці між ними. До внутрішньогосподарських чинників конкурентоспроможності також слід віднести якість продукції, що включатиме: інформацію про стандарти і технологічні вимоги до якості продукції; освоєння нових технологій виробництва; підвищення техніко-економічних і якісних показників; підвищення питомої ваги виробництва продукції, що має високі якісні характеристики. [4]

Серед зовнішніх чинників конкурентоспроможності необхідно виділити, по-перше, реалізацію продукції: загальний стан ринкової кон'юнктури; маркетингові дослідження (зовнішня і внутрішня інформація про конкурентів), структурний аналіз ринку, інформація про величину попиту на конкретний вид продукту, вимоги до якості, переваги і зміни смаків споживачів, платоспроможність населення, канали збуту, ціновий вплив на ринок посередників і переробників, поліпшення інформаційного супроводу реалізації продукції, використання цінових чинників підвищення конкурентоспроможності продукції, освоєння нових сегментів ринку.

Другий суттєвий зовнішній чинник конкурентоспроможності сільгосп підприємств – державне регулювання та підтримка розвитку сільського господарства – індикативне планування; субсидії з державного, регіональних і місцевих бюджетів; пільги по оподаткуванню; державні замовлення на закупівлю сільгосппродукції; підготовка кваліфікованих кадрів; інформаційне забезпечення; розробка і здійснення заходів, що забезпечують підвищення соціального статусу сільського населення (поліпшення демографічної ситуації на селі, зайнятість, зростання доходів й підвищення якості життя сільського населення, зміцнення його соціального статусу у суспільстві). Третій важливий зовнішній чинник конкурентоспроможності сільгосп підприємств – взаємодія з іншими господарюючими суб'єктами: встановлення інтеграційних і коопераційних зв'язків по виробництву, переробці і реалізації продукції, інформаційному забезпеченню, захисту інтересів сільгоспвиробників і координації їх діяльності; створення споживчих кооперативів за поданням різного роду послуг.

Шевельова С.О. зазначає, що період часу реалізації продукції також є одним з чинників конкурентоспроможності – він значною мірою впливає на всі інші елементи конкурентоспроможності. Оперативне реагування на зміну чинників і мобілізація

ресурсів зберігають позиції сільгосп підприємств на ринку або ж істотно покращують і мінімізують витрати ринкових трансакцій. Точність в часі постачання ресурсів скорочує витрати на їх зберігання й переміщення та забезпечує ритмічність виробництва. В аграрному виробництві від оперативних рішень про проведення в сприятливі терміни технологічних операцій в рослинництві залежить врожайність сільськогосподарських культур. [5]

Щоб оцінити рівень конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства виходячи із розглянутих чинників, необхідно визначити критерії та показники, за якими має здійснюватись ця оцінка. Критерії – це ознаки, на підставі яких робиться оцінка, засіб перевірки, мірило правильності судження чи оцінки якості, або інших характеристик економічного об'єкту. Всякий критерій повинен відповідати певному набору вимог і забезпечувати об'єктивність, надійність і вимірність основної ознаки. Показник же – це кількісно-якісна характеристика соціально-економічних явищ і процесів, вимірник, який дозволяє судити про стан економіки країни, регіону, підприємства та зміни цього стану, про економічний розвиток, підйом або спад.

Для конкурентоспроможності підприємства як сумарної конкурентоспроможності продукції, що виробляється, – це відношення суми виручки від реалізації усіх видів продукції до суми повної їх собівартості:

$$K_1 = \frac{\sum_{i=1}^n P_i}{\sum_{i=1}^n C_i} \quad (1)$$

де K_1 – коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства за першою групою чинників; V_i – виручка від реалізації i -го виду продукції, грн.; C_i – повна собівартість i -го виду продукції, грн.; n – кількість видів продукції, що їх випускає підприємство.

Для оцінки конкурентоспроможності підприємства як вартості його майнового комплексу слід використати показник відношення ринкової вартості майна (виручки від продажу майна) до вартості чистих активів цього підприємства:

$$K_2 = \frac{A_i}{(A_i + A_n) - (C_e + C_a)} \quad (2)$$

де K_2 – коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства за другою групою чинників;

A_i – ринкова вартість майна (виручка від продажу майна), грн.; A_n – залишкова вартість необоротних активів, грн.;
 C_e – вартість оборотних активів, грн.; C_a – короткострокові зобов'язання, грн.;
 Z_d – довгострокові зобов'язання, грн.

Для оцінки конкурентоспроможності підприємства як об'єкту бізнесу доцільно використати показник відношення ринкової вартості майна (виручки від продажу майна) до вартості активів цього підприємства з урахуванням їх капіталізації:

$$K_3 = \frac{B_m}{(A_n + A_o) * K_{\text{кап}}} \quad (3)$$

де K_3 – коефіцієнт конкурентоспроможності підприємства за третьою групою чинників;

$K_{\text{кап}}$ – коефіцієнт капіталізації. При обґрунтуванні значення коефіцієнта капіталізації слід орієнтуватися на передові агрофірми, що знаходяться в аналогічних умовах.

Четвертим важливим показником, що має бути використаний для оцінки конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства, є конкурентний статус:

$$K_4 = \frac{l_f - l_k}{l_o - l_k} * \frac{S_f}{S_o} * \frac{C_f}{C_o} \quad (4)$$

де K_4 – конкурентний статус підприємства;

l_f – рівень стратегічних капіталовкладень;

l_k – критична точка капіталовкладень, що знаходиться на межі прибутку і збитку;

l_o – оптимальний рівень капіталовкладень;

S_f – діюча конкурентна стратегія;

S_o – оптимальна конкурентна стратегія;

C_f – наявні можливості;

C_o – оптимальні можливості.

Якщо розрахований показник конкурентного статусу знаходиться у межах від 0 до 0,5, це свідчить про низький рівень конкурентоспроможності досліджуваного підприємства; від 0,5 до 0,7 – середній рівень конкурентоспроможності; від 0,7 до 1 – високий рівень конкурентоспроможності.

Глибока всебічна оцінка конкурентоспроможності сільськогосподарського підприємства не може бути охарактеризована одним «універсальним» показником. Оцінка конкурентоспроможності господарюючого суб'єкта не вичерпується повною мірою навіть такими ключовими показниками, як прибуток або чиста продукція, створена в процесі функціонування впродовж одного виробничого циклу.

Висновки. Конкурентоспроможність аграрних підприємств є динамічним показником, зміни якого залежать як від зовнішніх, так і від внутрішніх чинників у певний момент часу. Об'єктивна оцінка сільськогосподарським підприємством своїх конкурентних позицій на ринку – необхідна (але не достатня) умова для їх посилення. Керівництво підприємства повинно регулярно здійснювати аналіз його діяльності, застосовуючи запропоновану систему критеріїв і показників конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Гончаров В. Факторы конкурентоспособности агропродовольственного комплекса / В. Гончаров // Проблемы конкурентоспособности агропродовольственного комплекса и факторы ее повышения / Сб. науч. трудов ВИАПИ им. А.А.Никонова. – М.: ВИАПИ им. А.А.Никонова, 2008. – Вып.21. – С. 43-47.
2. Кописко В.А. Маркетинг сельскохозяйственной продукции, сырья и продовольствия. – М.: Издательство «Колос», 2008. – 219 с.
3. Портер М. Конкуренция / М. Портер – Москва: Вильямс, 2005. – 425 с.
4. Фатхутдинов Р.А. Управление конкурентоспособностью организации / Р.А. Фатхутдинов. – М.: Эксмо, 2004. – 544 с.
5. Шевельова С.О. Конкурентоспроможність молочного підкомплексу / С.О. Шевельова. – Тернопіль: Збруч, 2006. – 196 с.

ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ

В.В.Щербина, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Тимофієва Г.С.

Миколаївський національний аграрний університет

В сучасних умовах коли аграрний сектор України потребує модернізації та адаптації до світових стандартів, слід розглянути вплив євроінтеграції України, його позитивні та негативні наслідки.

Ключові слова: конкурентоспроможність, експорт, зона вільної торгівлі, Європейський Союз(ЄС), євроінтеграція.

Аналіз останніх наукових досліджень і публікацій. Дослідження проблем європейської інтеграції, розкриття структури інтеграційних процесів, перспектив розвитку вітчизняної економіки в умовах посилення зовнішньоекономічних зв'язків є предметом дослідження вітчизняних фахівців. Серед останніх слід виокремити наукові праці В.Мовчана, Б.Пасхавера, Л.Молдован, В.Липова, О.Шубравської, С.Щербини.

Постановка завдання. дослідження впливу входження підприємств аграрного сектору України на ринок Європейського Союзу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Розвиток торговельних відносин з Європейським Союзом набуває для України все більшого геополітичного та гео економічного значення. Як результат цього політичного курсу в географічній структурі українського експорту та імпорту товарів ЄС посідає одне з провідних місць після країн СНД. Сукупні обсяги торговельно-економічних взаємовідносин України з країнами ЄС в останні роки стійко зростають, але вітчизняні підприємства експортують переважно мінеральні ресурси та сільськогосподарську сировину. [1]

Сировинна спрямованість українського експорту свідчить про те, що вітчизняні сільськогосподарські товаровиробники мають обмежені можливості щодо закупівлі сучасного обладнання та устаткування внаслідок низької платоспроможності й технологічної відсталості. Сільськогосподарські підприємства України спеціалізуються переважно на виробництві та експорті рентабельних технічних культур, таких як соняшник та ріпак, без дотримання науково обґрунтованої сівозміни, порушуючи при цьому культуру землеробства. Не знаходячи попиту на внутрішньому

агропродовольчому ринку, сировина направляється до індустріально розвинутих країн для виготовлення з неї товарів промислового і споживчого призначення. Перероблена продукція надходить на ринки України, витісняючи вітчизняних виробників та посилюючи проблему безробіття на вітчизняному ринку праці.

Євроінтеграція може нести як можливості економічного зростання, так і загрози для країни, її галузей і підприємств. Основною характерною особливістю потенційної угоди про ЗВТ між Україною та ЄС є існування несиметричності між партнерами угоди як у рівні економічного розвитку, так і в розмірах економіки. За будь-яких умов, визначених у ході переговорів, слабший партнер завжди ризикує більше, ніж сильніший. Особливо асиметричність проявляється у сфері сільського господарства. Високий рівень підтримки аграрної галузі, який існує в ЄС, та технологічна відсталість у поєднанні з низьким рівнем державної підтримки сільського господарства в Україні зумовлюють підвищені ризики передусім для АПК України. Як показав досвід перебування України в СОТ, вітчизняні сільськогосподарські виробники не готові змагатися з більш конкурентоспроможними імпортерами, які отримують державні субсидії на виробництво сільськогосподарської продукції на більш високому рівні.

Угода про створення зони вільної торгівлі передбачає нульову ставку митних тарифів по більшості товарних груп з обох сторін. Однак, крім тарифів, значною мірою доступ до європейських ринків українським товарам обмежують нетарифні бар'єри, такі як невідповідність стандартів продукції, відмінність митної системи та процедур оцінки відповідності продукції. Додатковий бар'єр для українських товарів – преференційні правила походження товарів, які застосовує Європейський Союз.

Зменшення до нуля імпортного мита означатиме здешевлення європейської агропродовольчої продукції на внутрішньому ринку, що буде сприятливим для українських споживачів. Враховуючи, що третину імпорту з ЄС нині становлять обладнання, устаткування та транспортні засоби, здешевлення цієї промислової продукції сприятиме швидшому оновленню основних фондів сільськогосподарських підприємств, впровадженню сучасних технологій із переробки сільськогосподарської сировини, а отже, й більшій ефективності аграрного сектору України [2]. Зростання конкуренції на українському ринку позначиться передусім на виробниках агропродовольчої продукції низької якості, яким доведеться збільшувати витрати на підвищення її якісних параметрів та розроблення ефективної маркетингової стратегії.

Щодо торговельної політики України в аграрній сфері, то одним з першочергових заходів є збільшення витрат із Державного бюджету на гармонізацію національної системи стандартів харчових продуктів до вимог ЄС. Проте ці витрати

можна частково компенсувати фінансовою та технічною допомогою ЄС. [3] Внаслідок цього збільшаться можливості експорту українських агропродовольчих товарів на європейські ринки, що суттєво посилить експортний потенціал вітчизняних сільськогосподарських виробників. Крім того, посиляться конкурентні позиції національних виробників і на внутрішньому продовольчому ринку, що означатиме пропозицію продукції вищої якості українським споживачам. Спрощення митних процедур допоможе зменшити витрати на експортно-імпортні операції, що сприятиме збільшенню товарообігу між Україною та ЄС. Водночас цей захід потребуватиме витрат на переобладнання митниць і перепідготовку фахівців. Але внаслідок цього українські виробники зможуть мінімізувати час на митні процедури та пришвидшити доступ своїх товарів на європейські ринки. Спрощення та пришвидшення експортно-імпортних операцій сприятиме кращому задоволенню потреб українських споживачів і здешевленню продовольчих товарів на внутрішньому ринку.

Впровадження зони вільної торгівлі між Україною та ЄС матиме як позитивні, так і негативні наслідки для різних груп особливих .

Позитивними наслідками для імпортерів є:

- здешевлення імпортованих продовольчих товарів на українському ринку, що посилить їх конкурентоспроможність; зменшення витрат часу на митні процедури

Негативними наслідками для імпортерів є:

посилення конкуренції з українськими виробниками агропродовольчої продукції, що підвищили конкурентоспроможність

Позитивними наслідками для експортерів є:

набуття конкурентних переваг порівняно з іншими експортерами до ЄС; здешевлення української агропродовольчої продукції на європейських ринках; зростання якості української агропродовольчої продукції заощадження коштів і часу на експортні операції; потенційне розширення ринків збуту агропродовольчої продукції у третіх країнах

Негативними наслідками для експортерів є:

можливе здорожчання сільськогосподарської сировини на внутрішньому ринку внаслідок збільшення її експорту до ЄС; потреба пристосуватися до нових стандартів агропродовольчої продукції, впровадження дорогих систем контролю якості; надмірні витрати на підвищення якості агропродовольчої продукції; витрати на сертифікацію і стандартизацію агропродовольчої продукції

Позитивні наслідки для виробника що орієнтується на внутрішній ринок:

підвищення якості агропродовольчої продукції; можливість швидкого виходу на зовнішні ринки в разі несподіваної зміни кон'юнктури внутрішнього продовольчого ринку

Негативні наслідки для виробника що орієнтується на внутрішній ринок: зростання рівня конкуренції з боку виробників агропродовольчої продукції з ЄС; можливе підвищення цін на сировину на внутрішньому ринку; затрати на пристосування до нових стандартів, технічне переоснащення сільськогосподарського виробництва.

На шляху до євроінтеграції нашій державі потрібно розв'язати проблеми, які з'являться внаслідок можливого зменшення надходжень до державного бюджету від експортного і імпортного мита, збільшення витрат на реформу системи стандартизації, необхідності реформи митної системи. Компетентні органи державного управління мають розробити програми підтримки українських сільськогосподарських виробників, які будуть змушені приймати нові стандарти якості харчових продуктів.

Зацікавлені в подоланні тарифних і нетарифних бар'єрів українські експортери та імпортери агропродовольчої продукції, для яких можливі економічні втрати від зміни стандартів. Але ці втрати вони зможуть компенсувати зростанням прибутків через збільшення обсягів торгівлі внаслідок подолання вхідних бар'єрів та підвищення іміджу українських продовольчих товарів на європейському ринку, а також підвищення ефективності роботи української митниці.

Процес реформування агропромислового комплексу України можна зробити ефективнішим через залучення іноземних інвестицій до модернізації існуючих та створення нових підприємств з виробництва та переробки сільськогосподарської сировини [4]. Угода про зону вільної торгівлі сприятиме включенню українських аграрних підприємств до європейських вертикально інтегрованих маркетингових систем із виробництва і постачання продовольчих товарів.

Висновки. Враховуючи особливості сучасного стану підприємств аграрного сектору України, можна навести низку аргументів на користь інтеграції до структур ЄС. Економічний потенціал ЄС та динаміка його розвитку дає можливість дійти висновку про те, що Європейський Союз є великим ринком збуту для вітчизняних сільськогосподарських товарів та джерелом наповнення внутрішнього продовольчого ринку України. До того ж торгівля з ЄС є важливим джерелом надходження вільноконвертованої валюти, дозволяє обмежувати бартер, масштаби якого в посткризових умовах загрожують економічній безпеці країни.

Співробітництво України з Європейським Союзом необхідне для технологічного оновлення вітчизняного сільськогосподарського виробництва, підвищенню рівня зайнятості на селі. Виробничі технології більшості українських сільськогосподарських підприємств відстають від тих, що їх використовують провідні європейські країни.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про Концепцію загальнодержавної програми адаптації законодавства України до законодавства Європейського Союзу : Закон України від 21 листоп. 2002 р. № 228–IV. – Режим доступу : rada.gov.ua
2. Липов В. В. Міжнародна економіка: світова економіка та міжнародні економічні відносини / В. В. Липов. – К. : Професіонал, 2008. – С. 157–158.
3. Заможне суспільство, конкурентоспроможна економіка, ефективна держава : Програма економічних реформ на 2010–2014 роки від 2 черв. 2010р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.rada.gov.ua>
4. Про затвердження Концепції науково-технічного розвитку галузей агропромислового виробництва України на період до 2015 року : Наказ Міністерства аграрної політики України від 10 квіт. 2008 р. № 240 // Агрокомпас. – 2008. – № 6. – С. 20–21.
5. Бабенко А. Г. Державне регулювання та підвищення конкурентоспроможності аграрного сектору / А. Г. Бабенко // Економіка АПК. – 2010. – № 5. – С. 85–88.

УДК 330.4:631.11.003.13

**ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ ТОВ «НОВОСІЛЛЯ»
КАЗАНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО
ФУНКЦІОНУВАННЯ**

С. С. Дюміна, студентка

Науковий керівник: старший викладач Хилько І. І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто проблеми оптимізації структури виробництва досліджуваного підприємства та запропоновані шляхи підвищення ефективності його функціонування.

Ключові слова: економіко-математичні моделі, ефективність, виробнича структура.

Постановка проблеми. Раціональна організація виробництва сільськогосподарських підприємств має надзвичайно важливе значення в даний час. За сучасних умов господарювання сільськогосподарських підприємств відбувається об'єктивний процес трансформації їх виробничої структури. Характерною ознакою є пристосування сільськогосподарських підприємств до кон'юнктури агропродовольчого ринку. Так, у галузі рослинництва це проявляється у вирощуванні енергомістких культур.

Більшість товаровиробників використовують лише окремі елементи інтенсивних технологій вирощування сільськогосподарських культур і утримання тварин, що призводить до занепаду трудомістких галузей, уповільнення розвитку сільських територій та посилення антропогенного навантаження на навколишнє природне середовище.

У зв'язку із збільшенням масштабів агровиробництва, зростанням попиту у високоякісних продуктах харчування вітчизняного виробництва, необхідністю розвитку соціальної інфраструктури, збереження природної родючості ґрунту та нарощування експортного потенціалу країни особливого значення набуває оптимізація виробничої структури підприємства.

Економіко-математична модель дає можливість визначити основні параметри розвитку виробництва для поточного та перспективного планування, може використовуватися для аналізу сформованої структури виробництва, що дозволяє виявити більше доцільні шляхи використання ресурсів і можливості збільшення обсягів виробництва продукції, спираючись на фактичні дані за попередні роки. Застосування

математичних методів і ЕОМ для вирішення даної проблеми значно підвищує ефективність планово-економічної роботи, воно дає можливість не тільки значно скоротити час обчислень, а й забезпечити одержання оптимальних результатів [1].

Диспропорції у виробничій структурі підприємств призвели до зниження економічної ефективності господарської діяльності товаровиробників, загострення соціальних та екологічних проблем, що підкреслює актуальність обраної теми дослідження.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В економічній науці значна увага вітчизняних і зарубіжних економістів спрямована на вивчення виробничої структури сільськогосподарських підприємств, її характеристик, особливостей та критеріїв оптимальності. Дослідження даної тематики пов'язані з іменами провідних представників аграрної науки, таких як: С. П. Азізов, М. П. Александров, В. Я. Амбросов, В. Г. Андрійчук, І. Ф. Баланюк, В. М. Зубець, М. М. Ільчук, І. І. Лукінов, М. М. Корінько, В. І. Мацибора, П. Т. Саблук та ін.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є розробка методико-практичних рекомендацій щодо забезпечення високого рівня оптимізації виробничої структури сільськогосподарського підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Необхідною складовою своєчасного виявлення й адекватної оцінки умов роботи господарств є встановлення оптимального співвідношення між наявністю у господарстві ріллі, з одного боку, та достатньою забезпеченістю внутрішніми ресурсами підприємства – з іншого. Під оптимальною виробничою структурою сільськогосподарського підприємства слід розуміти такі кількісні співвідношення між окремими галузями, які, забезпечуючи виконання планових завдань з продажу продукції, дозволяють найбільш повно і ефективно використовувати наявні й додатково залучати виробничі ресурси, при цьому при найменших витратах досягати найвищого економічного ефекту. В результаті вирішення економіко-математичної задачі оптимізації виробничої структури сільськогосподарського підприємства визначають: склад і розміри основної галузі господарства; посівні площі різних культур; обсяги виробництва валової і товарної продукції, показники розподілу виробничих ресурсів з урахуванням їх можливого поповнення; основні результативні показники господарства — вартість валової і товарної продукції, прибуток, рентабельність, продуктивність праці і т. д. [2].

При цьому, раціональний розподіл наявних коштів за галузями виробництва разом із запровадженням передових технологій виробництва дозволяє отримати більш високу ефективність їх використання, а також сприяє виходу підприємств зі складного

фінансового стану. Адже, як відомо, саме внутрішні резерви самих господарств поки що лишаються одним з головних джерел підвищення власної інвестиційної привабливості. Застосування математичних методів і ЕОМ на даній проблемі значно підвищує ефективність планово-економічної роботи, воно дає можливість як значно скоротити час обчислень, так і забезпечити отримання оптимальних результатів.

Розглянемо економіко-математичну модель структури виробництва. Постановка задачі — визначити при заданих умовах оптимальне поєднання сільськогосподарських культур на підприємстві, забезпечуючи отримання максимального прибутку, або знайти оптимальний план, тобто набір значень, при яких досягається максимальне значення загального розміру прибутку [3]:

$$F_{\max} = \sum_{j=1}^n c_j * x_j$$

Її цільовою функцією є отримання максимального сумарного ефекту, який складається з суми прибутку від реалізації продукції та затрат на виробництво продукції. Іншими словами, понесені поточні витрати підприємств, які забезпечують виробництво продукції, мають підпорядковуватися головній меті — отриманні прибутку.

Для розв'язання моделі витримано відповідні умови: використання сільськогосподарських угідь; умови з визначення величини виробних витрат; умова по співвідношенню розмірів виробництва; витрати на виробництво і реалізацію продукції; умова невід'ємності змінних.

При розробці обмежень, користуючись Постановою КМУ «Про затвердження нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах» №164 від 2010 р. (із змінами та доповненнями) [4], ми використали наступні нормативи співвідношення культур у сівозмінах досліджуваного підприємства для Південнестепоного регіону. Так, за перше обмеження було взято 60% (848 га) зернових культур в структурі загальних посівних площ, 35% — на посів технічних культур, з яких 10% припадає на ріпак (141 га) і 15% на соняшник (212 га), тоді як 30% від загальної земельної площі ріллі, що знаходиться в розпорядженні підприємства, залишити під чорний пар.

Уведення зазначених обмежень за оптимальною структурою посівних площ з огляду на сучасні негативні тенденції роботи значної частини аграрних підприємств мало за мету забезпечити екологічно дозволене насичення сівозмін просапними, технічними, зерновими та кормовими культурами в досліджуваному

підприємстві зокрема, а також дозволило виявити потенційні приховані резерви та шляхи оптимізації існуючої спеціалізації.

На основі запропонованої моделі нами була складена матриця економіко-математичної задачі, за допомогою якої проводилось дослідження. Для введення даних в засоби комп'ютерної обробки вихідна інформація ТОВ «Новосілля» подана у вигляді матричної моделі.

Розробивши економіко-математичну модель, ми змогли дослідити ефективність діяльності підприємства при сталій земельній площі сільськогосподарських угідь в залежності від структури посівних площ. Внаслідок розв'язку цієї задачі, ми отримали рішення з оптимізації структури посівних площ для максимізації прибутку при забезпечення розвитку галузей з урахуванням існуючої матеріально-технічної бази та наявного ресурсного потенціалу (табл. 1).

Таблиця 1

Ефективність оптимізації розподілу наявних ресурсів за 2011-2013 роки*

Культура	Фактично за 2011-2013 рр.		В результаті оптимізації		Відхилення	
	Площа с-г угідь, га	Валовий збір, ц	Площа с-г угідь, га	Валовий збір, ц	Площа с-г угідь, га	Валовий збір, ц
Пшениця озима	273,3	8226,0	307,7	8799,7	34,4	573,7
Гречка	42,7	367,0	615,5	5294,0	572,8	4927,0
Кукурудза на зерно	73,3	1028,7	0,0	0,0	-73,3	-1028,7
Ячмінь озимий	262,0	8967,7	0,0	0,0	-262,0	-8967,7
Ячмінь ярий	110,7	2173,0	0,0	0,0	-110,7	-2173,0
Горох	16,7	315,3	0,0	0,0	-16,7	-315,3
Соняшник	240,7	4531,3	230,8	4345,6	-9,9	-185,8
Ріпак озимий	394,0	7487,3	153,9	2924,0	-240,1	-4563,4
Пар	125,3		230,8		105,5	
Повна собівартість, тис. грн	5568,4		3772,1		-1796,2	
Прибуток, тис. грн	1823,7		2196,1		372,5	
Рівень рентабельності, %	32,8		58,2		25,5 в. п.	

*Джерело: розраховано з використанням MS Excel та з використанням статистичної звітності підприємства за власною розробкою автора

На основі отриманих результатів економіко-математичної моделі, можемо сказати, що існує наступний шлях підвищення ефективності використання земельного фонду підприємством. Який полягає у збільшенні площі посіву пшениці озимої на 34,4 га і гречки на 352,8 га, що збільшить валовий збір від даних культур. Тоді як зменшити обсяги посіву соняшнику на 9,9 га і ріпаку озимого на 240,1 га, в результаті чого,

відповідно, зменшаться показники їх валового збору, а площі всіх інших незадіяних культур залишити під чорний пар. Це, звичайно ж, зменшить витрати підприємства на реалізацію продукції на 41,2%, при цьому в результаті оптимізації підприємство отримає додатковий прибуток у розмірі 372,5 тис. грн і на кожен гривню витрат отримає додатковий прибуток у розмірі 0,58 грн, що пов'язане з перевищенням рівня рентабельності в результаті оптимізації на 25,5 п.в.

Комплексне поєднання системи оптимального планування і прийняття рішень в управлінні економікою підприємства має лежати в основі всіх заходів щодо поліпшення планово-економічної та організаційної роботи. Іншим, не менш сприятливим чинником, є розробка, вдосконалення і практичне використання економіко-математичних моделей багатоваріантних розрахунків виробничих потужностей, які дозволяють вибрати найефективніший варіант обсягу і структури продукції, що виробляється на підприємстві, забезпечити повне використання ресурсів підприємства і зростання його економічних показників.

Висновки. У ході досліджень встановлено можливість заощадження внутрішніх коштів шляхом перерозподілу поточних затрат та площі посіву сільськогосподарських культур. Результати моделювання за даних умов вказують на потребу корегування існуючої структури посівних площ підприємства. При цьому, забезпечення належного рівня технології виробництва є запорукою прибутковості та фінансової стабільності підприємства. Аналіз отриманих результатів дає змогу зробити висновок про необхідність збільшити площі гречки та ячменя озимого як більш рентабельних сільськогосподарських культур.

Враховуючи те, що структура посівних площ сільськогосподарських підприємств є величиною динамічною і залежною від багатьох чинників, її періодична оптимізація лишатиметься одним з дієвих важелів підвищення ефективності їх роботи. Тому, перспективним напрямом наукових досліджень є вдосконалення існуючих та розробка нових методів обґрунтування структури посівних площ сільськогосподарських підприємств та оптимізація їх площі.

ЛІТЕРАТУРА

- 1.Замків О. О. Математичні методи економіки. Підручник. / О. О. Замків // М., 2005. — 300 с.
- 2.Федосєєв В. В.Економіко - математичні моделі у маркетингу. Навчальний посібник. / В. В. Федосєєв // М., 2005. — 250 с.
- 3.Математичне моделювання економічних процесів у сільському господарстві. / Під редакцією А. М. Гатаулина // М.: ВО «Агропромиздат». — 2000.

ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ

М.В. Носов, студент

Науковий керівник: к. е. н., Домаскіна М.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Розкрито зміст поняття «диверсифікація» та її особливості у фермерських господарствах, проаналізовано динаміку частки доходів від різних видів діяльності фермерських господарств, визначено основні напрями диверсифікації діяльності фермерських господарств.

Ключові слова: диверсифікація, фермерські господарства, трудові ресурси.

Постановка проблеми. З метою ефективної діяльності фермерське господарство змушене вибирати відповідну стратегію. Альтернативою розвитку і зростанню підприємств є диверсифікація, яка у свою чергу дає змогу адаптуватися до довколишньої діяльності та раціонально використовувати наявний потенціал підприємства. Отже, диверсифікація є важливим перспективним напрямом розвитку фермерських господарств і села загалом.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Стосовно диверсифікації як одного зі стратегічних напрямів розвитку сільськогосподарських підприємств висловлювалися вчені економісти-аграрники В.В. Липчук, Н.Г. Маслак, Н.Б. Мельник, М.В. Мінковська, М.Г. Шульський. Однак проблеми і перспективи диверсифікації фермерських господарств досліджені недостатньо, а щодо обґрунтування стратегій їх розвитку, то таких досліджень взагалі немає.

Постановка завдання. Наше завдання – висвітлення сутності поняття й типів диверсифікації, чинників, які її визначають, а також окреслення основних напрямів диверсифікації та їхніх особливостей у фермерських господарствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Фермерські господарства є однією з ефективних форм господарювання у країнах із ринковою економікою. Тому за відсутності сприятливих умов для розвитку фермерського господарства в нашій країні фермери повинні самостійно обирати напрям стратегічного розвитку та формувати альтернативні варіанти організації виробничої діяльності.

Диверсифікація сільськогосподарського виробництва позитивно діє на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань. Через реалізацію проектів диверсифікації виробництва покращується використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів, завойовуються додаткові ніші ринків, стабілізується

фінансовий стан сільськогосподарських виробників, повніше задовольняється попит на продукцію, роботи, послуги.

Вона дозволяє краще насичувати ринк товарами, замінити ті, що застаріли, новими, підвищувати ефективність виробництва, використовувати ресурси протягом року більш рівномірно, підвищувати зайнятість за рахунок нових робочих місць. Диверсифікація сприяє наповненню ринків товарами, витісненню імпорту, більш рівномірному надходженню доходів за періодами року, збільшенню річної маси прибутку. Диверсифікація виробництва в сільському господарстві передбачає збільшення прибутку за рахунок використання ринкових шансів і встановлення ринкових переваг, забезпечення новими робочими місцями трудових ресурсів села. Основна причина диверсифікації – прагнення господарств зменшити залежність від вузької товарної номенклатури.

Ринкова позиція фермерського господарства, тип, розміри та інші характеристики вимагають застосування різних стратегій його діяльності. Однією з важливих серед них є стратегія диверсифікації [3].

Тлумачення терміна «диверсифікація» з позиції загальнотеоретичного підходу дослівно означає:

- 1) різнобічний розвиток, розмаїття;
- 2) створення декількох різних виробничих напрямів у межах одного підприємства;
- 3) розширення сфери діяльності фірми на ринках нових товарів, не пов'язаних з її основним виробництвом [6].

Тобто диверсифікація – порівняно нове явище, спричинене необхідністю пристосування підприємницьких структур до швидких змін споживчого ринку і посиленням конкурентної боротьби, і є інструментом використання переваг комбінування, проникнення в нові, прибутковіші галузі. Завдяки цьому підприємницькі структури, що застосовують диверсифікацію виробництва, стійкіші й конкурентоспроможніші порівняно з вузькоспеціалізованими виробництвами, мають змогу вкласти капітал у найприбутковіші галузі.

Цілком очевидно, що основною сферою діяльності фермерських господарств є виробництво сільськогосподарської продукції та її переробка. Хоча з різною метою (розширення сфери діяльності, збільшення суми прибутку, збереження позицій на ринку, формування власного іміджу) фермерське господарство може входити в інші сфери діяльності, передусім ті, які пов'язані з сільським господарством.

Диверсифікація фермерських господарств щільно пов'язана з проблемами забезпечення населення робочими місцями, ефективного використання фінансових ресурсів, охорони

навколишнього середовища, що значною мірою залишається предметом теоретичних і методологічних досліджень у галузі суспільного виробництва, яке здійснюється у формі приватного землекористування.

Для фермерських господарств, як і для будь-яких інших виробників сільськогосподарської продукції, визначальними є наявність і стан трьох основних видів ресурсів: землі, праці та капіталу. Оскільки кожен ресурс лімітуючий, необхідне вміле й бажане їх оптимальне поєднання [4].

Розрізняють три види диверсифікації: горизонтальну, вертикальну і паралельну. Для фермерських господарств цілком придатною може бути горизонтальна диверсифікація, яка належить до агресивних стратегій і яку використовують господарства, що мають потужний потенціал та інші елементи виробництва й добрі можливості для розвитку. Така диверсифікація означає поширення діяльності фірми на інші продукти, тобто впровадження до виробничої програми інших видів продукції, на які є попит серед реальних покупців. Ця стратегія спрямована на ще більше зміцнення фірми. Однак вона вимагає і застосування нових технологій, доповнення вже існуючої системи машин, нових умінь і навичок, тобто додаткових затрат, водночас даючи змогу повніше використати наявний потенціал, передусім технічні засоби. Не менш важливий і розподіл ризику, оскільки нові продукти можуть компенсувати втрати, пов'язані з поганою кон'юнктурою чи проблемами зі збутом вже існуючих продуктів.

Залежно від сфер діяльності доцільно розглядати два види диверсифікації фермерських господарств:

1. Виробничу як розширення сільськогосподарського виробництва за рахунок ведення нових галузей виробництва або кардинальної зміни якості виробленої продукції з іншими споживчими властивостями;
2. Невиробничу – безпосередньо пов'язану з результатами діяльності фермерського господарства, але яка стосується сфери послуг [3].

Диверсифікацію можна здійснювати у два способи: як диверсифікацію внутрішню (економічний розвиток діяльності, заснований на внутрішніх можливостях і засобах) і як диверсифікацію зовнішню (як урізноманітнення діяльності через купівлю інших суб'єктів, об'єднання з ними або входження для співпраці). Отже, фермерське господарство може систематично визначати нові можливості свого розвитку, опираючись на достатній аналіз власних можливостей та їх пристосування до змін у навколишньому середовищі.

Диверсифікація прибутків фермерів спрямована на забезпечення роботою на новостворених невеличких спільних підприємствах у сфері маркетингу, агросервісу,

переробки тощо тих селян, які внаслідок підвищення ефективності праці зайняті на фермі неповний робочий день. Це забезпечить не тільки зростання прибутків селян, а й запобігатиме їх міграції до міст.

За незначних можливостей поліпшення економіки ферм унаслідок обмеження їх розміру, впливу місцевих монополій на ринках аграрної продукції багато фермерів погодилися на диверсифікацію прибутків через організацію малих підприємств із зберігання, переробки та маркетингу продукції з метою збільшення прибутків, скорочення економічних елементів ризику ведення фермерського господарства і поліпшення його діяльності.

Диверсифікація діяльності фермерів із метою максимізації прибутків надає їм конкурентні переваги порівняно з іншими суб'єктами господарювання, забезпечуючи:

1. виживання в сучасних нестабільних умовах господарювання;
2. отримання економічної вигоди;
3. своєчасність виконання сільськогосподарських робіт;
4. задоволення власних споживчих потреб;
5. нівелювання сезонності виробництва;
6. зниження залежності від постачальників [4].

Різний ступінь диверсифікації набуває широкого визнання як інструмент політики розвитку сільської місцевості, оскільки вона впливає на розвиток як мультиплікатор. У великих господарствах, які прагнуть підвищити продуктивність праці, дедалі більше людей працюють у режимі скороченого робочого тижня. Великі холдинги рухаються в напрямі інтенсифікації та концентрації виробництва, а дрібні господарства – до комбінування прибутків від сільського господарства з іншими джерелами доходів для забезпечення соціально прийняттого рівня життя.

Стабільний розвиток фермерства потребує достатньо економічного потенціалу, особливо інноваційного, оскільки фермерство – одна з небагатьох форм підприємництва, яка здатна реалізувати підходи до організації та управління цією структурною одиницею економічного потенціалу. З метою досягнення зазначених пріоритетів необхідно якісно розвивати матеріально-технічні, структурно-функціональні, соціально-трудова, інформаційні, фінансові та інші елементи.

Соціально-економічну орієнтацію диверсифікації у глобалізаційному середовищі посилює її можливість підвищити зайнятість сільського населення, особливо таких категорій, як молодь і жінки, безробіття яких уже давно набуло хронічного та масового характеру. Диверсифікація, крім того, також важливий

інструмент мінімізації ризиків розвитку сільських територій, що виникають як наслідок глобалізації.

Висновки. Диверсифікація – основний напрям розвитку підприємництва, а саме фермерського господарства. Одним із основних напрямів диверсифікації виживання може бути перехід на виробництво екологічно чистої продукції. Основна небезпека диверсифікації пов'язана з розміщенням сил, оскільки вона потребує розосередження ресурсів господарства, що є лімітуючим чинником щодо трудових ресурсів.

Диверсифікація сільськогосподарського виробництва продиктована об'єктивними причинами природного і економічного порядку. Вона позитивно діє на економічну, соціальну і екологічну ефективність аграрних формувань. Через реалізацію проектів диверсифікації виробництва покращується використання землі, засобів виробництва і трудових ресурсів, завойовуються додаткові ніші ринків, стабілізується фінансовий стан сільгоспвиробників, більш повніше задовольняється попит на продукцію, роботи, послуги. Вона дозволяє краще насичувати ринки товарами, замінити застарілі товари новими, підвищувати ефективність виробництва, використовувати ресурси більш рівномірно на протязі року, підвищувати зайнятість за рахунок нових робочих місць. Диверсифікація сприяє витісненню імпорту, більш рівномірному надходженню доходів за періодами року, збільшенню річної маси прибутку. Виходячи з цього диверсифікація виробництва вимагає особливого типу господарювання, що стимулює новачі, пошук нових виробництв і ринків.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білорус О. Потенціал комерціалізації і диверсифікації прибутку фермерських господарств країн Східної Європи / О. Білорус, В. Юрчишин, В. Власов // Економіка України. – 2005. – № (522). – С. 91 – 92.
2. Кордоба О. М. Диверсифікація фермерських господарств / О. М. Кордоба // Економічний простір. – 2009. – № 22/2. – С. 204-205.
3. Липчук В. В. Фермерські господарства: стан, проблеми та стратегії розвитку / В. В. Липчук, Л. Б. Гнатишин, О. М. Кордоба. – Львів, 2010. – 236 с.
4. Мельник Н. Б. Цілі диверсифікації виробництва в сільському господарстві на пореформеному етапі його розвитку / Н. Б. Мельник // Актуальні проблеми розвитку економіки регіону. – Івано-Франківськ, 2008. – № 4 (2). – С. 282.
5. Фермерські господарства Львівщини : стат. зб. / Головне управління статистики у Львівській області, 2012. – Львів. – 114 с.

**ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ
В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ**

Н.В. Тузова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор О.В. Шибаніна

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто теоретичні основи ефективності використання земельних ресурсів, що проявляється в результатах виробництва. Розглянуті основні фактори, які впливають на ефективність виробництва, враховуючі стохастичні. Економічна ефективність показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних їх вкладень.

Ключові слова: земельні ресурси, економічна ефективність, природокористування.

Постановка проблеми. Кардинальні зміни земельних відносин, які склалися за час здійснення земельної реформи в нашій країні, визначили новий характер і зміст соціально-економічних проблем землекористування: утворення нової земельної власності, її поділ і збільшення, передача прав на земельні ділянки (паї) землекористувачам, передача земель в оренду, впорядкування земельної власності з ліквідацією недоліків, охорона земель і раціональне землекористування. Виникла потреба максимального задоволення економічних інтересів землевласників і землекористувачів, найбільш повного й ефективного використання виробничого потенціалу господарств і закріплених за ними земель, при суворому дотриманні особливих режимів і умов використання земельних ресурсів. Однак ці передумови не реалізуються автоматично. Для їх ефективного впровадження потрібна відповідна нормативно-законодавча база та якісне наукове забезпечення.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питання сучасного стану та перспектив ефективного використання сільськогосподарських угідь є досить актуальними і завжди перебували в центрі уваги. Сучасна економічна політика держави щодо землеволодіння та землекористування, наукові досягнення, розробки й інші не менш важливі фактори вимагають постійного розгляду і вивчення. Теоретичні й практичні аспекти підвищення економічної ефективності використання землі, питання формування ринку землі досліджувалися в роботах І. К. Бистрякова, О. І. Гуторова, А. С. Даниленка, Д. С. Добряка, П. М. Макаренка, В. Я. Месель-Веселяка, Л. Я. Новаковського, А. Т. Опрі, П. П. Руснака, П. Т. Саблука, А. Г. Тихонова, А. М. Третьяка, М. М. Федорова та інших.

Постановка завдання. Запропонувати заходи щодо збільшення економічної ефективності використання земельних ресурсів в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання використання земельних угідь в аграрному секторі впродовж тривалого часу залишаються предметом вивчення, досліджень і дискусій. Реформування аграрного сектора економіки створило можливості збільшення кількості землекористувачів, підвищення рівня використання земельних угідь та збільшення обсягів виробництва продукції. Проте ступінь використання сільськогосподарських угідь у багатьох підприємствах допоки що залишається на досить низькому рівні, що зобов'язує як вчених, так і практиків прискорити вивчення факторів, які орієнтують на вихід із ситуації, що гальмує зростання виробництва та підвищення його ефективності.

Ефективне використання земельних ресурсів має винятково важливе значення для сталого розвитку аграрного сектора України. Цьому має бути підпорядковане реформування земельних відносин, на основі якого здійснено перехід до різних форм власності на землю з метою забезпечення продовольчої безпеки країни. Проте в державі поки що не вирішено проблему забезпечення раціонального та екологічнобезпечного використання земельних ресурсів [1]. Протягом останніх років значно зменшилась кількість внесення мінеральних та органічних добрив, що негативно впливає на якість ґрунтів, а з рештою, на ефективність господарювання сільськогосподарських підприємств.

Проблема ефективного використання земель сільськогосподарського призначення в Україні з роками ускладнюється. Сьогодні її необхідно розглядати з різних аспектів, головними з яких є економічний, організаційний та екологічний. Рівень використання земель в Україні нині настільки критичний, що подальша деградація потенціалу земельних ресурсів у сільському господарстві може мати катастрофічні наслідки, котрі відповідним чином, безперечно, позначаться на загальному рівні продовольчої безпеки країни, здоров'ї нації тощо [2].

Сучасний стан земельних відносин у сфері сільськогосподарського виробництва є наслідком земельної реформи, у результаті якої значна частина угідь на засадах приватної власності на землю, була передана у приватну власність членам цих підприємств, після чого процес реформування земельних відносин дещо призупинився.

Існує широкий спектр показників і оцінок землі як чинника сільськогосподарського виробництва, що характеризують ті чи інші аспекти використання головного ресурсу галузі (природна, штучна, абсолютна, відносна та

економічна родючість ґрунту; якісна оцінка або бонітування; економічна оцінка; показники інтенсивності використання земельних угідь). Найбільш загальний показник ступеня використання виробничого потенціалу – категорія “економічна ефективність”, яка є агрегатним показником, що відображає рівень використання кожного з чинників у нероздільній їх єдності та взаємодії. Отже, встановити вплив окремо взятого чинника на результати реалізації цілей і зусиль суб’єкта підприємницької діяльності в кількісному вимірі практично неможливо.

Вирішення проблеми ефективного використання земельних ресурсів у сільськогосподарських підприємствах вимагає дотримання таких принципів: рівноправність всіх форм власності на землю; платність землекористування; цільове, раціональне та екологічнобезпечне використання земель.

Підвищення зацікавленості власників землі і землекористувачів у збереженні і підвищенні родючості сільськогосподарських угідь, ефективності цільового використання земельних ресурсів потребує розробки системи законодавчого стимулювання використання і охорони земель, яка б забезпечила товаровиробникам сільськогосподарської продукції гарантії справедливої її розподілу і розпоряджання нею.

Вважаємо, що сталий розвиток сільського господарства та оптимізація землекористування забезпечать раціональне використання земельних ресурсів сприятимуть підвищенню ефективності господарювання у сільськогосподарських підприємствах.

Інтенсивність використання землі із забезпеченням віддачі вкладених коштів надасть можливість позитивно вплинути на фінансовий стан сільськогосподарських виробників.

Економічна ефективність в свою чергу – це відношення між одержуваними результатами виробництва – продукцією і матеріальними послугами з одного боку та витратами праці й засобами виробництва – з другого.

Деякі економісти визначають економічну ефективність як категорію, що комплексно відтворює рівень використання праці та матеріальних ресурсів. Існує й більш широке визначення.

Так, під ефективністю виробництва розуміють здатність даної кількості й якості виробничих ресурсів а також виробничих витрат забезпечити оптимальний результат відповідно до обмежень за ресурсами.

І ми згодні з тим, що ефективність виробництва як економічна категорія відображає дію економічних законів, що проявляється в результатах виробництва. Вона

є тією формою, в якій реалізується мета будь-якого виробництва. Економічна ефективність показує кінцевий корисний ефект від застосування засобів виробництва і живої праці, а також сукупних їх вкладень.

Економічна ефективність виробництва визначається відношенням результатів до витрат засобів виробництва і живої праці. Ефективність виробництва – узагальнююча економічна категорія, якісна характеристика, що відображається у високій результативності використання живої й уречевленої праці в засобах виробництва.

На нашу думку сільське господарство має свої специфічні особливості, які необхідно враховувати при визначенні результативності. Зокрема, в сукупності факторів досягнення високо економічного господарювання особливе значення має земля як головний засіб виробництва. Родючість землі в основному визначається природними умовами. Вони нерозривно зв'язані з певними факторами, якими у сільському господарстві є засоби, предмети праці. Ця особливість зобов'язує застосовувати такі технології вирощування культур та утримування тварин, форми організації праці, які б утворювали в комплексі, враховуючи природні умови, раціональне поєднання факторів для досягнення максимальної ефективності. Таким чином, оцінка корисного ефекту в сільському господарстві завжди стосується земельної площі або поголів'я продуктивної худоби і співвідноситься з ними.

Отже, ми згодні з тим, що економічна ефективність сільськогосподарського виробництва означає отримання максимальної кількості продукції з 1га земельної площі при мінімальних витратах праці й коштів на виробництво одиниці продукції. Вона передбачає не тільки співвідношення результатів і витрат виробництва, а й якість продукції та її здатність задовольняти ті чи інші потреби споживача.

Ефективність управлінського рішення з використання земельних ресурсів виражається мірою раціоналізації землекористування.

Раціональне використання землі — обов'язкова екологічна вимога при використанні цього природного ресурсу, адже базовий законодавчий акт (Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища») у сфері екології прямо зазначає, що використання природних ресурсів громадянами, підприємствами, установами та організаціями здійснюється з дотриманням раціонального та економічного використання природних ресурсів на основі широкого застосування новітніх технологій.

Вимога раціональності використання землі відображена і в Земельному кодексі України та визначає забезпечення раціонального використання та охорони земель принципом земельного законодавства.

Раціональне землекористування має забезпечити сукупно економічний та природоохоронний, ресурсозберігаючий і відновлювальний характер використання земельних ресурсів.

Отримання економічного ефекту від науково обґрунтованого підходу збалансованого використання земельних ресурсів науковці [4] вбачають в реалізації наступних заходів:

- для приведення у відповідність біологічних особливостей рослин з виробничим і територіальними властивостями земель необхідно найкращим чином розмістити посіви і сформувати сівозміни з урахуванням якості угідь, їх розташування, конфігурації;

- з метою забезпечення не лише ефективного використання родючості ґрунтів, але і його піднесення слід використовувати технології, які б враховували особливості конкретної ділянки ріллі;

- необхідно здійснити комплекс ресурсозберігаючих та природоохоронних заходів і впроваджувати екологічно чисті технології.

Низький рівень ефективності землекористування у значній мірі визначається екстенсивним способом ведення сільського господарства, тобто способом, пов'язаним з кількісним, а не якісним розширенням посівних площ. Прагнення до нарощування обсягів виробництва сільськогосподарської продукції за рахунок екстенсивних чинників призвело до розорювання земель, які розташовувалися на схилах з від 1 до 15⁰. В результаті чого господарювання на деградованих і малопродуктивних землях має затратний характер та не забезпечує навіть просте відтворення засобів виробництва, в тому числі земельних ресурсів (стан ґрунтів).

Іншою причиною недостатнього рівня землекористування є відсутність ефективного інвестування аграрного сектора, низький рівень концентрації капіталу, раціонального використання інвестицій.

Треба відзначити, що економічна ефективність землекористування у великій мірі визначається розміром землекористування. Лише при площі земельних ділянок понад 100 га, за умови повного забезпечення технологічних процесів основними виробничими фондами за окремими галузями, можна сподіватись на отримання прибутку. Отримання ж прибутку на загально галузевому рівні при інтенсивній формі господарювання можливе при зростанні розмірів господарств до площі 1000 га і більше. Показник ризикованості господарської діяльності, який характеризує відношення загальної суми збитків до загальної суми прибутків по групі господарств,

свідчить, що в групі господарств з площею ріллі від 50,1 до 100 збитковим є одне із шести, а понад 500 га – одне з 15 господарств.

Враховуючи все вище зазначене ми вважаємо, що підвищення економічної ефективності використання землі є важливою і актуальною проблемою.

Вирішення вище заданих проблем дозволить інтенсивніше використовувати земельні угіддя, збільшити віддачу коштів, в тому числі через підвищення врожайності та покращити економічний стан сільськогосподарських земель, а відповідно і якість продукції на продаж.

Висновки. Дослідження напрямів підвищення ефективності використання сільськогосподарських угідь орієнтує на пошук шляхів збільшення обсягів виробництва продукції з одиниці земельної площі з максимальним економічним ефектом, який знаходить свій прояв у показниках прибутку з цієї площі. Саме показник прибутковості одного гектара сільськогосподарських угідь синтезує в собі результативність дії різноякісних економічних і організаційно-економічних факторів виробництва та його ефективності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Данкевич А. Формування земельних масивів інтегрованих структур / А. Данкевич // Землевпорядний вісник. – 2011. – № 2. – С. 36-41.
2. Дивнич А. В. Методичні підходи при здійсненні експертної грошової оцінки вартості земель сільськогосподарського призначення / А. В. Дивнич // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011. – № 2 (т. 1). – С. 97-104.
3. Єрмаков О.Ю. Розвиток регіонального ринку оренди сільськогосподарських земель / О.Ю.Єрмаков, А.В. Кравченко // Економіка АПК.– 2007.– №6. – С.10 – 14.
4. Топіха І.Н. Визначення ринкової ціни земель сільськогосподарського призначення в Миколаївській області / І.Н.Топіха, О.Є.Новіков // Економіка: проблеми теорії та практики. Збірн. наук. пр. Випуск 209. Дніпропетровськ: ДНУ. – 2005. – С.581 – 586.
5. Лисюк О. Окремі аспекти земельних відносин в умовах мораторію на відчуження земель сільськогосподарського призначення/ О.Лисюк // Вісник Львівського державного аграрного університету: Економіка АПК. – 2006. - № 13. – С.678 – 682.
6. Сапич Н.М. Сутність і фактори раціонального використання сільськогосподарських угідь / Н.М.Сапич [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nbu.gov.ua /portal//soc_gum/znptdau/2012_2_5/18-5-36.pdf

ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА

І.В. Шевченко, студентка

Науковий керівник: старший викладач Хилько І.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто методика розрахунку оптимальної кількості витрат та резервів, основу якої становлять розробки в галузі економіко-математичного моделювання, результати якого направленні на створення моделей та підтвердження математико-економічних гіпотез ефективних господарських механізмів.

Ключові слова: витрати, собівартість, економіко-математичне моделювання, математична модель, симплекс метод.

Постановка проблеми. Сьогодні важливого значення набуває ефективна діяльність сільськогосподарських підприємств в умовах обмежених ресурсів. Завданням кожного підприємства є зниження собівартості виробленої продукції за умови незмінної якості та оптимізація витрат для отримання максимального прибутку та можливості розширення й інтенсифікації виробництва.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання застосування математичних моделей в сільському господарстві завжди привертало увагу науковців. Питанням системного аналізу та моделювання економіки присвячені роботи Вітлінського В. В. [1], Кокович Я.В. [2], Бродський Ю.Б.[3], Данкевич В.Є., Пашенцев О.І. та ін. В працях цих науковців наведено результати прикладних досліджень, пов'язані із можливостями практичного використання економіко-математичних методів та моделей в сучасному виробництві. Проте, оскільки базовими елементами розробки моделей систем управління витратами є складові облікових процедур і пов'язані з постійними змінами, такі дослідження потребують удосконалень та нових стандартизованих розробок.

Постановка завдання. Дослідження виробництва продукції буде провадитись на прикладі ТОВ «Новосілля» Казанківського району, що спеціалізується на виробництві продукції рослинництва. Об'єктом нашого дослідження стане собівартість і інші вартісні показники продукції рослинництва, оскільки сьогодні ми спостерігаємо динаміку росту цін на продукти даної галузі. Отже, нам необхідно скласти план оптимізації використання ресурсів при виробництві продукції рослинництва. Оптимізація буде проводитись за допомогою методів математичного моделювання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Діяльність сільськогосподарських підприємств має свої особливості порівняно з іншими галузями господарства. Вони для сільськогосподарського виробництва характерна сезонність виробництва, залежність від кліматичних умов та використання особливого засобу виробництва – землі.

При обмеженій кількості ресурсів постає питання їх ефективного використання та оптимізації витрат на виробництво для зменшення собівартості продукції при незмінній її якості. Так при оптимізації витрат на виробництво продукції рослинництва необхідно враховувати дані особливості, а також зовнішні та внутрішні фактори, що чинять вплив на формування собівартості продукції. Оптимізація витрат дозволить підприємству отримати конкурентні переваги та буде стійкішим до впливу зовнішніх чинників та жорсткої цінової конкуренції.

Сьогодні використання даної методики за допомогою симплекс методу є одним з найпоширенішим способом оптимізації витрат сільськогосподарських підприємств і дозволяє виявити резерви, що не були виявлені раніше.

Основу даної методології становлять розробки в галузі економіко-математичного моделювання, результати якого направленні на створення моделей та підтвердження математико-економічних гіпотез ефективних господарських механізмів.

Розрахунок будемо проводити на базі звітності вищезазначеного господарства за даними 2010-2012 року. Дані що слугують основою нашого розрахунку отримано із звітної форми 50 с/г (табл. 1).

Таблиця 1

Фактичні показники діяльності ТОВ «Новосілля», 2010-2012 рр.*

№	Показники	Види продукції				
		Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Ячмінь	Соняшник	Ріпак озимий
1	Реалізовано продукції у фізичній масі, ц	6697,67	611,33	9139,33	6486,33	4608,33
2	Прямі витрати на оплату праці, тис. грн	79,1	11,3	124,3	112,4	580,3
3	Витрати на насіння та посадковий матеріал, тис. грн	80,2	4,5	123,2	153,6	71,0
4	Амортизація основних засобів, тис. грн	56,6	6,3	109,4	42,3	98,9
5	Витрати на нафтопродукти, тис. грн	79,0	41,2	246,3	213,7	157,2
6	Витрати на мінеральні добрива, тис. грн	150,9	30,4	423,6	138,3	262,9
7	Чистий дохід виручка від реалізації, тис. грн	840,1	99,1	1229,9	2069,3	1807,7
8	Чистий прибуток на 1кг. продукції, грн	0,28	-0,14	-0,04	1,67	1,62

**Джерело: розроблено автором за допомогою статистичної та фінансової звітності досліджуваного господарства*

Складемо оптимізаційну модель, де головним показником на який буде проводитись оптимізація це вартість величина чистого прибутку, а витрати, які будуть слугувати обмеженнями, це основні статті витрат які становлять собівартість продукції. Тепер розрахуємо витрати по кожному виду продукції на 1 кг, за статтями витрат (табл. 2).

Таблиця 2

Витрати на одиницю реалізованої продукції, грн*

№	Витрати на 1 кг реалізованої продукції	Види продукції					Об'єм витрат по статтям, тис.грн
		Пшениця озима	Кукурудза на зерно	Ячмінь	Соняшник	Ріпак озимий	
1	Прямі витрати на оплату праці	0,12	0,02	0,19	0,17	0,87	907,4
2	Витрати на насіння та посадковий матеріал	0,12	0,01	0,18	0,23	0,11	432,5
3	Амортизація основних засобів	0,08	0,01	0,16	0,06	0,15	313,5
4	Витрати на нафтопродукти	0,12	0,06	0,37	0,32	0,23	737,5
5	Витрати на мінеральні добрива	0,23	0,05	0,63	0,21	0,39	1006,0

*Джерело: розроблено автором за допомогою статистичної звітності досліджуваного господарства

Основу даної методології становлять розробки в галузі економіко-математичного моделювання, результати якого направленні на створення моделей та підтвердження математико-економічних гіпотез ефективних господарських механізмів [2].

Сформуємо цільову функцію і основні нерівності:

$$Z = Ч_{пр1}x_1 + Ч_{пр2}x_2 + Ч_{пр3}x_3 + Ч_{пр4}x_4 + Ч_{пр5}x_5 \rightarrow \max,$$

де $Ч_{пр1}$ – чистий прибуток на 1кг озимої пшениці, грн;

$Ч_{пр2}$ – чистий прибуток на 1кг кукурудзи на зерно, грн;

$Ч_{пр3}$ – чистий прибуток на 1кг ячменя, грн;

$Ч_{пр4}$ – чистий прибуток на 1кг соняшнику, грн;

$Ч_{пр5}$ – чистий прибуток на 1кг ріпаку, грн;

x_1 – кількість реалізованої продукції озимої пшениці;

x_2 – кількість реалізованої кукурудзи на зерно;

x_3 – кількість реалізованого ячменю;

x_4 – кількість реалізованого соняшника;

x_5 – кількість реалізованого ріпаку.

$$Z = 0,28x_1 - 0,14x_2 - 0,04x_3 + 1,67x_4 + 1,62x_5 \rightarrow \max$$

Система обмежень матиме вигляд (де, $x_i \geq 0$; i від 1 до 5):

$$\begin{cases} 0,12x_1 + 0,02x_2 + 0,19x_3 + 0,17x_4 + 0,87x_5 \leq 907,4; \\ 0,12x_1 + 0,01x_2 + 0,18x_3 + 0,23x_4 + 0,11x_5 \leq 432,5; \\ 0,08x_1 + 0,01x_2 + 0,16x_3 + 0,06x_4 + 0,15x_5 \leq 313,5; \\ 0,12x_1 + 0,06x_2 + 0,37x_3 + 0,32x_4 + 0,23x_5 \leq 737,5; \\ 0,23x_1 + 0,05x_2 + 0,63x_3 + 0,21x_4 + 0,39x_5 \leq 1006,0. \end{cases}$$

Дану систему рівнянь можна розв'язати за допомогою симплексного методу із природнім базисом. Для цього потрібно ввести резерви ресурсів по кожному виду витрат:

x_6 – резерв фонду оплати праці;

x_7 – резерв витрат на продовольчу базу;

x_8 – резерв запланованого амортизаційного фонду;

x_9 – резерв витрат по нафтопродуктах;

x_{10} – резерв витрат мінеральних добрив.

Розв'яжемо систему рівнянь відносно базисних змінних: $x_6, x_7, x_8, x_9, x_{10}$.

Вважаючи, що вільні змінні дорівнюють 0, отримаємо перший опорний план:

$$X_1 = (0; 0; 0; 0; 0; 907,4; 432,5; 313,5; 737,5; 1006,0).$$

Тепер можна побудувати симплекс таблицю (табл.3).

Таблиця 3

Перша симплекс-таблиця задачі*

Базис	B	x_1	x_2	x_3	x_4	x_5	x_6	x_7	x_8	x_9	x_{10}
x_6	907,4	0,12	0,02	0,19	0,17	0,87	1	0	0	0	0
x_7	432,5	0,12	0,01	0,18	0,23	0,11	0	1	0	0	0
x_8	313,5	0,08	0,01	0,16	0,06	0,15	0	0	1	0	0
x_9	737,5	0,12	0,06	0,37	0,32	0,23	0	0	0	1	0
x_{10}	1006,0	0,23	0,05	0,63	0,21	0,39	0	0	0	0	1
F(X0)	0	0,28	-0,14	-0,04	1,67	1,62	0	0	0	0	0

*Джерело: розраховано автором за власною розробкою.

Після розв'язання даної задачі ми отримали такі значення невідомих:

$x_4 = 1540,03$ (кг)– оптимальна кількість реалізованого соняшника;

$x_5 = 749,00$ (кг)– оптимальна кількість реалізованого ріпаку;

$x_8 = 105,60$ (грн)– резерв запланованого амортизаційного фонду;

$x_9 = 70,30$ (грн)– резерв витрат по нафтопродуктах;

$x_{10} = 394,15$ (грн) – резерв витрат на мінеральні добрива.

$Z(x) = 1,67 * 1540,03 + 1,62 * 749,00 = 3890,77$ грн.

Отже, чистий прибуток отриманий шляхом розрахунку оптимізаційної моделі становить 3890,77 грн, що на 1818,17 грн більший ніж фактично отриманий прибуток. Також отримали резерви по деяким статтям витрат, а саме резерв запланованого амортизаційного фонду, витрат по нафтопродуктах та на мінеральні добрива у розмірі 105,60 грн, 70,30 грн та 394,15 грн відповідно.

Однак господарство не може вирощувати тільки дані дві культури. Сільськогосподарські підприємства мають дотримуватись сівозмін, вести технологічні карти, так як кожна культура має свої особливості. Наприклад, не можемо висаджувати лише соняшник, бо, висадження його на одній і тій же землі планують не частіше ніж 1 раз на 8 років, оскільки він є технічною культурою, яка негативно впливає на ґрунт та суттєво виснажує землю. Також оптимізуючи витрати на виробництво не можна забувати й про інші особливості сільського господарства. Серед яких сезонність виробництва, вплив фактору часу, основний засіб виробництва – земля, що також має певні особливості.

Висновки. Таким чином за допомогою даного методу ми виявили оптимальну кількість витрат та резервів в досліджуваному господарстві. Зазначимо, що даний метод потребує певних доопрацювань, враховуючи особливості сільського господарства, а саме використання його в поєднанні з моделлю оптимізації структури посіву сільськогосподарських угідь. Результати аналізу мають враховувати кліматичні, екологічні особливості та стан ґрунтів в досліджуваному підприємстві. Адже метод оптимізації витрат створює умови для впровадження заходів, спрямованих на зниження трудомісткості і вартості, підвищення якості та конкурентоспроможності виробленої продукції.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вітлінський В. В. Моделювання економіки: Навч. посібник / В.В. Вітлінський // К. : КНЕУ – 2003. – 408 с.

2. Кокович Я.В. Оптимізація витрат при формуванні виробничої собівартості продукції рослинництва [Електронний ресурс] / Я.В. Кокович // Режим доступу : http://www.rusnauka.com/7_NITSB_2012/Economics/8_103285.doc.htm

3. Бродський Ю.Б. Економіко-математична модель оптимізації виробничої структури високотоварних сільськогосподарських підприємств / Ю.Б. Бродський, В.Є. Данкевич // ВІСНИК ЖДТУ. – 2011. – №1. – С. 180-183.

**ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДСТАВІ
ЕКОНОМІКО-МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ**

К. В. Ярижко, студентка

Науковий керівник: к.е.н., доцент Домаскіна М.А.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто проблеми оптимізації структури виробництва на підставі економіко-математичної моделі та запропоновані шляхи підвищення ефективності його функціонування.

Ключові слова: економічна система, економіко-математичні моделі, оптимізація, виробнича структур, сільське господарство.

Постановка проблеми. Сучасне сільське господарство – сприятлива галузь для ефективного застосування економіко-математичних методів та моделей, на основі яких можна скласти ряд задач з характерними для оптимізації ознаками: велика кількість варіантів рішення та свобода вибору, обмеженість ресурсів, оцінка ефективності. Значення принципу оптимальності зросло із впровадження в сільськогосподарське виробництво ринкових механізмів.

Сільськогосподарське виробництво як об'єкт моделювання є складною агроекономічною системою. Неможливо побудувати правильну економіко-математичну модель і на її основі виробити адекватні планово-аналітичні рішення, не знаючи суттєвих економічних, технологічних та соціальних особливостей процесу виробництва у сільському господарстві.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Першопрохідцями в області економіко-математичного моделювання були академік Л.В. Канторович та зарубіжний вчений Д. Данциг. Також великий внесок в галузі моделювання аграрного виробництва внесли М.Е. Браславец, К.А. Багріновський, Е.Н. Крилатих. Серед більш пізніх можна відмітити роботи А.М. Гатауліна, М.М. Тунєєва, Г.І. Новікова та ін.

Постановка завдання. Метою нашого дослідження є розробка рекомендацій щодо забезпечення високого рівня оптимізації виробничої структури на підставі економіко-математичної моделі для сільськогосподарських підприємств.

Виклад основного матеріалу дослідження. Будуючи модель будь-якого аграрного об'єкту, необхідно враховувати особливості сільського господарства, його залежність від природно-кліматичних умов; обмеженість аграрних підприємств в просторі (площею сільгоспугідь); залежність процесу виробництва від звичайних біологічних умов; невисоку еластичність попиту на сільгосппродукцію; сезонний

характер виробництва та споживання продукції протягом року; традиційно багатогалузевий характер сільського господарства та ін.

Все це обумовлює певні труднощі щодо моделювання виробничих процесів у сільському господарстві. Однак в сучасних умовах обійтися без запровадження досягнень цієї науки не можна. Застосування математичного моделювання в економіці – об'єктивний етап її розвитку, математичні методи і моделі стають найбільш доцільним, а іноді навіть єдино можливим інструментом дослідження економічних процесів.

В сучасних умовах господарства отримали свободу у прийнятті виробничих рішень і тим самим отримали нагальну потребу в оптимальному плануванні своєї роботи. В умовах постійних змін зовнішнього та внутрішнього середовища підприємств значно гостріше стоїть проблема короткострокового та оперативного планування. Постала потреба в негайному реагуванні на зміни ринкового середовища.

Як уже вказувалося, сільське господарство відноситься до найбільш ризикованої галузі економіки. Це пов'язане не тільки із впливом природних сил, а і з непередбачуваністю витрат та результатів виробництва. Таким чином, при побудові економіко-математичної моделі виробничих процесів у сільському господарстві ми стикаємося з необхідністю виділення випадкових та детермінованих факторів аграрного виробництва.

Всі випадкові фактори можна розбити на три основні групи:

1. Природно-біологічні;
2. Організаційно-економічні
3. Соціальні.

Однак на практиці впровадження більшості розроблених оптимізаційних моделей аграрного виробництва не відбувається. Це пов'язане з тим, що розроблені лінійні моделі, в яких цільова функція і обмеження носять лінійний характер. Але як відомо, економічні процеси дуже складні і частіше за все нелінійні за характером. Скажімо продуктивність праці, рентабельність виробництва – визначаються нелінійними виразами, залежність між об'ємами виробництва та витратами – нелінійна функція. Іноді (дуже рідко) використовувалися лінійно-динамічні моделі, але їх зручно застосовувати при плановому виробництві, яке було при адміністративному плануванні.

Економічну систему можна схематично подати у вигляді прямокутника:

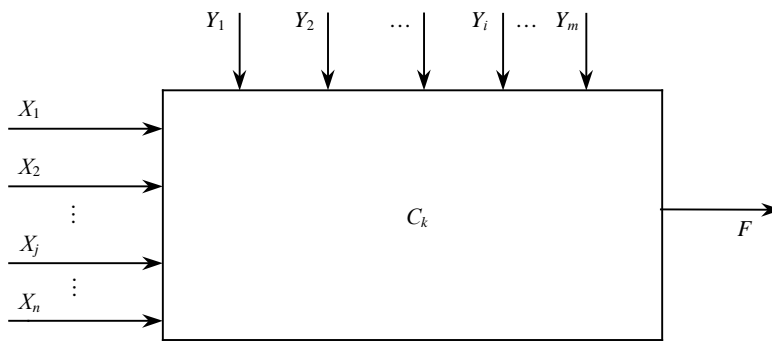

Рис. 1.2. Загальна схема економічної системи*

* розроблено на основі вивчених літературних джерел

Параметри C_k ($k = 1, 2, \dots, l$) – є кількісними характеристики системи. Вони можуть бути сталими, наприклад норми висіву насіння сільськогосподарських культур, норми споживання тваринами кормів і т.д., або їх значення залежить від певних умов, як, скажімо, урожайність сільгоспкультур, собівартість продукції, реалізаційні ціни на продукцію.

Інші кількісні характеристики є змінними величинами, вони бувають незалежними чи залежними, дискретними чи неперервними, детермінованими чи випадковими.

Незалежні змінні бувають двох видів:

- керовані X_j ($j = 1, 2, \dots, n$), значення яких можна змінювати в деякому інтервалі (наприклад, площа посіву культур);

- некеровані Y_i ($i = 1, 2, \dots, m$), значення яких не залежить від волі людини і визначається зовнішнім середовищем (наприклад, погодні умови).

Залежно від реальної ситуації керовані змінні можуть переходити у групу некерованих і навпаки.

Кожна економічна система має мету (ціль) розвитку та функціонування (наприклад, отримання максимального чистого прибутку).

Нехай F – обрана мета. За цих умов вдається, як правило, встановити залежність між величиною F , якою вимірюється ступінь досягнення мети, і незалежними змінними та параметрами системи:

$$F = f(X_1, X_2, \dots, X_n; Y_1, Y_2, \dots, Y_m; C_1, C_2, \dots, C_l) \quad (1.5)$$

Функцію F називають цільовою функцією, або функцією мети. Задача МП формулюється так: знайти такі значення керованих змінних X_j , щоб цільова функція F

набувала екстремального (максимального чи мінімального) значення, тобто потрібно відшукати значення

$$F^* = \max_{X_j} (\min) f(X_1, X_2, \dots, X_n, Y_1, Y_2, \dots, Y_m, C_1, C_2, \dots, C_l). \quad (1.6)$$

Можливості вибору значень X_j завжди обмежені зовнішніми щодо системи умовами, параметрами виробничо-економічної системи які можна описати системою математичних рівнянь та нерівностей виду

$$q_r(X_1, X_2, \dots, X_n; Y_1, Y_2, \dots, Y_m; C_1, C_2, \dots, C_l) \{ \leq, =, \geq \} 0 \quad (1.7) \\ (r = 1, 2, \dots, S)$$

які називаються системою обмежень задачі.

Наприклад, площа посіву сільськогосподарських культур обмежена наявністю землі та інших ресурсів, сівозмінами, можливістю реалізації зерна, тощо.

Для економічної системи значення X_j повинні бути невід'ємні:

$$X_j \geq 0, \quad (j = 1, 2, \dots, n). \quad (1.8)$$

Вирази (1.6)–(1.8) називаються економіко-математичною моделлю економічної системи.

Розробляючи таку модель, необхідно керуватися певними правилами:

1. Модель має адекватно описувати реальні технологічні та економічні процеси.
2. У моделі потрібно враховувати все істотне, суттєве в досліджуваному явищі чи процесі, нехтуючи всім другорядним, неістотним у ньому.
3. Модель має бути зрозумілою для користувача, зручною для реалізації на ЕОМ.
4. Потрібно забезпечити, щоб множина наборів X_j була не порожньою. З цією метою в економіко-математичних моделях бажано уникати обмежень типу « \Leftrightarrow », а також суперечливих обмежень.

Допустимим планом називають будь-який набір змінних x_1, x_2, \dots, x_n , тобто вектор $X = (x_1, x_2, \dots, x_n)$, що задовольняє систему обмежень (1.7) та умову невід'ємності (1.8). Кожен допустимий план є відповідною стратегією економічної системи, її програмою дій. Кожному допустимому плану відповідає певне значення цільової функції F (1.5).

Сукупність усіх розв'язків систем обмежень (1.7) і (1.8), тобто множина всіх допустимих планів, називається областю існування планів.

План, за яким цільова функція набуває екстремального значення називається оптимальним. Оптимальний план є розв'язком задачі математичного програмування (1.6)–(1.8) і позначається через $X^* = (x_1^*, x_2^*, \dots, x_n^*)$.

Частково усунути недоліки лінійного моделювання можна застосувавши методи стохастичного моделювання. Проте розв'язки оптимізаційних задач при використанні цього методу максимально наближені до реальних економічних процесів.

В умовах неповної інформації задачі аналізу та планування сільськогосподарського виробництва можна сформулювати в ММ, МП та ПП постановках [1]. Зустрічаються дещо інші назви: одноетапні жорсткі постановки (М-задачі); одноетапні задачі з ймовірнісними обмеженнями (Р-задачі); двоетапні задачі [3].

В М-задачі (ММ-постановка) необхідно знайти екстремальне (мінімальне або максимальне) значення математичного сподівання цільової функції:

$$F = \sum_{j=1}^n \bar{c}_j x_j \rightarrow \max(\min)$$

$$\left\{ \begin{array}{l} \sum_{j=1}^n \bar{a}_{ij} x_j \leq \bar{b}_i, \\ \sum_{j=1}^n \bar{v}_{ij} x_j \geq \bar{Q}_i, \\ x_j \geq 0. \end{array} \right. , \quad (1.5)$$

При цьому коефіцієнти цільової функції, параметри обмежень та наявні ресурси – математичні сподівання відповідних величин. Перше обмеження описує використання наявних ресурсів господарства, друге – умови виконання замовлень на виробництво заданих обсягів продукції.

Р-задача (МП-постановка) має вигляд:

$$F = \sum_{j=1}^n \bar{c}_j x_j \rightarrow \max(\min)$$

$$\left\{ \begin{array}{l} P\left(\sum_{j=1}^n \bar{a}_{ij} x_j \leq \bar{b}_i\right) \geq p_i, \\ P\left(\sum_{j=1}^n \bar{v}_{ij} x_j \geq \bar{Q}_i\right) \geq p_i, \\ x_j \geq 0. \end{array} \right. , \quad (1.6)$$

Тобто ймовірності виконання умов повинні бути не менше заданої.

При ПП-постановках задаються гранично допустимі значення цільової функції і необхідно знайти такі значення x_j , при яких ймовірність того, що цільова функція буде не гірше гранично допустимого значення – максимальна.

$$F = P\left(\sum_{j=1}^n c_j x_j \geq F_{min}\right) \rightarrow \max(\min)$$

$$\begin{cases} P\left(\sum_{j=1}^n a_{ij} x_j \leq b_i\right) \geq p_i, \\ P\left(\sum_{j=1}^n v_{ij} x_j \geq Q_i\right) \geq p_i, \\ x_{j \min} \leq x_j \leq x_{j \max}. \end{cases} \quad (1.7)$$

В наведених постановках:

x_j – шукані параметри задачі, наприклад, площі посівів певних культур або поголів'я тварин деякого виду;

\bar{c}_j - математичне сподівання прибутку на одиницю площі сільгоспкультур (або голову тварини);

\bar{a}_{ij} - математичне сподівання витрат ресурсів на одиницю площі або одну голову тварин;

\bar{b}_i - відповідно математичне сподівання очікуваних запасів ресурсів;

\bar{v}_{ij} - вихід продукції з одиниці площі або від однієї голови тварин;

\bar{Q}_i - очікувані мінімальні об'єми випуску продукції;

p_i – ймовірність настання відповідної події.

Таким чином, сільськогосподарське виробництво як галузь економіки має свої характерні відмінності, що значно ускладнюють процес моделювання. Використання найбільш простих лінійних моделей веде до спотворення реальних економічних процесів. Такі негативні тенденції може пом'якшити використання стохастичного програмування, яке, однак, є значно складнішим у підготовці вихідної інформації та створенні моделі.

При розробці моделі необхідно керуватися певними правилами, а саме:

- створена модель повинна адекватно описувати реальні технологічні та економічні процеси;

- в моделі необхідно врахувати всі істотні та суттєві моменти досліджуваного процесу, при цьому нехтуючи другорядним;

- розроблена модель повинна бути зрозумілою для користувача та зручною для реалізації на ЕОМ;

- важливим є забезпечення не порожньої множини розв'язків.

Сам процес пошуку розв'язку проходить декілька етапів:

1. Ідентифікація проблеми.
2. Побудова моделі.
3. Розв'язання поставленої задачі за допомогою моделі.
4. Перевірка адекватності моделі.
5. Реалізація результатів дослідження.

Висновки. Ефективність функціонування будь-якого господарства в значній мірі залежить від обраного виробничого напрямку, рівня його спеціалізації з урахуванням багатьох об'єктивних умов та обраних раціональних розмірів господарства. Серед основних груп факторів, що впливають на спеціалізацію господарств, можна виділити: матеріально-грошові, природно-кліматичні, трудові, матеріально-технічні, інфраструктуру виробництва і ринку, ефективність виробництва, положення на ринку продукції та економічне середовище.

ЛІТЕРАТУРА

1. Математическое моделирование экономических процессов в сельском хозяйстве / [А. М. Гатаулин, Т. М. Сорокина, В. М. Кошелев и др.] ; под ред. А. М. Гатаулина. — М. : Агропромиздат, 1990. — 432 с.
2. Минюк С. А. Математические методы и модели в экономике : уч. пос. / С. А. Минюк, В. А. Ровба, К. К. Кузьмич. — Минск : ТетраСистемс, 2002. — 432 с.
3. Математичне моделювання економічних процесів у сільському господарстві. / Під редакцією А. М. Гатаулина // М.: ВО «Агропромиздат». — 2000.

УДК 656.7

**ОБГРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ
СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ**

Н.Г. Данченко, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор, Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті обгрунтовано основні напрями удосконалення системи управління витратами на підприємстві.

Ключові слова: система, управління, витрати, ефективність, підприємство.

Постановка проблеми. Ефективність функціонування підприємства залежить від раціонального використання усіх видів ресурсів, що обумовлює необхідність переходу до єдиної системи управління витратами. Перевагами цієї системи є: забезпечення конкурентоспроможності продукції, послуг за рахунок більш низьких витрат та цін; наявність якісної та достовірної інформації про собівартість окремих видів продукції та її позиції на ринку порівняно з іншими; надання об'єктивних даних для упорядкування бюджету підприємства; можливість оцінки діяльності кожного підрозділу з фінансової точки зору; прийняття ефективних та обгрунтованих управлінських рішень.

Виявлення і використання факторів економії ресурсів, зниження витрат є обов'язком кожного працівника підприємства. Дослідження ряду даних підприємств показують, що система управління витратами не повною мірою сприяє вирішенню проблем оптимізації витрат і ефективності господарювання. Тому доцільно звернути увагу на вимоги до удосконалення управління витратами підприємства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання системи управління витратами розглядають в своїх працях як зарубіжні так і вітчизняні вчені. Так в працях М.А. Вахрушеної розглядаються питання елементів системи управління витратами, П.Ф. Друкера – питання виділення “точок” – витрат та їх категорій за місцями виникнення; Т.В. Дроздов, В.П. Кустарьов, В.С. Лемв, В. Паній – акцентують увагу на удосконалення управлінської інформації, контролю, бюджетування витрат; І.І. Цишлик – на питання управління витратами на виробництво продукції на рівні окремих підрозділів; А.В. Щепкін – питання бюджетування витрат на рівні окремих центрів відповідальності.

Проблемам формування системи управління витратами в розрізі її елементів присвячені праці Ф.Ф. Бутинця, Є.Ф. Кашанової, В.Г. Лебедева, Г.В. Савицького, С.В. Онищенко, Н.В. Тарасенка і інших. Більшість авторів у своїх працях орієнтуються на розробки закордонних дослідників, не враховуючи національних особливостей та надбань економічної думки минулого періоду. В результаті вивчення основних літературних джерел можна стверджувати, що витрати є головним оціночним показником діяльності підприємства і об'єктом контролю, що і визначає актуальність проблеми для вітчизняних підприємств.

Постановка завдання. Метою дослідження є визначення та обґрунтування існуючої системи управління витратами в умовах підприємства.

Виклад основного матеріалу дослідження. З розвитком конкуренції на ринку та зниженням норми прибутку перспективи розвитку підприємства значною мірою залежать від поведінки витрат та управління ними. Вміння планомірно і раціонально керувати витратами в періоди погіршення кон'юнктури ринку підвищує шанси на виживання. Також за сприятливих економічних умов важливою стає задача оптимального розподілу ресурсів між поточною та інвестиційною діяльністю.

Це можливо зробити, якщо на підприємстві діє продумана система управління витратами.

Управління витратами – це складний багатоаспектний та динамічний процес, що включає управлінські дії, метою яких є досягнення високого економічного результату діяльності підприємства. В сучасних умовах управління витратами означає створення єдиної, раціональної чітко та безперебійно функціонуючої системи з певними цільовими установками та взаємопов'язаними елементами.

Система управління витратами має функціональний та організаційний аспект. Вона включає такі організаційні підсистеми, як пошук і виявлення факторів економії ресурсів; планування витрат за видами; облік і аналіз витрат; стимулювання економіки ресурсів і зниження витрат. Такими підсистемами керують відповідні структурні одиниці підприємства.

Основні поняття та процедури в системі управління витратами розглядаються за трьома напрямками: планування витрат; облік та план-фактний контроль витрат; коригуючий вплив на процес формування витрат.

Планування витрат передбачає такі дії: складання класифікації витрат; визначення норм витрат ресурсів, виходячи із запланованого обсягу випуску продукції та необхідності підтримки оптимального режиму роботи технологічного обладнання; розрахунок вартості витрат на основі даних про заплановані витрати ресурсів та

існуючі ціни на них; визначення умов, за яких можлива економія ресурсів або допустима їх перевитрата порівняно з нормами; розробка програми ресурсозбереження; складання плану-кошторису на витратному горизонті планування.

Класифікація витрат за статтями означає розбити їх на групи за тією, чи іншою ознакою однорідності. Наприклад, матеріали можна об'єднати в статтю “допоміжні матеріали” за ознакою їх ролі у виробництві, а послуги, що споживаються – по постачальниках і т. п.

Наступним кроком у плануванні витрат має бути розроблення норм та нормативів витрачання ресурсів, виходячи з планових завдань з виробництва продукції та необхідності нормального функціонування технологічного обладнання. При цьому відповідна увага має приділятися “прив'язці” норми чи нормативу, тобто тому чи нормуються витрати ресурсу на одиницю продукції, на умовну одиницю технологічного обладнання, на одиницю часу використання ресурсу, чи інше в залежності від змісту бізнес процесу.

Розрахунок вартості витрат у плановому періоді стає можливим, коли на основі плану випуску продукції, норм і нормативів витрат ресурсів будуть отримані дані про необхідні ресурси. Таким чином за допомогою довідника діючих цін на ресурси можна визначити вартісну оцінку запланованих витрат.

При цьому треба мати на увазі, що не завжди отримана вартісна оцінка витрат відповідає поточним можливостям підприємства або його довгостроковому плану розвитку.

В цьому разі на рівні підрозділів має розроблятися програма ресурсозбереження. Основним принципом ресурсоекономії є скорочення втрат в процесі здійснення технологічної операції чи підвищення ефективності використання ресурсу.

Бажаним варіантом планування витрат є складання двох кошторисів [1]: на основі діючих завдань з виробництва продукції та прийнятих норм і нормативів; з корекцією першого кошторису на основі програми ресурсозбереження.

Тому, враховуючи ефект економії по мірі реалізації програми ресурсозбереження, потрібно заохочувати авторів програми. Спланувавши витрати, необхідно налагодити їх облік і план-фактний контроль. Під оперативним обліком витрат розуміють їх однорідне відображення в цехових облікових формах із заданою періодичністю і заданим терміном готовності даних. За своєю структурою облікова форма має співпадати з плановою (цеховим кошторисом), бути її “дзеркальним відображенням”. Тобто, облікова форма повинна забезпечувати можливість прямого порівняння планових та фактично досягнутих показників. У цьому і полягає один із

важливих елементів всієї системи управління витратами, а саме план-фактний контроль.

Корегуючий вплив на процес формування витрат передбачає три основні цілі, що мають постійно знаходитись в полі зору особи, яка відповідає за управління витратами, а саме [2]: підтримку відповідності між фактичними витратами ресурсів та їх нормативно-плановими витратами; досягнення економії за рахунок зниження витрат ресурсів порівняно з нормативними витратами без зниження корисного ефекту витрат; приведення обсягу і графіка витрачання ресурсів у відповідності зі зміною виробничих і фінансових можливостей підприємства.

Виявлення існуючих проблем (діагностика) формування та контролю витрат на підприємстві зводиться до визначення причин недостатньої оперативності обліку, відсутності надійних критеріїв оцінки ефективності діяльності в сфері управління витратами, недорозвиненості системи мотивації.

Недостатність оперативного обліку полягає в тому, що на більшості підприємств повні дані про фактичні витрати в цехах можуть бути отримані в бухгалтерії через місяць після звітного. Ці дані на момент їх отримання будуть застарілими. Вони не дозволяють оперативно аналізувати виробничі процеси в цехах і, відповідно, приймати рішення з виникненням проблем.

Відхилення витрат від кошторисних показників зазвичай неможливо адекватно оцінити в зв'язку з відсутністю достатнього переліку норм і нормативів, розвинутої статистики про витрати за минулі періоди, єдиного методичного підходу до аналізу ефективності здійснених витрат.

Висновки. Побудову та вдосконалення системи управління витратами на підприємствах пропонується здійснювати шляхом: виділення основних понять і процедур, системи управління витратами; виявлення існуючих проблем формування та контролю витрат на підприємстві; формування моделі управління витратами з урахуванням особливостей галузі та підприємства; побудови інформаційної системи; адаптації документообороту до обраної інформаційної системи; розподілу відповідальності за формування витрат та створення механізму мотивації і стимулювання їх зниження.

ЛІТЕРАТУРА

1. Партин Г.О. Управління витратами підприємства: концептуальні засади, методи та інструментарій: монографія. – К. : Вид-во УБСНБУ, 2008. – 219 с.
2. Цал-Цалко Ю. С. Витрати підприємства: Навчальний посібник. / Цал-Цалко Ю. С. – К. : Таксон, 2002. – 656 с.

**ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ САФЛОРУ В
СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ**

А.С. Долгачова, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор, Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено основні характеристики сільськогосподарської культури сафлор та визначити можливості її вирощування в сільськогосподарських підприємствах на півдні України.

Ключові слова: сільськогосподарські культури, соняшник, сафлор, виснаження ґрунту.

Постановка проблеми. Україна має високий потенціал для сільського господарства. Одним з традиційних напрямків є вирощування олійних культур. Українська промисловість має потребу в оліях як технічного, так і харчового призначення. Традиційно в харчовій промисловості використовується соняшникова олія, яка має добрі смакові якості і оптимальний жирно-кислотний склад. Однак, вирощування соняшника на великих площах веде за собою виснаження ґрунту, погіршення його властивостей та накопичення фітоінфекції. Тому актуальною є проблема пошуку альтернативних олійних культур, олія яких здатна частково замінити соняшникову. Для півдня та південного сходу України такою культурою є сафлор. Серед усіх відомих олійних культур саме сафлор може замінити соняшник, оскільки склад олії сафлору дуже близький до соняшникової. Він має короткий вегетаційний період, що знижує навантаження на ґрунт. Такі біологічні властивості дозволяють широко використовувати його в південних регіонах країни, що характеризуються посушливістю клімату.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблема ефективності вирощування сільськогосподарської культури сафлор в Україні залишається малодослідженою. Хоча в Україні сафлор з'явився ще у 18 сторіччі, у довоєнні роки на невеликих площах його вирощували переважно в південних посушливих районах, однак соняшник замінив практично усі олійні культури.

Постановка завдання. Дослідити основні характеристики сільськогосподарської культури сафлор та визначити можливості її вирощування в сільськогосподарських підприємствах на півдні України.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сафлор (*Carthamnus*) - рід одно-, дво- чи багаторічних трав'янистих рослин родини айстрових. Це олійна культура.

Батьківщина сафлору - Ефіопія й Афганістан. На території Єгипту, Індії й Китаю вирощувався до нашої ери, здавна - в Середній Азії, Саудівській Аравії, Сирії, Палестині, Північній Африці, в Закавказзі і Туркменії, на території Європи. В Росії – з 18 ст.

Об'єднує всього 19 видів, що ростуть переважно у Середземномор'ї, Азії; у колишньому СРСР було 5 видів, з яких лише один (*Carthamnus tinctorius*) відомий у культурі, решта - тільки в дикому стані (серед яких 15 видів однорічних, 1 - дворічний і 3 - багаторічних). Два однорічних дикорослих види сафлору часто засмічують посіви культурного сафлору, причому другий легко з ним схрещується у природних умовах, що може дуже знизити сортові якості вирощуваних сортів, позаяк обидва дикорослі види сафлору завдяки шипам дуже колючі.

Сафлор вирощують переважно як олійну культуру. Його насіння містить 25-37% (у ядрі 46-60%) напіввисихаючої олії (йодне число - 115-155) і до 12% білка.

Олія, добута з ядер насіння сафлору, наближається за смаковими якостями до соняшникової, її використовують у харчових цілях для виготовлення маргарину високої якості. Олія, одержана з цілого насіння, має гіркуватий присмак, її використовують для одержання оліфи, білої фарби, емалей, мила, лінолеуму.

За обсягом виробництва олії з 1 га сафлор поступається соняшнику і ріпаку, але переважає гірчицю, льон, рижій (табл. 1).

Таблиця 1

Виробництво олії з різної сировини (в розрахунку з 1 га посівів)

Сировина	Вихід олії, кг	Сировина	Вихід олії, кг
Коноплі	305	Насіння гірчиці	481
Соя	375	Рижій	490
Льон	402	Кунжут	585
Лісовий горіх	405	Сафлор	655
Насіння гарбуза	449	Соняшник	800
Коріандр	450	Ріпак	1000

В Росії був представлений у 2007 році цікавий інноваційний проект отримання біопалива з насіння сафлора, розроблений та реалізований у СФГ «Юргенс» Саратовської області. На сьогодні декілька одиниць сільськогосподарської техніки господарства працюють на сафлоровій олії, при цьому, як підкреслили автори проекту, вартість екологічно чистого біопалива значно поступається традиційному виду палива.

Макуха є цінним кормом для тварин. Насіння цієї рослини залюбки поїдає домашня птиця. У 100 кг міститься 55 кормових одиниць.

Пелюстки сафлору мають два різних барвних пігменти - жовтий і червоний. Жовтий пігмент вважається менш цінним і видалається шляхом промивання пелюсткової маси водою. Червона речовина сафлору - кармамін - важко розчинна у воді, але легко розчиняється у спирті й лугах.

В Україні в минулому вирощували сорти сафлору: Донський 29/1, виведений Ростовською селекційною станцією, і Краснокутський, виведений Краснокутською дослідною станцією для районів Поволжя.

Сорти сафлору, які в минулому вирощувалися в Україні, мали вагу 1000 насінин від 25 до 39 г, лузгуватість 21-57% і вміст олії в насінні 22-29%.

Нині в Реєстрі сортів, придатних для поширення в Україні, занесено 3 сорти сафлору - Сонячний, Степовий та Професор Машанов.

Сафлор - *жаростійка і посухостійка* рослина. Насіння проростає при температурі 2-3°C, сходи витримують приморозки до мінус 3-6°C. Найбільша потреба в теплі в період цвітіння-достигання. У фазі цвітіння дощова погода призводить до гіршого запліднення квіток.

До ґрунтів сафлор не вимогливий, витримує засолення. Не росте на кислих ґрунтах з високим рівнем ґрунтових вод. Кращими для нього є чорноземи і каштанові.

Сафлор - рослина короткого дня. Вегетаційний період від 90 до 150 днів.

Сафлор розміщують у просапному клину сівозміни. Кращими попередниками для нього є озимі і ярі колосові культури, які висіваються по парах або після багаторічних трав, а також просапні. Допустиме розміщення сафлору після кукурудзи. Сафлор - добрий попередник для ярих колосових культур.

Сафлор добре реагує на внесення добрив, які краще вносити під зяб у дозі $K_{45}P_{60}K_{45}$, в умовах зрошення дозу добрив збільшують на 50-70%, погоджуючи її із вмістом поживних речовин у ґрунті.

Високі врожаї сафлор дає лише при ранніх строках весняного посіву. Сіють його широкорядним способом із міжряддям 45 см, на засмічених полях - 60-70 см. Норма висіву насіння становить 10-12 кг/га, на одному метрі рядка перед збиранням має бути 4-5 рослин при міжрядді 45 см і 6-7 рослин при міжрядді 60-70 см.

Догляд за посівами сафлору такий, як і за посівами соняшнику. Він полягає у посівному коткуванні, боронуванні до і після появи сходів у фазі двох-трьох пар справжніх листочків поперек рядків і 1-3 міжрядних обробітках (при винятковій

необхідності). Для знищення кірки застосовують ротаційну мотику. Усі роботи по догляду повинні бути завершені до фази бутонізації сафлору.

Кращими попередниками для сафлору є зернові і просапні культури. Сафлор добрий попередник для інших культур, бо не висушує ґрунт так як соняшник. Під основний обробіток вносять фосфорні і калійні добрива $P_{45-60}K_{45-60}$. Азотні добрива (N_{45-60}) вносять весною під культивуацію. Сіють сафлор на початку польових робіт, одночасно з ранніми ярими культурами. Після сівби поле коткують. Збирають сафлор прямим комбайнуванням, коли пожовтіють рослини і кошики. Для збирання використовують переобладнані і налаштовані зернові комбайни. Насіння з кошика при досяганні не висипається.

Щодо цін, то за даними Міністерства сільського господарства США (USDA) об'єм виробництва сафлору в США у 2012 році оцінено в \$49,28 млн, що складає \$605 за тону сафлору. Причому грошова оцінка виробництва зростала у 2010-2012 рр. не дивлячись на падіння виробництва через збільшення вартості однієї тонни. Так у 2010 році обсяг виробництва було оцінено в \$38,17 млн при середній ціні \$379 за тону, а в 2011 - \$41,41 млн (\$538 за тону). Слід зазначити, що у 2012 році внутрішня ціна в США на сафлор була на 8% вище, ніж ціна на насіння соняшнику. Як було відзначено вище, у 2012 році в Україні сафлор закупляли по \$550 за тону, що відповідало світовим цінам.

Висновки. З метою забезпечення покращення якісного стану ґрунтів при збереженні доходів господарства, зважаючи на зміни в природно-кліматичних умовах господарства, доцільною є диверсифікація вирощування сільськогосподарських культур: розширення кола культур, які вирощуються за рахунок зменшення посіву традиційних виснажливих культур. Зокрема, для сільськогосподарських підприємств Жовтневого району, доцільним є вирощування олійної культури сафлор.

ЛІТЕРАТУРА

1. Носенко Ю. Сафлор – рослина майбутнього / Ю. Носенко – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.agro-business.com.ua/2010-06-11-12-53-00/679-2011-10-11-10-53-15.html>

2. Сонячний, але не соняшник... [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.newday.kherson.ua/component/content/article/3-jekonomika/1502-sonjachnij-ale-ne-sonjashnik.html?directory=5>

3. Інститут олійних культур [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://imk.zp.ua/saflor-solnechniy>

РОЗВИТОК РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНИ

А.В. Д'ячук, студент

Науковий керівник: д.е.н., професор, Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто стан та перспективи розвитку ринку органічної продукції в Україні.

Ключові слова: органічна продукція, сільське господарство, сертифікація, ринок.

Постановка проблеми. Підвищення ефективності сільськогосподарського виробництва при одночасному зниженні антропогенного навантаження на навколишнє середовище і природні ресурси можливо досягти на основі розвитку органічного виробництва як альтернативної моделі господарювання. На відміну від інших методів ведення сільського господарства, органічне виробництво засновано на використанні ресурсоощадливих технологій, мінімізації механічної обробки ґрунту та виключає використання синтетичних речовин. Пріоритетним напрямом для органічного сільського господарства є використання матеріалів і технологій, які покращують екологічну рівновагу в природних системах та сприяють створенню стійких і збалансованих агроєкосистем. При органічному виробництві забезпечується відповідність органічної системи сільського господарства і сільськогосподарської продукції певним стандартам, що надає можливість маркувати продукцію відповідним чином і реалізовувати як органічну. Особливістю органічного виробництва є те, що сертифікації відповідними уповноваженими установами підлягає виробництво, процеси переробки, пакування та зберігання продукції. Відсутність власних національних стандартів на органічну продукцію обумовлює необхідність здійснювати сертифікацію за допомогою міжнародних стандартів та національних стандартів інших держав. За таких умов отримана продукція експортується переважно до країн юрисдикції компаній, що уповноважили відповідні органи сертифікації. Крім того, розвиток вітчизняного органічного виробництва ускладнюється нерозвиненістю нормативно-правової бази. Органічне виробництво дозволяє реалізувати концепцію збалансованого розвитку агросфери за рахунок соціально-економічної, природно-ресурсної збалансованості і має на меті забезпечення суспільства безпечними та якісними продуктами харчування, а також збереження та покращення стану навколишнього природного середовища.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження процесу становлення органічного виробництва, забезпечення реалізації ідей сталого розвитку сільського господарства висвітлили у своїх працях провідні українські науковці: В.І. Артиш, Н.А. Берlach, Н.В. Бородачева, О.М. Варченко, В.І. Вовк, Л.В. Дейнеко, А.Р. Дуб, Т.О. Зайчук, І.О. Іртищева, М.І. Кобець, О.А. Корчинська, Ю.П. Манько, Л.О. Мармуль, І.С. Педак, О.В. Рудницька, П.Т. Саблук, Т.В. Стройко, Т.Й. Сус, І.Г. Ткачук, М.К. Шикуча, О.В. Шубравська та ін. У їхніх працях висвітлені питання ефективності екологічного землеробства, правового визначення органічного сільського господарства, організаційно-економічні передумови формування ринку органічної продукції, впливу екологічних факторів на виробництво якісної продукції, розвиток консультаційної та освітньої системи в процесі становлення органічного сільського господарства.

Постановка завдання. Метою статті є дослідження ринку органічної продукції України, що дозволить визначити його стан та сформулювати його пріоритетні напрями розвитку.

Виклад основного матеріалу дослідження. Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Так, площа сертифікованих сільськогосподарських угідь в Україні, задіяних під вирощування різноманітної органічної продукції, складає більше чверті мільйона гектарів, а наша держава займає почесне двадцять перше місце світових країн-лідерів органічного руху. Частка сертифікованих органічних площ серед загального об'єму сільськогосподарських угідь України складає майже 0,7%. При цьому Україна займає перше місце в східноєвропейському регіоні щодо сертифікованої площі органічної ріллі, спеціалізуючись переважно на виробництві зернових, зернобобових та олійних культур. Крім того, в нашій державі сертифіковано 300 тис. га дикоросів [1].

В останні три роки спостерігається тенденція наповнення внутрішнього ринку власною органічною продукцією за рахунок налагодження власної переробки органічної сировини. Зокрема, це крупи, соки, сиропи, повидло, сухофрукти, мед, м'ясні та молочні вироби.

Офіційні статистичні огляди IFOAM підтверджують, що якщо на початок 2003 р. в Україні було зареєстровано 31 господарство, що отримало статус "органічного", то в 2012 р. нараховувалось вже 164 сертифікованих органічних господарства, а загальна

площа сертифікованих органічних сільськогосподарських земель склала 272 850 га (рис. 1, 2).

Більшість українських органічних господарств розташовані в Одеській, Херсонській, Полтавській, Вінницькій, Закарпатській, Львівській, Тернопільській, Житомирській областях. Українські сертифіковані органічні господарства – різного розміру – від кількох гектарів, як і в більшості країн Європи, до понад десяти тисяч гектарів ріллі.

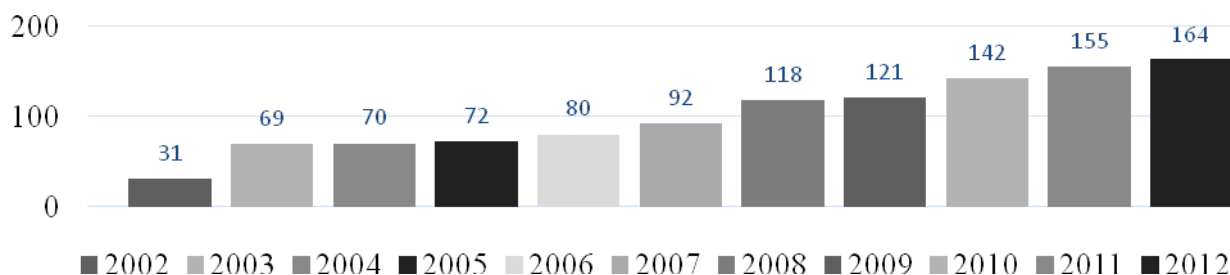

Рис. 1. Загальна кількість органічних господарств в Україні, 2002-2012 рр.

Джерело: www.organic.com.ua [2]

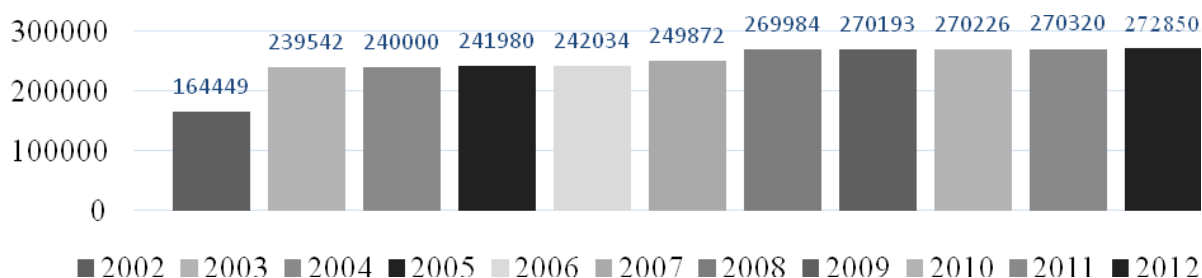

Рис. 2. Площа сільськогосподарських угідь в Україні, сертифікованих у відповідності до органічних стандартів в розрізі по роках, га

Джерело: www.organic.com.ua [2]

Протягом 2002-2012 рр. темпи росту кількості органічних господарств перевищують темпи росту площ органічних сільськогосподарських угідь, що може свідчити про наступне [3]:

- новоутворені органічні господарства зазвичай невеликі підприємства, що вирощують органічну продукцію на незначних площах, які несуттєво примножують основний фонд органічних сільськогосподарських угідь;
- незначний приріст площ органічних сільськогосподарських угідь порівняно з більшим приростом кількості органічних господарств може свідчити про певні процеси перерозподілу ринку у цій сфері;

▪ у той же час, незначний приріст площ під вирощування органічної продукції та зростаюча кількість органічних господарств може свідчити про інтенсивні процеси як закриття, так і відкриття бізнесу у цій сфері.

Крім того, іноземні сертифікаційні центри здійснили органічну сертифікацію занедбаних у 90-ті роки сільськогосподарських угідь, після чого трейдери стали розміщувати на них замовлення на виробництво органічної сільгоспсировини для потреб європейського ринку [3], а в останні роки загальна площа таких угідь зменшується.

Для виокремлення основних тенденцій розвитку та визначення перспектив ринку розвитку органічної продукції, окрім дослідження пропозиції, варто дослідити попит на ринку. Пропонуємо дослідження попиту на ринку органічної продукції здійснити за обсягом виробництва органічної продукції України (рис. 3).

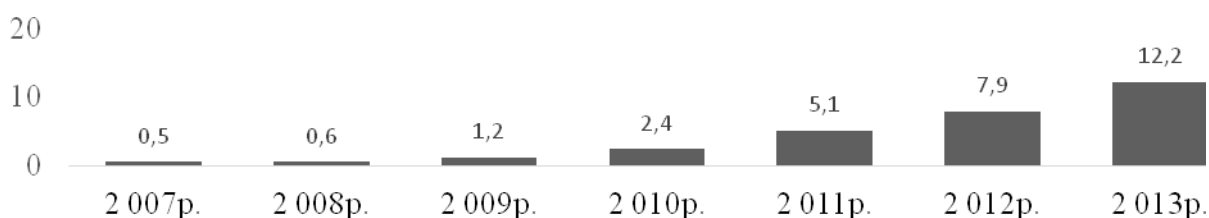

Рис. 3. Динаміка споживчого ринку органічних продуктів в Україні, млн. євро
Джерело: www.organic.com.ua [2]

Дослідження Федерації органічного руху України свідчать, що сучасний внутрішній споживчий ринок органічних продуктів в Україні почав розвиватись з початку 2000-х років, склавши: у 2007 році – 500 тис. євро, в 2008 році – 600 тис. євро, у 2009 – 1,2 млн. євро, у 2010 – 2,4 млн. євро, у 2011 р. цей показник зріс до 5,1 млн. євро, у 2012 році – до 7,9 млн. євро, а у 2013 р. – до 12,2 млн. євро.

В цілому можна виділити щонайменше чотири аспекти, які визначають переваги органічного сільського господарства порівняно з традиційним [4, 5]:

Економічні переваги. За даними досліджень Ради ООН з торгівлі та розвитку органічне сільське господарство у малорозвинених країнах має всі шанси перевершити показники конвенційної та традиційної системи агровиробництва з точки зору врожайності, диверсифікації та економічної ефективності. Такі переваги роблять органічне виробництво особливо привабливим для дрібних та бідних фермерів, які в іншому випадку можуть опинитись під загрозою продовольчої та фінансової кризи.

Органічне сільське господарство має шанс стати потужним засобом для скорочення бідності та голоду на планеті. Ринок органічних продуктів невпинно зростає.

Органічні фермери отримують: грошові заощадження, оскільки немає необхідності купувати дорогі синтетичні пестициди та добрива; додаткові доходи, отримані за рахунок продажу надлишкової продукції та вирощування товарних культур; доступ до внутрішніх та міжнародних експортних ринків сертифікованої органічної продукції та преміальну ціну на їхній товар; можливість додаткового збільшення вартості органічних продуктів у результаті їх переробки.

Екологічні переваги. Інтенсифікація сільського господарства має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення агровиробництва неможливе. Вже протягом двох десятиліть щороку планета втрачає 15 млн га тропічних лісів, а разом із ними і природне біорізноманіття на користь розширення орних земель. Крім того, щороку через ерозію та інші форми деградації ґрунту ми втрачаємо 5-7 млн га сільгоспугідь та ще 1,5 млн га унаслідок засолення та заболочення ґрунту. За даними дослідників більше 30 млн га сільськогосподарських земель мають пошкоджену структуру ґрунту і як наслідок – низьку природну родючість.

Органічне сільське господарство ж має великий потенціал, щоб виправити ці негативні тенденції, а також скоротити викиди вуглекислого газу, закису азоту й метану, які сприяють глобальному потеплінню. Органічні методи господарювання покращують стан ґрунту та його родючість без застосування хімічно синтезованих добрив. Боротьба з бур'янами та шкідниками проводиться без застосування токсичних пестицидів, оберігаючи тим самим земельні та водні ресурси від забруднення токсичними сполуками. Обов'язкове застосування сівозмін, використання насіння і порід, адаптованих до місцевих умов, і відновлення функціонального біорізноманіття сприяють подальшому зміцненню екологічного балансу.

Переваги для здоров'я. По-перше, органічне сільське господарство знижує ризик втрати здоров'я для сільськогосподарських працівників, адже саме вони найбільш уразливі до дії пестицидів та інших хімікатів, які використовує конвенційне виробництво. По-друге, органічні продукти більш корисні для споживачів завдяки мінімізації впливу на здоров'я токсичних і стійких хімічних речовин. Середньостатистичні конвенційні овочі та фрукти містять у своєму складі понад 20 пестицидів, м'ясо та молоко, у свою чергу, містить антибіотики, гормони, стимулятори росту. Натомість, за дослідженнями вчених з різних країн, органічні продукти на 50% містять більше поживних речовин, мінералів та вітамінів (вітамін С, залізо, магній і

фосфор), ніж аналогічні продукти з промислових ферм. Особливо корисні органічні продукти для дітей, оскільки їхній організм більш вразливий до дії залишків пестицидів, нітратів, важких металів та антибіотиків у продуктах харчування.

Соціальні переваги. Органічне сільське господарство має високий потенціал для забезпечення життєдіяльності сільського населення і пожвавлення роботи дрібних фермерських господарств. Разом зі зростанням органічного сектора зростатиме і працевлаштування місцевого населення, оскільки органічне землеробство менш механізоване і потребує, як правило, більше ручної праці. Як результат, органічне виробництво може стати ефективним інструментом збереження традиційних знань ведення господарства у кожному регіоні, а також зменшення міграцій сільського населення до мегаполісів.

Висновки. В цілому можемо зазначити, що органічне сільське господарство пропонує альтернативну систему продовольства, яка здатна підвищити продуктивність сільського господарства, подолати брак продуктів харчування навіть у найбідніших регіонах світу, забезпечити соціальну справедливість і зберегти навколишнє середовище. При цьому таке виробництво гарантує не лише екологічні, а й економічні та соціальні переваги. Україна має значний потенціал розвитку ринку органічної продукції як результат близькості до ринку Європи, місткість якого складає по оцінках експертів 26 млрд дол. Виробництво органічних харчових продуктів експортоорієнтоване. Головною проблемою органічного виробництва України є те, що експортуються продукти вітчизняного органічного виробництва у вигляді сільськогосподарської сировини.

ЛІТЕРАТУРА

1. Матеріали офіційного сайту IFOAM – [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.ifoam.org/organic_world/directory/Countries/Ukraine-Members.html
2. Матеріали сайту Федерації органічного руху України – [Електронний ресурс], – Режим доступу : <http://organic.com.ua/>
3. Коноваленко А.Д. Формирование рынка органической продукции – [Електронний ресурс], – Режим доступу: http://science-bsea.narod.ru/2012/ekonom_2012_18/7.
4. European Organic Farming Statistics – [Електронний ресурс], – Режим доступу: www.organic-europe.net.
5. Global organic farming statistics and news – [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.organic.-world.net>.

ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОЕТАНОЛУ

О.М. Задорожній, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено сучасний стан вирощування в Україні культур, які є сировиною для виробництва біоетанолу. Розглянуто основні проблеми виробництва цих культур та запропоновано шляхи для підвищення рентабельності їх вирощування.

Ключові слова: біоетанол, енергетичні культури, сільське господарство, урожайність.

Постановка проблеми. Сьогодні підвищення еколого-економічної ефективності функціонування аграрних підприємств можливо на основі впровадження інноваційних еколого-орієнтованих технологій в сільськогосподарське виробництво, у тому числі заснованих на використанні біопаливних енергетичних ресурсів. Загальна проблема при використанні сільськогосподарської сировини для отримання біоетанолу полягає в тому, що воно конкурує з виробництвом харчових продуктів. Ставиться завдання – визначити наскільки широке застосування біоетанолу відповідає принципам сталого розвитку, і зробити цей напрямок енергетики екологічно безпечним і таким, що не підриває соціальну та економічну системи країни та є не загрозливим для її продовольчої безпеки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Організаційно-економічні проблеми виробництва та використання біопалива в Україні досліджують багато українських вчених такі як В.І. Гавриш, В.О. Дубровін, Г.М. Калетнік та багато ін. Разом з тим, малодослідженими залишаються щодо особливостей та механізмів формування ринку енергетичних культур для виробництва біоетанолу.

Постановка завдання. Завданням статті є дослідження та обґрунтування можливостей вирощування енергетичних культур для подальшого виробництва біоетанолу.

Викладення основного матеріалу дослідження. Енергетичними культурами вважаються рослини з великим вмістом цукру та крохмалю – зернові, картопля, цукрові буряки, кукурудза на зерно.

У світовій практиці ринок біоетанолу формується на основі використання таких енергетичних цукро- та крохмаленосних сільськогосподарських культур: цукрової тростини, цукрових буряків та картоплі. В останні роки у структурі біосировини виробництва біоетанолу в Україні, провідну частку становлять зернові культури і меляса із цукрових буряків. А тому розвиток ринку зернових культур і цукрових буряків має виняткове значення для розвитку виробництва біоетанолу.

Розглянемо більш детально можливий вихід етанолу при вирощуванні різних сільськогосподарських культур (табл.1).

Таблиця 1

Можливий вихід етанолу при вирощуванні різних сільськогосподарських культур

Культура	Урожайність, ц/га	Вихід етанолу, л/га
Цукрові буряки	500	4878
Топінамбур	300	2610
Цикорій	350	3248
Кукурудза на зерно	69	2874
Пшениця	72	2854

Дані таблиці свідчать про те, що найбільш перспективною культурою для виробництва біоетанолу є цукрові буряки, які при урожайності в 500 ц/га дають вихід етанолу в розмірі 4878 л/га.

Проаналізуємо тенденції щодо вирощування вищенаведених культур в Україні, для з'ясування існуючих тенденцій та перспективних можливостей збільшення виробництва біопалива. Цукрові буряки – культура хоч і високотехнологічна, але все-таки протягом значного періоду залишалася високоприбутковою. Дослідимо основні тенденції щодо вирощування цієї культури (табл. 2).

Отже, загалом посівна площа технічних культур в 2013 році порівняно з 2012 роком зменшилась на 2,4 %. Найбільше у звітному році зазнала змін посівна площа ріпаку – збільшення на 71,4 %. Найзначішу посівну площу серед всіх технічних культур займає соняшник. Важливість цієї культури, що спричинена перш за все використанням у харчових цілях, буде забезпечувати сталі обсяги валового виробництва.

Як видно з таблиці, площа посіву цукрових буряків протягом останніх 3 років має тенденцію до зменшення. В 2013 році посівна площа цієї культури зменшилась на 38,9 %. Це пояснюється тим, що бурякоцукрова галузь України перебуває зараз в досить скрутному становищі.

Посівна площа технічних культур, тис. га

Культури	2011 рік	2012 рік	2013 рік	2013 рік у % до 2012 року
Цукрові буряки (фабричні)	532,0	458,0	280,0	61,1
Соняшник	4739,0	5194,0	5051,0	97,2
Ріпак	870,0	566,0	969,9	171,4
Соя	1134,0	1476,0	1366,1	92,6
Льон-довгунець	2,0	2,0	1,5	0,8
Всього	7441,0	7854,0	7664,9	97,6

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Нестабільність закупівельних цін на коренеплоди та оптових цін на цукор, досить часто їх штучне заниження або завищення призводить до нестабільності в прибутках, постійної зміни невисокої рентабельності виробництва та його збитковості. Враховуючи потенціал галузі та зростання попиту на внутрішньому і зовнішніх ринках цукру, бурякоцукровий комплекс України за умови його належної реструктуризації може стати вагомим джерелом надходження коштів до державного бюджету. Необхідно оптимізувати процеси виробництва і переробки цукросировини, перейти на шлях інтенсивного розвитку буряко-цукрового комплексу [3].

Згідно з розрахунками спеціалістів, енергетична ефективність виробництва етанолу з цукрових буряків, з урахуванням їх вирощування, становить 173% (відношення виробленої енергії до витраченої). Розрахунки вчених показують, що найбільш оптимальним варіантом організації виробництва біопалив із цукрового буряку є розташування технологічного обладнання з отримання біоетанолу та біогазу на одному промисловому майданчику цукрового заводу.

Важливою зерною культурою в Україні для виробництва біоетанолу є кукурудза. За потенційною врожайністю, багатоплановістю використання вона вигідно вирізняється серед інших культур [3]. Посівну площу кукурудзи по всіх категоріях господарств України наведено в табл. 3.

Площа посіву кукурудзи та її питома вага в загальній посівній площі зернових

Показники	2011 рік	2012 рік	2013 рік
Площа посіву кукурудзи, тис. га	3620,0	4625,0	4913,3
Загальна посівна площа зернових, тис. га	15724,0	15449,0	16274,1
Питома вага посівної площі кукурудзи в загальній посівній площі зернових, %	18,0	23,0	30,2

Джерело: сформовано автором за даними [1].

Дані таблиці свідчать про те, що площа посівів кукурудзи протягом останніх трьох років зростає і в 2013 році вона склала 4913,3 тис.га. Також посівна площа кукурудзи складала значну частку в загальній посівній площі зернових культур. А в 2013 році ця частка збільшилась на 7,2 % порівняно з 2012 роком, та на 12,2 % порівняно з 2011 роком.

Зниження валового збору кукурудзи та щорічне коливання його обсягу викликано, перш за все, нестабільністю кон'юнктури ринку, що призвело до нестабільності розмірів посівних площ. Однією з причин, яка стримує нарощування виробництва зерна кукурудзи в Україні, є послаблення матеріально-технічної бази. Відомо, що кукурудза, маючи продовжений вегетаційний період, вимоглива до умов догляду. Для формування 50 ц зерна, залежно від біотипів гібридів та інших умов кукурудза, виносить із ґрунту 130-150 кг/га азоту, 40-50 – фосфору і близько 130 кг/га калію. Але в останні роки внаслідок високої вартості мінеральних добрив внесення їх під кукурудзу було вкрай обмежено.

Перспективними біоенергетичними культурами є цикорій та топінамбур. Із 1 т коренеплодів цикорію під час переробки можливо отримати 100 л спирту-етанолу, який відповідає всім вимогам і стандартам [2].

Висновки. Основною проблемою, яка виникає при застосуванні біопалив, є формування сталої сировинної інфраструктури та вибір найкращих джерел біосировини. Світове зростання попиту на енергетичні сільськогосподарські культури сприяє зростанню цін на них, що породжує зростання пропозиції. Тому, сільське господарство України має всі шанси перетворитися в галузь, що здатна забезпечити не лише продовольчу, а й, у певній мірі, енергетичну безпеку країни. Таким чином, виробництво біоетанолу разом з виробництвом сільськогосподарських культур сприятиме розвитку сільського господарства і задоволенню потреб споживачів. Отже, раціональне і ефективне використання сільськогосподарських угідь сприятиме забезпеченню і продовольчої, і енергетичної безпеки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
2. Гойсюк Л.В. Формування сировинної бази виробництва біоетанолу в Україні / Л.В. Гойсюк // Наука й економіка. – Хмельницький, 2010. – Вип. 2 (18). – С. 161–164.
3. Калетнік Г.М. Біопалива : ефективність їх виробництва та споживання в АПК України : Навч. посібник / Г.М. Калетнік, В.М. Пришляк – К : Аграрна наука, 2008. – 192 с.

СОЛОМА ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ НАПРЯМ ЗМЕНШЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

С.О. Задунайський, студент

Науковий керівник: д.е.н., професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Досліджено можливості використання “соломи” в якості джерела енергії в сільському господарстві, як напрям забезпечення енергетичної безпеки України.

Ключові слова: солома, енергозбереження, гумус, біоенергетика

Постановка проблеми. В Україні для забезпечення енергетичної безпеки поступово починають застосовувати різноманітні нетрадиційні джерела енергії. В сучасних сільськогосподарських підприємствах України можна спостерігати використання багатьох альтернативних джерел енергії, зокрема: енергію сонячного випромінювання, біомаси, енергію вітру, річок, морів, геотермальна енергія. Передумовами впровадження енергозберігаючих технологій в сільському господарстві є потреба в дешевій енергії (порівняно з традиційною) для забезпечення власних потреб. Енергозберігаючі технології є більш екологічними і значно зменшують забруднення навколишнього середовища.

В Україні спостерігається значне зменшення поголів'я худоби, що створило передумови для використання соломи не тільки на корм худобі та в якості підстилки, але й для отримання енергії при її спалюванні в спеціальних котлах.

В країнах ЄС широко застосовують солому для опалення будинків та виробництва електроенергії. Одними із лідерів з використання соломи, як джерела енергії, є Данія. Україна тільки починає цей шлях, що обумовлює актуальність досліджень по даному питанню.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Питанням енергозбереження присвячено праці багатьох науковців, серед яких: В.О. Дубровін, О.О. Зуєв, В.В. Криворучко, В.Г. Мироненко, В.П. Оліферчук, Д.С. Степаненко, О.Г. Скляр, Р.В. Скляр, Г.Е. Топілін, С.М. Умінський та інші. Віддаючи належне результатам досліджень вказаних науковців, хочемо відмітити, що дана проблема потребує більш глибокого та детального вивчення в сучасних економічних та політичних реаліях України.

Постановка завдання. В статті розглянуто можливості енергозбереження в сільському господарстві за рахунок використання соломи.

Викладення основного матеріалу дослідження. Біоенергетика є широко застосовується в світі тому, що є відновлюваним джерелом енергії. В основі біоенергетики покладено використанні біомаси переважно відходів. З кожним роком все більше керівників підприємств сільського господарства цікавить використання соломи, як джерела енергії. Для виробництва енергії з соломи використовують спеціальний котел.

Найгіршим способом застосування соломистих решток є їх спалювання на полях після збирання врожаю, що заборонено законодавством України. При згоранні соломи на поверхні ґрунту температура може сягати 350 °С, на глибині 5 см – до 50 °С. За цих умов гумус вигорає у шарі 0–3 см, а зневоднення відбувається до глибини 10 см. При цьому на значний термін різко знижується біологічна активність ґрунту, погіршуються його водно-фізичні властивості, зменшується на 3–6% водостійкість. Водночас звітрюються спалений вуглець і азот, їх втрати з кожної тонни становлять відповідно 400 і 5 кг [1].

Згідно з даними Інституту економіки та прогнозування НАНУ, валовий збір зернових і зернобобових культур буде неухильно збільшуватися і до 2020 р. досягне рівня 70-75 млн. т. завдяки підвищенню врожайності до європейського рівня. Перспективними з точки зору екологічності та енергоефективності є технології зведення будинків із тюкованої соломи, що потребує, як мінімум, у два рази менше палива на опалювальний сезон, у зв'язку з тим, що солома – кращий ізолятор тепла, ніж дерево або камінь [2].

Фермерські котли потужність яких менше 1 МВт, поділяються на теплові установки з періодичною, а також автоматичним завантаженням тюків з соломою. На сьогоднішній день основна частина котлів з періодичним завантаженням призначена для спалювання середніх і великих тюків[3].

Переваги використання соломи для енергетичних цілей: зменшення викидів CO₂, SO₂, NO_x; зменшення кількості спалюваної на полях соломи — уникнення деградації навколишнього середовища; високий рівень ККД обладнання; збільшення періоду між чистками котла (наприклад, котел 1 МВт вимагає очистки раз на тиждень); робочий режим котла від 20% до 100% від номінальної потужності; значне зменшення коштів на вироблення 1 ГДж теплової енергії; використання місцевого відновлюваного джерела енергії; підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарської продукції; створення додаткових робочих місць для місцевого населення при доставці палива; підвищення енергетичної безпеки; приток на місцевий ринок грошей за виробництво “зеленої енергії”.

Недоліки: низька теплотворна здатність — близько 15 ГДж/т; значна залежність теплотворної здатності від вологості соломи; великі витрати на отримання, переробку, транспортування та зберігання; недостатня кількість печей для спалювання соломи; недостатня кількість агрегатів для пелетування; недостатньо розвинений та насичений ринок біопалива не дає гарантій на забезпечення великих теплоелектроцентралей достатньою кількістю соломи; існуючі законодавчі акти не передбачають фінансових преференцій за тепло, отримане з соломи в теплових установках малої потужності; під час спалювання виділяються: сполуки хлору, калію, які спричиняють корозію, а також велика кількість лужних металів, і що призводять до виникнення шлаків [4].

У Жовтневого району Миколаївської області є значний потенціал для використання соломи в якості альтернативного джерела енергії. Обсяг виробництва "соломи" для спалювання у котлах в 2012 році склав 4536,3 т. приведені розрахунки наведені в табл. 1.

Таблиця 1

Вихід соломи та інших поживних решток в сільськогосподарських підприємствах Жовтневого району Миколаївської області в 2012 році*

Культура	Посівна площа, га	Валовий збір, ц	Коефіцієнт перерахунку на "солому"***	Вихід соломи і поживних решток, ц	Структура, %
Пшениця яра	48,00	4919,00	1,6	7870,40	1,73
Жито	16,00	209,00	2,0	418,00	0,09
Гречка	94,00	833,00	3,0	2499,00	0,55
Кукурудза на зерно	3802,10	57585,00	1,6	92136,00	20,31
Ячмінь озимий	52,00	1116,00	1,3	1450,80	0,32
Ячмінь ярий	5538,00	85538,00	1,3	111199,40	24,51
Овес	70,00	2032,00	1,5	3048,00	0,67
Просо	210,00	2323,00	1,5	3484,50	0,77
Соняшник	9645,00	114667,00	2,0	229334,00	50,56
Соя	35,00	140,00	1,5	210,00	0,05
Ріпак ярий	50,00	990,00	2,0	1980,00	0,44
Разом	19560,10	270352,00	19,30	453630,10	100,00

*За даними статистичної звітності 2012р. звітувало -18 господарств

** розраховано на основі джерела [1]

Найбільший вихід "соломи" в Жовтневому районі з соняшнику 50,56%, друге місце займає ячмінь ярий - 24,51 %, третє місце займає кукурудза на зерно - 20,31%, по решті культур частка складає не більше 1,73% від загальної кількості (рис. 1). Загальна кількість виходу "соломи" по всім культурами 4536,30 т. Звісно – всю вироблену

солому не можна використовувати на виробництво екологічно чистої енергії, треба враховувати і потреби в ній тваринництва.

Рис. 1 Структура виходу соломи в Миколаївській області в Жовтневому районі

Висновки. В Україні є велика кількість невикористаної соломи і тому набуває актуальності розробка концепції її можливого використання. Як зазначалось в статті, за прогнозами передбачається зростання виробництва соломи, що в свою чергу, надає актуальності її переробки в якості альтернативного джерела енергії. Застосування технології виробництва енергії з соломи, шляхом спалювання її в спеціальних котлах, є доцільною в сільських місцевостях, особливо в тих, де газифікація не проводилася. Останнім часом все частіше починають використовувати солому зернових культур як органічне добриво. Порівняно з мінеральними добривами солома не забруднює ґрунт, вона збагачує поживними речовинами в результаті свого розкладання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Стратегія застосування соломистих решток для удобрення та енергетичних потреб в Україні [Електронний ресурс] – Режим доступу: <https://www.google.com/url?q=http://irbis-nbuv.gov.ua/>
2. Мазурок О. Т. Екологічні технології використання соломи в Україні// О. Т. Мазурок, А. В. Мазурок, Т. М. Дацко, Н. В. Качмар// Науковий вісник НЛТУ України. – 2013. – Вип. 23. (12). – С. 140-144.
3. Характеристики соломосжигающих котлов [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://clim-eco.com.ua/xarakteristiki-solomoszhigayushhix-kotlov/>
4. Солома як джерело енергії [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://khntusg.com.ua/files/sbornik/vestnik_104/10.pdf

СИСТЕМА НУЛЬОВОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ

Ю. С. Мількат, магістр

Науковий керівник: к. е. н., доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті висвітлено основні системи обробітку землі; досліджено переваги та недоліки нульового обробітку ґрунту.

Ключові слова: система нульового обробітку ґрунту, традиційна система обробітку, no-till, родючість ґрунту, урожайність.

Постановка проблеми. Ефективне землекористування дає змогу отримувати більші прибутки, тому питання вибору системи обробітку ґрунту завжди було актуальним. Зважаючи всі плюси та мінуси певної технології кожне підприємство обирає для себе найкращий варіант. Раціональне землекористування допоможе вирішити і екологічну проблему: погіршення стану ґрунтів внаслідок перенавантаження технікою, перенасичення добривами та недотриманням сівозміни. Кожен землекористувач повинен усвідомлювати важливість збереження родючості ґрунтів, адже сільськогосподарська продукція – це продовольча безпека країни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню доцільності та ефективності впровадження системи нульового обробітку присвячено багато наукових праць вітчизняних і зарубіжних вчених. Значний внесок в розробку концептуальних положень проблеми зробили: Грицишин М., Шейченко В., Кротінов О. П., Цилюрик О.І та інші.

Постановка завдання. Головна мета дослідження полягає у висвітленні поняття "нульовий обробіток ґрунту", характеристики та аналізу системи нульового обробітку ґрунту.

Виклад основного матеріалу дослідження. Серед основних систем ґрунтообробітку принципово розрізняють три: традиційна (оранка), мінімальна (безплужний обробіток із постійним розпушенням ґрунту) та Ноу-Тілл (безплужний).

За традиційної системи на оброблюваних угіддях регулярно застосовують оранку. Ця система сприяє утворенню поверхні, майже повністю вільної від пожнивних решток. Однак витрати на такий обробіток значно вищі, ніж за інших систем, тому що часто потрібно вживати додаткових заходів із обробітку ґрунту.

Мінімальний обробіток ґрунту часто ще називають "консервуючим". Різниця між мінімальним та безплужним обробітками, перш за все, полягає в інтенсивності та, особливо, в глибині обробітку. Якщо мінімальна система спрямована на те, щоб обробляти верхній шар ґрунту з пророслим корінням (0-30 см) із певним розривом, то за системою Ноу-Тілл потрібно проводити лише один обробіток на глибину закладання насіння (3-10 см) [1].

Ґрунтові бактерії, гриби, одноклітинні та інші мікроорганізми грають значну роль у підтримці фізичних та біохімічних властивостей, які визначають родючість ґрунту. Родючість ґрунту залежить від кількості та активності живих організмів у ґрунті. Живі організми "мають завдання" підготувати поживні речовини, що перебувають у ґрунті у зв'язаному стані, таким чином, щоб рослини могли за допомогою своїх коренів взяти їх із ґрунтової води. При цьому ґрунтова фауна значно сприяє мінералізації поживних речовин.

Тож головне завдання ґрунтообробітку - підготувати структуру ґрунту у загальному верхньому шарі (0-90 см) таким чином, щоб живі організми могли використати потрібні для них речовини (повітря, вода, органічні речовини) і водночас уникнути ущільнення ґрунту.

Обробіток ґрунту має бути спрямований на те, щоб позбутися ущільнення ґрунту та унеможливити негативний вплив на водний баланс у ґрунті за регулярного розпушування верхніх шарів. В ущільненому ґрунті не відбувається водообмін між верхніми та нижніми шарами.

Для того, щоб створити якомога більший життєвий простір для ґрунтової фауни, слід рівномірно змішувати органічні речовини з ґрунтом. Що рівномірнішим буде це змішування, то рівномірніше всією площею розміщуватимуться та розмножуватимуться живі організми.

Отже, основними завданнями прогресивної технології обробітку ґрунту є наступні: розпушити ґрунт та таким чином забезпечити оптимальне середовище для життєдіяльності ґрунтової фауни; позбутися наявного ущільнення ґрунту; забезпечити простір для накопичення води та повітря; забезпечити рівномірне за площею і глибиною змішування органічних речовин із ґрунтом (поживні рештки, сидерати).

Система мінімального обробітку однозначно спрямована на те, щоб створити пухку структуру ґрунту з доброю проникністю корневих систем рослин.

Неправильний обробіток ґрунту може призвести до масивної деградації ґрунтів. Ця деградація проявляється у вигляді вітрової, водної ерозії, масивних уражень бур'янами (пирій, лисохвіст) та тим, що ущільнений ґрунт часто не в змозі всмоктувати

опаді (дощ, сніготанення). Тому найважливіше завдання обробітку ґрунту полягає в тому, щоб, перш за все, механічно позбутися наявних ущільнень та надалі уникати появи нових.

Система нульового обробітку ґрунту або, як її ще називають, технологія no-till набирає широкого застосування в Україні, незалежно від географічного розміщення господарства. Аграрії все більше уваги звертають на витрати, пов'язані з процесом передпосівної підготовки ґрунту – намагаються економити на пальному та використанні технічних засобів. Практика роботи по no-till показує, що економія не тільки виправдовує себе, а й дозволяє збільшити кількість зібраного врожаю з розрахунку на 1 гектар.

Однак ця система потребує достатньо досвіду. Через те, що ґрунт обробляється лише у шарах, близьких до поверхні, помилки під час його проведення мають сильніші наслідки, ніж за звичайного обробітку. Якщо господарство прийняло рішення застосувати систему Ноу-Тілл, спочатку воно має підготувати для цього відповідний фундамент. Наявні ущільнення ґрунту за послідовного безплужного обробітку можуть бути ліквідовані не відразу, тому ґрунт слід готувати до безплужного обробітку протягом чотирьох-шести років.

Система нульового обробітку ґрунту має ряд переваг порівняно з традиційною, що ґрунтується на оранці: економія ресурсів — пального, добрива, трудозатрат, часу, зниження амортизаційних витрат; зниження витрат значно перевищує незначне зниження врожайності і відповідно підвищується рентабельність; збереження та відновлення родючого шару ґрунту; зниження або ж навіть повне запобігання ерозії ґрунтів; накопичення вологи в ґрунті, що особливо актуально в умовах степу і відповідно помітне зниження залежності урожаю від погодних умов; збільшення врожайності культур зарахунок вищезгаданих факторів [2].

Відмітимо, що система нульового обробітку непридатна на надміру зволжених, заболочених ґрунтах. В таких місцях вона може використовуватися лише за умови створення хороших дренажних систем. Відповідно на таких ґрунтах доцільно або ж вести сільське господарство традиційним способом з оранкою, або ж вкладати значні кошти в дренаж ґрунтів.

Зауважимо, що система нульового обробітку ґрунту занадто складна, та є необхідність суворого дотримання агрокультури. Сівозміни, види та норми використання отрутохімікатів тощо мають бути підібрані спеціально для конкретного господарства з урахування клімату, ґрунтів, звичних в цій місцевості бур'янів і шкідників та інших факторів.

Досвід, накопичений у світі по нульовому обробітку ґрунту, переконує: ця технологія, незважаючи на деякі невирішені питання і негативні аспекти, має перспективи у країнах з високоінтенсивним механізованим землеробством, де давньоорні ґрунти переважно виснажені. Головні переваги нульового обробітку – в енергозбереженні й ґрунтоохороні.

Водночас дослідники відзначають чимало негативних сторін нульового обробітку і, перш за все, зростання забур'яненості, кількості шкідників і проявів хвороб. Взагалі ефективність такого обробітку залежить від особливостей клімату, ґрунту та соціально-економічних умов.

Система no-till - економічна модель рослинництва. Під час її створення фахівці взяли за основу технологію нульового обробітку ґрунту, приділили більше уваги оптимізації виробничих процесів і у підсумку зробили рослинництво керованим, прогнозованим та економічно ефективним. За традиційної організації сільського господарства урожай на 80% залежить від природних умов, а за системою no-till вплив погоди і клімату на ефективність рослинництва зведені до 20% (решта 80% припадає на технології та управління у сільському господарстві, які об'єднані в одну систему) [3].

Висновки. Система нульового обробітку ґрунту – сучасна система землеробства за якої ґрунт не ореться, а поверхня землі вкривається шаром спеціально подрібнених залишків рослин — мульчею. Оскільки верхній шар ґрунту не пошкоджується то така система землеробства запобігає водній та вітровій ерозії ґрунтів, а також значно краще зберігає воду. Хоч врожайність за цієї системи часом дещо нижча ніж при використанні сучасних методів традиційного землеробства, але зате такий обробіток землі вимагає значно менших витрат праці та пального. Нульовий обробіток ґрунту є сучасною досить складною системою землеробства яка вимагає спеціальної техніки та дотримання технологій і аж ніяк не зводиться до простої відмови від оранки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Медведєв В., Плужний, мінімальний, нульовий? // [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://a7d.com.ua/machines/10309-pluzhniy-mnmalniy-nuloviy.html>
2. Система нульового обробітку землі // [Електронний ресурс] — Режим доступу : http://uk.wikipedia.org/wiki/Система_нульового_обробітку_землі
3. Сторчоус І., Контроль бур'янів за no-till // [Електронний ресурс] — Режим доступу : <http://www.agro-business.com.ua/component/content/article/189.html?ed=30>

ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ

І. О. Митрофанов, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті досліджено основні аспекти забезпечення сталого розвитку України за рахунок досягнення екологічної збалансованості економіки. Розглянуто основні фактори, що є перешкодою на шляху до цього. Запропоновано шляхи подолання екологічної кризи в країні з метою забезпечення сталості її розвитку.

Ключові слова: екологізація економіки, сталий розвиток, ресурсозберігаючі технології, екологічна ситуація.

Постановка проблеми. Загострення та поглиблення екологічних проблем, деградація потенціалу оточуючого середовища та природних ресурсів в Україні, збереження переважно сировинного характеру економіки, висока природомісткість та ресурсно-сировинна орієнтація виробництва, відсутність позитивних зрушень у бік скорочення ресурсоенергоексплуатуючих та екологічно брудних галузей потребують особливої уваги до екологічного фактора в здійсненні економічної діяльності в умовах формування та розвитку ринкових відносин. Усе це підтверджує актуальність проблеми екологізації економіки та передбачає посилення уваги до питань пошуку шляхів її ефективного вирішення задля забезпечення сталого розвитку України.

Аналіз останніх досліджень товарів. Проблема забезпечення сталого розвитку шляхом екологізації економіки як в Україні, так і світі є досить актуальною. І, звісно, вона не могла залишитися поза увагою вчених. Цьому питанню присвячені роботи Чухліб Ю.О., Шалугін В.С., Васюков Д.О та багатьох інших. Внесок цих вчених заслуговує на увагу, проте постійна зміна як екологічного стану навколишнього середовища, так і економічної ситуації в Україні та світі вимагає постійного вдосконалення і доповнення існуючих та дослідження нових шляхів і методів забезпечення екологізації національних економік держав.

Постановка завдання. Дослідження теоретичних і практичних аспектів формування моделі екологічно обґрунтованого розвитку економіки.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сталий розвиток - це процес гармонізації продуктивних сил, забезпечення задоволення необхідних потреб усіх членів суспільства за умови збереження й поетапного відтворення цілісності

природного середовища, створення можливостей для рівноваги між його потенціалом і потребами людей усіх поколінь.

Основою сталого розвитку є паритетність відносин у тріаді людина - господарство - природа, що забезпечує перехід до такого способу взаємодії природи і суспільства, який характеризується як епоха ноосфери [2].

Основне завдання сталого розвитку України полягає у забезпеченні динамічного соціально-економічного зростання, збереженні навколишнього природного середовища і раціональному використанні природно-ресурсного потенціалу з метою задоволення потреб нинішнього і майбутніх поколінь через побудову високоефективної економічної системи, яка стимулює продуктивну працю, науково-технічний прогрес, має соціальну спрямованість.

Екологізація економіки та свідомості суспільства не є абсолютно новою проблемою. Практичне відображення екологічності тісно пов'язано, в першу чергу, з державним регулюванням процесів природокористування. Новим у даній проблемі є еквівалентність обміну між державою, природою та людиною, яка базується на законодавчих, організаційно-технічних рішеннях. Ця проблема на сучасному етапі є дуже гострою. Вона була сформована протягом двох століть і нині набула свого критичного значення. Тому існує об'єктивна необхідність втручання держави в природно-екологічну сферу з метою досягнення збалансованого стану, держава також повинна закласти основи глобального еколого-економічного партнерства між суб'єктами підприємництва, між іноземними партнерами, на рівні планетарного співробітництва заради виживання і подальшого розвитку України, а також всієї цивілізації [2].

Рівень техногенного навантаження на природне середовище в Україні досить високий і перевищує аналогічний показник розвинутих держав у 4-5 разів. Так, висока ресурсо- та енергоємність економіки України призводить до надмірного забруднення території країни. Україна порівняно з країнами Європейського союзу має високі показники утворення та накопичення відходів виробництва і споживання. Якщо у 1980 р. на одного мешканця України припадало 240 тонн накопичених відходів, у 1990 р. – 318 тонн, то в 2013 р. – вже понад 500 тонн. Якщо в країнах ЄС на тисячу доларів ВВП нараховується 32 кг відходів, у Польщі – 124 кг, то в Україні – 15 тонн. При цьому основна маса відходів утворюється в Донецькій (20%) і Дніпропетровській (62%) областях. Вагомий внесок робить побутова сфера: з 35 млн м³ щорічних накопичень твердих побутових відходів лише – 3% проходять промислово переробку, решта утилізується шляхом складування у сховищах та на полігонах. Особливо стрімко

зростають кількість і різноманітність твердих побутових відходів, у складі яких переважну більшість становить упаковка (тара). Значно забруднює атмосферу транспорт, зокрема автомобільний.

Сільськогосподарське виробництво також ґрунтується на несталих моделях природокористування. Для України характерні надмірне освоєння земельних ресурсів (72% замість допустимих 60-65% загальної площі), критична розораність території – 53,8%: так, рівень розораності в ЄС становить всього 25,6% – там давно зрозуміли: набагато дешевше випасати худобу більшу частину року на пасовищах, ніж витратити кошти на енергоресурси та амортизацію техніки для вирощування кормів на полях; недостатня площа лісів (17,6% замість умовно оптимальних 22–25%) і еколого-стабілізуючих компонентів ландшафту в цілому (лісів, незайманих заплав, природних лук тощо, 37% замість 40–45%) [1,3].

Катастрофічний рівень розораності ґрунтів в Україні спричиняє масштабну ерозію. Для боротьби з цим явищем найкращим інструментом є консервація деградованих орних земель, тобто відновлення дикої природної рослинності. Екологи підтримують ідею консервації орних земель відповідно до природно-кліматичних умов тієї чи іншої географічної зони України. Це означає, що на еродованих орних землях у степовій зоні слід відновити природний степовий покрив через залуження, а в зоні Полісся – через залісення [4].

Отже, важливим напрямом екологізації економіки є широкомасштабний розвиток маловідходних та ресурсозберігаючих технологій, які вирішують проблему ефективного використання сировини та виконують функцію охорони навколишнього середовища від забруднення та відходів. Кінцевою метою таких технологій є створення замкнених технологічних циклів з повним використанням наявної сировини та відходів. Сучасна техногенна економіка є відкритою системою, де кінцевий продукт складає незначну частину від загального обсягу природної сировини.

З переходом на шлях інтенсивного розвитку економіки важлива роль відводиться системі економічних показників, наділених найважливішими функціями господарської діяльності: планової, облікової, оцінюючої, контрольної та стимулюючої. Економічні показники повинні виражати кінцевий результат з урахуванням усіх фаз відтворювального процесу.

Збиток, завданий природі при виробництві та споживанні продукції, - результат нерационального природокористування. Виникла об'єктивна необхідність встановлення взаємозв'язків між результатами господарської діяльності та показниками екологічності продукції, що випускається, технологією її виробництва. Обґрунтування екологічності

є невід'ємною частиною системи управління, що впливає на вибір пріоритетів у забезпеченні народного господарства природними ресурсами та послугами в межах передбачених об'ємів споживання.

Показники вартості повинні відображати результативність зусиль щодо зниження (або підвищення) техногенного навантаження на природу. За їхньою допомогою відбувається розрахунок екологічного збитку і оцінюється ефективність заходів щодо стабілізації режиму природокористування.

На сучасному етапі соціально-економічного розвитку головною метою державної економічної політики є збільшення національного багатства завдяки ефективному використанню природно-ресурсного, трудового та науково-технічного потенціалу країни [2, с. 34].

Висновки. Отже, сучасна еколого-економічна ситуація в Україні вказує на необхідність переходу до стійкого екологічно збалансованого типу економічного розвитку. Екологізація повинна охопити усі сфери суспільної діяльності: промисловість, сільське господарство, науку, соціальну та правову сфери. Перехід до принципово нової соціо-еколого-економічної моделі розвитку суспільства означає ясне розуміння екологічних проблем і переконаність в особистій відповідальності кожного за стан і майбутнє біосфери та людства і потребує вжиття невідкладних заходів щодо формування екологічної свідомості та культури.

ЛІТЕРАТУРА

1. Державне агентство земельних ресурсів [Електронний ресурс]. — Режим доступу до сайту : <http://www.dazru.gov.ua>.
2. Параконна Н. К. Регіональний аспект сталого розвитку України / Н. К. Параконна // Вісник Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля : наук. журнал. – Луганськ, 2011. – № 10 (164), ч.1. – С. 20-34.
3. Тварини без пасовищ, Україна без степу [Електронний ресурс] / О. Бурковський, О. Василюк // Економічна правда. – Режим доступу : <http://www.epravda.com.ua/publications/2012/07/6/328724/view print>.
4. Україна: прогрес на шляху сталого розвитку // Інформаційно-аналітичний огляд виконання «Порядку денного на XXI століття» / За ред. Б.М. Данилишина – К.: ЗАТ «Нічлава», 2002. – 224 с.

КОМПЛЕКСНА МЕХАНІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ

Т.В. Савченко, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

Розглянуто комплексну механізацію та автоматизацію виробничих процесів як фактор підвищення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах.

Ключові слова: продуктивність праці, комплексна механізація, автоматизація виробництва, фактори, сільське господарство.

Постановка проблеми. Підвищення продуктивності праці на сільськогосподарських підприємствах – один із найважливіших чинників подальшого розвитку сільськогосподарської галузі країни, оскільки сприяє збільшенню обсягів виробництва продукції, а відтак і насиченню споживчого ринку продуктами, що зумовлює підвищення життєвого рівня населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Важливість проблеми зростання продуктивності праці зумовлює постійну увагу до цієї теми вчених економістів в Україні і за її межами. Суттєвий внесок у дослідження значення продуктивності праці та пошук шляхів її зростання в сільському господарстві зробили відомі вчені: А. Г. Бабенко, О. А. Бугуцький, Д. П. Богиня, В. В. Вітвіцький, В. С. Дієсперов, О. І. Здоровцов, В. Ф. Машенков, М. Г. Назаров та ін. Незважаючи на значний обсяг проведених попередніх досліджень, ряд теоретичних і практичних питань донині не вирішені.

Постановка завдання. Дослідити комплексну механізацію та автоматизацію виробничих процесів як фактори підвищення продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах.

Виклад основного матеріалу дослідження. До головних умов підвищення продуктивності праці в аграрних підприємствах належать прискорення темпів і підвищення рівня оснащеності аграрного виробництва технікою. Внаслідок механізації виробничих процесів рівень продуктивності праці можна підвищити на 50 і більше відсотків.

Механізація виробництва – це процес заміни ручної праці машиною, окремих машин, системою машин. Розрізняють три ступеня розвитку механізації: часткова механізація; комплексна механізація; автоматизація виробництва [1].

Часткова механізація має місце, якщо механізовано лише окремі процеси виробництва, а решта виконується вручну. Комплексна механізація передбачає механізацію виконання і основних, і допоміжних процесів, зберігаючи також ручне управління машинами. Автоматизація виробництва забезпечує виконання машинами всіх виробничих процесів; людина тільки контролює їх за допомогою автоматичних пристроїв і відповідних програм. Це широко використовують при очищенні зерна, на птахофабриках, у відгодівельних комплексах.

Для забезпечення комплексної механізації й автоматизації виробництва, і для того, щоб розвиток матеріально-технічної бази аграрних підприємств відповідав вимогам індустріалізації, необхідна певна система машин.

Система машин – ланцюг чи сукупність різних видів техніки, що забезпечують послідовне і безперервне виконання робіт у виробничому процесі. Існує дві системи машин – для рослинництва й тваринництва. На відміну від системи, групи машин, які використовують для виробництва певного виду продукції та забезпечують комплексну механізацію всього технологічного процесу, називають комплексом машин.

Заміна існуючих машин новими вимагає додаткових капітальних вкладень. Проте вони скуповуються щорічною економією експлуатаційних витрат при їх використанні. Строк окупності додаткових вкладень на придбання нових машин визначають як відношення суми додаткових капітальних вкладень на придбання до суми прибутку, отриманого від зниження експлуатаційних витрат.

Автоматизація сільськогосподарського виробництва має не тільки техніко-економічне, але і велике соціально-політичне значення. Комплексна механізація й автоматизація дозволяє підвищити продуктивність і поліпшити умови праці, збільшити кількість і якість одержуваної продукції, звільнити працівників від важкої фізичної праці й одноманітного розумового, знизити втрати і собівартість продукції, підвищити терміни служби сільськогосподарської техніки.

Для досягнення зазначених цілей необхідно передбачати наступне [2]: постійне вдосконалення сільськогосподарських технологічних процесів у напрямку їхнього переведення з періодичних переривчастих у безупинні зі сполученим чи незалежним транспортним рухом; наукове узагальнення світового досвіду автоматизації сільського господарства, встановлення оптимального обсягу і черговості автоматизації технологічних процесів; визначення статичних і динамічних характеристик сільськогосподарських об'єктів автоматизації, математичний опис об'єктів керування (моделювання); вивчення і встановлення функціональних залежностей між контрольованими параметрами сільськогосподарської продукції і її фізичних

властивостей; розробка нових агрегатів і установок системи машин для сільського господарства з урахуванням вимог і можливості їхньої автоматизації; удосконалювання методів оптимального проектування і розрахунку засобів автоматики з урахуванням розширення їхніх функціональних задач і підвищення апаратної й експлуатаційної надійності.

Великі задачі стоять в області механізації й автоматизації ручної праці. Майже 50% операцій у сільському господарстві виконується з застосуванням ручної праці. У системі машин для сільського господарства передбачено механізувати й автоматизувати близько 300 операцій, що виконуються вручну.

До основних задач механізації і автоматизації виробництва в даний час відносять [3]: перехід до масового вживання високоефективних систем машин і технологічних процесів, що забезпечують комплексну механізацію і автоматизацію виробничого процесу, технічне переозброєння основних його галузей; підняти технічну переозброєність праці, неухильно скорочувати у всіх галузях чисельність працівників, зайнятих ручною працею; забезпечити зростання випуску закінчених систем машин для комплексної механізації і автоматизації навантажувально-розвантажувальних, складських і ремонтних робіт; поліпшити використання рухомого складу, добитися ритмічності вантаження і вивантаження вантажів.

Кінцевою метою комплексної автоматизації є створення інформаційної бази, яка б сприяла прийняттю управлінських рішень, вибору стратегії на основі аналізу господарської діяльності за різними показниками та досягненню конкурентноздатності підприємства.

Підвищення ефективності автоматизації виробництва здійснюється у наступних напрямках [4]: вдосконалення методик техніко-економічного аналізу варіантів автоматизації певного об'єкту, обґрунтований вибір найбільш ефективного проекту і конкретних коштів автоматизації; забезпечення умов для інтенсивного використання коштів автоматизації, вдосконалення їх обслуговування; підвищення техніко-економічних характеристик обладнання, що випускається, та що використовується для автоматизації виробництва.

Автоматизація виробництва і управління виробництвом дозволяє заощадити фінансові, фізичні і людські ресурси для фірм, які застосовують роботизовану техніку в своєму виробництві і в допоміжних функціях.

Ядром, основою самої ж автоматизації виступає комп'ютерна техніка.

Підвищення рівня механізації та автоматизації нерозривно пов'язані зі зростанням показників фондо- і енергооснащеності праці. На практиці це виражається в

зростанні оброблюваних площ і поголів'я тварин в розрахунку на працівника, у зниженні витрат праці на одиницю земельної площі й на голову худоби й т.д.

За проведеними розрахунками нами встановлено кореляційно-регресійну залежність між енерго- і фондоозброєністю та рівнем продуктивності праці. Таким чином, підставивши в отримане рівняння кореляційно-регресійної залежності показники енерго- і фондоозброєності отримаємо можливі показники продуктивності праці в досліджуваному господарстві (табл. 1).

Таблиця 1

Можливий рівень продуктивності праці в сільськогосподарських підприємствах Вознесенського району за умови підвищення рівня енерго- та фондоозброєності

Показники	Факторні ознаки:		Результативний показник (виробництво валової продукції в розрахунку на 1 працівника, тис. грн.)
	енерго-озброєності	фондо-озброєності	
Фактичні дані (2013р.)	1,98	35,12	232,6
<i>За умови зміни факторних ознак</i>			
I-ий варіант	2,0	40,00	265,0
II-ий варіант	2,5	45,00	348,2
III-ій варіант	3,0	50,00	431,3
IV-ий варіант	3,5	55,00	514,5

Так при збільшенні рівня енерго- та фондоозброєності відповідно до 2 тис. кВт та 40 тис. грн. в розрахунку на 1 працівника продуктивність праці зросте до 265,0 тис. грн., а при зростанні енерго- та фондоозброєності відповідно до 3,5 тис. кВт та 55 тис. грн. в розрахунку на 1 працівника продуктивність праці зросте до 514,5 тис. грн.

ЛІТЕРАТУРА

1. Пеліхов Є. Ф. Економіка сучасного підприємства: Навч.-метод. і практ. посіб. / Пеліхов Є. Ф., Іванова О. А., Сумець О. М. — К.: «Хай-Тек Прес», 2008. – 344 с.
2. Слободчикова Ю. В. Шляхи підвищення продуктивності праці / Слободчикова Ю. В. // Економіка та підприємництво. – 2009. - №5. – С. 279-281.
3. Іванишин В. В. Інноваційне забезпечення оновлення техніко-технологічної бази підприємств АПК / Іванишин В. В. // Економіка АПК. – 2010. - № 1. – С. 128-132.
4. Вітвіцький В. Вплив основних чинників на підвищення продуктивності праці / Вітвіцький В., Метельська З. // Україна: аспекти праці. – 2006. - № 2 – С. 29-34.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ

Н.І. Тофанюк, магістр

Науковий керівник: к.е.н., доцент Крилова І.Г.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто стан органічного виробництва сільськогосподарської продукції та визначено основні перспективи розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції на вітчизняних підприємствах.

Ключові слова: органічне виробництво, екологічно чиста продукція, виробництво органічної продукції в Україні.

Постанова проблеми. Протягом останніх десятиліть відмічається суттєве зростання ролі органічного виробництва в світі та динамічне поширення попиту на його продукцію. Розвиток органічного виробництва є досить актуальним на сьогодні. Інтенсифікація сільського господарства, яка останнім часом відбувається в усьому світі, має негативний вплив не лише на навколишнє середовище, але і виснажує природні ресурси, без яких ведення агровиробництва неможливе. Тому органічне сільське господарство має екологічні переваги, які проявляються у тому, що воно має великий потенціал, щоб виправити попередньо перелічені негативні тенденції, а також скоротити викиди вуглекислого газу, закису азоту й метану, які сприяють глобальному потеплінню.

Постанова завдання. Виявити проблеми розвитку органічного виробництва сільськогосподарської продукції в Україні та визначити перспективи що до подальшого ефективного розвитку органічної продукції на сільськогосподарських підприємствах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Теоретичні й практичні аспекти розвитку органічного виробництва висвітлені у працях таких вітчизняних і зарубіжних вчених як Дуб А.Р., Берлач Н.А., Клітна М.Р.

Виклад основного матеріалу дослідження. Органічними або екологічно чистими вважаються продукти, виготовлені з дотриманням визначених екологічних стандартів на всіх технологічних та реалізаційних етапах. При виробництві органічних продуктів застосовують технології максимального збереження поживних речовин. Для цього повністю відмовляються від ароматизаторів, барвників, консервантів та генетично модифікованих організмів. Заборонено рафінування, мінералізація та інші технологічні

операції, які зменшують поживні властивості продукту. Ведення органічного землеробства базується на застосуванні мінімального обробітку ґрунту та відмови від отрутохімікатів і мінеральних добрив. Такий підхід відновлює баланс поживних речовин у ґрунті, нормалізує роботу живих організмів, збільшує вміст гумусу і, як результат, - підвищує урожайність сільськогосподарських культур [1].

В останні роки ринок традиційних харчових продуктів залишається практично незмінним, натомість ринок органічних продуктів стрімко зростає. При цьому, якщо ринок органічної продукції Західної Європи має щорічні темпи приросту в межах 7-10%, то для Східної Європи цей показник складає 20% щороку.

За даними Міжнародної федерації органічного руху, загальний обіг органічної продукції в світі досяг 60 млрд дол, загальна площа земель, що використовуються для органічного виробництва вже досягла майже 37 млн га, а загальна кількість зайнятих — 1,8 млн фермерів. Лідерами органічного виробництва стали США, Німеччина, Франція.

Україна має значний потенціал як виробник сільськогосподарської продукції, зокрема органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, оскільки на її території площа земель сільськогосподарського призначення станом на 1 січня 2012 року становила близько 427 тис кв.км[1]. Площа органічних сільськогосподарських угідь в Україні складає близько 270 тис га, їх частка у загальному обсязі сільськогосподарських угідь складає майже 0,7% станом на 2012 рік [3].

Світовою тенденцією сільськогосподарського виробництва є зростання обсягів виробництва органічної продукції. Проте, і досі ринок продуктів органічного виробництва в Україні перебуває на стадії становлення, що зумовлено відсутністю діючих нормативно-правових актів, що регулюють сферу органічного виробництва, що не сприяє його розвитку.

Відмітимо що ведення сільськогосподарськими підприємствами органічного виробництва має суттєві переваги: для здоров'я (не використовують жодних пестицидів, гербіцидів; високий вміст вітамінів та мінералів); соціальні переваги (покращення добробуту сільського населення; підвищення зайнятості та розвитку сільських територій; сприяння збереженню здоров'я нації).

Передумовою масштабного виробництва органічної аграрної продукції є усвідомлення громадянами корисності та необхідності споживання екологічно чистої продукції, яка проявляється у позитивному впливі на стан здоров'я людей та навколишнє середовище [2].

Ринок органічної продукції в світі зростає. Вже 10% населення світу споживає органічну продукцію, натомість в Україні такого населення, за різними джерелами, приблизно 1-2% [4]. Органічна продукція у порівнянні зі звичайною є дорожчою, що ускладнює розширення внутрішнього ринку в Україні. В середньому ціна на органічну продукцію у 2-2,5 рази вища ніж на звичайні харчові продукти.

З 1991 по 2012 рр. вирощування, виробництво, зберігання та обіг органічної продукції фактично не контролювалися і не регулювалися державою, відповідно відсутність офіційної статистики та чіткого визначення які саме продукти необхідно відносити до органічних ускладнює визначення фактичного стану ринку органічної продукції та забезпечення його розвитку [3].

Висновки. Таким чином проведені дослідження показує, що Україна, маючи значний потенціал для виробництва органічної сільськогосподарської продукції, її експорту, споживання на внутрішньому ринку, досягла певних результатів щодо розвитку власного органічного виробництва. Але незважаючи на те, що Україна має значні проблеми, що стримують розвиток органічного виробництва, ця сфера економіки являється дуже перспективною через наявність в Україні родючих чорноземних ґрунтів, міцні традиції сільськогосподарського та бажання основних гравців цього ринку створити необхідні інституційно-правові умови. Розвиток органічного сільськогосподарства буде сприяти покращенню економічного, соціального та екологічного стану в Україні, комплексному розвитку сільської місцевості та поліпшенню здоров'я населення.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дуб А. Р. Доцільність та перспективи державного сприяння виготовлення екологічно чистої сільськогосподарської продукції в Україні / А. Р. Дуб // Науковий вісник НЛТУ України. — 2008. — №18.9. — С. 83 – 88.

2. Берlach Н. А. Адміністративно-правові засади формування органічного напрямку у сільському господарстві України: монографія / Н. А. Берlach. – К.: Новая Идеология, 2010. – 398 с.

3. Клітна М. Р. Стан і розвиток органічного виробництва та ринку органічної продукції в Україні / М. Р. Клітна, І.А. Брижань // Ефективна економіка. – 2014. - №3. – С. 12 – 15

4. Чайка Т.О. Ефективність органічного сільського господарства в Україні/ Т.О. Чайка// Вісник Полтавської державної аграрної академії. — Полтава, 2011. — №4. — С. 160—164.

НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА

О.В. Цибульська, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті визначено основні проблеми розвитку галузі та фактори росту економічної ефективності молочного скотарства.

Ключові слова: молоко, поголів'я корів, продуктивність корів, валовий надій молока.

Постановка проблеми. Молочне скотарство – найбільш трудомістка і важлива у соціальному сенсі галузь тваринництва. До 1990 р. молочне скотарство розвивалося шляхом розширеного відтворення. Надалі внаслідок об'єктивних і суб'єктивних причин намітилися негативні тенденції в розвитку галузі: зменшення чисельності поголів'я корів та зниження рівня рентабельності.

Проблеми, що виникли в галузі, можна подолати тільки на основі інтенсифікації: підвищення рівня і повноцінності годівлі; впровадження промислових технологій і прогресивних форм організації та оплати праці; підвищення загальної культури ведення скотарства; відродження великих спеціалізованих молочних господарств.

З урахуванням викладеного, дослідження пріоритетних напрямів збільшення та підвищення ефективності виробництва молока є актуальною проблемою.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Свідченням важливості вивчення зазначеної проблеми є велика кількість досліджень. У розроблення теоретично-методичних і прикладних проблем з розвитку молочного скотарства, підвищення його конкурентоспроможності й ефективності значний внесок зробили такі вчені й науковці, як В. І. Бойко, П. С. Березівський, О. А. Бугуцький, В. В. Зіновчук, В. Н. Зимовець, М. В. Зубець, М. П. Коржинський, М. Й. Л. Мостенська, Г. А. Нагорна, П. Т. Саблук, О. М. Шпичак, В. В. Юрчишин та ін. Слід відзначити високий рівень наукових розробок з теорії і практики ведення цієї галузі. Нині дослідження проблем розвитку молочного скотарства, насамперед перспектив розвитку його конкурентоспроможності, мають дещо розрізнений характер, недостатньо висвітлені технологічні, технічні, економічні аспекти та інші проблеми виробництва молока в ринкових умовах.

Постановка завдання. Визначити напрями інтенсифікації молочного скотарства з метою підвищення економічної ефективності галузі.

Виклад основного матеріалу дослідження. Процес інтенсифікації в тваринництві має істотні відмінності в порівнянні з рослинництвом. Якщо в останньому об'єктом додаткових вкладень виступає земля та лише незначна їх частка припадає на рослину, то в тваринництві основна маса витрат додається безпосередньо до тварини. При цьому тварини, що є основними та оборотними засобами сільського господарства, виступають одночасно об'єктом інтенсифікації. Тварини як засоби виробництва інтенсивно використовуються лише протягом певного періоду, який закінчується після вибракування їх у зв'язку із зниженням продуктивності і недоцільністю утримання.

Інтенсифікація тваринництва передбачає насамперед інтенсивне й ефективне використання продуктивної худоби, вдосконалення способів її утримання і годівлі. Прогрес тваринництва виявляється не стільки у збільшенні поголів'я, скільки в поліпшенні його якості, в заміні гіршої худоби кращою, в підвищенні рівня її годівлі. Додаткові вкладення спрямовують на поліпшення племінної роботи, виведення нових, продуктивніших порід худоби, підвищення її продуктивності, впровадження прогресивних способів відтворення стада і прискорення його обороту [1].

В недалекому минулому Україна відносилась до країн з достатньо високим рівнем розвитку молочного скотарства. Але з ряду об'єктивних і суб'єктивних причин до реальної необхідності інтенсифікації тваринництва звернулись з великим запізненням. Головне завдання - зростання обсягів виробництва продукції вирішувалося в основному за рахунок збільшення поголів'я корів, що спричинювало великі затрати праці, і матеріально-грошових засобів на одиницю продукції.

В основі інтенсифікації виробництва молока лежить удосконалення самого об'єкта інтенсифікації, яким в молочному скотарстві є корови. По-перше, необхідно значно підвищити продуктивність молочного стада як найважливішого фактора росту економічної ефективності інтенсифікації. По-друге, якісне вдосконалення тварин слід спрямувати на створення типів та порід, пристосованих до умов промислової технології. Це сприятиме досягненню двох цілей: збільшенню виробництва молока та підвищенню продуктивності праці працівників тваринництва.

Основою інтенсифікації галузі скотарства є запровадження досягнень науково-технічного прогресу, серед яких провідну роль відіграють впровадження сучасних прогресивних технологій виробництва продукції, створення високоякісної кормової бази, поліпшення селекційно-племінної роботи й ветеринарного обслуговування худоби. В цілому, економічний бік ефективності знаходить своє відображення в скороченні затрат праці та ресурсів на одиницю корисного результату. Крім того, рівень ефективності виробництва продукції скотарства залежить від багатьох

об'єктивних і суб'єктивних чинників, що діють на сучасному ринку продовольства. Рациональний рівень організації виробництва в галузі скотарства є першоосновою одержання високої результативності господарювання навіть при інших несприятливих умовах, і навпаки, адже макроекономічні чинники не сприяли розвитку виробництва у сільськогосподарських підприємствах, внаслідок чого результати їхньої господарської діяльності в галузі залишаються низькими [2].

Вітчизняне молочне скотарство потребує конструктивних змін і нових підходів до умов господарювання, зокрема нових методів здійснення виробничої діяльності. Найважливіший напрям її реалізації в ринкових умовах – поглиблення інтенсифікації виробництва на інноваційних засадах, що передбачає його комплексне технічне переоснащення та впровадження новітніх технологій виробництва та організації праці.

Послідовна інтенсифікація молочного скотарства передбачає не тільки збільшення обсягів виробництва молока, але й подальше підвищення його економічної ефективності. Сутність ефективності інтенсифікації полягає в тому, що збільшення обсягів виробництва продукції відбувається значно швидше, ніж зростання витрат на її виробництво. Суть інтенсифікації молочного скотарства полягає в тому, що з підвищенням продуктивності тварин буде знижуватися собівартість їх продукції, тому що тільки за таких умов найбільш ефективно будуть використовуватися усі ресурси, які беруть участь у виробничому процесі. У практичній діяльності це виражатиметься в збільшенні прибутку та підвищенні рівня рентабельності.

Проблеми, що виникли в молочній галузі, можна подолати тільки за рахунок інтенсифікації: підвищення рівня і повноцінності годівлі; впровадження промислових технологій і прогресивних форм організації та оплати праці; підвищення загальної культури ведення скотарства; відродження великих спеціалізованих молочних господарств [3].

В країнах інтенсивного молочного виробництва (США, країни Європейського союзу) протягом останніх 10 років відбулося істотне скорочення поголів'я молочних корів (майже на 20 %) за одночасного зростання їх продуктивності (на 13 %) супроводжувалось зменшенням витрат кормів та збільшенням виробництва молока.

На думку науковців, науково-технічний прогрес у молочному скотарстві доцільно здійснювати в трьох напрямках. Основною метою першого вважають підвищення загального рівня годівлі корів, зменшення білкового дефіциту в кормах; другого – удосконалення існуючих і створення нових високопродуктивних порід худоби, пристосованих до місцевих умов; третього – скорочення трудових і матеріально-грошових витрат на виробництво одиниці продукції в галузі.

Рівень розвитку молочного скотарства визначає також характер екологічного законодавства: вимоги до утримання тварин, розміщення і будівництво тваринницьких приміщень тощо.

Отже, успіх у виробництві молока забезпечується комплексним і системним вирішенням проблем: кадрових, селекційних, кормових та технологічних, адже продуктивність тварин на 50% залежить від рівня та якості годівлі, на 20% - від селекційно-плеємної роботи, решта визначається господарським підходом до справи.

Вирішення проблем підвищення конкурентоспроможності молоко-продуктового підкомплексу вимагає наявності відповідного економіко-організаційного механізму.

Високих показників рентабельності виробництва й якості молока досягають на фермах, як свідчить досвід передових господарств в Україні, Росії і Білорусі, де впроваджені прогресивні технології утримання та годівлі корів збалансованими кормосумішами з використанням кормороздавачів-змішувачів (міксерів) і кормових столів, а також європейські технології доїння корів на високопродуктивних автоматизованих установках типу "Ялинка", "Паралель", "Карусель" та охолодження молока до 3...4°C в танках закритого типу.

За такої технології підвищується якість молока до вищого гатунку, а, відповідно, й ціна його реалізації. Завдяки автоматизації процесу доїння і автоматичній системі керування стадом знижуються загальні трудові витрати на фермі, збільшуються надії молока і створюються комфортні умови для роботи операторів. Нові технологічні заходи дають змогу одержувати молока високої якості на 10-15% більше за рівних витрат ресурсів (кормів) порівняно з традиційними технологіями, поліпшити умови утримання тварин, підвищити продуктивність і знизити витрати праці на одиницю продукції з 10-15 до 3-4 людино-годин.

Основною причиною критичного стану в галузі, в тому числі і зменшення дійного стада, є відсутність достатньої, стабільної та своєчасної державної підтримки галузі молочного скотарства, що ставить сільськогосподарські підприємства в досить складну фінансово-економічну ситуацію, особливо це стосується підприємств, які мають невелику кількість корів та утримують поголів'я за застарілими технологіями.

Фінансовий стан більшості сільськогосподарських підприємств не дає змоги проводити модернізацію, застосовувати новітні технології. Виробництво на них молочної продукції стає неконкурентоспроможним.

Зростання конкурентоспроможності галузі можливе лише при удосконаленні комплексу організаційно-економічних, технологічних, політичних, селекційних, соціальних чинників.

Технологічні чинники. Одним із визначальних чинників зростання ефективності молочної індустрії є оптимізація технології утримання худоби. В Україні переважно використовують малоефективні високовитратні технології утримання і доїння корів. В господарствах Миколаївської області більша частина поголів'я корів утримується за застарілими витратними технологіями виробництва молока із застосуванням їх прив'язного утримання. Сучасні високоавтоматизовані доїльні установки порівняно з традиційними, мають вищу продуктивність, спрощену конструкцію, надійніші, заощаджують площу доїльного залу, зменшують витрати праці, підвищують якість молочної продукції. Безприв'язне утримання та доїння у залах знижує витрати праці до 1,5 – 2 люд.-год. на 1 ц молока (у 6 – 8 разів менше від середніх показників по Україні), зменшує кількість захворювань корів на мастит до 2 – 3%, дає можливість отримати високоякісне молоко, оптимізувати умови праці оператора машинного доїння.

Організаційно-економічні чинники. Одна з проблем розвитку вітчизняного ринку молока і молочних продуктів – переміщення значного обсягу його виробництва від сільськогосподарських підприємств до особистих селянських господарств, що ускладнює розвиток галузі, оскільки загострюються проблеми із заготівлі виробленої сировини, якості реалізованого молока. В умовах жорсткої конкуренції дрібні господарства не мають перспектив стати основними постачальниками сировини для молокозаводів: їх продукція не відповідає сучасним потребам диверсифікованого виробництва продуктів тваринництва. Для отримання молока вищого гатунку необхідна відповідна технологія виробництва: машинне доїння з маніпуляторами, молокопровід, фільтрування й охолодження молока. Це технічно, технологічно й економічно можливо лише на великих фермах.

Соціальні чинники. Нині головним завданням є зростання темпів виробництва молока і молочних продуктів для досягнення науково обґрунтованих норм його споживання. Для цього дієвим є досвід інших країн, коли держава підтримувала на певному рівні заготівельні ціни та надавала й інші субсидії і знижки на продаж молока. Поліпшення якості молока можливе за рахунок надбавки до гарантованих заготівельних цін. Боротьба за якість необхідна за трьома напрямками: зростання гігієнічних показників молока, отримання безпечного молока, поліпшення його хімічного складу.

Селекційні чинники. Вирішальним чинником конкурентоспроможності галузі була і залишається продуктивність худоби. В останні десятиріччя виведені українські червоно- та чорно-ряба, червона та бура молочні породи, які за своїми технологічними і продуктивними якостями відповідають рівню європейських стандартів.

На жаль, на державному рівні поки не існує єдиного порядку регулювання організації й фінансування племінної роботи, механізмів збереження досягнень селекційної науки й генетичного потенціалу порід. На рівні регіонів застосовують спроби встановлення чітких механізмів державного регулювання у сфері племінного й товарного тваринництва, але вони знаходяться лише на стадії розробок і нормативних актів та реалізовані не настільки активно, як того вимагає сучасна динамічна економічна система.

Висновки. Виходячи з досвіду роботи великих молочних ферм передових господарств, можна визначити основні вимоги до сучасної ресурсоощадної технології виробництва молока на індустріальній основі: цілорічне безприв'язне утримання корів у комфортних боксах у приміщеннях з можливістю використання вигульних майданчиків; застосування корівників легкого типу з природною вентиляцією і доїльних залів з обігріванням узимку; нормована годівля тварин збалансованими кормовими сумішами за технологічними групами тварин; приготування і роздавання кормосуміші з використанням кормових столів і міксерів; доїння корів на автоматизованих, великої потужності установках; обов'язкове збирання і зберігання молока в танках-охолоджувачах закритого типу; використання малозатратних систем видалення гною.

ЛІТЕРАТУРА

1. Економіка сільського господарства: [навч. посібник] / Збарський В.К., Мацибора В.І., Чалий А.А. та ін.; За ред. В.К. Збарського і В.І. Мацибори. – К.: Каравела, 2009. – 264 с.
2. Козіна Н. Ю. Ефективність розвитку скотарства у сільськогосподарських підприємствах Львівщини / Н. Ю. Козіна // Економіка АПК. - 2010. - № 5. - С. 31-34.
3. Маслак А. Скотарство України: реалії сьогодення / А.М.Маслак // Агробізнес сьогодні. - 2012. - №3 (226). - С.9-12.
4. Окопний О. М. Відродження тваринництва в Україні та напрями його розвитку / О. М. Окопний // Економіка АПК. - 2005. - №5. - С. 8-14.
5. Пащенко О.В. Функціонування ринку молока і молочних продуктів / О.В. Пащенко // Економіка АПК. - 2010. - №8. - С. 43 - 48.
6. Скотарство. Сучасний стан та перспективи розвитку в Україні [Електронний ресурс] - Режим доступу: <http://aaroua.net/animals/catalog/aa-1/a-3/info/aia-75/>

НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ЗА ПРОГРАМОЮ «ЗЕРНО УКРАЇНИ – 2015»

С.В. Цибульська, студентка

Науковий керівник: д.е.н., професор Котикова О.І.

Миколаївський національний аграрний університет

В статті розглянуто напрями фінансової підтримки розвитку виробництва зерна в Україні з метою підвищення економічної ефективності зерновиробництва.

Ключові слова: зерно, зерновиробництво, зерновий ринок, фінансова підтримка.

Постановка проблеми. Зернове господарство України є стратегічною і найбільш ефективною галуззю народного господарства. Зерно і вироблені з нього продукти завжди були ліквідними, оскільки вони становлять основу продовольчої бази і безпеки держави.

Природно-кліматичні умови та родючі землі України сприяють вирощуванню всіх зернових культур і дають змогу отримувати високоякісне продовольче зерно в обсягах, достатніх для забезпечення внутрішніх потреб і формування експортного потенціалу. Разом із тим, подальший розвиток галузі вимагає ґрунтовної економічної оцінки, перегляду цілого ряду позицій щодо технічно-технологічних, організаційно-економічних та ринкових умов функціонування всього комплексу.

На зниження обсягів та виробництва зерна в останні роки суттєво вплинули складні погодно-кліматичні умови та недостатнє матеріально-технічне забезпечення, проте вирішити більшість проблем галузі неможливо без відповідного фінансування галузі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання розвитку та підвищення ефективності функціонування підприємств зерновиробництва досліджувалися багатьма вченими-економістами, серед них О. Каневський, О. Сторожук, Р. Гладиш, Г. Гуляєва й інші. У сучасний період дослідженням ринку зерна займаються відомі українські вчені, зокрема П.Т. Саблук, В.Я.Месель-Веселяк, М.Я. Дем'яненко, О.М. Шпичак, В.І. Власов.

Постановка завдання. Метою статті є визначення напрямів фінансової підтримки розвитку виробництва зерна в Україні з метою підвищення економічної ефективності зерновиробництва.

Виклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до програми «Зерно України – 2015» політика фінансової підтримки нарощування зерновиробництва здійснюється Міністерством аграрної політики та продовольства України за такими основними напрямками [1]: збільшення обсягів фінансування державних цільових програм; запровадження нових механізмів кредитування; посилення ролі Аграрного фонду у фінансуванні виробництва через механізми заготівлі майбутнього урожаю (строкові контракти); стимулювання залучення коштів на вітчизняних та закордонних (ПРО) фондових ринках; стимулювання приватних інвестицій (акціонування); податкове стимулювання; розвиток агрострахування.

Збільшення обсягів фінансування з державного бюджету передбачено Законом України «Про підтримку розвитку сільського господарства» та Постановою Верховної Ради України від 11 травня 2004 р. № 1698-IV, де 2015 рік визначено періодом пріоритетної державної підтримки агропромислового комплексу та соціальної сфери села. Дотримання чинного законодавства передбачає, що загальні обсяги фінансування державних цільових програм розвитку агропромислового виробництва повинні становити не менше 10% від видатків Державного бюджету України.

Для забезпечення функціонування та подальшого розвитку зернового комплексу на період до 2015 року необхідно забезпечити стабільне державне фінансування галузі, яке можливо реалізувати двома способами [1]:

1. Запровадження тимчасового збору для створення Фонду підтримки українського села в розмірі 1% обігу всіх товарів, робіт і послуг. Об'єктом оподаткування доцільно визначити виручку — товарооборот, одержаний на всіх етапах реалізації в оптово-роздрібній мережі та мережі громадського харчування сільгосппродукції та продуктів харчування.

2. Спрямування на розвиток агропромислового комплексу фіксованої частки бюджету країни, яка має становити 10 відсотків, що за 2011 рік орієнтовно становить 33,7 млрд. грн (на 2011–2015 рр. орієнтовно 200 млрд. грн).

Розвиток цього напрямку буде головним та передбачає, поряд із збереженням існуючих механізмів кредитування, впровадження у 2012–2015 рр. нової системи кредитування сільськогосподарських товаровиробників шляхом створення Державного земельного іпотечно-інвестиційного банку та підтримку розвитку мікрокредитування на селі.

В цілому пріоритетна система кредитування сільськогосподарських виробників включатиме три складові [1]: створення спеціалізованого земельного банку (рис. 1); запровадження нової системи кредитування за ставкою 10% (рис. 2); поєднання

мікрокредитування дрібних сільськогосподарських виробників із державною системою кредитування через забезпечення розвитку кредитної кооперації (рис. 3).

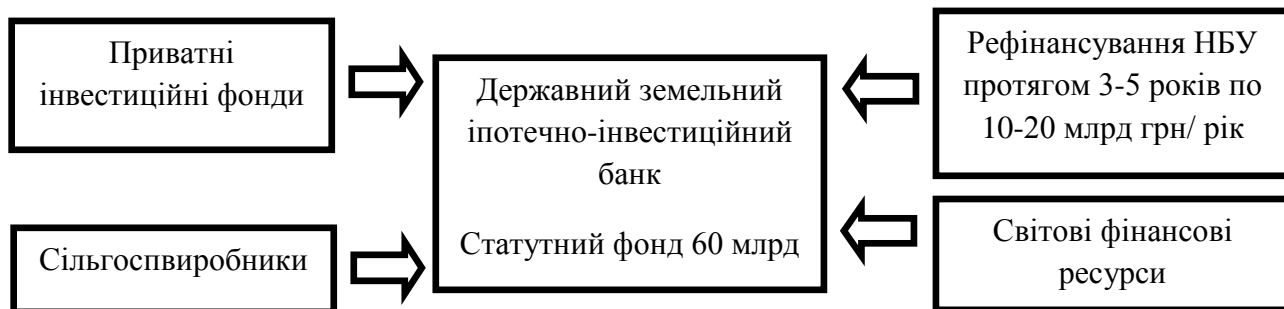

Рис. 1. Створення спеціалізованого земельного банку

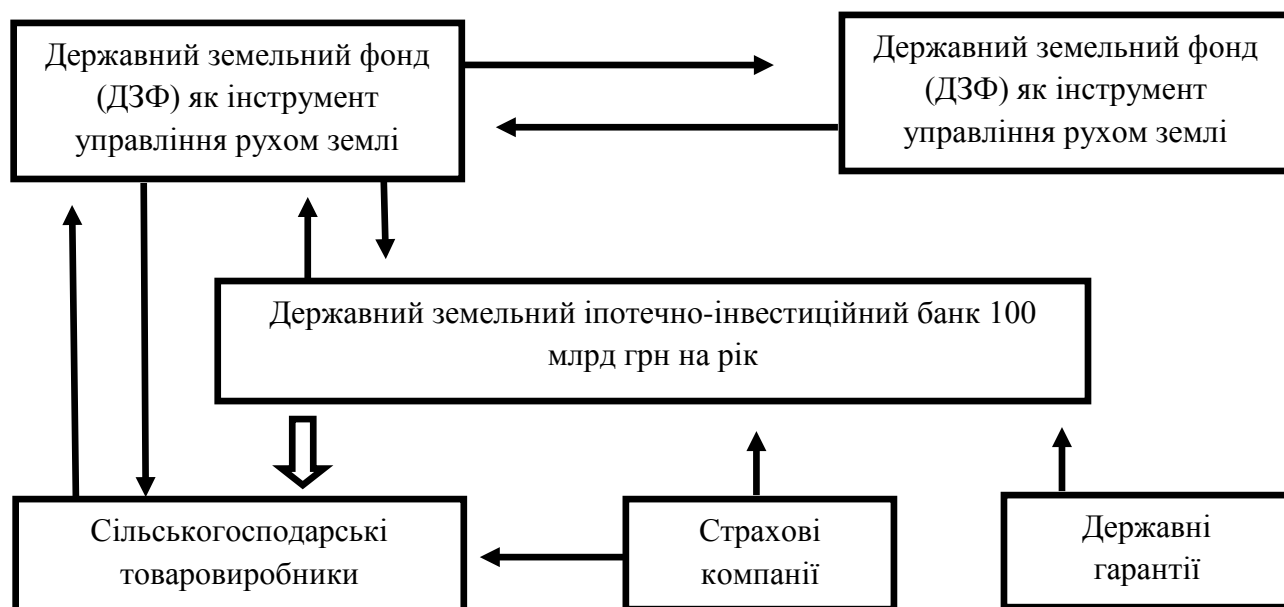

Рис. 2. Запровадження нової системи кредитування за ставкою 10%

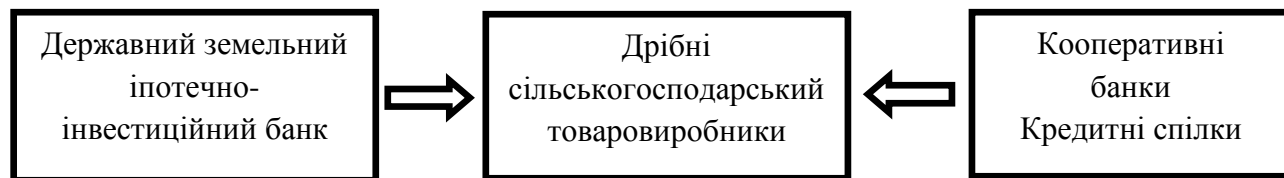

Рис. 3. Поєднання мікрокредитування дрібних сільськогосподарських виробників із державною системою кредитування через забезпечення розвитку кредитної кооперації

Для забезпечення належного доступу сільськогосподарських товаровиробників до ринку фінансових ресурсів передбачається створення Державного земельного фонду,

функціонування якого забезпечить впровадження іпотечного кредитування в аграрному секторі економіки.

Державний земельний іпотечно-інвестиційний банк (ДЗІБ) здійснюватиме кредитування сільгоспвиробників під заставу їхніх земельних ділянок за умови рефінансування Національним банком Державного земельного (іпотечного) банку під облікову ставку НБУ (7,5%) та ставки банку у розмірі 1,5%, кредитування аграріїв за середньо- та довгостроковими кредитами може становити не більше 9% річних, навіть без щорічного виділення коштів державного бюджету для здешевлення залучених кредитів.

Посилення ролі Аграрного фонду у фінансовій підтримці зерновиробництва (через укладання строкових контрактів на поставку майбутнього урожаю) передбачає його фінансування з державного спеціального фонду, загального фонду та доходів від розміщення облігацій внутрішньої державної позички.

Для виконання зазначених функцій та більш ефективного впливу на цінову ситуацію на ринку в умовах прогнозованої нестабільності світових цін на сільськогосподарську продукцію і, перш за все на зерно, фінансування Аграрного фонду необхідно збільшувати до 13,0 млрд. грн., в 2012 р. з яких 3,0 млрд. грн. — за рахунок коштів спеціального фонду державного бюджету (надходження від реалізації об'єктів державного цінового регулювання) та 1,0 млрд. грн. — за рахунок коштів загального фонду, а 9 млрд. грн. — за рахунок ОВДП. Відповідно до 2015 р. фінансування Аграрного фонду потрібно довести до 18 млрд. грн. [1].

Оптимізація структури фінансового забезпечення програм розвитку зерновиробництва передбачає посилення залучення ресурсів на міжнародних фондових ринках IPO (IPO — публічне розміщення акцій на спеціалізованих фондових майданчиках). IPO в найближчій перспективі повинно стати ефективним інструментом залучення фінансових ресурсів для великотоварних аграрних формувань, зокрема агрохолдингів. Використання IPO (публічного розміщення акцій) може забезпечити аграрним компаніям доступ до серйозних за розмірами капіталів міжнародних інвесторів.

Незважаючи на суттєву складність процедури IPO та її значну вартість (порівняно з іншими джерелами залучення капіталу) крупні вітчизняні аграрні компанії вже здійснюють такі операції. При цьому успішні результати розміщень акцій українських аграрних компаній на фондовому ринку є показником інвестиційної привабливості вітчизняного АПК.

До 2015 р. планується збільшення обсягів залучення капіталу в аграрний сектор через IPO (до позначки у 1,5 млрд. дол. США) та забезпечення рівня частки цього джерела у загальній структурі залучених ресурсів не менше 10%.

Для досягнення цієї мети державою здійснюється сприяння виходу підприємств на міжнародні фондові майданчики.

Акціонування та інвестування передбачає стимулювання вкладення коштів у статутні капітали аграрних підприємств, розвиток інвестиційних проектів (у першу чергу інноваційної спрямованості).

Такий напрям залучення капіталу в минулі роки не став пріоритетним, причиною чого є недостатня визначеність та непослідовність у проведенні аграрної політики.

Джерелами інвестиційних ресурсів для розвитку галузі в період 2012–2015 рр. мають стати [1]:

- фінансові ресурси переробних підприємств, що залучатимуться в рамках корпоративних механізмів (об'єднання аграрного виробництва та переробки сільгосппродукції);
- фінансові ресурси промислових підприємств, які диверсифікують свою діяльність (об'єднання аграрного та промислового капіталів);
- іноземні інвестиції — цей напрям набуває особливої актуальності в світлі впровадження ринку земель сільськогосподарського призначення.

Передбачається, що розвиток цього напрямку забезпечуватиме не менше чверті загального обсягу залучених ресурсів в аграрний сектор економіки.

Податкове стимулювання. Верховна Рада України 21 квітня 2011 року прийняла за основу зміни до Податкового кодексу України, згідно з якими вводиться мито на експорт зерна до 2012 року (9–14%). Документом передбачається до 1 січня 2012 року встановити ставки вивізного (експортного) мита на пшеницю, ячмінь, кукурудзу. А саме: пшеницю і суміш пшениці та жита (меслин), полбу — 9%, але не менше 17 євро за 1 т; ячмінь — 14%, але не менше 23 євро за 1 т; кукурудзу — 12%, але не менше 20 євро за 1 т. [1].

За наявної світової тенденції підвищення цін на зерно такі дії Уряду є виправданими та не повинні істотно вплинути на внутрішнє ціноутворення.

Однак на перспективу основними факторами державної підтримки вітчизняного ринку мають бути пільгове оподаткування експорту продуктів переробки зерна та підприємств з переробки зерна на біоетанол.

Відповідно буде ініційоване внесення змін до Податкового Кодексу України в частині:

- збереження спеціальних режимів оподаткування;
- запровадження щорічних змін щодо справляння ПДВ і експортного мита залежно від зміни цінової кон'юнктури на світовому ринку зерна.
- відміни податку на прибуток для підприємств, що переробляють зерно на біоетанол.

Розвиток агрострахування. З метою прискорення розвитку агрострахування розроблено проект Концепції розвитку системи страхування сільськогосподарської продукції в Україні, який передбачатиме [1]:

- встановлення добровільного страхування сільгосппродукції за державної підтримки;
- щорічне встановлення у державному бюджеті видатків для здешевлення вартості страхових платежів за страхуванням сільгосппродукції;
- законодавче впровадження обов'язковості страхування сільгосппродукції, у разі якщо здійснення тих чи інших правовідносин на аграрному ринку передбачає використання бюджетних коштів, та участь у цих правовідносинах сільгоспвиробників;
- визначення приватних страхових компаній повноправними страховиками зі страхування сільгосппродукції за державної підтримки;
- встановлення механізму відбору страхових компаній для участі у страхуванні сільгосппродукції за державною підтримкою;
- створення Державної аграрної страхової компанії, яка буде виконувати функції адміністратора системи та забезпечить координування, пов'язане зі страхуванням сільгосппродукції за державної підтримки;
- дієвий контроль держави за ефективним використанням коштів державного бюджету.

Висновки. Можемо відзначити, що основними напрями фінансового забезпечення сільськогосподарського виробництва є: податкове стимулювання; розвиток агрострахування; система кредитування сільськогосподарських виробників через створення спеціалізованого земельного банку, запровадження нової системи кредитування за ставкою 10% та поєднання мікrokредитування дрібних сільськогосподарських виробників із державною системою кредитування через забезпечення розвитку кредитної кооперації.

ЛІТЕРАТУРА

1. Програма «Зерно України – 2015» / [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.uaan.gov.ua/sites/default/files/zerno.doc>

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ТВАРИННИЦЬКІЙ ГАЛУЗІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

К.П. Чемеринська, студент

Науковий керівник: к.е.н., доцент Христенко О.А.

Миколаївський національний аграрний університет

У статті розглянуто позитивні та негативні сторони діяльності спільних підприємств з іноземними інвестиціями у галузі тваринництва Миколаївської області. Розглянуто та проаналізовано вплив функціонування українсько-французького підприємства ПАТ «Лакталіс-Миколаїв» на розвиток молочного виробництва Миколаївської області.

Ключові слова: тваринництво, підприємства з іноземними інвестиціями, іноземний капітал, іноземні інвестиції, молочна галузь.

Постановка проблеми. На сьогодні, в умовах глобалізації важливим моментом стає актуальність залучення прямих іноземних інвестицій в економіку країни. Перспективи успішної роботи багатьох вітчизняних підприємств та розвиток економіки окремих регіонів і країни в цілому загалом значною мірою залежать від рівня та якості управління процесом залучення іноземного капіталу, що проявляється у формах та методах залучення і використання іноземних інвестицій. Однією з таких форм, як свідчить досвід країн з перехідною економікою, є спільні підприємства з іноземними інвестиціями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Методика, теоретичні та практичні аспекти залучення іноземного капіталу у формі створення спільних підприємств у АПК розглядалися як вітчизняними, так і іноземними вченими. Проблемами створення і функціонування спільних підприємств займалися Хитра О.В., Олександренко І., Романів К.М, Торгова Л.В. та інші. Але існують певні особливості впливу функціонування таких підприємств на економічні та соціальні аспекти розвитку регіонів, що потребують подальшого дослідження. Саме це і зумовило тему написання статті.

Постановка завдання. Основним завданням статті є визначення як позитивних, так і негативних аспектів діяльності спільних підприємств з іноземними інвестиціями в галузі тваринництва Миколаївської області.

Викладення основного матеріалу дослідження. Відповідно до чинного законодавства України, підприємство з іноземними інвестиціями – це підприємство (організація) будь-якої організаційно-правової форми, створене відповідно до законодавства України, іноземна інвестиція в статутному фонді якого становить не менше 10 відсотків [1].

Створення таких підприємств має важливе значення для розвитку економіки України. Обсяги залучення капіталу у формі прямих іноземних інвестицій демонструють, що Україна не може успішно конкурувати на міжнародних ринках капіталу. За 2013 р. в економіку України іноземними інвесторами вкладено близько 5505,1 млн дол. США прямих інвестицій. Чистий приріст іноземного капіталу за 2013 р. склав 3970,3 млн дол. США., що на 44,5% більше, порівняно 2012 роком [2].

Розглянемо чи доцільно функціонування таких підприємств в АПК на прикладі Миколаївської області.

На базі колишнього миколаївського молокозаводу з 1996 року почало працювати спільне підприємство з французькими інвестиціями – приватне акціонерне товариство «Лакталіс-Миколаїв». Як зазначається представниками компанії ідея створення такого підприємства була викликана тим, що складна економічна ситуація в українському тваринництві та розпад колективних господарств потребували нового підходу до організації заготівель молока. А у французьких партнерів був великий досвід роботи з приватним сектором, і він знайшов своє успішне втілення на Миколаївщині та за її межами. І дійсно, ПАТ «Лакталіс-Миколаїв» першим в країні почало фінансувати заготівлю сировини. Наразі у Миколаївській області створено 187 приймальних пунктів молока. Щодня з найвіддаленіших сіл області молоко на завод «Лакталіс-Миколаїв» доставляють 10-12 потужних автомашин. Всього за день підприємство закупляє близько 130 тонн молока.

Підприємство на сьогоднішній день виготовляє більш ніж 200 видів молочної продукції: сметану, йогурти, десерти, сири, масло, запіканки, кефір і т.д. Його виробничі можливості характеризуються наступними показниками: переробка 80-100 тис. тонн молока, 3-4 тис. тонн масла, 2-2,5 тис. тонн харчового казеїну в рік.

Така значна виробнича потужність вимагає відповідної кількості молочної сировини. Понад 50 % молока для виготовлення власної продукції «Лакталіс-Миколаїв» закуповує безпосередньо у миколаївських виробників, що безперечно є позитивним для розвитку молочного скотарства у Миколаївській області. Адже, товаровиробники мають надійні ринки збуту, що спонукає їх збільшувати обсяги виробництва продукції. Про це свідчить те, що індекс обсягу виробництва продукції

тваринництва у 2013 році, порівняно з 2012 року по області, складав 95,3 %, у тому числі в аграрних підприємствах – 69,5 %, у господарствах населення – 102,2 %. У всіх категоріях господарств області за станом на початок серпня 2013 року, порівняно з показниками на відповідну дату 2012 року, зафіксовано зростання поголів'я сільськогосподарських тварин. Зокрема, поголів'я корів - на 1,7 тис. голів або на 1,8 % і становило 90,4 тис. голів. Вироблено 225,1 тис. тон молока – збільшено на 3,9 тис. тонн або 1,8 % [2].

Як свідчать дані, найбільш інтенсивно розвивається скотарство в Арбузинському, Очаківському, Єланицькому та Врадіївському районах. Саме в Єланецькому, Жовтневому, Очаківському районах ПрАТ «Лакталіс – Миколаїв» здійснює найактивнішу закупівлю молочної продукції.

Ще одним аспектом функціонування спільних підприємств з іноземними інвестиціями на території Миколаївської області є те, що за умов конкуренції з аналогічними товарами, які виробляються вітчизняним товаровиробниками, останні намагатимуться підвищити якість продукції і підтягнути її до світових стандартів.

Незважаючи на всі позитивні сторони створення спільних підприємств, існують також і негативні наслідки утворення на території України таких суб'єктів господарювання. Наприклад, спільні підприємства можуть справляти стримуючий вплив на національне підприємництво, поглинаючи фінансові накопичення у місцевій та іноземній валюті.

Залучення іноземного капіталу у підприємницьку діяльність несе із собою низку проблем, які становлять потенційну загрозу національній безпеці. Небезпека, що несуть іноземні інвестори може проявлятися в недотриманні екологічних норм, веденні непрозорих правил поведінки на вітчизняних ринках, наслідування недобросовісної конкуренції та придушення національних виробників аналогічної продукції та послуг на регіональному ринку [3,171].

Окрім цього спільні підприємства можуть створюватись як тіньова структура для незаконних економічних дій на території реципієнта інвестицій.

Перешкодами на шляху створення спільних підприємств в Україні є недостатні розробки податкової, амортизаційної та інвестиційної політики. Ці чинники впливають на інвестиційні позиції, оскільки, як показує досвід, іноземних бізнесменів в більшій мірі цікавлять підприємства, статутний капітал яких на 100% належать їм, і управлінські функції здійснюватимуться без узгодження з українськими підприємцями чи інвесторами.

Водночас, незважаючи на зростання кількості спільних підприємств та обсягу залучених інвестицій, більшість потенційних крупних іноземних інвесторів займають вичікувальну позицію щодо України, що спричинено відсутністю надійних гарантій захисту іноземного інвестування, постійні зміни законодавства [3,172].

Висновки. Підприємства з іноземним капіталом є досить прогресивною формою господарювання, інструментом формування ринкових відносин в економіці України. Вони, як форма міжнародного співробітництва, мають вагомий вплив на інтеграційні процеси у світову систему господарювання.

Але, розглянувши особливості функціонування спільних підприємств у галузі тваринництва Миколаївської області, слід відзначити як позитивні, так і негативні сторони їх діяльності. Позитивним є те, що вони забезпечують можливість притоку інвестиційних коштів у сільське господарство; створюють виробничу інфраструктуру на селі; сприяють модернізації виробництва молочної продукції, тим самим забезпечуючи зростання переробного потенціалу країни та гарантують дрібним товаровиробникам надійні ринки збуту молока. Негативними ж аспектами їх діяльності є наступні: придушення діяльності вітчизняних товаровиробників; репатріація прибутку; недотримання екологічних норм, норм чинного законодавства у сфері праці і т.д.

ЛІТЕРАТУРА

1. Про режим іноземних інвестицій. [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
2. Державний комітет статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>.
3. Олександренко І. Спільні підприємства як форма залучення іноземного капіталу / І.О. Олександренко // Економічний аналіз. – 2008. – №2 (18) .– С.168 – 172.

ЗМІСТ

Кафедра менеджменту організацій та права

АНАЛІЗ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ВИРОБНИКІВ ЗЕРНА У РОЗРІЗІ РЕГІОНІВ <i>Богданов Д.С.</i>	3
ФАКТОРИ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРЯМОЇ ДІЇ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ <i>Бойченко І. В.</i>	10
ОРГАНІЗАЦІЯ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМИ ПІДПРИЄМСТВАМИ ЄЛАНЕЦЬКОГО РАЙОНУ <i>Грицюк К.С.</i>	17
АНАЛІЗ ПОКАЗНИКІВ ТА ЗАСТОСУВАННЯ МЕТОДІВ ЕКОНОМІЧНОГО АНАЛІЗУ В УПРАВЛІННІ БЮДЖЕТНИМИ КОШТАМИ <i>Данис Р.М.</i>	24
ВПЛИВ СВІТОВОГО ДОСВІДУ НА ОРГАНІЗАЦІЮ ФОРМУВАННЯ РОЗВИТКУ СТРАТЕГІЧНОГО УПРАВЛІННЯ В УКРАЇНІ <i>Заверюха В. С.</i>	29
КАДРОВИЙ ПОТЕНЦІАЛ ЯК ОДИН ІЗ ФАКТОРІВ РОЗВИТКУ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Касарига В.Е.</i>	36
СИСТЕМА УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ НОВОБУЗЬКОГО РАЙОНУ <i>Коваленко Ю. Ю.</i>	42
АНАЛІЗ ФАКТОРІВ ЗОВНІШНЬОГО СЕРЕДОВИЩА ПРЯМОГО ВПЛИВУ НА ТОВ «РОДІНА – АГРО» ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ <i>Кучер К.М.</i>	46
УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ РОБІТ І ПРОДУКЦІЇ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Лозовицька О.А.</i>	52
ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАР- СЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ РЕГІОНУ <i>Ляшенко О.С.</i>	57
СИСТЕМА ОРГАНІЗАЦІЙНО-РОЗПОРЯДЧИХ МЕТОДІВ УПРАВЛІННЯ ТА ЇХ ВПЛИВ НА ДІЯЛЬНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВА <i>Малютіна В.В.</i>	63
ЕФЕКТИВНІСТЬ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ <i>Мартиненко О.О.</i>	69

АНАЛІЗ КАДРОВОГО СКЛАДУ У СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ЖОВТНЕВОГО РАЙОНУ <i>Мельниченко Т.С.</i>	74
ПРОБЛЕМИ ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ <i>Негруца А.П.</i>	78
УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ПЕРСОНАЛОМ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Омельяненко Ю.І.</i>	82
АНАЛІЗ ЗАЛУЧЕННЯ ПРЯМИХ ІНОЗЕМНИХ ІНВЕСТИЦІЙ В ЕКОНОМІКУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Ракова Ю.М.</i>	87
УДОСКОНАЛЕННЯ ФУНКЦІОНАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>Сідень Р.В.</i>	92
АНАЛІЗ ЯКОСТІ І КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНА НА ПІДПРИЄМСТВІ ПСП “ВАСИЛІВКА”, БЕРЕЗАНСЬКОГО РАЙОНУ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Смірнова М.О.</i>	96
УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИМ ПІДПРИЄМСТВОМ <i>Спаський Д.А.</i>	100
Кафедра управління виробництвом та інноваційною діяльністю підприємств	
ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ <i>Алієва Ю.А.</i>	105
СУТНІСТЬ ЕФЕКТИВНОСТІ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПІДПРИЄМСТВ <i>Бакалова В.І.</i>	11
КОНТРОЛЬ ТРАНСПОРТНОЇ ЛОГІСТИКИ ЯК МЕХАНІЗМ ДОСЯГНЕННЯ МАКСИМАЛЬНОГО ПРИБУТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ПІДПРИЄМСТВА <i>Ганжа В.В.</i>	116
ЛОГІСТИЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ НА ПІДПРИЄМСТВАХ АПК <i>Гондель Т.В.</i>	121
АГРОПРОМИСЛОВА ІНТЕГРАЦІЯ ЯК ЧИННИК ЗРОСТАННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Дюміна С. С.</i>	126

ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ДЕРЖАВНОЇ ПІДТРИМКИ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ <i>Жигильов О.О</i>	132
ШЛЯХИ УНИКНЕННЯ ЦІНОВОГО РИЗИКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ ПРИ ЗАСТОСУВАННІ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ У РОСЛИННИЦТВІ <i>Заблоцька А. Д.</i>	138
СНОВНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ МОЛОЧНОГО СКОТАРСТВА МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ ТА ПЕРСПЕКТИВНІ НАПРЯМИ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ ПРОДУКЦІЇ <i>Залюбовська К.О.</i>	144
ЛОГІСТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Збарська І.В.</i>	150
РОЗВИТОК І ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИНОГРАДАРСТВА У ТОВ «АГРОФІРМА «ЛИМАНСЬКИЙ» ОЧАКІВСЬКОГО РАЙОНУ <i>Кабанова О.С.</i>	154
ІНТЕНСИВНІ ТЕХНОЛОГІЇ ВИРОЩУВАННЯ КУКУРУДЗИ І СОЇ НА ЗРОШУВАНИХ ЗЕМЛЯХ ПІВДНЯ УКРАЇНИ <i>Компанієць О.М.</i>	159
ПЕРСПЕКТИВИ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОМУ ВИРОБНИЦТВІ <i>А.О. Коніченко</i>	164
СПОСОБИ ЗБЕРІГАННЯ ЗЕРНА НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ <i>Кривонюк О.І.</i>	170
ВПРОВАДЖЕННЯ СИСТЕМИ ЗЕМЛЕРОБСТВА NO-TILL З МЕТОЮ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ГАЛУЗІ РОСЛИННИЦТВА <i>Кудрявцева А.Б.</i>	176
СУЧАСНИЙ СТАН ОВОЧІВНИЦТВА В МИКОЛАЇВСЬКІЙ ОБЛАСТІ <i>О.О. Кірушов</i>	181
ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ РИНКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ В УКРАЇНІ <i>Лоцман А.В.</i>	186
СУЧАСНИЙ СТАН ВИРОБНИЦТВА І РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОДУКЦІЇ ЗЕРНОВИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ <i>Мисько О.А.</i>	192
ТЕОРЕТИКО –МЕТОДИЧНІ ОСНОВИ ОЦІНКИ І ЕФЕКТИВНОСТІ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА <i>Малишко Н.О.</i>	198

СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ <i>Невєжина М.М.</i>	204
ОСОБЛИВОСТІ МУЛЬТИ – ТА ІНТЕРМОДАЛЬНОГО ПЕРЕВЕЗЕННЯ ТОВАРІВ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ <i>І.С. Рибка</i>	211
ОСНОВИ ОРГАНІЗАЦІЇ ТЕХНІЧНОГО ОБСЛУГОВУВАННЯ І РЕМОНТУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ТЕХНІКИ <i>Сліпченко Ю.В.</i>	217
ІНТЕНСИФІКАЦІЯ ВИРОБНИЦТВА ЗЕРНА В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ІННОВАЦІЙНІЙ ОСНОВІ <i>Старосельська Ю.С.</i>	223
ЕФЕКТИВНІСТЬ ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ <i>Стремська А. І.</i>	229
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ОСНОВНІ НАПРЯМИ РОЗВИТКУ ЗЕРНОВОГО ГОСПОДАРСТВА В УКРАЇНІ <i>Тимченко І.С.</i>	234
СУЧАСНИЙ СТАН ТА ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ВИРОБНИЦТВА РІПАКУ <i>Чернова Ю.В.</i>	239
ІННОВАЦІЙНІ ЧИННИКИ ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА <i>Чернозуб Т.О.</i>	245
ПЛАНУВАННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ПРОЦЕСУ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Шевченко І.В.</i>	251
МЕТОДИКА ОЦІНКИ ЕФЕКТИВНОСТІ АГРАРНОГО ВИРОБНИЦТВА <i>Шорнікова М.О.</i>	256
НЕОБХІДНІСТЬ І ПРИНЦИПИ ОРГАНІЗАЦІЇ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОГО ОБСЛУГОВУЮЧОГО КООПЕРАТИВУ З ВИРОБНИЦТВА ТА РЕАЛІЗАЦІЇ БІОПАЛИВА <i>Щеглова А.О.</i>	260
Кафедра світового сільського господарства та ЗЕД	
ВПЛИВ СІЛЬСЬКОГО ЗЕЛЕНОГО ТУРИЗМУ НА ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ СІЛЬСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ <i>Багрій А.Б.</i>	265
ОСНОВНІ ЧИННИКИ ВПЛИВУ НА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ ПІДПРИЄМСТВ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ <i>Киторага В.Г.</i>	270

<p>КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ АГРАРНИХ ПІДПРИЄМСТВ: СУТНІСТЬ, ЧИННИКИ ФОРМУВАННЯ ТА МЕТОДИКА ОЦІНКИ <i>Сокира С.І.</i></p>	275
<p>ВПЛИВ ЄВРОІНТЕГРАЦІЇ УКРАЇНИ НА РОЗВИТОК ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРУ <i>Щербина В.В.</i></p>	281
<p>Кафедра економічної кібернетики та математичного моделювання</p> <p>ОПТИМІЗАЦІЯ ВИРОБНИЧОЇ СТРУКТУРИ ТОВ «НОВОСІЛЛЯ» КАЗАНКІВСЬКОГО РАЙОНУ ТА ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ ЙОГО ФУНКЦІОНУВАННЯ <i>Дюміна С. С.</i></p>	286
<p>ДИВЕРСИФІКАЦІЯ ДІЯЛЬНОСТІ ФЕРМЕРСЬКИХ ГОСПОДАРСТВ В УКРАЇНІ <i>Носов М.В.</i></p>	291
<p>ЕКОНОМІЧНА ЕФЕКТИВНІСТЬ ВИКОРИСТАННЯ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ <i>Тузова Н.В.</i></p>	296
<p>ОПТИМІЗАЦІЯ ВИТРАТ ПРИ ФОРМУВАННІ ВИРОБНИЧОЇ СОБІВАРТОСТІ ПРОДУКЦІЇ РОСЛИННИЦТВА <i>Шевченко І.В.</i></p>	302
<p>ОПТИМІЗАЦІЯ СТРУКТУРИ ВИРОБНИЦТВА НА ПІДСТАВІ ЕКОНОМІКО- МАТЕМАТИЧНОЇ МОДЕЛІ <i>Ярижко К. В.</i></p>	307
<p>Кафедра економіки підприємств</p>	
<p>ОБҐРУНТУВАННЯ ОСНОВНИХ НАПРЯМІВ УДОСКОНАЛЕННЯ СИСТЕМИ УПРАВЛІННЯ ВИТРАТАМИ НА ПІДПРИЄМСТВІ <i>Данченко Н.Г.</i></p>	314
<p>ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ САФЛОРУ В СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВАХ НА ПІВДНІ УКРАЇНИ <i>Долгачова А.С.</i></p>	318
<p>РОЗВИТОК РИНКУ ОРГАНІЧНОЇ ПРОДУКЦІЇ В УКРАЇНІ <i>Д'ячук А.В.</i></p>	322
<p>ПЕРСПЕКТИВИ ВИРОЩУВАННЯ ЕНЕРГЕТИЧНИХ КУЛЬТУР ДЛЯ ВИРОБНИЦТВА БІОЕТАНОЛУ <i>Задорожній О.М.</i></p>	328
<p>СОЛОМА ЯК АЛЬТЕРНАТИВНИЙ НАПРЯМ ЗМЕНШЕННЯ ЕНЕРГЕТИЧНОЇ ЗАЛЕЖНОСТІ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ <i>Задунайський С.О.</i></p>	332

СИСТЕМА НУЛЬОВОГО ОБРОБІТКУ ҐРУНТУ: ПЕРЕВАГИ ТА НЕДОЛІКИ <i>Мількат Ю. С.</i>	336
ЕКОЛОГІЗАЦІЯ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ ЯК СПОСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ <i>Митрофанов І. О.</i>	340
КОМПЛЕКСНА МЕХАНІЗАЦІЯ ТА АВТОМАТИЗАЦІЯ ВИРОБНИЧИХ ПРОЦЕСІВ ЯК ФАКТОР ПІДВИЩЕННЯ ПРОДУКТИВНОСТІ ПРАЦІ <i>Савченко Т.В.</i>	344
ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ОРГАНІЧНОГО ВИРОБНИЦТВА СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКОЇ ПРОДУКЦІЇ <i>Тофанюк Н.І.</i>	348
НАПРЯМИ ІНТЕНСИФІКАЦІЇ ВИРОБНИЦТВА МОЛОКА <i>Цибульська О.В.</i>	351
НАПРЯМИ ФІНАНСОВОЇ ПІДТРИМКИ ЗЕРНОВИРОБНИЦТВА В УКРАЇНІ ЗА ПРОГРАМОЮ «ЗЕРНО УКРАЇНИ – 2015» <i>Цибульська С.В.</i>	357
ОСНОВНІ АСПЕКТИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ З ІНОЗЕМНИМИ ІНВЕСТИЦІЯМИ В ТВАРИННИЦЬКІЙ ГАЛУЗІ МИКОЛАЇВСЬКОЇ ОБЛАСТІ <i>Чемеринська К.П.</i>	363

ВИМОГИ ДО ОФОРМЛЕННЯ СТАТЕЙ

До друку приймаються статті, що відповідають вимогам ВАК і мають такі необхідні елементи: постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями; аналіз останніх досліджень і публікацій, в яких започатковано розв'язання даної проблеми і на які опирається автор, виділення невирішених раніше частин загальної проблеми, яким присвячується дана стаття; формулювання цілей статті (постановка завдання); виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням наукових результатів; висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Подається примірник тексту статті, підписаний авторами, надрукований на папері форматом А4, а також електронний варіант на дискеті 3,5". Обов'язково подаються відомості про автора.

Обсяг статті – до 6 повних сторінок. Розміри полів: ліве – 30 мм, праве – 20 мм, верхнє – 20 мм, нижнє – 20 мм, до 30 рядків на сторінці.

Статті необхідно готувати за допомогою текстового редактора Microsoft Word 7.0 або 8.0. Шрифт статті – Times New Roman Cyr, через інтервал 1,5, розмір – 14 pt.

Назва статті має бути короткою (5–9 слів), адекватно відбивати її зміст, відповідати суті досліджуваної наукової проблеми. При цьому слід уникати назв, що починаються зі слів: «Дослідження питання...», «Деякі питання...», «Проблеми...», «Шляхи...», в яких не відбито достатньою мірою суть проблеми.

Анотацію набирати курсивом 11 кеглем. Виклад матеріалу в анотації має бути стислим і точним (близько 50 слів). Слід застосовувати синтаксичні конструкції безособового речення, наприклад: «Досліджено...», «Розглянуто...», «Установлено...» (наприклад, «Досліджено генетичні мінливості... Отримано задовільні результати для естераз...»)

Посилання в тексті подавати тільки у квадратних дужках, наприклад [1], [1, 6]. Посилання на конкретні сторінки наводити після номера джерела, потім через кому сторінку (маленьке с.), далі її номер (наприклад: [1, с. 5]). Якщо далі йде інше джерело, то ставити його номер через крапку з комою в тих самих дужках (наприклад, [4, с. 5; 8, с. 10–11]. Не подавати в тексті розгорнутих посилань, таких як (Іванов А.П. Вступ до мовознавства. — К., 2000, — С. 54). (*Додаток*).

Усі цитати, мова оригіналу яких є іншою, подавати мовою Вісника й обов'язково супроводжувати їх посиланнями на джерело і конкретну сторінку.

Не робити посторінкових посилань, а подавати їх у дужках безпосередньо в тексті.

На всі рисунки й таблиці давати посилання в тексті. Усі рисунки мають супроводжуватися підрисунковими підписами, а таблиці повинні мати заголовки.

Рисунки виконувати у редакторі Microsoft Word 6.0, 7.0 за допомогою функції “Створити рисунок”, а не виконувати рисунок поверх тексту.

Написи на рисунки виконувати засобами Microsoft Word з тим, щоб редактор мав можливість зробити в них необхідні виправлення.

Формули у статтях по всьому тексту набирати у формульному редакторі — Eq. 3.0, шрифт TIMES, 10 кегль.

Терміни по всій роботі мають бути уніфікованими.

Між цифрами й назвами одиниць (грошових, метричних тощо) ставити нерозривний пробіл (Shift+Ctrl+пробіл).

Скорочення грошових та метричних одиниць (грн, т, ц, м, км тощо), а також скорочення млн, млрд писати без крапки.

Якщо в тесті є аббревіатура, то подавати її в дужках при першому згадуванні.

Література, що приводиться наприкінці публікації повинна розташовуватися в порядку її першого згадування в тексті статті й бути

оформлена у відповідності з наступними зразками (Додаток). Номер у списку літератури має відповідати лише одному джерелу. Список літератури оформлюється відповідно до державного стандарту України ДСТУ ГОСТ 7.1:2006.

На дискеті повинен бути 1 файл з текстом статті, названий прізвищем автора (Стаття_Прізвище).

Редакційна колегія залишає за собою право на редакційні виправлення.

Зразок оформлення статті

УДК (номер УДК)

НАЗВА СТАТТІ

Л.С.Прокопенко, студент

Миколаївський національний аграрний університет

• **Текст анотації** українською мовою

Ключові слова: (4-7 слів та словосполучень)

* Текст статті *

ЛІТЕРАТУРА

1. Матяш І. Б. Діяльність Надзвичайної дипломатичної місії УНР в Угорщині : історія, спогади, арх. док. / І. Матяш, Ю. Мушка. — К. : Києво-Могилян. акад., 2005. — 397 с. — (Бібліотека наукового щорічника "Україна дипломатична" ; вип. 1).

2. Ризикологія в економіці та підприємстві : зб. наук. праць за матеріалами міжнар. наук.-практ. конф., 27-28 берез. 2001 р. / М-во освіти і науки України, Держ податк. адмін. України [та ін.]. — К. : КНЕУ : Акад. ДПС України, 2001. — 452 с.

Наукове видання

СТУДЕНТСЬКИЙ НАУКОВИЙ ВІСНИК
ВИПУСК 1 (10). Частина 2
Економічні науки

Технічний редактор: *Т.Я. Іваненко*
Комп'ютерна верстка: *Ю.В. Антонович*

Підписано до друку 25.12.2009 Формат 60 x 84 1/16.
Папір друк. Друк офсетний. Ум.друк.арк. 16,56.
Тираж 100 прим. Зак. № _____. Ціна договірна.

Надруковано у видавничому відділі
Миколаївського державного аграрного університету
54020, м.Миколаїв, вул.Паризької комуни, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 1155 від 17.12.2002 р.